

1916
ΒΡΑ
ΙΣΤ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΒΡΑΧΝΟΥ

πρ. Καθηγητοῦ τῆς ἴστορίας ἐν τῷ Γ' ἐν Ἀθήναις γιμνασίῳ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ, ΡΩΜΑΪΚΗ, ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ

ΔΙΑ ΤΗΝ Β' ΤΑΞΙΝ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΑΝΟΤΕΡΩΝ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΕΓΚΡΙΘΕΙΣ

ΤΕΤΡΑΚΙΣ ΕΝ ΤΩ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩ ΤΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

*Μετὰ γεωγραφικοῦ χάρτου ἐμφαίνοντος τὰς πορείας
τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου*

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΚΑΤΗ ΤΡΙΤΗ

α') Ἐλληνικὴ ἴστορία ἀπὸ Φιλίππου τοῦ Β'
μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου ὑπὸ^{τῶν} Ρωμαίων.

β') Ρωμαϊκὴ ἴστορία.

γ') Βυζαντιακὴ ἴστορία μέχρι τῆς ἀλώσεως
τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων.

Ἡ ἴστορία αὕτη κατά τε τὸ ὄμαλὸν καὶ
εὐλοππόν καὶ χαρίεν τῆς γλώσσης
καὶ τῆς παραστάσεως εἶναι δύμοια τῇ τῆς
Α' τάξεως. Ωσαύτως ἐν τε τῇ ἐκλογῇ
τῆς ὑλῆς καὶ τῇ διατάξει εὐστοχεῖ ὁ
συγγραφεὺς. **Οἱ κριταί.**

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ
ΟΔΟΣ ΛΕΚΑ, ΣΤΟΑ ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΥ
1916

φράσεων. (Υπό τη πειστήμα ήδη εκδόσεις έντελος αναθεωρηθεί.

Ψιας εξ ίδιων σχηματίζεται ώστε να γινθεί μέτρος εις τὴν τούτην.
Υπέρ των 30,000 λεξισ. Κομψώς δεδεμένων.... Δο. 3.—

ΑΙΓΑΛΟ - ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ } ύπο **N. Κοντοποιόνου**. Τὰ πληρε-
ΕΛΛΗΝΟ - ΑΙΓΑΛΙΚΟΝ } στοιχοί, Ἀγγλική λεξική μετά ὁρθῆς
προφορᾶς τῶν δυσκολωτέρων λέξεων. "Εκδοσις ἐπτὴ επί Κάρτου
ἀριθμοῦ ποιότητος. Σήμια μέρα, σειδεῖς περίτου 700. (Υπάρχει
Τριάτοι εξατος τόμος δεδεμένων Δο. 11.—Δετος Δο. 7.50
ΑΙΓΑΛΟ-ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ τῆς ταξινομίας ήπο **H. Κονδανινίδηον**
μετά τῆς προφορᾶς δύο τῶν λέξεων, σημειωματικῆς μὲ Γαλλ-
κούς λεξικής διὰ τὸ ὄθότερον. Καλλιτεχνικῆς εποδούς Λε-

ψιας Κομψῶς δεδεμένων ..... Δο. 3.50
ΑΙΓΑΛΟ - ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ } τῆς ταξινομίας ήπο **D. C.**
ΕΛΛΗΝΟ - ΑΙΓΑΛΙΚΟΝ } **Diary**. Το πρακτικόπερον καὶ ἀνα-
βίσθενον λεξικὸν τῆς ταξινομίας μετ' ὁρθῆς προφορᾶς. Πολυτελέ-
στατη λεξισθενή, εἰς ἑνα τόμον με δύο εὐθετικά Δο. 5.—
ΕΛΛΗΝΟ - ΑΙΓΑΛΙΚΟΝ ύπο **M. Κονδανινίδηον** (μεταφρα-
στοῦ τοῦ μεγάλου λεξικοῦ τῆς "Ελληνικῆς Γλώσσης Liddell-
Scott). Ωραιοτάτη τιτοιμένων εἰς ἑνα τόμον. Δεδεμ. Δο. 10.—
Δετον ..... , , , , , , , , , , Δο. 8.—

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ, ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΓΕΡΜΑΝΟ - ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ | ύπο **K. Περούνο**. Πρόγεια, ΕΛΛΗΝΟ - ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ | τιτοιμένα ἐν Δευτερικῷ πολούνται
κομψῶς δεδεμένα εἴσιστον..... Δο. 6.—
ΕΛΛΗΝΟ - ΙΤΑΛΙΚΟΝ τῆς τοπεινής υπὸ **X. Αννιβόρ**. Καλ-
λιεργηνὴ ἔδρασις Λεπτίας. "Υπὲρ τὰς 30,000 λέξεων δεδεμέ-
νων κομψῶς διὰ περικλημῆς..... Δο. 4.—
ΙΤΑΛΟ - ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ὑπὸ **K. Βαρόβατην** εἰς ἑνα τόμον.
ΕΛΛΗΝΟ - ΙΤΑΛΙΚΟΝ ύπὸ **M. Περιόδου** εἰς δύο τόμους. Γά

*Ἀποτέλλονται ἐλεύθερα ταχυδρομιῶν. Διὰ τὸ ἔξωτερων ἐπιβαρυνονται μὲ ταχυδομικά
15% ἐπὶ τῆς ἀξίας ἐκδόσεων.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΒΡΑΧΝΟΥ

πρ. Καθηγητοῦ τῆς ἴστορίας ἐν τῷ Γ' ἐν Ἀθήναις γυμνασίῳ.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ, ΡΩΜΑΪΚΗ, ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ

ΔΙΑ ΤΗΝ Β' ΤΑΞΙΝ

ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΑΝΟΤΕΡΩΝ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΩΝ

ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ

ΤΕΤΡΑΚΙΣ ΕΝ Τῷ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜῷ ΤΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Μετὰ γεωγραφικοῦ χάρτου ἐμφαίνοντος τὰς πορείας
τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου

ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΝ ΔΕΚΑΤΗ

α') Ἐλληνικὴ ἴστορία ἀπὸ Φιλίππου τοῦ Β'
μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου ὑπὸ^{τῶν} Ρωμαίων.

β') Ρωμαϊκὴ ἴστορία.

γ') Βυζαντιακὴ ἴστορία μέχρι τῆς ἀλώσεως
τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων.

Η ἴστορία αὗτη κατά τε τὸ ὄμαλὸν καὶ
εὐδιππεῖον καὶ χαρίεν τῆς γλώσσης
καὶ τῆς παραστάσεως εἶνε δμοίᾳ τῇ τῆς
Α' τάξεως. Ωσαύτως ἐν τε τῇ ἐκλογῇ
τῆς ὑλῆς καὶ τῇ διατάξει εύστοχεῖ ὁ
συγγραφεὺς. Οἱ κριταί.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ
ΟΔΟΣ ΛΕΚΑ, ΣΤΩΑ ΣΙΜΩΝΟΥΛΟΥ
1916

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Κατά τὴν πρώτην ἔγκρισιν (1901) τῆς ἀνὰ χείρας ιστορίας μου ἡ ἐπιτροπεία τῶν κριτῶν ἀπεφήνατο περὶ αὐτῆς ως ἑξῆς:

«Ἡ ιστορία αὕτη κατά τε τὸ διμαλόν καὶ εῦληπτον καὶ χαρίεν τῆς γλώσσης καὶ τῆς περαστάσεως είναι ὅμοια τῇ τῆς Α' ταξιδευτοῦ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως καὶ ἔτι κρείτων. Ωσαύτως ἔν τε τῇ ἐκλογῇ τῆς ὅλης καὶ τῇ διατάξει εύστοχεὶ ὁ συγγραφεὺς καὶ σπανιώς ἀμαρτάνει.»

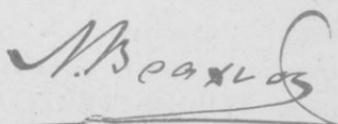
Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἔγκρισιν ἡ ἐπιτροπεία τῶν κριτῶν ἀποφάνεται καὶ περὶ τῶν τριῶν τευχῶν τῆς ιστορίας μου ως ἑξῆς:

«Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν διὰ τὰς τρεῖς τάξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου ιστορίαν τοῦ κ. N. Βραχνοῦ, αὕτη ἑξέχει πασῶν ὑπὸ πᾶσαν ἔποιην καὶ πλείστου ἐπαίνου ἀξιος κρίνεται ὁ συγγραφεὺς, διότι καὶ πόνων δέκα ἔφεισθη ἐπιμελῶς ἐπεξεργασθεὶς ταύτην καὶ κάτοχος φαίνεται τοῦ ἔργου, εἰς δὲ ἐνησχολήθη, καὶ γνώστης τῆς διανοητικῆς δυνάμεως τῶν παιδῶν, δι' οὓς αὕτη ἑξεπονήθη. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς καλλιτεχνικῆς ἀξίας τοῦ βιβλίου ἐφρόντισεν ἐπὶ καλοῦ χάρτου ἐκτυπώσας καὶ δι' εἰκόνων κοσμήσας. Ἐν συνόλῳ δὲ ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ διαφαίνεται μᾶλλον ἡ πρὸς τοὺς μαθητὰς στοργὴ τοῦ συγγραφέως ἡ ἡ πρὸς τὸ ἑαυτοῦ βαλλάντιον.»

Ἐν τέλει τῆς παρούσης ιστορίας προσήρτησα καὶ καλλιτεχνικὸν χάρτην ἐμψαίνοντα τὰς πορείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξανδρου ἰδίας κατὰ τὴν περιλάλητον αὐτοῦ ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς Ασίας. Διὰ τοῦ χάρτου τούτου τὰ μάλιστα θά διευκολύνηται ὁ μαθητὴς εἰς τὴν μελέτην καὶ ἐκμάθησιν ἐκείνης τῆς περιόδου τῆς ἐλληνικῆς στορίας, καθ' ἥν ὁ μέγιστος τῶν δορικτηρόων τοῦ κόσμου περιήγης νικηφόρα τὰ ἔλληνικὰ σπλα ἀνὰ τὴν ἀχανῆ ἀσιατικὴν ἤπειρον καὶ διέδιε τὰ ἔλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ἔλληνικὴν γλώσσαν, ἐκπολιτείζων δι' αὐτῶν ἔθνη καὶ λαούς.

Ἡ μελέτη τῆς ιστορίας τοῦ M. Ἀλεξανδρου ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ θά γίνηται διὰ τοῦ προσνητημένου χάρτου οἰονεὶ ἐποπτικῶς. Οἱ μαθητὴς θά παρακολουθῇ σύτως εἰπεῖν τὴν ἴτρατηλάτηην ἐν τῇ πορείᾳ αὐτοῦ καὶ οὕτω θά διεγείρηται τὸ διαφέρον καὶ ὁ θαυμάσιμός του πρὸς τὸν νεαρὸν ἐκεῖνον βασιλέα, διστις ἐν τῇ καταπλησσούσῃ μεγαλοφύΐᾳ του συνέλαβε τὸ μεγαλεπηθολάτατον σχέδιον νὰ ἐνώσῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του ὅλα τὰ ἔθνη τῆς ὁφῆλιου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Μαΐου 1910.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΑΠΟ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΧΑΙΡΩΝΕΙΑ ΜΑΧΗΣ

§ 1. *Η Μακεδονία πρὸ τοῦ Φιλίππου Β'.*

Τὸ Μακεδονικὸν βασίλειον ἴδούμθη κατὰ τὸν ὅγδοον αἰῶνα π. Χ.
Ἴδουτὴς δὲ αὐτοῦ ἀναφέρεται ὁ ἐξ Ἀργοὺς Κάραος (812—772),
ἀπόγονος Τημένου τοῦ Ἡρακλείδου.

“Η Μακεδονία κατ’ ἀρχὰς περιωρίζετο εἰς μικράν τινα χώραν, τὴν
Ἡμαθίαν. Βραδύτερον δ’ ὅμως μικρὸν κατὰ μικρὸν ὑπετάχθησαν εἰς
αὐτὴν τὰ πέριξ μικρὰ ἔθνη. Ὅτε δὲ ἡ Ἑλλὰς ενδίσκετο ἐν τῇ ἀκμῇ
τῆς, τὰ δριαὶ τῆς Μακεδονίας ἐξετείνοντο πρὸς βορρᾶν μέχρι τοῦ ὅρους
Σκάρδου, πρὸς νότον μέχρι τοῦ Ὁλύμπου καὶ τῆς θαλάσσης, πρὸς
ἀνατολὰς μέχρι τοῦ ποταμοῦ Νέστου, καὶ πρὸς δυσμὰς μέχρι τῆς
Λυχνίτιδος λίμνης. Καὶ ἥσαν μὲν οἱ Μακεδόνες ἐλεύθεροι. Ἄλλος διε
ὅ περισικὸς χείμαρρος ἐπὶ Δαρείου τοῦ Α' ἐξεχύθη διὰ τῆς Θράκης
καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν, δὲ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων Ἀμύντας Α'
ἐγινεν ὑποτελῆς εἰς τὸν μέγαν βασιλέα. Ὁ δὲ νίδος καὶ διάδοχος τοῦ
Ἀμύντου Ἀλέξανδρος Α', ἄν καὶ ἡγάπα τοὺς Ἑλληνας καὶ συνεδέετο
πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διὰ φίλιας, ὅμως συνεξεστράτευσε μετὰ τοῦ
Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐκόμισεν, ὡς γνωρίζομεν, πρὸς τοὺς
Ἀθηναίους προτάσεις τοῦ Μαρδονίου περὶ συμμαχίας. Ἄλλα μετὰ
τὴν ἐν Πλαταιαῖς πανωλεθρίᾳ τῶν Περσῶν ἀπειλαῖς τὸν περσικὸν
ζυγόν. Τὸν Ἀλέξανδρον ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ Περδίκκας Β' καὶ
τοῦτον ὁ Ἀρχέλαος Β' (413—399).

Οὐ οἱ Ἀρχέλαος διεκρίνετο καὶ διὰ τὰς ἄλλας ἀρετάς του καὶ διὰ τὴν
ἀγάπην του πρὸς τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ τέχνην μετέφερε δὲ
τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του ἐκ τῆς Ἐδέσσης εἰς τὴν Πέλλαν,
τὴν δποίαν κατέστησε πέντερον τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τέχνης.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρχέλαου ἡ Μακεδονία ἐπὶ πολὺν χρό-
νον ἐταράσσετο ὑπὸ φοβερῶν στάσεων καὶ ἐρίδων περὶ τοῦ θρόνου,

Τέλος ὑπερίσχυσε καὶ ἔγινε βασιλεὺς δὲ Ἀμύντας Β', ἐξάδελφος τοῦ Ἀρχελάου (390—379). Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τούτου νέας πάλιν ἔριδες ἀνεφύησαν περὶ τῆς διαδοχῆς. Τὰς ἔριδας ταύτας διέλυσεν δὲ Θῆβαιος Πελοπίδας μεταβάτης εἰς Μακεδονίαν ως διαιτητής. Ὁ Πελοπίδας κατέστησεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν πρεσβύτερον τοῦ Ἀμύντου νίδον Ἀλέξανδρον Β', ἐπανελθὼν δὲ εἰς Θῆβας ἐφερεν ως δομησον τὸν τριτότοκον νίδον τοῦ Ἀμύντου Β' Φίλιππον.

Τὸν Ἀλέξανδρον Β' ἐφόρευσε μετὰ ἐν ἔτος Πιολεμαῖος δὲ Ἀλωδίτης, ὅστις ἥρπασε καὶ τὴν βασιλείαν. Ἀλλὰ τοῦτον ἐδολοφόρησε μετὰ τοίᾳ ἔτη δευτερότοκος νίδος τοῦ Ἀμύντου Β' Περδίκκας Γ' (365).

Ο Περδίκκας γενόμενος βασιλεὺς ἐφορεύθη εἰς τινὰ τρομερὰν μάχην ἐναντίον τῶν Ἰλλυριῶν (360), διεδέχθη δὲ αὐτὸν δὲ νίδος τοῦ Ἀμύντας Γ'.

Ἐπειδὴ δὲ Ἀμύντας Γ' ἦτο ἀκόμη παιδίον μικρόν, οἱ ἐχθροὶ τῆς Μακεδονίας ἐξήτησαν τὰ ὀφεληθῶσιν ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης. Οἱ Ἰλλυριοὶ ἐκνοίενοσαν μέρος τῆς Μακεδονίας. Οἱ Παίονες ἀδιακόπως ἐλεγήλατον αὐτήν. Ἐπὶ πλέον δὲ ἀνεφάνησαν καὶ δύο μυηστῆρες τοῦ θρόνου τοῦ μακεδονικοῦ, Πανσανίας τις, τὸν ὅποῖον ὑπεστήριζον οἱ ἡγεμόνες τῆς Θράκης, καὶ δὲ Ἀργαῖος, ἔγγονος τοῦ Ἀρχελάου, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Ἐν γένει δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Μακεδονία διέτρεξε τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων, ἐξ αὐτοῦ δὲ ἔσωσεν αὐτὴν δὲ Φίλιππος Β'.

§ 2. Φίλιππος Β' (359—336 π. Χ.).

Ο Φίλιππος ἦτο τριτότοκος νίδος τοῦ Ἀμύντου Β'. Δεκαπενταετής περίπου τὴν ἡλικίαν ἤχθη ὑπὸ τοῦ Πελοπίδου ως δομησος εἰς Θῆβας, καθὼς ἐλέχθη ἀνωτέρῳ. Ἐρ Θῆβαις ἔμεινε τοίᾳ ἔτῃ, τὰ δόποια ὑπῆρξαν δι' αὐτὸν σχολεῖον. Ἐδιδάχθη παρὰ τοῦ Ἐπαμεινώνδον τὴν πολεμικὴν καὶ πολιτικὴν τέχνην. ἔγινε δὲ θαυμαστὴς αὐτοῦ καὶ κατόπιν τὸν ἐμμιήθη εἰς τὰ πολεμικά. Τὴν δικαιοσύνην δὲ δόμως, τὴν μεγαλοψυχίαν καὶ τὴν προστητικήν τοῦ μεγάλου ἐκείνου Θηβαίον στρατηγοῦ οὕτε εἶχεν ἐκ φύσεως οὕτ' ἐμμιήθη.

Ο Φίλιππος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ζῶντος τοῦ ἀδελφοῦ του Περδίκκου μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκου ἀνέλαβε τὴν κυβερνησίαν τῆς Μακεδονίας ως ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου Ἀμύντου Γ'. ἐπειτα

δέ, ἐφυλκύσας πρὸς ἕαυτὸν τὴν ἀγάπην καὶ ἐμπιστοσύνην τῶν Μακεδόνων διὰ τῆς καλῆς διαιχειρίσεως τῆς βασιλικῆς ἔξουσίας, κατεπάτησε τὰ δικαιώματα τοῦ μικροῦ ἀνεψιοῦ του καὶ ἔγινε αὐτὸς βασιλεὺς ἐν ἡλικίᾳ 24 ἑτῶν (359 π.Χ.).

Ο Φίλιππος δὲν ἀπεδειλίασε πρὸς τῶν κινδύνων, οἵτινες πανταχόθεν ἡπεῖλον τὸ κράτος του. Ἡσχολήθη μετὰ δραστηριότητος εἰς τὸ νὰ δργανώσῃ τὸν στρατὸν καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὸν πειθαρχίαν καὶ στρατιωτικὴν ἀρετὴν συμφώνως πρὸς τὰ διδάγματα, τὰ δοκία ἔλαβεν ἐν Θήβαις. Συνέστησε τὴν «φάλαγγα», ητις ἀπειελεῖτο ἐκ πεζῶν βαρέως ὥπλισμένων καὶ φερόντων μακρὰ δόρατα καὶ ητις διὰ τὴν πυκνότητα καὶ τὴν εὐκίνησίαν ἦτο σῶμα ἀκαταμάχητον. Κατόπιν δὲ ἐπιτεθεὶς ἐνίκησε κατὰ πρῶτον τὸν Παίονας καὶ ἡνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐπειτα κατεπολέμησε τὸν Ἰλλυριούς. Καὶ τέλος κατέβαλε τὸν δύο ἀπαυτητὰς τοῦ θρόνου Πανσανίαν καὶ Ἀργαῖον καὶ τοιουτοιρόπως ἐξησφάλισε τὴν ἀρχήν του ἐν Μακεδονίᾳ.

Μετὰ ταῦτα δὲ Φίλιππος, ἐπιθυμῶν νὰ συνδέσῃ στενάτερον τὴν Μακεδονίαν μετὰ τῆς ὑαλάσσης, ἐστράφη πρὸς τὰ παρόλια καὶ ἐκυρίευσε τὴν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ Ἀμφίπολιν καὶ τὰς πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς Πύδναν καὶ Ποτείδαιαν. Ἐκνοίεντες προσέτι καὶ τὰς Κρητίδας, τὰς δοπίας μετωνόμασε Φιλίππους. Οὕτω δὲ ἔγινε κύριος ἀπάσης τῆς χώρας μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Νέστου.

Αδκίδεις.

1. Πότες καὶ ὑπὸ τυνος ὑδρόθη τὸ Μακεδονικὸν βασίλειον; — Ποτὶς ήσαν τὰ ὅρια τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀκμῆς τῆς Ἑλλάδος; — Πότες ἡ Μακεδονία ἔγινεν ὑποτελής εἰς τὸν Πέρσας καὶ πότε ἀπετίναξε τὸν περαικὸν ζυγόν; — Τι γνωρίζεις περὶ Ἀρχελάου; — Τι γνωρίζεις περὶ τῆς μεταβάσεως τοῦ Πελοπίδου εἰς Μακεδονίαν; — Πότες ἡ Μακεδονία διέτρεψε μέγιστον κίνδινον καὶ τις ἔσωσεν αὐτήν;

2. Ποῦ καὶ παρὰ τυνος δὲ Φίλιππος ἐδιέδαχθη τὴν πολεμικὴν καὶ πολιτικὴν τέχνην; — Πῶς ἔγινε βασιλεὺς ὁ Φίλιππος; — Τι γνωρίζεις περὶ τῆς φάλαγγος; — Ποίους ἔχθρους κατέβαλε κατὰ πρῶτον δὲ Φίλιππος καὶ ποῦ ἔστρεψε τὰ βλέμματά του κατέπιν καὶ ποίας πόλεις ἐκυρίευσεν;

§ 3. Ἀνάμιξις τοῦ Φιλίππου εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος. — Ο Δημοσθένης.

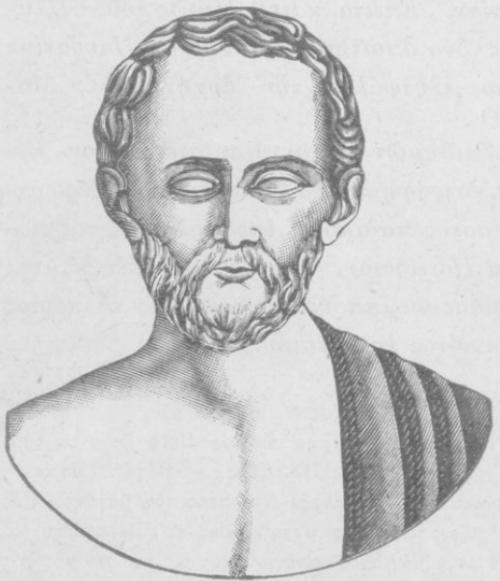
Ο Φίλιππος, ἀφοῦ ἐστορεώθη ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ ἔγινεν ἴσχυρός, ἐζήτει εὐκαιρίαν ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὰ ἐλληνικὰ πράγματα. Ήτο δὲ

δός Φίλιππος δχι μόνον ἔξοχος στρατηγός, ἀλλὰ καὶ πολιτικὸς ἐπιτήδειος καὶ πολυμήχανος. Λέγεται δι, ἐνῷ ἐσκέπτετο νὰ κάμη ἐκστρατείαν τινά, ζητήσας πρὸ ταύτης χρησμὸν ἔλαβε τὸ ἀκόλουθον.

«ἀργυρέως λόγχαισι μάχου καὶ πάντα νικήσεις»

Συμφώνως λοιπὸν πρὸς τὸν χρησμὸν τοῦτον, διον δὲν ἡδύνατο νὰ κατισχύσῃ διὰ τῶν δπλων μετεχειρίζετο τὰς ἀργυρᾶς λόγχας, τοῦτον ἔστι τὸ ἀργύριον (τὴν δωροδοκίαν). Διανοούμενος δὲ ν^ο ἀναμιχθῆ εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ ὑπαγάγῃ αὐτὴν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον του, εἶχεν εἰς πάσας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος κατασκόπους, τοὺς δποίους ἐμισθοδότει ἀδρότατα. Οἱ κατάσκοποι οὗτοι διὰ παντὸς μέσου ἐφρόντιζον νὰ ἔξενπηρετῶσι τοὺς κατακτητικοὺς σκοποὺς τοῦ Φίλιππου.

Ἄλλὰ τὰ φιλόδοξα καὶ κατακτητικὰ σχέδια τοῦ Φίλιππου προεῖδε μετ^ο δξινδεροείας καὶ ἐπολέμησε δι^ο δλων τῶν δυνάμεων του Δημοσθένης^ο Ἀθηναῖος, δι^ο μέγιστος τῶν δητόρων δλων τῶν ἔθνων καὶ δλων τῶν αἰώνων.

Δημοσθένης

ὅγιορα, ἐν τούτοις δ, τι ἐπεδίωκεν δημοσθένης δὲν τὸ ἐπέτινχεν. Οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς στρατηγήν μόνον κατελαμβάνοιτο ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ ἐκ τῶν λόγων τοῦ μεγάλου ὅγιορος, ὃστερον δὲ οὐδὲν γενναῖον ἢ σπουδαῖον ἐπραττον. Ἡσαν δλοι φίλοι τῶν ἀπολαύσεων καὶ πάντες ἀπέφευγον τοὺς μόπον τοῦ πολέμου. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὑπῆρχεν εἰς τὰς Ἀθήνας μακεδονικὴ φαροία λίαν ἰσχυρά, προσίστατο δ^ο αὐτῆς δ^ο Αἰσχί-

νης, δι Φιλοκράτης καὶ δι Δημάδης, ἐκ παντὸς τούτου προσπαθοῦντες
νὰ ματαιώνωσι πᾶν μέτρον λαμβανόμενον κατὰ τοῦ Φιλίππου.

§ 4. Φωκικὸς πόλεμος (355—346 π. Χ.).—[“]Αλωσις
τῆς [“]Ολύνθου.

Ο Φωκικὸς πόλεμος παρέσχεν εἰς τὸν Φίλιππον τὴν ποθουμένην
εὐκαιρίαν, ἵνα ἐπειμβῇ εἰς τὰ ἑστατερικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος. Προε-
κλήθη δὲ δι Φωκικὸς πόλεμος ἐκ τῆς ἑξῆς αἰτίας. Τὸ [“]Αμφικτυνοικὸν
συνέδριον, καθ' ὑποκίνησιν τῶν Θηβαίων, κατεδίκασεν εἰς πρόστιμον
πολλῶν ταλάντων τοὺς Φωκεῖς, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἐσφετερίσθησαν μέρος
τῆς Κίρρας, ἵερᾶς γῆς τοῦ Δελφικοῦ Μαντείου. Οἱ Φωκεῖς μὴ δυ-
νάμενοι νὰ πληρώσωσι τὸ ὑπέροχον πρόστιμον ἀπεφάσισαν ν' ἀμυν-
θῶσι διὰ τῶν ὅπλων, διότι τὸ [“]Αμφικτυνοικὸν συνέδριον ἡρεύεται ν' ἀφαι-
ρέσῃ τὴν χώραν αὐτῶν καὶ νὰ τὴν καθοσιώσῃ εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς ναόν.
Ἐκλέξαντες λοιπὸν σιρατηγὸν τὸν Φιλόμηλον καὶ ἐφορμήσαντες ἐνυρί-
ενσαν τὸ ἱερὸν τῶν Δελφῶν καὶ διέγραψαν ἐκ τῶν λιθίνων ἐπιγραφῶν
τὸ περὶ καταδίκης αὐτῶν ψήφισμα.

Τὸ [“]Αμφικτυνοικὸν συνέδριον συνελθὸν ἐκ δευτέρου ἐψήφισε πό-
λεμον κατὰ τῶν ἱεροσύλων Φωκέων (355). Οἱ Θηβαῖοι, οἱ Λοκροὶ καὶ
οἱ Θεσσαλοὶ ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ Μαντείου, οἱ δὲ [“]Αθηναῖοι, οἱ Σπαρ-
τιῆται καὶ ἄλλοι Πελοποννήσιοι ὑπὲρ τῶν Φωκέων. Τότε δι Φιλόμηλος
ῆρασε τοὺς θησαυροὺς τοῦ Μαντείου καὶ δι' αὐτῶν συνεκρότησε σιρα-
τὸν ἐκ δέκα χιλιάδων μισθοφόρων. Ο πόλεμος οὗτος διήρκεσεν ἐννέα ἔτη
καὶ ἐπολεμήθη ἐκατέρωθεν μετὰ μεγάλης σκληρότητος. Καὶ κατὰ μὲν
τὸ πρῶτον ἔτος ὑπερίσχυσαν οἱ Φωκεῖς. Τὸ δεύτερον δ' ὅμως ἔτος
ἐνικήθησαν, διὸ δὲ σιρατηγὸς Φιλόμηλος, ἵνα μὴ πέσῃ ζῶν εἰς χεῖρας τῶν
ἐχθρῶν, κατεκρημνίσθη ἐκ τυνος ὑψηλοῦ βράχου καὶ ἐφορεύθη. [“]Αὐτὶς
τοῦ Φιλόμηλου ἐξελέχθη σιρατηγὸς δι ἀδελφὸς αὐτοῦ [“]Ονόμαρχος, δοτις
ἔθηκε χεῖρα καὶ ἐπὶ τῶν διαφόρων ἀναθημάτων τοῦ Μαντείου.

Οἱ ἐν Λαρίσῃ τῆς Θεσσαλίας ἄρχοντες Αλευάδαι, ἐπειδὴ ἐπιέζοντο ὑπὸ[“]
τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Λυκόφρονος, προσεκάλεσαν εἰς βοήθειαν τὸν
Φίλιππον. [“]Αλλὰ καὶ δι Λυκόφρων ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τοῦ [“]Ονο-
μάρχου, σιρατηγοῦ τῶν Φωκέων. Ο [“]Ονόμαρχος εἰσβαλὼν εἰς τὴν
Θεσσαλίαν ἐνίκησε δὲς τὸν Φίλιππον ἐπειτα δ' ὅμως τικηθεὶς ἐφορεύθη
(352). Τότε δι Φίλιππος ἐνυρίενσε τὰς Παγασὰς καὶ τὴν Μαγνησίαν.

εἰς δὲ τὰς Φεράς, ἀφοῦ ἔξεδιώχθησαν οἱ τύραννοι, ἀπέδωκε τὴν αὐτονομίαν. Τοιουτορόπως δὲ Φίλιππος βαθμηδὸν κατέστη κύριος τῆς Θεσσαλίας. Θελήσας δὲ τότε νὰ ἐκστρατεύῃ καὶ κατὰ τῶν Φωκέων, ἔσπενε σε νὰ καταλάβῃ τὰς Θερμοπύλας.¹ Άλλ'² οἱ Ἀθηναῖοι προκατέλαβον τὸ στενόν καὶ οὗτως ἐματαίωσαν τοὺς σκοποὺς τοῦ Φιλίππου, διτις ἡραγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Μακεδονίαν.

Ο Φίλιππος μετὰ μικρὰν ἀνάπτωσιν ἐν Μακεδονίᾳ ἔξεστρατεύεσσε καὶ πάλιν κατὰ τῶν ἐν τῇ Χαλκιδικῇ χερσονήσῳ πόλεων, καὶ πολλὰς αὐτῶν ὑπέταξεν. Ἐν ἔτει δὲ 350 προσέβαλε καὶ ἐποιέωκησε τὴν μεγίστην τῶν ἐκεῖ πόλεων καὶ λοχνοτάτην "Ολυνθον". Ο Δημοσθένης διὰ τῶν φλογερῶν αὐτοῦ "Ολυνθιακῶν λόγων προσεπάθησε ν" ἀναφλέξῃ τὴν φιλοπατρίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐπέτινχε νὰ πέμψωσιν οὗτοι στρατὸν καὶ πλοῖα ὑπὸ τὸν Χάρητα καὶ Χαρίδημον. Μάτην δ"³ δμως, διότι οἱ ἄρχοντες τῆς "Ολύνθου" δωροδοκηθέντες παρέδωκαν αὐτὴν εἰς τὸν Φίλιππον (348 π. Χ.).

Τὸν "Ονόμαρχον" διεδέχθη ἐν τῇ στρατηγίᾳ δὲ ἀδελφός του Φάιλλος καὶ τοῦτον ἀποθανόντα δὲ νίδος τοῦ "Ονόμαρχον" Φάλαικος. Οἱ Θηβαῖοι, ἐπειδὴ ἀπέκαμον ἐκ τοῦ πολέμου, ἔζητησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Φιλίππου. Οὗτος δὲ ἀσμένως ἐδέχθη τὴν πρότασιν. Άλλ' ἵνα ἐμποδίσῃ πᾶσαν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Φωκεῖς καὶ πᾶν ἐν γένει κώλυμα ἐκ μέρους αὐτῶν, ἐπρότεινεν εἰρήνην πρὸς αὐτούς. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπατηθέντες ἐπεμψαν εἰς Μακεδονίαν δέκα πρέσβεις, μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἥσαν καὶ δὲ Δημοσθένης καὶ δὲ Αἰοχίνης.

Ο Φίλιππος, διαφθείρας διὰ χρημάτων πάντας τοὺς πρέσβεις, πλὴν τοῦ Δημοσθένους, παρέτεινε σκοπίμως τὰς περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις καὶ τέλος συνωμολόγησεν αὐτὴν ἐπὶ τῇ βάσει «έκατεροι νὰ διατηρήσωσιν δσα εἰχον». Άλλ'⁴ δτε οἱ πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων ἐπανήρχοντο εἰς τὰ ἔδια, δὲ Φίλιππος ἔξεκίνησε μετὰ τοῦ στρατοῦ του μετ' δλίγας δὲ ἡμέρας διαπερᾶ τὰς Θερμοπύλας καὶ εἰσβάλλει εἰς τὴν χώραν τῶν Φωκέων ἐν ἔτει 346. Ο στρατηγὸς τῶν Φωκέων Φάλαικος, δωροδοκηθεὶς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, ἀνεχώρησε μετὰ 8,000 μισθοφόρων εἰς Πελοπόννησον καταλιπὼν τὴν πατρίδα του εἰς τὴν τύχην της. Ο δὲ Φίλιππος, ἀφοῦ κατέλαβεν ἀμαχητὶ τὴν χώραν τῶν Φωκέων, συνεκάλεσεν ἀμέσως τὸ "Αμφικτυονικὸν συνέδριον". Τοῦτο δὲ ἔξεδωκε τὰς ἔξῆς ἀποφάσεις· α') αἱ πόλεις τῆς Φωκίδος νὰ κατασκα-

φῶσι καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς νὰ κατοικήσωσιν εἰς κώμας, ἐκάστη δὲ αὐτῶν νὰ μὴ ἔχῃ πλείονας τῶν 50 οἰκιῶν· β)' ν' ἀποκλεισθῶσιν οἱ Φωκεῖς ἐκ τοῦ συνεδρίου, αἱ δὲ δύο ψῆφοι νὰ δοθῶσιν εἰς τὸν Φίλιππον καὶ εἰς τοὺς διαδόχους αὐτοῦ, προσέτι δὲ νὰ δοθῇ εἰς αὐτὸν καὶ ἡ προεδρία τῶν Πυθικῶν ἀγώνων.

Τοιοῦτον τέλος ἔλαβεν δὲ Φωκικὸς πόλεμος, δοτις ἀπέβη διεθνιώτατος εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ παρεσκεύασεν εἰς τὸν Φίλιππον τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἀθηναῖοι μαθόντες τὴν συμφορὰν τῶν φίλων των Φωκέων κατεπλάγησαν, ἀλλὰ τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενοι ἐτήρησαν τὴν συνομολογηθεῖσαν εἰρήνην. Μετά τινα χρόνον δὲ Φίλιππος ἐπεχείσθης νὰ καταλάβῃ διὰ πολιορκίας τὸ Βυζάντιον. Ἄλλ' ὁ περίφημος σιρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Φωκίων, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, ἤναγκασε τὸν Φίλιππον νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ ν' ἀπέλθῃ,

*Αδκίδεις.

3. Ὁποιός τις ὁμοίως πολιτικὸς ἦτο δὲ Φίλιππος; — Τί γνωρίζεις περὶ χρησμοῦ τίνος, τὸν ὅποιον δὲ Φίλιππος ἔλαχεν ἔν τινι ἐκστρατείᾳ; — Ποιὸν ἦτο τὸ σχέδιον τοῦ Φιλίππου καὶ τίνες ὑπεδοήθουν τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ; — Τὶς τῶν Ἑλλήνων διέκρινε τὰ κατατητικὰ σχέδια τοῦ Φιλίππου; — Εἰπέ μοι δὲ τι γνωρίζεις περὶ Δημοσθένους; — Τίνες προσταντο τῆς ἓν Ἀθήνας μακεδονικῆς μερίδος;

4. Πᾶς προεκλήθη δὲ Φωκικὸς πόλεμος; — Ποίος ἦτο ἐν ἀρχῇ στρατηγὸς τῶν Φωκέων καὶ εἰς τὸ προέδρην οὗτος; — Πότε καὶ πῶς ἀπέθανεν δὲ Φιλόμηλος καὶ τὶς διεδέχθη αὐτόν; — Πᾶς ἐπήλθεν δὲ μεταξὺ Ὀνομάρχου καὶ Φιλίππου ἀγών καὶ πῶς ἀπέληξεν οὗτος; — Τί γνωρίζεις περὶ ἀλλάσσεως τῆς Ὀλύμπου ὑπὸ τοῦ Φιλίππου; — Πᾶς ἐτέθη τέρμα εἰς τὸν Φωκικὸν πόλεμον; — Ποίας ἀποφάσις ἐξέδωκε τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον κατὰ τῶν Φωκέων; —

§ 5. Ο πρὸς τοὺς Ἀμφισσεῖς πόλεμος τοῦ Φιλίππου.

Η ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη (338 π. Χ.).

Νέα πάλιν ἐδόθη ἀφορμὴ εἰς τὸν Φίλιππον ἵνα ἐπεμβῇ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα, ἀφορμὴ πολὺ καταλληλοτέρα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων του. Ὁ φιλιππίζων δόκιμος Αἰσχίνης, πεμφθεὶς ὡς πυλαγόρας ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, κατηγόρησεν ἐν αὐτῷ τοὺς Λοκροὺς τῆς Ἀμφίσσης διτὶ ἐκαλλιέργησαν γῆν ἴερὰν τοῦ ἐν Λελφοῖς Μαντείου, τὸ δὲ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, κατεδίκασεν αὐτοὺς εἰς πρόστιμον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀμφισσεῖς Λοκροὶ ἥρονται νὰ πληρώσωσι τὸ πρόστιμον, οἱ Ἀμφικτύονες ἀνέθηκαν εἰς τὸν Φίλιππον ὡς προϊστάμενον τοῦ συνεδρίου νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἴεροσύλους.

‘Ο Φίλιππος είσέβαλεν ἀμέσως μετὰ 30,000 πεζῶν καὶ 2,000 ἵππεων, καὶ μέρος μὲν τοῦ στρατοῦ του ἐβάδισε κατὰ τῆς Ἀμφίσσης καὶ ἐκυρίευσε καὶ κατέστρεψεν αὐτήν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς κυρίας δυνάμεως κατέλαβεν αἰφνιδίως τὴν Ἐλάτειαν.

Μόλις ἔγνώσθη δι τὸν ὄφελον τῆς Ἐλάτειαν, πόλιν ὁχυράν, κειμένην ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἀπὸ Θερμοπυλῶν εἰς Θήβας τρόμος μέγας κατέλαβε τοὺς Ἐλληνας. Νῦν ἀπεκαλύφθησαν τὰ πατακτητικὰ σχέδια τοῦ Φιλίππου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐσπενσέμενοι συνῆλθον εἰς ἐκκλησίαν. ‘Ο κήρυξ πολλάκις ἐπανέλαβε τὸ «Τίς ἀγορεύειν βούλεται;» Ἄλλος οὐδεὶς τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν ὁριόων ἐτόλμησε νάραβῃ εἰς τὸ βῆμα καὶ νὰ διαλέγη. Τοσαύτη ἡτο ἡ κατάπληξις καὶ ὁ φόβος. Μόνος δὲ εὐγενῆς δῆταρ Δημοσθένης, ἐμπνεόμενος ἐκ τοῦ μεγέθους τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου καὶ ἐκ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἑκείνου μετὰ τοῦ ὅποιου ἥλεγχε πάντοτε τοὺς δολίους σκοποὺς τοῦ Φιλίππου, ἀνῆλθεν εἰς τὸ βῆμα καὶ διὰ λόγου μεστοῦ φιλοπατρίας ἐνεθάρρυνε τοὺς καταπεπληγμένους Ἀθηναίους καὶ συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ πέμψωσιν ἀμέσως πρόσβεις εἰς Θήβας, ἵνα προτείνωσι συμμαχίαν καὶ ἀναλάβωσιν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Θηβαίων τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεμψαν αὐτὸν τὸν Δημοσθένην. Οὗτος δὲ ἐλθὼν αὐθημερὸν εἰς Θήβας διὰ τῆς πυρίνου εὐγλωττίας τοῦ ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς Θηβαίους ἔρωτα πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἐπεισεν αὐτοὺς ἵνα ἀπὸ κοινοῦ ἀναλάβωσι τὸν ὑπὲρ τῶν δλων ἀγῶνα. Ἀμέσως λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνωθέντες μετὰ τῶν Θηβαίων καὶ μετ’ ἄλλων συμμάχων ἐπῆλθον κατὰ τοῦ ἐν Χαιρωνείᾳ ἐστρατοπεδευμένου Φιλίππου.

Ἐκεῖ ἐν Χαιρωνείᾳ τῷ 338 π. Χ. συνεκροτήθη φονικωτάτη μάχη, καθ’ ἣν οἱ Ἐλληνες, καίτοι ἡγωνίσθησαν γενναίως, δμως ἐνικήθησαν. Οἱ ἀποτελοῦντες τὸν Ἱερὸν λόχον Θηβαῖοι ἐπεσον πάντες δὲ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου, χωρὶς οὐδεὶς νὰ στρέψῃ τὰ ρῶτά.

Μετὰ τὴν νίκην δὲ Φίλιππος ἐδείχθη λίαν ἐπιεικῆς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἀπολύσας τοὺς αἰχμαλώτους αὐτῶν ἄνευ λύτρων. Τούναντίον δὲ πρὸς τοὺς Θηβαίους ἐδείχθη σκληρός. Ἐκ τῶν αἰχμαλώτων αὐτῶν ἄλλους μὲν ἐφόρευσεν, ἄλλους δὲ ἐξηδραπόδισεν, ἐν δὲ τῇ Καδμείᾳ ἐγκατέστησε φρουρὰν μακεδονικήν.

Ατὰ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ νίκης δὲ Φίλιππος κατέστη κύριος δλῆς τῆς Ἑλλάδος· προστηνέχθη δὲ δμως ἐπιεικῶς καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους Ἐλληνοφιοιθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νας, διότι ὁ σκοπός του δὲν ἦτο νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ νὰ ἔνωσῃ πάσας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν. Ὁδεν συνεκάλεσεν ἐν Κορίνθῳ κοινὸν τῶν Ἑλλήνων συνέδριον καὶ ὑπὸ αὐτοῦ ἀνεκηρύχθη ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. Ἐν τῷ συνεδρίῳ ἐκείνῳ ἀντεπορσωπεύοντο πᾶσαι αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις πλὴν τῆς Σπάρτης, ἡτις δὲν ἤθελε καὶ ὡδένα τρόπον ν' ἀραγγωρίσῃ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Φιλίππου ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος.

Ο Φίλιππος ἐπανελθὼν εἰς Μακεδονίαν ἥρχισε νὰ παρασκευάζῃται διὰ τὴν μεγάλην κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν. Ἀλλ᾽ αἴφνης ἐδολσφορήθη ὑπό τυνος τῶν σωματοφυλάκων του, δνόματι Πανσανίου, ἐκδικουμένου προσωπικὴν ὕβριν.

*Αδκίδεις.

5. Πῶς προσκλήθη ὁ πρὸς τοὺς Ἀμφισσαῖς πόλεμος καὶ πῶς ἐπερχτώθη εὕτος; —Πότε ὁ Φίλιππος κατέλαβε τὴν Ἐλάτε:αν καὶ ποίαν ἐντύπωσιν προσυξένησε τοῦτο εἰς τοὺς Ελλήνας;—Τί συνέθη εἰς Ἀθήνας ἄμα τῇ εἰδήσει ταύτη;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Δημοσθένους εἰς Θήβας;—Εἰπέ μοι τὰ κατὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην;—Πῶς προσηνέκθη ὁ Φίλιππος πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ πῶς πρὸς τοὺς Θηβαίους;—Ποῦ μετέβη ὁ Φίλιππος μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Φιλίππου;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΑΠΟ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΓΠΟΤΑΓΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

§ 6. Παιδικὴ ἡλικία καὶ ἀγωγὴ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.—Καταστροφὴ τῶν Θηβῶν.

Τὸν Φίλιππον Β' διεδέχθη εἰς τὸν μακεδονικὸν θρόνον τῷ 336 ὁ νίδος αὐτοῦ Ἀλέξανδρος εἰκοσαετῆς τὴν ἡλικίαν.

Ο Ἀλέξανδρος, ὑπῆρξεν ὁ μέγιστος τῶν στρατηγῶν καὶ δορικητόρων καὶ τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νεωτέρου κόσμου. Ἡ φύσις ἐπροίκισεν αὐτὸν ἀφθόνως μὲ τὰ λαμπρότερα πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ προτερήματα. Τὰ προτερήματα δὲ ταῦτα ἐκαλλιέργησε καὶ θαυμασίως ἀνέπινξεν ὁ μέγιας αὐτοῦ διδάσκαλος Ἀριστοτέλης ὁ φιλόσοφος ἐκ Σταγείρων τῆς Μακεδονίας. Ο Ἀριστοτέλης προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου φιοποιήθηκε από τὸ Ινστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

που ἀνέλαβε τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ δεκατριετοῦς Ἀλεξάνδρου. Διαμείνας δὲ ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ μακεδονικῇ αὐλῇ διέπλασε καὶ διεμόρφωσε τὸ ἥθος τοῦ

Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας

μαθητοῦ τον ἐλληνοπρεπέστατον καὶ μεγαλόφρον καὶ ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν εὐγενῆ ἔρωτα πρὸς τὰς μεγάλας πράξεις. Τόσην δὲ ἀγάπην καὶ τόσον σέβας ἦσθάνετο δ Ἀλέξανδρος πρὸς τὸν διδάσκαλόν του, ὡστ' ἔλεγεν «Εἰς μὲν τὸν πατέρα μου διφεύλω τὸ ζῆν, εἰς δὲ τὸν διδάσκαλόν μου τὸ εὖ ζῆν».

Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἐδεκνύθετο ἡ ὑπέροχος φύσις τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡρώτησάν ποτε αὐτὸν ἀν ἥθελε νὰ ἀγωνισθῇ εἰς τὸν Ὄλυμπιακὸν ἀγῶνας. «Ναὶ—ἀπεκρίθη—ἔὰν ἔχω βασιλεῖς ἀνταγωνιστάς». Ὁσάκις ἥρχετο ἀγγελία τις δι τὸ πατήρ του ἐκυρώεινε πόλιν τινὰ ἢ ἐνίκησε μάχην, ἐνῷ οἱ φίλοι του συνέχαιρον αὐτόν, δ Ἀλέξανδρος περίλυπος ἔλεγεν. «Ο πατήρ μου ἔχει σκοπὸν νὰ κατορθώσῃ τὰ πάντα καὶ νὰ μὴ ἀφήσῃ καὶ εἰς ἔμε νὰ πράξω μέγα τι καὶ λαμπρὸν ἔργον».

Ο Ἀλέξανδρος μειούκιον ὡν 14 ἐτῶν παρέσχε λαμπρὸν δεῖγμα τῆς ἐκτάκτου τόλμης του καὶ ἀφοβίας· ἐδά-

μασε δηλαδὴ τὸν ἄγριον θέσσαλικὸν ἵππον Βουκεφάλαν, τὸν δποῖον οὔτε δ πατήρ του οὔτε ἄλλος τις ἐκ τῶν αὐλικῶν του ἥδυνήθη νὰ ἴππεύσῃ καὶ δστις εἰς τὸν μειά ταῦτα πολέμους ἐχρησίμευεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ὡς μάχιμος ἵππος. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην δ Φίλιππος δακρύων ἐκ τῆς χαρᾶς του ἐνηγκαλίσθη τὸν υἱόν του καὶ ἀσπαζόμενος αὐτὸν τῷ εἶπε «Ζήτει, νιέ μου, ἄλλο βασίλειον μεγαλείτερον, διότι ἡ Μακεδονία δέν σὲ χωρεῖ». Δεκαοκταετῆς δὲ τὴν ἡλικίαν διηύθυνεν ἐν Χαιρωνείᾳ τὸ ἀριστερὸν κέρας τῶν Μακεδόνων καὶ κατέκοψε τὸν Ἱερὸν λόχον, συντελέσας κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην νίκην. Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αναβάς εἰς τὸν θρόνον δὲ Ἀλέξανδρος εὐρέθη περιεστοιχισμένος ὑπὸ διαφόρων κυνδύνων ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν. Καὶ πρῶτον κατέστησεν ἐκποδὼν πάντας ἐκείνους, οἵτινες ἥθέλησαν νῦν ἀμφισβητήσωσιν εἰς αὐτὸν τὸν θρόνον.¹ Επειτα δέ, μαθὼν διτοι οἱ Ἑλληνες ἡτοιμάζοντο νὰ ἐπαναστατήσωσι περιφρονοῦντες αὐτὸν διὰ τὴν νεότητά του, εἰσέβαλεν ἀμέσως μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ προχωρήσας ἐστρατοπέδευσε πλησίον τῆς Καδμείας.

Ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη ἔμφαντις τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐξέπληξε τὸν Ἑλληνας, οἵτινες ἄνευ ἀντιστάσεως ὑπέκυψαν εἰς αὐτόν. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἥλθεν εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ συνεκάλεσεν ἐκεῖ κοινὴν τῶν Ἑλλήνων σύνοδον, ἣντις ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἀρχιστράτηγον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. Μόνοι οἱ Σπαραγῖται καὶ πάλιν δὲν ἔπειμψαν ἀντιπροσώπους εἰς τὴν σύνοδον ταύτην. Οἱ Ἀλέξανδρος ἥδυνατο εὐκόλως νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ ὑποκύψωσιν, ἀλλὰ δὲν ἤθελε νὰ μεταχειρισθῇ βίᾳν.

Οἱ Ἀλέξανδρος ἐπιστρέψας εἰς τὴν Μακεδονίαν, πρὸιν ἐκστρατεύση κατὰ τῶν Περσῶν, ἥθέλησε νὰ ὑποτάξῃ τὸν λαόν, οἵτινες κατόκουν πέριξ τῆς Μακεδονίας, Τριβαλλούς, Παίονας καὶ ἄλλους, καὶ οὕτω νὰ ἔξασφαλίσῃ τὴν ἀρχήν του. Ἄλλος ἐνῷ ἐπολέμει κατὰ τῶν Γετῶν πέριαν τοῦ Δουνάβεως, τὸν δόπιον καὶ ὑπέταξε, διεδόθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ψευδὴ φήμη δι τοῦ ἐφορεύθη. Οἱ Ἑλληνες ἀμέσως ἐζήτησαν νῦν ἀνακτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των, πρῶτοι δὲ οἱ Θηβαῖοι λαβόντες τὰ ὅπλα κατέκοψαν μέρος τῆς μακεδονικῆς φρουρᾶς.

Οἱ Ἀλέξανδρος μαθὼν τὴν ἐπανάστασιν τῶν Θηβαίων φθάνει ὡς ἀστραπὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ στρατοπεδεύει ἐξωθεν τῶν Θηβῶν. Προσκαλεῖ τὸν Θηβαίον νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα, ὑποσχόμενος ἀμυνησίαν ἀλλ’ οὗτοι ἀρνοῦνται. Τότε δὲ Ἀλέξανδρος δργισθεὶς διατάσσει ἐφοδον. Οἱ ἀγῶντες ὑπῆρξε φοβερός. Οἱ Θηβαῖοι ἐπολέμησαν μετ’ ἀνδρείας καὶ ἐνθουσιασμοῦ μεγίστου, ἀλλ’ ὑπέκυψαν εἰς τὴν δρμήν τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ καὶ εἰς τὴν ἀκατάσχετον τόλμην τοῦ Ἀλεξάνδρου. Η πόλις ἐκνοιεύθη (335 π.Χ.) καὶ κατεσκάφη πλὴν τῆς Καδμείας καὶ τῶν ναῶν καὶ τῆς οἰκίας τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου. Εξ χιλιάδες Θηβαίων ἐφορεύθησαν, οἱ δὲ λοιποί, περὶ τὰ 30 χιλιάδας, ἥχμαλωτοίσθησαν καὶ ἐξηρδοποδίσθησαν.

Τὴν μεγάλην ταύτην οκληροτητὰ ἔδειξεν δὲ Ἀλέξανδρος πρὸς τοὺς Θηβαίους, θέλων νὰ καταπλήξῃ καὶ τὸν λοιπὸν Ἑλληνας καὶ νὰ κα-

ταστήσῃ ἀδύνατον εἰς τὸ μέλλον πᾶν ἐπαναστατικὸν κίνημα αὐτῶν. Καὶ ἀληθῶς τοσοῦτον ἐτρόμαξαν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες καὶ μάλιστα οἱ Ἀθηναῖοι, ὅστε οἱ τελευταῖοι ἔσπενσαν διὰ πρεσβείας νὰ δομολογήσωσιν ὑπακοὴν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον.

§ 7. Ἐκστρατεία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου κατὰ τῆς Ἀσίας.

Ἡ παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμὸν μάχη (334 π.Χ.).

Ἐπιστρέψας δὲ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Μακεδονίαν παρεσκευάσθη καὶ τὸ ἕαρ τοῦ 334 π. Χ., ἀφῆσας ἐν Μακεδονίᾳ ἐπίτροπον τὸν Ἀντίπατρον, ἔξεστράτευσε μετὰ 30,000 πεζῶν καὶ 4,500 ἵππων ἐναντίον τῆς Ἀσίας, τὴν δποίαν διενοεῖτο νὰ κατακτήσῃ δλην. Εἶχε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς περιφήμους στρατηγοὺς Παρμενίωνα, Περδίκκαν, Φιλώταν, Κράτερον, Κλεῖτον καὶ ἄλλους.

Διαβὰς τὸν Ἑλλήσποντον δὲ Ἀλέξανδρος ἤλθε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Τοοίαν καὶ ἐτέλεσεν ἀγῶνας πέριξ τοῦ τάφου τοῦ Ἀχιλλέως, τὸν ὅποῖον ἔξ δλων τῶν ἥρωών τοῦ ἡξοχὴν ἐθαύμαζε.

Ο βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος δὲ Κοδομανός, μαθὼν τὴν κατὰ τῆς Ἀσίας ἐκστρατείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, διέταξε τοὺς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ στράπας καὶ στρατηγοὺς νὰ προχωρήσωσι πρὸς τὴν ἀκτὴν καὶ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν τῶν Μακεδόνων.

Εἴκοσι χιλιάδες Πέρσαι καὶ εἴκοσι χιλιάδες Ἕλληνες μισθοφόροι παρετάχθησαν παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμόν, ἀναμένοντες τὸν Ἀλέξανδρον. Ο Ἀλέξανδρος, μαθὼν δὲ οἱ Πέρσαι τὸν ἀνέμενον παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμόν, ἀμέσως διηνθύνθη κατ' αὐτῶν. Φθάσας δὲ εἰς τὸν ποταμὸν ἐρρίφθη πρῶτος εἰς τὸ δρυμητικὸν ὁρεῦμα αὐτοῦ ἔφιππος ἐπὶ τοῦ Βουκεφάλα καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τον, ἐνῷ τὰ περσικὰ βέλη βροχηδὸν ἐρρίπισε κατ' αὐτοῦ. Διαβὰς τὸν ποταμὸν ἐπέπεσεν ἀκράτητος. Μάχη πεισματώδης συνάπτεται. Ο Ἀλέξανδρος ὡς λέων μάχεται μεταξὺ τῶν προμάχων ἀλλὰ παρ' ὀλίγον νὰ φονευθῇ. Ο σατράπης τῆς Ιωνίας Σπιθοιδάτης ὑψωσε τὴν χεῖρά τον, ὥντα καταφέρον διὰ τοῦ ξίφους τον κτύπημα κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκ τῶν ὄπισθεν. Άλλ' εὐτριχῶς ὁ Μακεδών στρατηγὸς Κλεῖτος προλαβὼν ἀπέκοψε τὴν χεῖρα τοῦ Σπιθοιδάτου καὶ τοιουτορόπως ἐσώθη δὲ Ἀλέξανδρος. Τέλος μετὰ φονικώτατον ἀγῶνα οἱ Πέρσαι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. 2,500 Πέρσαι ἐφονεύθησαν καὶ πολλοὶ στρατηγοὶ αὐτῶν.

‘Ο Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν νίκην ἐφρόντισε περὶ τῶν τραυματῶν. Τὴν ἔπιοῦσαν ἔθαψε μετὰ πομπῆς τὸν πεσόντας, καθὼς καὶ τὸν φορευθέντας στρατηγὸν τῶν Περσῶν. Ἀποδίδων δὲ μέρος τοῦ θριάμβου τον εἰς τὸν “Ελληνας ἐπεμεψε πρὸς τὸν Ἀθηναίον 300 ἀσπίδας, ἵν’ ἀναρτηθῶσιν εἰς τὸν Παρθενῶνα μὲν τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν: « Ἀλέξανδρος καὶ οἱ Ἐλληνες πλὴν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῶν τὴν Ἀσίαν οἰκούντων βαρβάρων». X

§ 8. Καθυπόταξις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας — δ Γόρδιος δεσμός.

Ἡ πρώτη αὕτη παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμὸν νίκη κατέστησε τὸν Ἀλέξανδρον κύριον ἀπάσης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τὸ Δασκύλιον, ἡ καθέδρα τοῦ σατράπου τῆς Φρυγίας, παρεδόθη εἰς τὸ στρατηγὸν Παρθενίωνα, αἱ δὲ Σάρδεις, πρωτεύουσα τῆς Λυδίας, παρεδόθησαν ἀμαχητὶ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Ἀπασαι αἱ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐλληνικαὶ πόλεις μετ’ ἀγαλλιάσεως ὑπεδέχοντο τὸν διοφύλους των. Εἴς ταύτας δὲ Ἀλέξανδρος κατήργησε τὰς διλιγαρχίας καὶ εἰσήγαγε τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα καὶ τὸν πατρίους νόμους. Μόνον δύο πόλεις ἴσχυρόταται, ἡ Μίλητος καὶ ἡ Ἀλικαρνασσός, ἀντέστησαν πεισματωδέστατα. Ἀλλὰ καὶ ταύτας δὲ Ἀλέξανδρος πολιορκήσας ἐκνοίενται. Καὶ πρὸς μὲν τὸν Μιλησίους προσηγένθη φιλανθρώπως, τὴν δὲ Ἀλικαρνασσόν, ἥτις πλειότερον, ἀντέστη, κατηδάφισε.

Ἀπολούθως δὲ τὸν Παρθενίων ἐξηκουσιούθησεν ὑποτάσσων τὴν Φρυγίαν, δὲ δὲ Ἀλέξανδρος ἡσχολήθη εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Λυκίας, τῆς Παμφυλίας καὶ τῆς Πισιδίας. Στραφεῖς δὲ ἐπειτα πρὸς βορρᾶν ἐφθασεν εἰς τὸ Γόρδιον, πόλιν τῆς Φρυγίας, διόπου συνηντήθη μετὰ τοῦ Παρθενίωνος. Ἐκεῖ διὰ τοῦ ξίφους του ἐκοψε καὶ τὸν πολυθρόνητον Γόρδιον δεσμόν, περὶ τοῦ διοίου ἀρχαῖος χρησμὸς ἐλεγεν διτὶ δστις λύση αὐτὸν θὰ ἀρξῃ ὅλης τῆς Ἀσίας.

Ἐκ Γορδίου δὲ Ἀλέξανδρος ἐπορεύθη πρὸς τὴν Παφλαγονίαν καὶ τὴν Καπαδοκίαν καὶ ὑπέταξεν αὐτιάς. Ἐπειτα δὲ διέβη τὰ στενὰ τῆς Κιλικίας καὶ ἐφθασεν εἰς τὴν πόλιν αὐτῆς Ταρσόν. Ἐκεῖ θελήσας νὰ λουσθῇ εἰς τὰ ψυχρὰ ὕδατα τοῦ Κύδνου ποταμοῦ, κάθιδρος ὡν, κατελήφθη ὑπὸ οφοδροῦ πυρετοῦ καὶ ἐπεσε πλινήρης. Ἐσωσε δὲ δμως αὐτὸν δὲ λατρὸς Φίλιππος δὲ Ἀκαράν.

Αδκήδεις.

6. Πόσων ἐτῶν ἀνέδη εἰς τὸν θρόνον καὶ ὅποιος τις ἦτο ὁ Ἀλέξανδρος; — Τι γνωρίζεις περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου; — Εἰπέ μοι ἀνέκδοτά τινα τῇ παιδικής ἡλικίας τοῦ Ἀλεξάνδρου δεικνύοντα τὴν ὑπέροχον αὐτοῦ φύσιν. — Τί γνωρίζεις περὶ Βουκεφάλα; — Εἰπέ μοι περὶ τῆς πρώτης εἰσβολῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ἑλλάδα. — Πότε τὸ δεύτερον εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τίνας ἔτιμόρησε καὶ πᾶς!

7. Κατὰ πολὺν ἔτος ἔξεστράτευσε κατὰ τῆς Ἀσίας ὁ Ἀλέξανδρος, πόσον στρατὸν είχε, ποίους στρατηγούς, καὶ πολὺν ἀφῆκε ἐπίτροπον εἰς τὴν Μακεδονίαν; — Ποῦ δημητύνθη ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ πρῶτον, ἀμαὶ διένη τὸν Ἑλλήσποντον; — Τί παρηγγείλεν εἰς τὸν στράταπας του ὁ Δαρεῖος, δτ̄ ἔμκαθε τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου; — Εἰπέ μοι τὰ τῆς ἐν Γρανικῷ μάχης;

8. Τίνος χώρας ἔγινε κύριος ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην: — Πῶς ὑπεδέχοντο τὸν Ἀλεξανδρὸν αἱ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐλληνικαὶ πόλεις καὶ ποιας πολιτικὰς μεταβολὰς εἰσῆγεν εἰς αὐτὰς ὁ Ἀλέξανδρος; — Ποιαὶ πόλεις ἀντέστησαν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ πῶς προσηγένθη πρὸς αὐτὰς οὗτος; — Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Γορδίου δεσμοῦ; — Που ἐπορεύθη ἐκ Γορδίου ὁ Ἀλέξανδρος, ποὺ ἡσθένησε, καὶ τίς ἔθερπαπευσεν αὐτόν;

§ 9. Ἡ ἐν Ἰσσῷ μάχη (Νοέμβριος 333 π. Χ.).

Ο Δαρεῖος ἀνέλαβε νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτοπροσώπως κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Συναθροίσας λοιπὸν 400 χιλιάδας πεζῶν καὶ 100 χιλιάδας ἵππων κατέβαινε ἐκ τῆς Βαβυλονος. Θεωρῶν δὲ τὸν ἓαυτόν του ἀκαταμάχητον καὶ σπεύδων πρὸς τὴν μάχην, δὲν ἐπερίμενε τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὰς ἀναπεπταμένας πεδιάδας, ἀλλ᾽ ἀπερισκέπτως ἐπροχώρει πρὸς τὰς στενὰς διόδους τῆς Κιλικίας. Εἶχε δὲ ἄλλως μεθυσθῆ ἐκ τῶν κολακειῶν τῶν μεγιστάνων του, οἵτινες βλέποντες δτ̄ ὁ Ἀλέξανδρος ὅπωσδήποτε ἔχοντορίβησεν εἰς τὴν Ταρσὸν καὶ ἔνεκα τῆς ἀσθενείας του καὶ διότι ἥθελε νὰ καθυποτάξῃ τὰς δρεινὰς φυλὰς τῆς Κιλικίας, ἔλεγον δτ̄ διαβούλευς τῶν Μακεδόνων ἔχει καταληφθῆ ὑπὸ φόβου καὶ δὲν θὰ τολμήσῃ ν ἀντικρύσῃ τὸν μέγαν βασιλέα. Ο Δαρεῖος λοιπὸν ἐφθασεν εἰς τὴν στενὴν παράλιον πεδιάδα τῆς Ἰσσοῦ, τὴν διαρρεομένην ὑπὸ τοῦ Πινάρου ποταμοῦ, καὶ ἐκεῖ ἐστρατοπέδευσεν.

Ο Ἀλέξανδρος εὑρίσκετο εἰς τὴν πόλιν Μυρίανδον, 100 στάδια μακράν. Μαθὼν δὲ τὴν προσέγγισιν τοῦ Δαρείου, ἀμέσως παρέταξε τὸν στρατὸν του καὶ ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ. Οτ ἐπλησίασε μέχρι τοξεύματος, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀλαλαγμοῦ τῶν στρατιωτῶν μὲ ἀκατάσχετον δρυμὴν ἐρρίφθη εἰς τὸν ποταμόν. Μὲ γυμνὸν τὸ ξύφος ἐπήδησεν εἰς τὴν

ἀπέναντι ὅχθην τοῦ ποταμοῦ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ σιρατοῦ τον· ἐπιπεσὼν δ' ὡς κεραυνὸς διέρρηξε τὰς τάξεις τῶν Περσῶν. Ὁ Δαρεῖος καταληφθεὶς ὑπὸ πανικοῦ τρέπεται εἰς φυγὴν. Ὁ Ἀλέξανδρος καταδιώκει αὐτόν. Ἀλλ' ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς ἡραγκάσθη νὰ παύῃ τὴν καταδίωξιν.

Μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Δαρείου τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης ἦτο πρόδηλον. Ἀπας δὲ περσικὸς σιρατὸς διελύθη καὶ ἐτράπη εἰς ἄπακτον φυγὴν καταδιωκόμενος πανταχόθεν. Ἡ μάχη αὕτη ὑπῆρξεν ὀλεθριωτάτη εἰς τοὺς Πέρσας. Ἀπαν τὸ σιρατόπεδον τῶν Περσῶν περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὸ ἄρμα, ἡ ἀσπίς, καὶ τὸ τόξον τοῦ Δαρείου περιῆλθον εἰς τὸν νικητήν.

Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων ἦτο καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Δαρείου, ἡ μήτηρ του, ἡ σύζυγός του, δύο θυγατέρες καὶ δυοὶ μικρὸι γινόμενοι τον. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπαξ μόνον ἐπεσκέψθη τὴν οἰκογένειαν τοῦ Δαρείου καὶ τὴν παρηγόρησε, ἀφοῦ προηγουμένως διὰ τοῦ σιρατηγοῦ Λεοντάτου ἀνήγειλεν εἰς αὐτὴν διὰ δὲ Δαρεῖος ζῆ.

§ 10. Ὑποταγὴ Συρίας, Φοινίκης, Παλαιστίνης καὶ Αἴγυπτου.

Μετὰ τὴν ἐν Ἰσοῷ μάχην δὲ μὲν Παρμενίων ἐβάδισε κατὰ τῆς Δαμασκοῦ, ἵτις ἦτο πρωτεύοντα τῆς Συρίας καὶ ἐν τῇ δροὶ εὑρίσκοντο πολλοὶ θησαυροὶ τοῦ Δαρείου. Ταύτην δὲ Παρμενίων ἐκυρίευσεν ἄνευ δυσκολίας. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος μετὰ τῆς Συρίας δυνάμεως διηνθύνθη κατὰ τῆς Φοινίκης, ἵτις ἀπασα διεπειάχθη εἰς αὐτὸν ἀμαχητὶ μετὰ τῆς αιητροπόλεως Σιδῶνος. Μόνη δὲ Τύρος, ἡ δυναμαζομένη «βασιλὶς τῆς θαλάσσης», ἥρονήθη νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ἀλλὰ καὶ ταύτην ἐκυρίευσεν δὲ Ἀλέξανδρος μετὰ ἐπιτάμηνον πολιορκίαν. Ἡ πόλις κατεσκάφη, τῶν δὲ κατοίκων ἄλλοι μὲν ἐφονεύθησαν, ἄλλοι δὲ ἐξηνδραποδίσθησαν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πολιορκίας τῆς Τύρου δὲ Δαρεῖος ἔπειμψε πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ προσέφερεν εἰς αὐτὸν 10,000 τάλαντα ὡς λύτρα διὰ τὴν οἰκογένειάν του, προσέτι δὲ μίαν τῶν θυγατέρων του εἰς γάμον καὶ πᾶσαν τὴν χώραν τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ γίνῃ φίλος καὶ σύμμαχος αὐτοῦ.

Οἱ Παρμενίων ἀκούσας τὰς προτάσεις ταύτας εἶπεν διὰ, ἐὰν ἦτο Ἀλέξανδρος, θὰ ἐδέχετο αὐτάς. «Καὶ ἐγὼ—ἀπήντησεν δὲ Ἀλέξανδρος Ἐλληνικὴ Ιστορία Ν. Ι. Βραχὺν τόμος Β'»
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— ἐὰν ἥμην Παρμενίων· εἶπε δὲ εἰς τὸν πρόσθιον ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην τῶν χρημάτων, οὐτε συναινεῖ νὰ λάβῃ ἐν μέρος τῆς χώρας, ἀφοῦ ἡδη ἔχει δλην εἰς τὴν ἔξουσίαν του. Ἐὰν δὲ Δαρεῖος θέλῃ τὴν οἰκογένειαν του, δύναται νὰ ἔλθῃ διὰ τοῦ παραλάβη αὐτήν, χωρὶς νὰ φοβηθῇ μήπως πάθῃ τι. Μετὰ ταῦτα δὲ Ἀλέξανδρος ὑπέταξεν ἀμαχητὶ καὶ τὴν Παλαιστίνην. Μόνον εἰς τὴν Γάζαν ἀπήντησεν ἀντίστασιν μεγάλην. Άλλα καὶ τὴν πόλιν ταύτην ἐκνούσιεν μετὰ δίμηνον πολιορκίαν καὶ κατέστρεψεν ἐκ θεμελίων.

*Ο *Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἔγινε κύριος τῆς Συρίας, τῆς Φοινίκης καὶ τῆς Παλαιστίνης, ἐπορεύθη ἡδη ἀκωλύτως κατὰ τῆς Αιγύπτου καὶ ὑπέταξεν αὐτὴν ἀμαχητὶ. Εἰς μνημεῖον δὲ ἀθάνατον τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου του ἔκτισε παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου τὴν ἐπώρυμον αὐτοῦ Ἀλεξάνδρειαν. Η πόλις αὕτη ἐν βραχεῖ χρόνῳ διὰ τὸ ἐπίκαιον τῆς θέσεώς της ἔγινε κέντρον παγκοσμίου ἐμπορίου, Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ Ἑλληνικοῦ βίου.

*Ἐκεῖθεν τῷ ἐπῆλθεν δὲ ἵδεα νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ περιβόητον μαντεῖο τοῦ Διὸς Ἀμμωνος, τὸ ὁποῖον ἔκειτο εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Λιβύης, 11 ἡμέρας μακρὰν τῆς Μέμφιδος, πρωτευούσης τῆς Αιγύπτου. Προενόμενος λοιπὸν διὰ μέσου ἀνύδρων καὶ ἀμμωδῶν ἐρήμων ἐφθασεν εἰς τὴν χαρίσσαν καὶ θελκυκὴν δασιν Σιβᾶ, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας ἦταν ναός. Εἰσαχθεὶς δὲ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν ναὸν ἔστη πρὸ τοῦ βωμοῦ δὲ ιερεὺς ὠνόμασεν αὐτὸν «υἱὸν τοῦ Διός». *Ἐκτοτε δὲ Ἀλέξανδρος ἐφαντάζετο ἕαντὸν νιὸν τοῦ Διὸς ἢ μᾶλλον ἥθελε νὰ τὸν φαντάζωνται οἱ ἄλλοι πρόδος εὐκολωτέραν ὑποταγὴν τῷν δεισιδαιμόνων λαῶν τῆς Ἀσίας.

*Ἐν Αιγύπτῳ δὲ Ἀλέξανδρος διέτριψε πέντε μῆνας. *Ἐπειτα δὲ κατέβη ἐφ τὸν 331 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Φοινίκην καὶ ἡσχολήθη εἰς τὴν τακτοποίησιν τῶν πραγμάτων τῆς Φοινίκης, τῆς Συρίας καὶ τῆς Ἑλλάδος.

*Αδκήδεις.

9. Τι ἀπεφάσισεν δὲ Δαρεῖος νὰ κάμῃ μετὰ τὴν ἐν Γρανικῷ μάχην;—Μετὰ πόσα στρατοῦ ἐπήρχετο κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ διατί ἔσπευδε;—Ποῦ ἔγινεν δὲ β' μάχη μεταξὺ Ἀλεξάνδρου καὶ Περσῶν;—Εἴπε μοι τὰ κατὰ τὴν ἐν Ἰσαφῷ μάχην;—Τίνη σπουδαῖα πρόσωπα συγκατελέγοντο μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων τῶν Περσῶν;—

10. Μετὰ τὴν ἐν Ἰσαφῷ μάχην κατὰ τίνος ἐπῆλθεν δὲ Παρμενίων καὶ πατέρας ὁ Ἀλέξανδρος;—Ποία πόλις τῆς Φοινίκης ἀντέστη πεισματωδῶς εἰς την

Αλέξανδρον καὶ τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἀλώσεως αὐτῆς;—Πότε καὶ τίνας προτάσσεις ἔκαμψεν ὁ Δαρεῖος εἰς τὸν Ἀλέξανδρον;—Τί εἶπεν ὁ Παρμενίων περὶ τῶν προτάσσεων τούτων καὶ τί ἀπήγνητοςεν δ' Ἀλέξανδρος;—Ποίαν ἀπόκρισιν ἔδωκεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τοὺς πρέσβεις τοῦ Δαρείου;—Μετὰ τὴν Φαινίκην ποίαν χώραν ὑπέταξεν δ' Ἀλέξανδρος καὶ εἰς ποίαν πόλιν εὑρεν ἀντίστασιν;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς κτίσεως τῆς Ἀλεξανδρίας καὶ τί περὶ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ μαντείου τοῦ Διός Ἀμμωνος.

§ 11. *Ἡ παρὰ τὰ Γαυγάμηλα μάχη (Ὀκτώβρ. 331 π. Χ.)—Κατάληψις Βαβυλῶνος, Σούσων καὶ Περσεπόλεως.*

Ο Δαρεῖος, πεισθεὶς διτού Ἀλέξανδρος εἰς οὐδέτερα συμβιβασμὸν ἥρχετο, ἀπεφάσισε καὶ πάλιν νὰ δοκιμάσῃ τὴν τύχην τῶν δπλων. Συνήθροισε λοιπὸν ἐν ἑκατομμύριον πεζῶν καὶ 40 χιλιάδας ἵππων καὶ ἥρχετο ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλὰ καὶ δ' Ἀλέξανδρος διαβὰς τὸν Τίγρητα καὶ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν προυχώρησε πρὸς συνάντησιν τοῦ Δαρείου. Ο Δαρεῖος εἶχε παρατάξει τὸν στρατὸν του ἐν τῇ δμαλῇ καὶ ψιλῇ χώρᾳ παρὰ τὰ Γαυγάμηλα, δχι μακρὰν τῆς Ἀσσυριακῆς πόλεως τῶν Ἀρβήλων. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς παρατάξεως ἴστατο αὐτὸς ὁ Δαρεῖος ἔχων περὶ ἑαυτὸν τὸν κράτους τὸν στρατοῦ του. Ο Ἀλέξανδρος φθάσας εἰς ἀπόστασιν 30 σταδίων ἀπὸ τῶν Περσῶν ἐστρατοπέδευσεν. Ο Παρμενίων βλέπων τὸ ἀναρρίθμητον πλῆθος τῶν ἔχθρῶν συνεβούλευσε νὰ ἐπιτεθῶσι τὴν νύκτα διὰ νὰ ἔχωσι βεβαίαν τὴν νίκην. Ἀλλ ὁ Ἀλέξανδρος δμως ἀπέρριψε τοῦτο, εἰπὼν διτού δὲν κλέπτει τὴν νίκην διέταξε δὲ τὸν στρατὸν του νὰ δειπνήσῃ καὶ νὰ κοιμηθῇ.

Τὴν πρωῖαν παρέταξε τὸν στρατὸν του συγκείμενον ἐκ 40 χιλιάδων πεζῶν καὶ 7,000 ἵππων. Πρῶτος ἐπετέθη κατὰ τῶν ἔχθρων ὁ Ἀλέξανδρος μὲ ἀκατάσχετον δρμήν. Ο ἄγων ὑπῆρξε πεισματώδης. Ο Ἀλέξανδρος ἐκτιθέμενος εἰς πάντα κύρδυνον ἐπλήγωσε τὸν ἡρίοχον τοῦ Δαρείου, ὡρμησε δὲ νὰ φονεύσῃ αὐτὸν τὸν Δαρεῖον. Ἀλλ ὁντος προλαβὼν δίπτεται ἔξω ἀπὸ τὸ ἄρμα, ἀναβαίνει ἐπὶ ἵππουν καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τοῦ σκότους σφίζεται διὰ τῆς φυγῆς. Καὶ ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ οἱ Πέρσαι ὑπέστησαν ἀληθῆ πανωλεθρίαν. Οὐδεὶς πλέον μέγας περσικὸς στρατὸς συνεκροτήθη οὕτε μάχη ἔγινε.

Μετὰ τὴν παρὰ τὰ Γαυγάμηλα μάχην τὸ κράτος τοῦ Δαρείου κατελύθη, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἔγινε πλέον κύριος δλου τοῦ περσικοῦ κράτους. Η Βαβυλὼν καὶ τὰ Σούσα ἤνοιξαν τὰς πύλας εἰς τὸν νικητήν. Ἐν Σούσοις εὗρεν δ' Ἀλέξανδρος τοὺς θησαυροὺς τοῦ Δαρείου, ἀνερ-

χομένους εἰς 50 χιλιάδας τάλαντα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ πλεῖστα ἄλλα πράγματα ἀμυθήτου πλούτου καὶ πολυτελείας. Ὁ Σούσων ἐπορεύθη ὁ Ἀλέξανδρος εἰς Περσέπολιν, ὅπου ὡσαύτως εὗρε παμπληθεῖς θησαυρούς.

§ 12. Θάνατος τοῦ Δαρείου.—Συμπλήρωσις τῆς κατακτήσεως τοῦ Περσικοῦ κράτους.

Ἐκ Περσεπόλεως ὁ Ἀλέξανδρος διηνθύνθη εἰς τὴν Μηδίαν μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ του πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου. Φθάσας εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Ἐκβάτανα, ἔμαθεν ὅτι ὁ Δαρεῖος διηνθύνθη πρὸς βιοδᾶν. Ἀμέσως ἀκολούθει αὐτὸν κατὰ πόδας. Καθ' ὅδὸν μανθάνει ὅτι ὁ σατράπης τῆς Βακτριανῆς Βῆσσος συλλαβὼν τὸν Δαρεῖον ἔσυρεν αὐτὸν δέσμιον καὶ ὅτι ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν βασιλέα τῆς Ἀσίας.

Οὐαὶ Ἀλέξανδρος πλήρης δργῆς σπεύδει πρὸς καταδίωξιν τοῦ Βήσσου. Οὐαὶ Βῆσσος βλέπων ὅτι ἐκινδύνευε νὰ συλληφθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπλήγωσε τὸν Δαρεῖον θανασίμως καὶ καταλιπὼν αὐτὸν ἐν τῇ ὅδῷ ἐπειτάχυνε τὴν φυγὴν του. Οὐαὶ Ἀλέξανδρος φθάσας καὶ ἰδὼν τὸν Δαρεῖον νεκρὸν ἐν τῇ βασιλικῇ ἀμάξῃ συνεκινήθη καὶ ἔκλαυσε· καλύψας δὲ αὐτὸν διὰ τῆς χλαμύδος του διέταξε νὰ μετακομισθῇ εἰς Περσέπολιν καὶ νὰ κατατεθῇ μετὰ βασιλικῶν τιμῶν εἰς τοὺς βασιλικοὺς τάφους.

Τότε ὁ Ἀλέξανδρος ἀνέβαλεν ἐπὶ τινα χρόνον τὴν καταδίωξιν τοῦ Βήσσου καὶ ἡσχολήθη εἰς τὴν κατάκτησιν τῶν παρὰ τὴν Κασπίαν θάλασσαν κωρῶν Υρωνίας καὶ Παρθίας. Κατέβαλε δὲ καὶ τοὺς Μάρδους, οἵ δοποῖοι ἐθεωροῦντο ἀγίτητοι. Υπέταξεν ὡσαύτως τὴν Ἀράιαν καὶ τὴν Ἀραχωσίαν ἥτοι τὸ σημερινὸν Ἀργανιστάν. Μετὰ τοῦτο διαβὰς μετὰ πολλὰς κακονυχίας τὸν αἰωνίως χιονοσκεπῆ Παροπάνισον ἢ Ἰνδικὸν Καύκασον εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βακτριανήν, ἥτις ὑπειτάχθη ἀμαχητὶ μέχοι τοῦ Ωξον ποταμοῦ. Οὐ ἐν τῇ Βακτριανῇ εὑρισκόμενος Βῆσσος, ἅμα ἔμαθε τὴν προσέγγισιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔφυγεν εἰς τὴν Σογδιανήν. Οὐαὶ Ἀλέξανδρος κατεδίωξε τοῦτον καὶ συλλαβὼν παρέδωκεν εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ Δαρείου, οἵτινες, ἀφοῦ τὸν ἐβασάνισαν σκληρότατα, ἔπειτα τὸν ἐφόνευσαν.

Μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Βήσσου ὑπειτάχθη καὶ ἡ Σογδιανὴ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Διὰ τῆς ὑποταγῆς δὲ τῆς Βακτριανῆς καὶ τῆς Σογδιανῆς, τῶν βορειοτέρων καὶ λίαν ὀρειών τούτων ἐπαρχιῶν, ὁ Ἀλέξανδρος συνεπλήρωσε τὴν κατάκτησιν τοῦ ἀπεράντου περσικοῦ κράτους ἐν δια-

στήματι ἐπτά ἑτῶν (334—327 π. Χ.). Ἐν τῇ Βακτριανῇ δὲ εὐρισκόμενος ἐνυμφεύθη τὴν ὀραιοτάτην Ῥωξάνην, θυγατέρα τοῦ ἐπιφανοῦς Βακτρίου Ὁξνάρτου.

§ 13. Θάνατος Φιλώτα, Παρμενίωνος καὶ Κλείτου.

Τὸν λαμπρὸν δὲ δῆμος χαρακτῆρα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡμαύρωσαν κατὰ πολὺ ἄτοποι καὶ ἀξιοκατάκοιτοι πράξεις, εἰς τὰς δοπίας οὗτος ἥρχισε νὰ περιπίπτῃ θαμβωθεὶς ἐκ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ὑπεροχῆς πολὺ δυνάμεως τοῦ. Ἀγακαλυφθείσης συνωμοσίας τινὸς κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, διέταξεν οὗτος νὰ φονεύσωσι τὸν γενναῖον σιρατηγὸν Φιλώταν ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι λαβὼν γνῶσιν τῆς συνωμοσίας δὲν κατήγγειλεν εἰς αὐτὸν ταύτην. Καὶ τὸν πατέρα τοῦ Φιλώτα, τὸν γηραιὸν Παρμενίωνα, εὐρισκόμενον ἐν Ἐκβατάνοις τῆς Μηδίας ὡς διοικητὴν τῆς πόλεως, διέταξε καὶ ἐφόρευσαν.

Μετά τινα δὲ χρόνον ἐφόρευσεν ἵδιᾳ χερσὶ ἐν συμποσίῳ τὸν σιρατηγὸν Κλείτον, δοτις ἄλλοτε, ὡς εἴδομεν, ἔσωσε τὴν ζωὴν αὐτοῦ παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμόν. Καὶ μετεμελήθη μὲν ἀμέσως καὶ ἔκλαυσε πικρῶς, ἀλλ᾽ οὕτε διὰ τῆς μεταμελείας οὔτε διὰ τῶν δακρύων ἡδυνήθη νὰ ἔξαλείψῃ ἐκ τοῦ δρόματός του τὴν αηλῆδα ταύτην.

Αδκήδεις.

11. Ποῦ ἔγινεν ἡ τρίτη μάχη μεταξὺ Ἀλεξάνδρου καὶ Περσῶν καὶ πόσας δυνάμεις είχεν ὁ Δαρεῖος ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ;—Τί συνεθόλευσεν ὁ Παρμενίων πρὸ τῆς μάχης ταύτης καὶ τί ἀπήγνησεν ὁ Ἀλέξανδρος;—Τί ἔπραξε καὶ ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ὁ Δαρεῖος;—Ποίας πόλεις κατέλαβεν ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὴν παρὰ τὰ Γαυγάμηλα μάχην;—Τί εὑρεν ἐν Σούσοις καὶ τί ἐν Περσεπόλει;

12-13. Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Δαρείου καὶ τί περὶ τῆς τιμωρίας τοῦ Βήσσου;—Ποία μέρη τοῦ Περσικοῦ κράτους τελευταῖα ὑπέταξεν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ποίαν ἔλαβε σύζυγον;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Φιλώτα, τοῦ Παρμενίωνος καὶ τοῦ Κλείτου;

§ 14. Ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τῆς Ἰνδικῆς (327 π.Χ.).

Ἐκάρδεστος φιλοδοξίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν ἀφιεν αὐτὸν νὰ ἡσυχάσῃ. Ὁδεν ἀπεφάσισεν οὗτος νὰ φέρῃ τὰ δπλα του κατὰ τῆς Ἰνδικῆς, ἥτις ἦτο χώρα τοῦ πλούτου καὶ τῶν μυθικῶν παραδόσεων καὶ τὴν δοπίαν οὐδεὶς Εὑρωπαῖος σιρατηγὸς εἶχε πατήσει. Ἐν ἀρχῇ λοιπὸν τοῦ 327 π. Χ. ἄγων 120 χιλιάδας πεζῶν καὶ 15 χιλιάδας ἵππων διέβη τὸν Ἰνδὸν ἐπὶ γεφυρῶν καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν ἐπικράτειαν τοῦ βασιλέως Ταξίλου, ἥτις ἥρχισεν ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ὅχθης τοῦ Ἰνδοῦ καὶ ἔφθανε Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μέχρι τοῦ Ὅδασπον ποταμοῦ. Ὁ Ταξίλης ὑπειάχθη εἰς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ ἐδώρησεν εἰς αὐτὸν 50 ἑλέφαντας.

‘Ο Ἀλέξανδρος ἀνταμείψας τὸν Ταξίλην διὰ τὴν πρόθυμον ὑποταγῆν του ἔξεστρατευσεν ἐπειτα κατὰ τοῦ κραταιοῦ βασιλέως Πάρου, τοῦ δποίου τὸ βασίλειον ἐκειτο πέραν τοῦ ‘Υδάσπους καὶ ἐξετείνετο μέχρι τοῦ ‘Υδραώτου. ‘Ο Πᾶρος ἐθεώρησεν αἰσχόλον νὰ παραδοθῇ ἄνευ πολέμου.’ Οθεν ἐκυρήθη κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ 50 χιλιάδων Ἰνδῶν πεζῶν, 4000 ἵππεων, μεθ’ ἀρμάτων καὶ μετὰ 200 πυργοφόρων ἐλεφάντων. Νικηθὲς δ’ ὅμως καὶ αἰχμαλωτισθεὶς ἥκθη ἐνώπιον τοῦ Ἀλεξάνδρου. ‘Ο Ἀλέξανδρος ἡρώτησεν αὐτὸν πῶς θέλει νὰ τὸν μεταχειρισθῇ. «Βασιλικῶς» ἀπεκρίθη ὁ Πᾶρος. «Καὶ τοῦτο μὲν θὰ γίνη», εἶπεν δὲ Ἀλέξανδρος. «Ἄλλο δὲ τί ζητεῖς;» «Εἰς τὸ βασιλικῶς πάντα περιέχονται» ἀπήγνησεν δὲ ο Πᾶρος. ‘Ο Ἀλέξανδρος θαυμάσας τὴν μεγαλοφροσύνην τοῦ Πάρου δχι μόνον τὸ βασίλειόν του ἀπέδωκεν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ χώρας ἄλλας τῷ προσέθηκε καὶ μεγίστην ἐμπιστοσύνην ἔκτοτε ἐδείκνυε ποδὸς αὐτόν.

^χ Αφοῦ δὲ Ἀλέξανδρος ἔκπισε δύο πόλεις παρὰ τὸν Ὑδάσπην, τὴν Νίκαιαν εἰς τὸ μέρος ὃπου ἐνίκησε τὸν Πῶρον, εἰς ἀνάμυνησιν τῆς νίκης, καὶ τὴν Βουκεφάλειαν εἰς τὸ μέρος ὃπου διέβη τὸν ποταμόν, πρὸς τιμὴν τοῦ Βουκεφάλα τοῦ ἀχωρίστου σύντισθον του, δστις ἀπέθανεν ἐκεῖ ἐνεκα γήρατος, προυχώρησεν ἔπειτα εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἰνδικῆς καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ Ὑφάσιος ποταμοῦ. Ἐνῷ δὲ ἡτοιμάζετο τὰ διαβῆτα τὸν ποταμὸν τοῦτον καὶ τὰ εἰσβάλλη εἰς τὰς θαύμασίας χώρας τοῦ Γάγγου, αἴφρης πρώτην φορὰν οἱ Μακεδόνες, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, ἀποκαμόντες ἐκ τῶν ἀδιακόπων ἀγώνων καὶ τῶν μεγάλων ταλαιπωριῶν ἡρούμησαν νέῳ ἀκολουθήσωσιν αὐτόν. Ὁ Ἀλέξανδρος προσεπάθησε διὰ διαφόρων μέσων τὰ μεταπείση αὐτούς, ἀλλ᾽ ἐστάθη ἀδύνατον.

§ 15. Ἐπάνοδος τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Περσίαν—
Ἐπιπολιτιστικὸν ἔργον αὐτοῦ.

Τότε λοιπὸν δ πάντοις ἀγήτητος Ἀλέξανδρος ἔστερξε νὰ ἡττηθῇ ἐπὶ τῶν Μακεδόνων. Πρὸν δὲ ἐπιστρέψῃ, ἀνήγειρεν ἐπὶ τῆς δυτικῆς δικῆς τοῦ Ὑφάσεως 12 πυργοειδεῖς βωμοὺς εἰς ταῦτην τῶν 12 Ὁλυμπίων θεῶν καὶ ὡς ἔσχατον ποδὸς ἀνατολὰς δριψεν τῷν δορικτησιῶν Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικῆς

τον. Ἐπειτα δὲ ἐπιγῆλθεν εἰς τὴν Νίκαιαν. Ἐκεῖ ἐπιβιβασθεὶς μετὰ τοῦ σιρατοῦ του εἰς τὸν ἐν τῷ μεταξὺ ναυπηγηθέντα στόλον ἐκ 2,000 πλοίων, κατέπλευσε τὸν Ὑδάσπην, τὸν Ἀκεσίνην καὶ τὸν Ἰνδόν, καθηνοτάσσων πάντας τοὺς παραποταμίους λαοὺς καὶ πτίζων πόλεις καὶ ναυπήγια. Κατὰ τὸν κατάπλουν αὐτὸν ὑπέταξε καὶ τὸν Μολλούς, ἔθνος τῆς Ἰνδικῆς πολεμικώτατον, διε διέτρεξε τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων. Σωθεὶς ως ἐκ θαύματος ἐξηκολούθησε τὸν πλοῦν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Πάταλα, κειμένην εἰς τὸ μέρος, ὃπου ὁ Ἰνδὸς σχίζεται εἰς δύο βραχίονας καὶ σχηματίζει τὸ Δέλτα. Τὴν πόλιν ταύτην ὠχύρωσεν ὁ Ἀλέξανδρος, ἵδρυσε δὲ ἐν αὐτῇ νεώρια καὶ λιμένας, καὶ κατέστησε κέντρον ἐμπορίας.

Ἐκ Πατάλων ὁ Ἀλέξανδρος τὸν μὲν Νέαοχον, τὸν δόποιον διώριτεν ἡγεμόνα τοῦ στόλου, διέταξε νὰ παραπλεύσῃ τὴν Ἰνδικὴν ἢ Ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ τὸν Περσικὸν κόλπον μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἕβρού, αὐτὸς δὲ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Περσίαν διὰ ἔηρᾶς. Κατ’ Αὔγουστον λοιπὸν τοῦ 325 π. Χ. ἀναχωρήσας ἐκ Πατάλων, μετὰ δυσκερῆ καὶ ἀγωνιώδη πορείαν διὰ τῆς ἀμμώδους καὶ ἀνύδρου Γεδωροσίας, νῦν Βελουτχισιάν, καθ’ ἣν πορείαν κατεστράφη μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ του, ἔφθασε τέλος εἰς Ποῦρα, πρωτεύονταν τῆς Γεδωροσίας, ὃπου εὗρε πάντα τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐν ἀφθονίᾳ. Ἐκεῖθεν διὰ τῆς εὐφόρου Καρυανίας ἔφθασεν εἰς Περσέπολιν καὶ τέλος εἰς τὰ Σοῦσα τὸν Φεβρουάριον τοῦ 324 π. Χ., ὃπου διένειμεν εἰς τοὺς στρατιώτας τον πλούσια λάφυρα. Μετ’ ὅλιγον δὲ κατέπλευσε καὶ δὲ Νέαοχος μετὰ τοῦ στόλου.

Ἐν Σούσοις δὲ Ἀλέξανδρος διέτριψε μῆνας τινας ἀσχοληθεὶς εἰς τὸ μέγα καὶ δύσκολον ἔργον τῆς ἐνώσεως καὶ συγχωνεύσεως τῶν εὐρωπαϊκῶν καὶ ἀσιατικῶν στοιχείων. Προσεκάλεσεν εἰς τὰ Σοῦσα πάντας τοὺς μεγιστᾶντας τοῦ ἀπεράντου κράτους τον μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν θυγατέρων των, ἵνα παραστῶσιν εἰς μεγάλην ἕορτήν, τὴν δοιάν παρεσκεύασεν ἐπὶ τῇ ἐνώσει καὶ συγχωνεύσει τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀσιανῶν. Πρῶτος δὲ Ἀλέξανδρος ἔδωκε τὸ παράδειγμα τῆς ἐνώσεως ταύτης ρυμφευθεὶς τὴν Στάτιεραν, προσβυτέραν θυγατέρα τοῦ Λαρείου. Μετ’ αὐτὸν δὲ δύοδήκοντα τῶν ἐπιφανεστέρων στρατηγῶν καὶ φίλων του ἐνυμφευθησαν Περσίδας παρθένους ἐκ τῶν εὐγενεστάτων. Οἱ γάμοι οὗτοι ἐπανηγυρίσθησαν διὰ λαμπρῶν ἕορτῶν.

§ 16. Ἐπάνοδος τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς Βαβυλῶνα
καὶ θάνατος αὐτοῦ.

X Ἐκ Σούσων δὲ Ἀλέξανδρος ἀπῆλθεν εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ὅπου ἐτέλεσε πάλιν μεγαλοπρεπεῖς ἄγῶνας καὶ ἐπεδόθη εἰς εὐωχίας καὶ διασκεδάσεις. Ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν διασκεδάσεων ἀπέθανεν δὲ στρατηγὸς Ἡφαιστίων, τὸν δόπον δὲ Ἀλέξανδρος ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους καὶ ἔξοχὴν ἦγάπα. Ἡ θλῖψις τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐπιστηθίου φίλου του ὑπῆρξεν ἀπερίγραπτος. Οὐ νεκρὸς μετεκομίσθη εἰς Βαβυλῶνα, ὅπου ἐιάφη μετὰ πρωτοφανοῦς λαμπρότητος. Μετ'οὐ πολὺ δὲ ἦλθε καὶ δὲ Ἀλέξανδρος εἰς Βαβυλῶνα, τὴν δοπίαν ἐμελέτα νὰ κατασήῃ πρωτεύονταν τοῦ ἀχανοῦς κράτους του.

Οὐτε Ἀλέξανδρος ενδίκετο ἐν Βαβυλῶνι, προσῆλθον ἀλλεπαλλήλως πρὸς αὐτὸν πρόσθεις ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς οἰκουμένης, ἵνα συγχαρῶσιν αὐτὸν διὰ τὰ κατορθώματά του. Οὐ Ἀλέξανδρος εἶχε πλέον μετεωρισθῆνεις τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς δόξης καὶ τῆς δυνάμεως. Ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ πόλει τῆς Βαβυλῶνος κατεγίνετο δραστηρίος εἰς τὴν τακτοποίησιν τοῦ ἀχανοῦς κράτους του. Παρεσκευάζετο δὲ προσέπι τὰ ἐκστρατεύση κατὰ τῆς Ἀραβίας, τὴν δοπίαν ἐσκόπει νὰ ἔνωσῃ μετὰ τοῦ κράτους του. Ωσαύτις διενοεῖτο κατόπιν νὰ ὑποτάξῃ τὴν Καρχηδόνα, τὴν Ἰβηρίαν, ἥτοι τὴν Ἰσπανίαν, καὶ τὴν Ἰταλίαν, καὶ οὕτω νὰ ἔνωσῃ δῆλα τὰ ἔθνη τῆς οἰκουμένης ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν σου.

Ἀλλὰ τὸ μεγαλεπιβολώτατον τοῦτο σχέδιον δὲν ἦτο πεπρωμένον νὰ ἐκτελεσθῇ. Ἡ τελευταία ὥρα τοῦ Ἀλεξάνδρου προσήγγυε. Καταβληθεὶς ὑπὸ τῶν πολλῶν κακοπαθεῶν, τὰς δοπίας ὑπέστη εἰς τὰς τερασσίας αὐτοῦ ἐκστρατείας, καὶ ὑπὸ τῆς ὑπερβολικῆς λύπης, τὴν δοπίαν ἥσθιανθη διὰ τὸν θάνατον τοῦ προσφιλοῦς του Ἡφαιστίωνος, προσέπι δὲ βασανιζόμενος καὶ ὑπὸ τῶν θλιβερῶν ἀναμνήσεων τοῦ Φιλάτα, τοῦ Παρμενίωνος καὶ τοῦ Κλείτου, ἡσθένης βαρέως. Τὴν δγδόνην ἡμέραν τῆς ἀσθενείας του ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 33 ἐτῶν τῷ 323 π. Χ. Οὐ νεκρὸς του ταριχευθεὶς καὶ τεθεὶς ἐντὸς χρυσῆς λάρυγκας μετεκομίσθη μετὰ δύο ἔτη εἰς Ἀλεξάνδρειαν τῆς Αιγύπτου καὶ ἐιάφη μετ' ἐκτάκτου λαμπρότητος καὶ πολυτελείας ἐν τῷ τεμένι, τῷ κατασκευασθέντι ὑπὸ τοῦ τότε σαρδάπου Πτολεμαίου.

Οὐ Ἀλέξανδρος ἐβασίλευσε 12 ἔτη καὶ 8 μῆνας. Κατὰ τὸ μικρὸν δὲ τοῦτο διάστημα κατώρθωσε τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα κατορθώματα,

δποῖα οὐδεὶς ἀνὴρ οὕτε ἐκ τῶν πρὸ αὐτοῦ οὕτε ἐκ τῶν μετ' αὐτὸν κατώρθωσε. Διὰ τοῦτο δὲ ὑπὸ τῆς ιστορίας ὀνομάσθη Μέγας.

Ἀσκήσεις.

14-16. Τί χώρα ἦτο γῆ Ἰνδικὴ καὶ πότε ἔξεστρατευσε κατ' αὐτῆς ὁ Ἀλέξανδρος; —Ποιὸν ποταμὸν διέβη καὶ εἰς τίνος τὴν ἐπικράτειαν κατὰ πρῶτον εἰσέθαλε; —Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Πάρου; —Ποίας πόλεις ἔκτισεν ὁ Ἀλέξανδρος παρὰ τὸν Υδάσπην; —Ποῦ καὶ πότε οἱ στρατιῶται τοῦ Ἀλέξανδρου ἔστασίσαν καὶ ἡρηθήσαν νὰ προχωρήσωσι, καὶ τὶ ἔκχριν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Ἀλέξανδρος; —Ποίαν ὅδον ἡκολούθησεν ὁ Ἀλέξανδρος κατὰ τὴν ἐκ τῆς Ἰνδικῆς εἰς τὴν Περσίαν ἐπάνοδόν του; —Τὶ γνωρίζεις περὶ τῶν Μαλλῶν; —Τὶ γνωρίζεις περὶ Πατάλων; —Ποίαν διαταγὴν ἔδωκεν εἰς τὸν Νέαρχον ἐν Πατάλοις ὁ Ἀλέξανδρος καὶ διὰ τίνος χώρας αὐτὸς ἐπέ στρεψών εἰς τὰ Σοῦσα; —Εἰς τὶ ἡσιολήθη ἐν Σούσοις ὁ Ἀλέξανδρος, ποίους προσεκάλεσσεν ἕκει, καὶ πρὸς ποῖον σκοπόν; —Διὰ τίνος μέσου ἐπεδίωξεν ὁ Ἀλέξανδρος τὴν συγχώνευσιν τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν ἀσιατικῶν στοιχείων;

16. Ποῦ μετέβη ἐκ Σούσων ὁ Ἀλέξανδρος; —Εἰπέ μοι περὶ τοῦ Θανάτου καὶ τῆς ηγείας τοῦ Ἡφαιστίωνος; —Ποίαν πόλιν διενοεῖτο νὰ καταστήσῃ πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του ὁ Ἀλέξανδρος; —Ποιὸν ἦτο τὸ μεγαλεπηθολώτατον σχέδιον τοῦ Ἀλέξανδρου; —Εἰπέ μοι διὰ τὶ γνωρίζεις περὶ τοῦ Θανάτου τοῦ Ἀλέξανδρου; —Ποῦ ἐτάφη ὁ Ἀλέξανδρος; —Πόσας ἦτη ἔκκατη λευκεῖν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ πῶς κρίνεις αὐτὸν γῆ Ιστορία;

§ 17. Διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ο Ἀλέξανδρος ἀποθνήσκων οὐδένα ὥρισε διάδοχον ἐρωτηθεὶς δὲ εἰς ποῖον ἀφίνει τὴν βασιλείαν «Ἐίς τὸν κράτιστον» εἶπε. Ἀλλὰ κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ἀσθενείας του ἰδὼν διὰ τὴν ἡ κατάστασίς του ἐχειροτέρευεν, ἐξήγαγε τὸ σφραγιστῆρα δακτύλιον καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν Περδίκκαν πρὸς σφραγίσιν τῶν ἀναγκαίων διὰ τὰς ἐπομένας ἡμέρας βασιλικῶν διαταγμάτων. Ἐν τούτοις οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν στρατηγῶν του, Περδίκκας, Λεοννάτος, Πτολεμαῖος καὶ ἄλλοι, συνῆλθον ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὥν ἀποφασίσασι περὶ τῆς διαδοχῆς.

Ἐκ τῶν συγγενῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν ὑπῆρχε κανείς, τὸν διποῖον οἱ Μακεδόνες ἡδύρωντο ἀκωλύτως ν^τ ἀναγνωρίσωσιν ὡς διάδοχον. Ο ἐκ τῆς Βερσίνης, χήρας τοῦ Ῥοδίου Μέμνονος, στρατηγοῦ τοῦ Λαρείου, νιός του Ἡρακλῆς ἐθεωρεῖτο νόθος. Ο ἐτεροθαλῆς ἀδελφός του Ἀρριδαῖος ἦτο βλάξ καὶ ἐπομένως ἀνίκανος νὰ ἀρξῃ. Ή δὲ οὔζυγός του Ρωξάνη ἦτο ἔγκυος. Μετὰ πολλὰς καὶ διαφόρους συζητήσεις κατέληξαν εἰς τὴν ἀπόφασιν ν^τ ἀναγνωρίσωσιν ὡς κληρονομικὸν βασιλέα τὸ ἐκ τῆς Ρωξάνης τεχθησόμενον τέκνον, ἐὰν ἦτο ἀρρεν, νὰ ἐπιτροπεύωσι δὲ αὐτὸν ἐν Ασίᾳ μὲν διὰ Περδίκκας καὶ διὰ Λεοννάτου, ἐν Εὐρώπῃ δὲ διὰ Αντίπα-Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

τρος καὶ δὲ Κράτερος. Ἀλλ' εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἀντετάχθη ὁ ἀρχηγὸς τῆς φάλαγγος Μελέαγρος, ὅστις κατώρθωσε νέῳ ἀναγνωρισθῆναι βασιλεὺς ὁ Ἀρριδαῖος ὑπὸ τὸ προσφιλὲς δυνομα Φίλιππος. Ἐντεῦθεν ἐπῆλθε δῆκτις μεταξὺ τῶν δύο μερίδων. Ἀλλὰ διὸ ἀμοιβαίων ὑποχωρήσεων τὰ πράγματα συνεβιβάσθησαν καὶ ὁ μὲν Ἀρριδαῖος ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς ὑπὸ τὸν δρον τὰ μετάσχη τῆς βασιλείας καὶ τὸ τέκνον τῆς Ρωξάνης, ἦν ἐγεννᾶτο ἄρρεν, δὲ Περδίκκας διωρίσθη χιλίαρχος, οἷονεὶ πρωθυπουργός, καὶ ὁ Μελέαγρος ὑπαρχος τοῦ Περδίκκου. Μετά τινα χρόνον ἡ Ρωξάνη ἔτενεν ἄρρεν, ὅπερ ὠνομάσθη Ἀλέξανδρος.

Ο Περδίκκας ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν ἐφρόντισε πρῶτον νέῳ ἀπαλλαγῇ τοῦ ἀντικήλου του Μελέαγρου. Κατώρθωσε λοιπὸν καὶ ἔπεισε τὸν ἀσθενῆ κατὰ τὸν νοῦν Ἀρριδαῖον τὰ φονεύσῃ τὸν Μελέαγρον, αὐτὸς δὲ ὁ Περδίκκας ἔγινε τότε «ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους». Ινα δὲ προσοικειωθῆ τοὺς ἐπιφανεστέρους τῶν στρατηγῶν, ἀλλ᾽ ἐν ταύτῳ ἀπομακρύνη καὶ διασκορπίσῃ αὐτούς, διένειμεν εἰς αὐτοὺς τὰς σατραπείας τοῦ κράτους. Εἰς μὲν τὸν Πτολεμαῖον ἔδωκε τὴν σατραπείαν τῆς Αιγύπτου· εἰς τὸν Ἀντίγονον τὴν σατραπείαν τῆς Παμφυλίας, Δυνίας καὶ μεγάλης Φρογίας· εἰς τὸν Λεοντίτον τὴν σατραπείαν τῆς μικρᾶς Φρογίας τῆς παρὰ τὸν Ἐλλήσποντον· εἰς τὸν Εὐμένην τὴν σατραπείαν τῆς Παφλαγονίας, Καππαδοκίας καὶ τοῦ Πόντου· εἰς τὸν ταξίαρχον Φιλάταν τὴν σατραπείαν τῆς Κιλικίας, καὶ εἰς ἄλλους ἄλλας. Αὐτὸς δὲ ὁ Περδίκκας παρέμεινεν ἐπιμελητὴς τοῦ κράτους. Ως τοιοῦτος εἶχε τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων καὶ ἐφερε τὴν βασιλικὴν σφραγίδα, ἀπασιὶ δὲ αἱ ἀρχαὶ τοῦ κράτους, πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ, παρὰ αὐτοῦ ἐλάμβανον διαταγάς.

§ 18. Ἐξέγερσις ἐν Ἑλλάδι κατὰ τῆς μακεδονικῆς δυναστείας.
Δαμιακὸς πόλεμος.—Θάνατος τοῦ Δημοσθένους.

Ἡ ἀγγελία περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου συνετάραξεν ἀπασαν τὴν Ἑλλάδα. Πολλαὶ πόλεις αὐτῆς ὑποκινούμεναι ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Ὑπερείδουν, Ἀθηναίους δήτορος, ἔλαβον τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Μακεδόνων πρὸς ἀνάκτην τῆς ἐλευθερίας των. Συμμαχικὸς δὲ στρατὸς τῶν Ἑλλήνων ἐκ 30 χιλιάδων ἀνδρῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀνδρείου καὶ ἐμπειροπολεμού Ἀθηναίου στρατηγοῦ Λεψίου ποιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ωσθένους κατέλαβε τὰς Θεομοπύλας. Ὁ Ἀντίπατρος μετά 13,000 πεζῶν καὶ 600 ἵππεων ἐπέρχεται κατ' αὐτοῦ. Γενομένης μάχης, οἱ Ἑλληνες ἐνίκησαν νίκην λαμπρὰν καὶ ὁ Ἀντίπατρος ἡραγκάσθη τὰ καταφύγη εἰς τὴν Λαμίαν, ἐξ αὐτῆς δὲ καὶ ὁ πόλεμος οὗτος ἐκλήθη «Λαμιακός». Ὁ Λεωσθένης ἐπολιόρκησεν ἐν Λαμίᾳ στενώτατα τὸν Ἀντίπατρον. Ἀλλὰ πληγωθεὶς καιρίως τὴν κεφαλὴν διὰ λίθου ἀπέθανε μετά τυρας ἥμερας περὶ τὸ τέλος τοῦ 323 π. X.

Οἱ θάνατοις τοῦ Δεωσθένους, δοτις ἦτο ἡ ψυχὴ τοῦ πολέμου, ἐνέκρωσε τὸν συμμάχον. Διάδοχος αὐτοῦ ἐξελέχθη ὁ Ἀντίφιλος. Μαθὼν οὗτος ὅτι στρατὸς ἐξ 20,000 πεζῶν καὶ 2,000 ἵππων ὑπὸ τὸν σατράπην τῆς μικρᾶς, παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον, Φρογίας Λεοννάτον ἥρχετο εἰς βοϊθειαν τοῦ Ἀντιπάτρου, ἡραγκάσθη τὰ λύση τὴν πολιορκίαν τῆς Λαμίας καὶ τῷ ἀντιπαραταχθῇ κατὰ τὸν νέου πολεμίου, ποὺν ἐνωθῶσιν οἱ δύο ἔχθρικοι στρατοί. Ἡ συνάντησις ἔγινεν ἐν Θεσσαλίᾳ. Γενομένης ἵππομαχίας προτερᾶς μεταξὺ τοῦ μακεδονικοῦ ἵππου καὶ τοῦ ἵππου τῶν Θεσσαλῶν, οἵτινες εἶχον ἐνωθῆ μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐνικήθησαν οἱ Μακεδόνες καὶ ὁ Λεοννάτος ἐφορεύθη. Ἀλλ' ἡ νίκη αὕτη δὲν ὠφέλησε πολὺ τὸν συμμάχον, διότι ὁ Ἀντίπατρος ἐξελέθων ἐκ τῆς Λαμίας καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Λεοννάτου, λαβὼν δὲ καὶ ἐπικονδύιας ἐκ 10 χιλιάδων Μακεδόνων ὑπὸ τὸν Κρατέρον, ἐπετέθη κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐνίκησεν αὐτοὺς ἐν Κραννῶν τῆς Θεσσαλίας (322 π. X).

Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ θεωροῦντες ἀδύνατον τὴν ἔξακολούθησιν τοῦ πολέμου, ἀφοῦ οἱ περισσότεροι τῶν Ἑλλήνων ἔμερον ἀπλοὶ θεαταὶ τοῦ ἀγῶνος, ἐπεμψαν εἰς τὸν Ἀντίπατρον πρόσθεις περὶ εἰρήνης. Ἀλλ' ὁ Ἀντίπατρος, θέλων τὰ διασπάση τὴν συμμαχίαν τῶν Ἑλλήνων, εἰσέβαλε μετὰ τοῦ Κρατέρου εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὑπεχρέωσε ἐκάστην πόλιν τὰ συνθηκολογήσῃ ἰδιαιτέρως μετ' αὐτοῦ. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους Ἑλληνας ἐφάνη λίαν μετριοπαθῆς ὁ Ἀντίπατρος. Ἀλλὰ πρὸς τὸν Ἀθηναίον, τὸν δοπίοντας ἐθεώρει ὡς πρωταυτίους τοῦ πολέμου, ἐδείχθη πολὺ αὐστηρός. Ἀπήγτησε παρ' αὐτῶν α') τὰ μεταβάλωσι τὸ πολίτευμα εἰς τυμοκρατίαν, τοῦτο ἔστι μόνον οἱ ἔχοντες περιουσίαν ἄνω τῶν 2,000 δραχμῶν τὰ θεωρῶνται πολῖται καὶ αὐτοὶ τὰ ψηφιζόμενοι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. β) τὰ δεχθῶσι μακεδονικὴν φρονοῦσαν ἐν Μουνικίᾳ γ') τὰ παρατήσωσι τὰς νήσους Ἰμβρον, Λῆμνον καὶ Σκῦρον, ὡς καὶ τὸν Ὥρωπόν δ') τὰ πληγώσωσι τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου καὶ ε') Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτὸν τοὺς δόγτορας Δημοσθένην καὶ Ὑπερείδην.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἡναγκάσθησαν νὰ δεχθῶσι τοὺς δρους τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἄλλ’ ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Ὑπερείδης προλαβόντες ἔφυγον ἐξ Ἀθηνῶν. Τούτων δὲ μὲν Ὑπερείδης συλληφθεὶς ἐν Αἰγίνῃ καὶ παραδοθεὶς εἰς τὸν Ἀντίπατρον ἐβασανίσθη καὶ ἐθανατώθη· δὲ δὲ Δημοσθένης καταδιωκόμενος κατέφυγεν εἰς τὸν ἐν Καλανθείᾳ, τῷ σημερινῷ Πόρῳ, ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος. Ἄλλὰ καὶ ἐκεῖ κατεδίωξεν αὐτὸν ὁ ὑποκριτὴς Ἀρχίας, δὲ ἐπονομασθεὶς φυγαδοθῆρας, καὶ ἐντολὴν τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἀπειλούμενος δὲ ὁ Δημοσθένης νῦν ἀποσπασθῇ διὰ τῆς βίας ἐκ τοῦ ναοῦ, ἔλαβε δηλητήριον, δπερ εἶχεν ἐν τῇ γραφίδι, καὶ ἀπέθανε.

§ 19. Πόλεμοι μεταξὺ τῶν διαδόχων.

Ἡ ἀμοιβαία ἀντιζηλία τῶν διαδόχων προεκάλεσε μετ’ ὅλιγον μαρτυρὸν καὶ αἴματηρον ἐμφυλίους πολέμους. Καὶ πρῶτον ἐφορεύθη ὁ Περδίκκας εἰς τινὰ κατὰ τοῦ Πτολεμαίου, σατράπου τῆς Αἰγύπτου, ἐκστρατείαν, καὶ ἔγινε τέλος διαίρεσις τοῦ κράτους. Κατὰ ταύτην δὲ τηνίκα οἱ Πτολεμαῖοι διετήρησε τὴν Αἴγυπτον ὥσαύτως καὶ ὁ Ἀντίγονος διετήρησε τὰς χώρας, τὰς δύοίας εἶχεν δέ τοις Σέλευκος ἔλαβε τὴν Βαβυλωνίαν, καὶ ὁ Πύθων τὴν Μηδίαν ἐπιμελητὴς δὲ τοῦ κράτους ἀνεγνωρίσθη ὁ Ἀντίπατρος. Ἄλλὰ καὶ ἡ τέλος αὕτη διαιρέσις δὲν διήρκεσε πολὺν χρόνον. Νέοι ἐμφύλιοι πόλεμοι ἐξερράγησαν διαχρέσαντες μέχρι τοῦ 301. Καὶ αὐτοὺς ἡ ἀλαζὼν καὶ ἐκδικητικὴ Ὁλυμπιάς, μήτηρ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, διέταξε νὰ σφάξωσι τὸν Ἀρριδαῖον διὰ τὰ μείνη ἀδιαφιλοτικήτως διόρθως εἰς τὸν μικρὸν Ἀλέξανδρον. Ὁ Κάσσαονδρος, διάτοιχος τοῦ Ἀντιπάτρου, ἐφόνευσε βραδύτερον καὶ τὴν Ρωξάνην καὶ τὸν δωδεκαετῆ νίδον αὐτῆς Ἀλέξανδρον. Ὡσαύτως τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Κασσάνδρου ἐφορεύθη καὶ ὁ ἔτερος νίδος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρον Ἡρακλῆς ἐκ τῆς χήρας τοῦ Μέμνονος, διὰ τοῦ θαράτου δὲ τούτου ἐξέλιπεν δὲ οἶκος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρον.

Τέλος διὰ τῆς ἐν Ἰψῷ τῆς Φρογίας μεγάλης μάχης (301 π. Χ.) ἐτέθη τέρμα εἰς τοὺς ἐμφυλίους τούτους πολέμους. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἐνικήθη καὶ ἐφορεύθη ὁ ἐκ τῶν διαδόχων ἰσχυρότατος Ἀντίγονος καὶ τὸ ἐν Ἀσίᾳ κράτος αὐτοῦ κατελύθη, οἱ δὲ νικηταὶ τοῦ Ἀντιγόνου Σέλευκος, Κάσσαονδρος καὶ Λυσίμαχος προέβησαν εἰς τὴν διανομὴν τῶν χωρῶν τοῦ Ἀντιγόνου. Διηρέθη δὲ ἐκτοτε τὸ κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἰς Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τέσσαρα βασίλεια ἀνεξάρτητα ἀπ' ἄλλήλων· α') τὸ τῆς Αἰγύπτου, ὅπερ ἔλαβεν ὁ Πτολεμαῖος· β') τὸ τῆς Συρίας, ὅπερ ἔλαβεν ὁ Σέλευκος· γ') τὸ τῆς Θράκης, ὅπερ ἔλαβεν ὁ Λυσίμαχος· καὶ δ') τὸ τῆς Μακεδονίας καὶ Ἐλλάδος, ὅπερ ἔλαβεν ὁ Κάσσανδρος. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὸ κράτος τοῦ Λυσίμαχου κατελύθη, αἱ δὲ χῶραι αὐτοῦ προσηγορήθησαν εἰς τὸ Συριακὸν κράτος.

Ασκήσεις.

17. Ὁ Ἀλέξανδρος ὥρισε διάδοχον; — Ποῖαι δυσκολίαι παρουσιάζοντο εἰς τὴν διαδοχὴν αὐτοῦ; — Πῶς τέλος ἐκανονίσθη τὸ ζῆτημα τοῦτο καὶ ὑπὸ τίνων; — Πῶς ἀπέθανεν ὁ Μελέαγρος; — Ποῖον ἀξίωμα ἔλαβε κατόπιν ὁ Περδίκκας καὶ πῶς προσφεύθη τοὺς ἐπιφανεστέρους τῶν στρατηγῶν; — Όποιον ἦτο τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπιμελητοῦ;

18-19. Τί συνέβη ἐν Ἐλλάδi, διε τὸν ἀνηγγέλθη ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου; — Ποῖοι ὑπεκίνουν τὰς ἑλληνικὰς πόλεις εἰς ἑένεγραν κατὰ τῆς μακεδονικῆς δυναστείας; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ Λαμπικοῦ πολέμου; — Εἰπέ μοι περὶ τῆς ἐν Κραννῶν μάχης καὶ τῶν ἐπακολουθημάτων αὐτῆς; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ὑπερειζοῦ καὶ τοῦ Δημοσθένους; — Εἰπέ μοι περὶ τῶν πολέμων μεταξὺ τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου; — Πότε καὶ ποῦ ἐτέθη προσωρινὸν τέρμα εἰς τοὺς ἐμφυλίους πολέμους; — Όποια ὑπῆρξεν ἡ τελευταία δικίρεσις τοῦ κράτους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου;

§ 20. Τὰ ἐν Ἀσίᾳ ἐλληνικὰ καὶ ἐλληνίζοντα κράτη.

Τὰ κυριώτερα ἐλληνικὰ καὶ ἐλληνίζοντα κράτη, τὰ δοποῖα προσέκυψαν ἐν Ἀσίᾳ ἐκ τῆς ἀπεράντου μοναρχίας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τὰ δοποῖα προήγαγον τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ μεγάλου ἐκείνου κατατητοῦ, ἥσαν τὰ ἔξης.

α') Τὸ βασίλειον τῆς Συρίας. — Ο ἔνδοξος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου στρατηγὸς Σέλευκος Α', ὁ ἐπικαλούμενος Νικάτωρ, ὡς ὁ κυρίως νικητὴς τοῦ Ἀριγόνου, ὑπῆρξεν ἀρχηγέτης τῆς ἐν Συρίᾳ δυναστείας τῶν Σελευκιδῶν. Οὗτος ἔξετεινε τὰ δορια τοῦ Συριακοῦ κράτους ἀπὸ τοῦ Ἐλλησπόντου μέχρι τοῦ Γάγγου. Ἡτο ἐρασιτῆς τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐπροστάτευσεν αὐτὰς μεγάλως. Διέδωκεν εἰς τὸ ἀκανές κράτος τοῦ τὸν ἐλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ ἔκτισε πολλὰς πόλεις. Τούτων εὑδαιμονέσταται ὑπῆρξαν ἡ ἐπὶ τῷ Ὁρόντῃ ποταμῷ Ἀντιόχεια, πρωτεύοντα τοῦ βασιλείου, καὶ ἡ ἐπὶ τῷ Τίγρηι Σελεύκεια.

Ἀλλὰ τὸ μέγα τοῦτο κράτος ἥρχισε τὰ παρακμάζη ενθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἰδρυτοῦ του. Αὐτὸς ὁ Ἀντίοχος Α' (281-262 π. Χ.), υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Σελεύκου Α', ἀπέβαλε τὰς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ χώρας τῆς Καππαδοκίας, τῆς Βιθυνίας, καὶ τοῦ Περγάμου. Ὁ Ἀντίοχος

Β' (262-247 π. Χ.) παρημέλησε καθ' ὀλοκληρίαν τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους καὶ ἀπώλεσε πολλὰς ἐπαρχίας αὐτοῦ. Ἐξ αὐτῶν ἀπειλέσθησαν τὰ βασίλεια τῆς Βακτριανῆς καὶ τῆς Παρθίας. Καὶ προσεπάθησε μὲν ἦδ 'Αντίοχος Γ', δὲ ἐπικαλούμενος Μέγας, (222—187 π. Χ.), νῦν ἀνορθώσῃ τὸ Συριακὸν κράτος, ἀλλὰ περιπλακεὶς εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Ῥωμαίους καὶ τικηθεὶς ἡραγκάσθη τὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτοὺς πάσας τὰς ἐν Μικρῷ Ἀσίᾳ ἐντεῦθεν τοῦ Ταύρου κειμένας χώρας του. Ἐπὶ τέλους τὸ Συριακὸν κράτος περιωρίσθη εἰς μόνην τὴν Συρίαν καὶ τῷ 64 π. Χ. περιῆλθε τοῦτο ὑπὸ τὴν ὁρμαῖην κυριαρχίαν.

X β') Τὸ βασίλειον τοῦ Περγάμου ἰδρύθη τῷ 281 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Φιλεταίρου, στρατηγοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Θρακῆς Λυσιμάχου. Ο Φιλαίτερος, διοικητὴς ὅν τοῦ Περγάμου, πόλεως τῆς Μυσίας, ἀπέστη πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Σέλευκον τὸν Α', ἔπειτα δὲ ἐπωφελούμενος ἐκ τῶν ἀνωμαλιῶν, αἴτινες ἐπῆκθον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχηγέτου τῶν Σελευκιδῶν, ἐκήρυξεν ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον, συνάμα δὲ κατέλαβε καὶ πολλὰς παραλίους πόλεις. Τὰς κτήσεις ταύτας ἐπεξέτεινεν ἀκόμη περισσότερον δὲ ἀνεψιὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Εὐμένης Α'. Τὸν Εὐμένην Α' διεδέχθη δὲ ἐξάδελφός του "Ατταλος Α'" (241—197 π.Χ.), δοτις πρῶτος ἔλαβε τὸν τίτλον βασιλέως. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οὗτος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ Εὐμένης Β', "Ατταλος Β'" καὶ "Ατταλος Γ'" ἔγιναν σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων κατὰ τοὺς ἐν τῇ Αιγαίῳ πολέμους αὐτῶν, τὸ Περγαμηνὸν βασίλειον ἐπροστατεύθη ἐπὶ τοσοῦτον ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὥστε ἔγινε τὸ ἴσχυρότερον τῶν ἐν τῇ Μικρῷ Ἀσίᾳ κρατῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ "Αττάλου Γ'" περιῆλθεν εἰς τὸν Ῥωμαίους, οὐηροδοτηθὲν εἰς αὐτοὺς διὰ διαθήκης ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου βασιλέως.

Τὸ Περγαμηνὸν βασίλειον λόγῳ παιδείας καὶ τέχνης ἀπέβη ἐφάμιλλον πρὸς τὰ βασίλεια τῆς Συρίας καὶ τῆς Αιγύπτου. Η περιώνυμος βιβλιοθήκη, τὴν δποίαν ἰδουσεν ὁ Εὐμένης Β', εἶχε τὰ δευτερεῖα μετὰ τὴν ἐν Αλεξανδρείᾳ, περιλαμβάνοντα 200 χιλιάδας τόμους. Οτε δὲ οἱ Πτολεμαῖοι ἐξ ἀντιζηλίας ἀπηγόρευσαν τὴν ἐκ τῆς Αιγύπτου ἐξαγωγὴν τοῦ παπύρου, δοτις ἐχρησίμευε πρὸς γραφὴν ἀντὶ τοῦ σημερινοῦ χάρτου, οἱ Περγαμηνοὶ εἰσήγαγον τὰς διφθέρας ἵτοι δέρματα κατειργασμένα, ἐπὶ τῶν δποίων ἔγραφον. Ωρομάσθησαν δὲ αἱ διφθέραι αἵται ἀπὸ τῆς πόλεως Περγάμου περγαμηναί.

γ) Τὸ βασίλειον τῆς Βακτριανῆς.—^εΗ Βακτριανή

γετο εἰς τὸ ιράτος τῶν Σελευκιδῶν, ἀλλὰ τὸ 256 π. Χ. διατράπης αὐτῆς Θεόδοτος ἀποστατήσας ἵδρυσεν ἀνεξάρτητον Ἑλληνικὸν βασίλειον, τὸ ὅποιον ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἀπέβη ἴσχυρότατον καὶ ἀνῆλθεν εἰς μεγάλην ἀκμήν. Οἱ Ἕλληνες βασιλεῖς αὐτοῦ ἔξετεναν τὰ δρια μέχρι τῆς Ἰνδικῆς καὶ αὐτῆς τῆς Σινικῆς καὶ προήγαγον εἰς τὰς διαφόρους αὐτοῦ χώρας τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Ἀπὸ τῆς δευτέρας ἑκατονταετηρίδος ἥρχισεν ἡ παρακμὴ τοῦ Βακτριανοῦ βασιλείου, τὸ δποῖον κατὰ μικρὸν ὑπέκυψεν εἰς τοὺς Σάκας, τουρκανικὸν φῦλον.

δ') Τὸ Παρθικὸν βασίλειον.—Καὶ ἡ Παρθία ἀνῆκεν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Συρίας ἀλλὰ τῷ 256 π. Χ. οἱ Πάρθοι ἐπανεστάτησαν ὑπὸ τὸν Ἀρσάκην καὶ ἀπετέλεσαν ἵδιον ιράτος. Τὸ ιράτος τοῦτο ἔνεκα τῆς δοσημέραι προαγομένης ἀσθενείας τῶν Σελευκιδῶν ἐπεξετάθη καὶ περὶ τὰ μέσα τῆς δευτέρας ἑκατονταετηρίδος περιελάμβανε πάσας τὰς μεταξὺ τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Ἰνδοῦ χώρας. Καὶ παρέμειναν μὲν οἱ Πάρθοι νομάδες, ὡς ἥσαν καὶ πρότερον, ἀλλ' οἱ Ἀρσακίδαι βασιλεῖς δὲν ἔμειναν ἀναίσθητοι πρὸς τὰς χάριτας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τούραντίον ὑπεστήριξαν αὐτὸν καὶ συνετέλεσαν ὅχι δλίγον εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Περσίᾳ.

ε') Τὰ ιράτη τῆς Βιθυνίας, τοῦ Πόντου, καὶ τῆς Καππαδοκίας.—Πλὴν τῶν ἀνωτέρων ἐν Ἀσίᾳ βασιλείων τῶν παραχθέντων ἐκ τῆς ἀπεράντου μοναρχίας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἔξηληνίσθησαν καὶ τὰ πρότερον βαρβαρικὰ ιράτη τῆς Βιθυνίας, τοῦ Πόντου, καὶ τῆς Καππαδοκίας. Οἱ ἡγεμῶν τῆς Βιθυνίας Ζιπούτης ἵδρυσε νέαν πρωτεύουσαν τοῦ ιράτους του, τὴν δροίαν ἀπὸ τοῦ νίοῦ τοῦ Νικομήδους ὀνόμασε Νικομήδειαν, καὶ σχεδὸν ἔξι διοικήσουν κατώκιος δι' Ἑλλήνων. Αὐλὴ δὲ καὶ κυβέρνησις τῶν βασιλέων τῆς Βιθυνίας ἀπέβησαν δλῶς Ἑλληνικαί.

Οἱ βασιλεῖς τοῦ Πόντου, οἵτινες εἶλκον τὸ γένος ἐκ τοῦ Κύρου, βασιλέως τῶν Περσῶν, μετεφύτευσαν εἰς τὸ ιράτος των τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ δίαιταν. Πολὺ δὲ συνετέλεσαν εἰς τὸν ἔξελληνισμὸν τοῦ βασιλείου τοῦ Πόντου αἱ ἀρχαίταται καὶ ἀξιολογώταται Ἑλληνικαὶ πόλεις Ἡράκλεια, Σινώπη, Ἀμισός, Τραπεζοῦς καὶ Κερασοῦς, αἵτινες προϊόντος τοῦ χορόν τονταράθησαν ὑπὸ τῶν βασιλέων τοῦ Πόντου.

Εἰς τὴν Καππαδοκίαν δὲ Ἑλληνισμὸς διεδόθη βραδύτερον ἢ ἀλλαχοῦ, περὶ τὰ μέσα τῆς δευτέρας ἑκατονταετηρίδος π. Χ. διὰ τοῦ φιλελληνικούτατου βασιλέως αὐτῆς Ἀριαράθου τοῦ σ'.

§ 21. Ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους.

Τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου ἡκμασε καὶ κατέστη εὐδαιμονέστατον ἐπὶ τῶν τριῶν πρώτων αὗτοῦ βασιλέων. Τούτων δὲ Πτολεμαῖος Α' ὁ Λάγον, δὲ πικληθεὶς Σωτήρ, (323-284 π. Χ.) ἔξετεινε τὰ δρα τοῦ κράτους διὰ τῆς ὑποταγῆς τῆς Κυρήνης, τῆς Παλαιστίνης, τῆς Φοινίκης, τῆς Κοίλης Συρίας, καὶ τῆς Κύπρου, καὶ ἔθηκε τὰ θεμέλια τοῦ μεγαλείου τῆς Αἰγύπτου. Ἐπεμελήθη νὰ ἔξελλητίσῃ τὴν Αἴγυπτον δι' ἔλληνικῶν ἀποικιῶν διωργάνωσε τὰς πεζικὰς καὶ ναυτικὰς αὐτῆς δυνάμεις· ἔπροστάτευσε καὶ προσήγαγε τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας· ἔξωράσε τὰς πόλεις διὰ λαμπρῶν οἰκοδομημάτων· ἵδρυσεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὴν περιώνυμον βιβλιοθήκην καὶ τὸ Μουσεῖον.

Τὸ Μουσεῖον ἥτο περικαλλὲς καὶ ἀπέραντον οἰκοδόμημα, τὸ δοποῖον περιεῖχε πολλὰς εὐρυχώρους αἰθουσας, μαρούλια στοάς, ἔξεδρας καὶ κήπους. Μετ' αὐτοῦ συνείχετο καὶ ἡ περιώνυμος βιβλιοθήκη, τὴν δοπίαν πολὺ ἐφιλοτιμήθησαν καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ Πτολεμαίου Α' νὰ πλουτίσωσιν. Ἐν τῷ Μουσείῳ κατέψκουν καὶ ἐτρέφοντο φιλόλογοι ἄνδρες, οἱ δοποῖοι ἔργον είχον νὰ συζητῶσι περὶ διαφόρων ἐπιστημονικῶν ζητημάτων, συνάμα δὲ νὰ ἔξετάζωσι καὶ νὰ διορθώνωσι τὰ χειρόγραφα. Περιελάμβανε δὲ ἡ βιβλιοθήκη 400 χιλιάδας βιβλία, χειρόγραφα γεγραμένα ἐπὶ παπύρον καὶ τετυλιγμένα εἰς κυλίνδρους.

Καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ Πτολεμαίου Α' Πτολεμαῖος Β' δὲ Φιλάδελφος καὶ Πτολεμαῖος Γ' δὲ Εὐδογέτης ὑπεστήριξεν ὠσαύτως τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ Πτολεμαίου Δ' ἥρχισεν ἡ παρακμὴ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ κράτους, διπερὶ τοῦ Πτολεμαίου Ε' ἥρχισεν ἡ παρακμὴ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ κράτους καὶ πότε καὶ εἰς τίνας τέλος ὑπέκυψε τοῦτο; — Τίς ἵδρυσεν τὸ Περγαμηνὸν βασίλειον; — Ἐκ τίνας αἰτίας προήχθη καὶ ἔγινεν ισχυρὸν τὸ Περγαμηνὸν βασίλειον; — Εἰς τίνας περιήλθε τοῦτο καὶ πᾶς; — Εἰπέ μοι περὶ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Περγάμου καὶ περὶ τῶν περγαμηνῶν; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ βασίλειου τῆς Βακτριανῆς; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ Παρθικοῦ βασίλειου; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ κράτους τῆς Βιθυνίας; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ κράτους τοῦ Πόντου; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ κράτους τῆς Καππαδοκίας; — Εἰπι τίνων βασιλέων ἥκμασε τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου; — Ποιας γέρων ὑπέταξεν δὲ Πτολεμαῖος Α'; — Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Μουσείου καὶ τῆς βιβλιοθή-

Ἀσκήσεις.

20-21. Ποιὰ βασίλεια προέκυψαν ἐν Ἀσίᾳ ἐκ τῆς μοναρχίας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξανδροῦ; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ Συριακοῦ βασίλειου καὶ περὶ τοῦ Σελεύκου Α'; — Πότε ἤρχισεν ἡ παρακμὴ τοῦ Συριακοῦ βασίλειου; — Ποιος ἐπεκτείρησε τὴν ἀνέρθωσιν τοῦ Συριακοῦ κράτους καὶ πότε καὶ εἰς τίνας τέλος ὑπέκυψε τοῦτο; — Τίς ἵδρυσεν τὸ Περγαμηνὸν βασίλειον; — Εἰς τίνας αἰτίας προήχθη καὶ ἔγινεν ισχυρὸν τὸ Περγαμηνὸν βασίλειον; — Εἰς τίνας περιήλθε τοῦτο καὶ πᾶς; — Εἰπέ μοι περὶ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Περγάμου καὶ περὶ τῶν περγαμηνῶν; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ βασίλειου τῆς Βακτριανῆς; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ Παρθικοῦ βασίλειου; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ κράτους τῆς Βιθυνίας; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ κράτους τοῦ Πόντου; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ κράτους τῆς Καππαδοκίας; — Εἰπι τίνων βασιλέων ἥκμασε τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου; — Ποιας γέρων ὑπέταξεν δὲ Πτολεμαῖος Α'; — Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Μουσείου καὶ τῆς βιβλιοθή-

κης τῆς Ἀλεξανδρείας; — Τίνες ἔτρέφοντο ἐν τῷ Μουσείῳ καὶ τι ἔργον εἶχον οὗτοι; — Πόσα βιβλία περιελάμβανεν ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἀλεξανδρείας; — Εἰπέ μοι περὶ τῆς παρακμῆς καὶ τῆς καταλύσεως τοῦ βασιλείου τῆς Αἰγύπτου;

§ 22. Αἰτωλικὴ καὶ Ἀχαικὴ Συμπολιτεία.

‘Η Ἑλλάς, ἡτις ἄλλοτε τοσοῦτον εἶχε δοξασθῆ διὰ τῶν ὅπλων καὶ εἶχεν ἀκμάσει πολιτικῶς, κατὰ τὸν χρόνον τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου περιηλθεν εἰς τελείαν παρακμὴν καὶ οὐγχυσιν. Γενικὴ παραλυσία ἐπεκράτει ἐν αὐτῇ. Ληστρικὰ στίφη ὑπὸ τολμηρούς ἀρχηγούς περιέτρεχον τὴν χώραν γλενάζοντα πᾶσαν τάξιν καὶ πάντα νόμον. Πολλαὶ πόλεις κατεπιέζοντο ὑπὸ τυραννίσκων προσέτι δὲ καὶ οἱ πρὸς τὸν Μακεδόνας πόλεμοι ἐλυμαίνοντο τὴν Ἑλλάδα. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει πραγμάτων ἐσχηματίσθησαν δύο συμπολιτεῖαι, ἡ Αἰτωλικὴ καὶ ἡ Ἀχαική, αἱ δοποῖαι βάσιν εἶχον τὴν ἴσοπολιτείαν καὶ σκοπὸν τὴν διατήρησιν τῆς αὐτονομίας των. Ἄλλ’ ὁ σκοπὸς αὐτῶν δὲν ἐπετεύχθη, καὶ διότι ἡ ἀρχὴ τῆς ἴσοπολιτείας δὲν ἐτηρήθη καὶ ἐνεκά τῆς ἀντιζηλίας τῶν δύο συμπολιτειῶν.

α') Αἰτωλικὴ Συμπολιτεία.—Οἱ Αἰτωλοί, ὅντες δρευνοὶ καὶ δρωμαλέοι καὶ διηρημένοι εἰς πολλὰς αὐτοτελεῖς κοινότητας, κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀκμῆς τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξαν ἀφανεῖς, ἀνεφάνησαν δὲ ἐπὶ τῶν μακεδονικῶν χρόνων καὶ ἐσχημάτισαν συμπολιτείαν. Ταύτης προϊστάτο εἰς στρατηγός, εἰς ἵππαρχος, καὶ εἰς γραμματεύς, ἐκλεγόμενοι κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Αἰτωλικῆς Συμπολιτείας. Ὑπῆρχε προσέτι καὶ ἀνώτερον τι συμβούλιον, τοῦ δοπίου τὰ μέλη ἐκαλοῦντο «ἀπόκλητοι». Κατὰ πᾶν ἔτος κοινὴ σύνοδος τῶν Αἰτωλῶν, τὸ λεγόμενον «Παναιτώλιον», συνήρχετο πανηγυρικῶς ἐν Θέρμῳ τῆς Αἰτωλίας, ἐνίστε δὲν Ναυπάκτῳ ἢ ἐν Υπάτῃ, καὶ ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου, περὶ εἰρήνης, περὶ συμμαχιῶν, καὶ περὶ ἄλλων δημοσίων πραγμάτων. Κατ' αὐτὸ δὲν ἐγίνοντο καὶ αἱ ἀρχαιοεστίαι. Ἄλλ’ ἡ Αἰτωλικὴ Συμπολιτεία ἐποιεύθη πάντοτε κάκως. Γενομένη δογανον τῶν Μακεδόνων ἔβλαψεν ἀντὶ νὰ ὠφελήσῃ τὴν Ἑλλάδα.

β') Ἀχαικὴ Συμπολιτεία.—Πολὺ σπουδαιοτέρα ὑπῆρξεν ἡ Ἀχαικὴ Συμπολιτεία. Ταύτην ἀπετέλεσαν καὶ ἀρχὰς ἦ μᾶλλον ἀνενέωσαν τῷ 280 π. Χ. τέσσαρες πόλεις, ἡ Λύμη, αἱ Πάτραι, ἡ Τοίταια, καὶ αἱ Φαραί· βραδύτερον δὲ προσετέθησαν καὶ ἄλλαι ἔξι ἀρχαὶ πόλεις, τὸ Αἴγιον, ἡ Βοῦρα, ἡ Κερύνεια, ἡ Πελλήνη, ἡ Αἴγιειρα καὶ τὸ Ελληνικὴ Ιστορία N. I. Βραχνοῦ τόμος B'

3

λεόντιον. Αἱ πόλεις τῆς Ἀχαιῆς Συμπολιτείας συνεδέοντο σφιγκτῶς. Εἶχον τοὺς αὐτοὺς νόμους, τὰ αὐτὰ μέτρα καὶ νομίσματα, καὶ τὴν αὐτὴν διοίκησιν. Τῆς Ἀχαιῆς Συμπολιτείας προϊσταντο κατ’ ἀρχὰς δύο σιρατηγοὶ καὶ εἰς γραμματεύς, ἀπὸ δὲ τοῦ 252 προϊστατο εἰς μόνον σιρατηγός. Παρὰ τῷ σιρατηγῷ ὑπῆρχε καὶ εἰς ἵππαρχος καὶ συμβούλιον ἐκ δέκα ἀνδρῶν, οἵτινες ἦσαν ἀντιπρόσωποι τῶν δέκα ὅμοσπόνδων πόλεων καὶ ἐκαλοῦντο «δῆμιονογοὶ» ή «πρόσθιοι». Τὸ δωδεκαμελές τοῦτο συνέδριον παρεσκεύαζε τὰ προθιουλεύματα, τὰ δποῖα ἔμελλον νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν κοινὴν σύνοδον.

Ἡ κοινὴ σύνοδος τῆς Ἀχαιῆς Συμπολιτείας συνήρχετο δἰς τοῦ ἔτους ἐν Αἴγιῳ, ἐκτάκτως δὲ καὶ ἄλλαχοῦ, καὶ ἀπεφάσιζε περὶ τῶν ὑποθέσεων ἐκείνων, τὰς δποίας τὸ εἰρημένον δωδεκαμελές συνέδριον ὑπέβαλλεν εἰς αὐτήν. Ἐν γένει δὲ ἀπεφάσιζε περὶ δσων καὶ τὸ Παναιτώλιον. Προσέπι δὲ ἔξελεγε καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Συμπολιτείας, αἵτινες ἦσαν ἔνιαύσιοι.

Ψυχὴ καὶ δεξιὸς βραχίων τῆς Ἀχαιῆς Συμπολιτείας ἦτο δὲ Ἄρατος, δστις ἐλευθερώσας τὴν πατρίδα τον Σικυῶνα ἀπὸ τοῦ τυράννου Νικοκλέους προσέθηκεν αὐτήν εἰς τὴν συμπολιτείαν τῶν Ἀχαιῶν. Ὁ Ἄρατος δεκάκις καὶ τετράκις ἔξελέχθη σιρατηγός τῆς Ἀχαιῆς Συμπολιτείας, ἥνωσε δὲ μετ’ αὐτῆς τὸ Ἀργος, τὴν Κόρινθον, τὴν Ἐπίδαυρον καὶ ἄλλας πολλὰς πόλεις.

Ο μέγιστος σκοπὸς τοῦ Ἀράτου ἦτο νὰ ἐλευθερώσῃ ἄπασαν τὴν Πελοπόννησον ἀπὸ τῶν τυράννων καὶ ἀπὸ τῆς μακεδονικῆς ἐπιρροῆς καὶ νὰ ἐνώσῃ τοὺς Πελοποννησίους εἰς ἐν σταθερὸν καὶ συμπαγὲς πολιτικὸν σῶμα, τὸ δποῖον νὰ ἔχῃ τὰ αὐτὰ νόμιμα, τὰ αὐτὰ ἥθη, καὶ τὰ αὐτὰ συμφέροντα. Ἀλλ’ ὁ σκοπὸς οὗτος τοῦ Ἀράτου δὲν ἐπραγματοποιήθη διὸ οὓς λόγους θὰ εἴπωμεν κατωτέρω.

§ 22. Ἀπόπειρα μεταπολιτεύσεως ἐν Σπάρτῃ.—^τΑγις δ Δ'
καὶ Κλεομένης δ Γ'.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λυσάνδρου καὶ τοῦ Ἀγησιλάου μεγάλη μεταβολὴ εἶχεν ἐπέλθει ἐν Σπάρτῃ ἐπὶ τὸ χεῖρον. Τὸ πολίτευμα τοῦ Λυσιούργου μόνον τοὺς τύπους διετήρησε, κατὰ δὲ τὰ ἄλλα παρεβιάσθη ἐντελῶς. Τὰ κτήματα καὶ πάλιν περιῆλθον εἰς δλίγονς Σπαριάτας, οἵ δὲ λοιποὶ κατήντησαν εἰς μεγάλην πενίαν. Ἡ ἀπόλαυσις τοῦ πλούτου παρήγαγε τρυφὴν καὶ πολυτέλειαν, ἔνεκα δὲ αὐτῶν τὰ ἥθη διεφύλα-

ρησαν. Λιὰ τοῦτο ἡ Σπάρτη εἰς μὲν τὸ ἔσωτερικὸν ἔπασχεν, εἰς δὲ τὸ ἔξωτερικὸν ἦτο ἀφανῆς.

Ἐκ τῶν δύο βασιλέων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ Ἀγις Δ', λυπούμενος διὰ τὴν τοιαύτην κατάστασιν τῆς Σπάρτης, ἐπεχείρησεν ἀποκαταστήσῃ τὴν ισότητα τῶν περιουσιῶν καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ τὰ ἀρχαῖα αὐτηρὰ ἥθη. Ἀλλ' εἰς τοῦτο ἀντέστησαν οἱ πλούσιοι καὶ ὁ ἔτερος βασιλεὺς Λεωνίδας. Ὁ Ἀγις συλληφθεὶς ἀπάγεται εἰς τὴν φυλακὴν καὶ στραγγαλίζεται, μετ' αὐτοῦ δὲ στραγγαλίζεται καὶ ἡ μάμη του Ἀρχιμάδεια καὶ ἡ μήτηρ του Ἀγησιστράπη (241 π. X.).

Οἱ Λεωνίδας ἔβασιλεν ἥδη μόνος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ χήρα τοῦ Ἀγιδος Ἀγιᾶτις ἦτο νέα καὶ πολὺ πλούσια, ὁ Λεωνίδας συνέζευξεν αὐτὴν μετὰ τοῦ νεοῦ του Κλεομένους. Ὁ Κλεομένης, ἀκούων τὴν μεγαλόφρονα σύζυγόν του δμιλοῦσαν συνεχῶς περὶ τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν εὐγενῶν προαιρέσεων τοῦ Ἀγιδος, τοσοῦτον ἐνεθουσιάσθη, ὥστε, ὅτε παρέλαβε τὴν βασιλείαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του (235 π. X.) ἀπεφάσισε νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὸς τὰ μεγαλεπήβολα σχέδια τοῦ Ἀγιδος. Βλέπων δὲ ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐν Σπάρτῃ ἦτο ἀπλῆ σκιά, δλη δὲ ἡ δύναμις ἦτο εἰς χεῖρας τῶν ἐφόρων, ποδὸς ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων του κατενόησεν ὅτι ἐπρεπε νὰ μεταχειρισθῇ βίᾳν. Κατὰ πρῶτον ἐξετράπιεν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ κατέλαβε τὸ Ἀθήναιον, τὸ δοποῖον ἐκείτο εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μεγαλοπόλεως. Ὁ Ἀρατος ἐπεχείρησε νὰ κυριεύσῃ αὐτό, ἀλλ' ἀπεκρούσθη. Ἐντεῦθεν ἐξερράγη πόλεμος μεταξὺ Σπάρτης καὶ Ἀχαιῆς Συμπολιτείας, πόλεμος διάλεθρος δι' ἀμφότερα τὰ μέρη.

Ἄφοῦ δὲ Κλεομένης ἐκνούσιεν καὶ ἄλλας τινὰς ἀρκαδικὰς πόλεις καὶ ἔγινεν οὕτω πολὺ δημοτικώτερος τῶν ἐφόρων, ἐπιστρέψει εἰς τὴν Σπάρτην καὶ διατάσσει νὰ συλλάβωσιν ἐν καιρῷ νυκτὸς τοὺς ἐφόρους καὶ νὰ φονεύσωσιν αὐτούς. Τὴν πρωίαν καλεῖ τὸν λαὸν εἰς συνέλευσιν, δικαιολογεῖ τὴν διαγωγὴν του, καὶ ἐξηγεῖ τοὺς σκοπούς του. Ἀμέσως τότε πρῶτος αὐτὸς καὶ ἐπειτα οἱ διοφρονοῦντες φίλοι του παραχωροῦσιν εἰς τὸ κοινὸν τὰς γαίας των. Ἡ χώρα διενεμήθη εἰς κλήρους, τὰ χρέη ἐθεωρήθησαν ὡς ἀποσβεσθέντα, καὶ τὰ συσσίτια ἐπανελήφθησαν.

Ἐνδῆς μετὰ ταῦτα δὲ Κλεομένης θέλων νὰ καταβάλῃ ἐντελῶς τὸν ἔχθρον του Ἀρατον, προσέτι δὲ ν' ἀποδώσῃ εἰς τὴν Σπάρτην τὴν ἡγεμονίαν δῆλης τῆς Πελοποννήσου, εἰσέβαλε καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν. Τότε δὲ Ἀρατος ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀρ-

τίγονον τὸν Δώσωνα, προτιμήσας νὰ καταστρέψῃ δλον τὸ ἔογον του καὶ νὰ ὑποβάλῃ πάλιν τὴν Πελοπόννησον ὑπὸ τὸν μακεδονικὸν ζυγόν. Ὁ Ἀντίγονος εἰσβάλλει τότε εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ 20 χιλιάδων πεζῶν καὶ 1400 ἵππεων καὶ νικᾷ τὸν Κλεομένην παρὰ τὰ στενὰ τῆς Σελλασίας (222 π. X.).

Ο Κλεομένης μετὰ τὴν ἥτταν ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον, δπον μετ' ὅλης γον ηὐτοκτόνησεν. Ο δὲ νικητὴς Ἀντίγονος εἰσελθὼν εἰς τὴν Σπάρτην ἀνέτρεψε τὸ ἔογον τοῦ Κλεομένους. Αφοῦ δ' ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῇ μακεδονικὴν φρουρᾶν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν.

§ 24. Συμμαχικὸς πόλεμος (220—217 π. X.)—Φιλοποίμην.

Η περὶ τὴν Σελλασίαν νίκη τοῦ Ἀντιγόνου ἐξησφάλισε μὲν τὴν Ἀχαικὴν Συμπολιτείαν κατὰ τῆς ὑπεροχῆς τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Αἰτωλῶν, ἀλλ' ἀπεφάσισεν ἐντελῶς καὶ τὴν ἐξάρτησιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς Μακεδονίας. Τὸ ἐπόμενον ἔτος (221 π. X.) ὁ Ἀντίγονος ἀπέθανε, διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ ἀνεψιός του Φίλιππος ὁ Ε', ἀνὴρ τολμηρὸς καὶ στρατηγικός. Ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας τούτου ἐξερράγη μεταξὺ Ἀχαικῆς καὶ Αἰτωλικῆς Συμπολιτείας καταστρεπτικώτατος πόλεμος, δστις ὀνομάσθη «συμμαχικὸς» (220-217 π. X.). Οἱ Ἀχαιοὶ στρατηγούμενοι ὑπὸ τοῦ πάντοτε ἀτυχοῦς ἐν πολέμῳ Ἀράτου ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν, δι' ὃ ἡ γρακάσθησαν τὰ ζητήσωσι τὴν βοήθειαν τοῦ Φίλιππου. Ο νεαρὸς Φίλιππος, φιλοπόλεμος καὶ φιλόδοξος ὅν, ἀνεμίχθη δραστηρίως εἰς τὸν πόλεμον, κατετρόπωσε τοὺς Αἰτωλούς, καὶ εἰσβαλὼν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ἐκνούσιεν διαφόρους αὐτῆς πόλεις καὶ κατέσκαιψε τὸ Θέρμον. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν δλοσκερῆ ὑποταγῆ τῶν Αἰτωλῶν, συνωμολόγησε πρὸς αὐτοὺς εἰρήνην, διότι συνεμάχησε πρὸς τὸν ἐν Ἰταλίᾳ πολεμοῦντα Καρχηδόνιον στρατηγὸν Ἀννίβαν, περὶ οὗ ὅτα δμιλήσωμεν κατωτέρω. Εἰς τὴν εἰρήνην ταύτην ἡ ναντιώθη ὁ Ἀράτος. Ἐνεκα τούτου δργισθεὶς δ Φίλιππος διέταξε νὰ δηλητηριάσωσιν αὐτόν.

Διάδοχος τοῦ Ἀράτου ἐξελέχθη δ ἐκ Μεγαλοπόλεως ἀνδρεῖος καὶ μεγαλόφρων Φιλοποίμην, δ «ἔσχατος τῶν Ἑλλήνων» ὡς ὀνομάσθη ὑπὸ τῶν ιστορικῶν, διότι μετὰ τὸν Φιλοποίμενα οὐδένα μέγαν ἄνδρα ἀνέδειξεν ἡ Ἑλλάς. Ο Φιλοποίμην δικάιος ἐξελέχθη στρατηγὸς τῆς

^{α'}Αχαικῆς συμπολιτείας· ἐπ^ο αὐτοῦ δὲ ἀπασα ἡ Πελοπόννησος ὑπήχθη ὑπὸ τὴν ^{α'}Αχαικῆν συμπολιτείαν. Μετὰ τὸν θάρατον τοῦ Φιλοποίμενος ἡ ^{β'}Ελλὰς περιῆλθεν εἰς τὴν ἐσχάτην παρακαμήν· καὶ τέλος ὑπέκυψεν εἰς τοὺς Ρωμαίους, ὡς θέλομεν ἵδει κατωτέρω.

^{γ'}Ασκήσεις.

22. Τι γνωρίζεις περὶ Αιτωλῶν καὶ τῆς συμπολιτείας αὐτῶν;—Τίνες προϊσταντο τῆς Αιτωλικῆς συμπολιτείας;—Ποῦ καὶ πότε συνήρχετο ἡ σύνοδος τῶν Αιτωλῶν, πᾶς ἐκαλεῖτο αὐτῇ, καὶ ποιὸν ἦτο τὸ ἔργον της;—Ωφέλησε τὴν Ἑλλάδα ἡ Αιτωλικὴ συμπολιτεία;—Ποιαὶ πόλεις κατ' ἀρχὰς ἀπετέλουν τὴν ^{α'}Αχαικήν συμπολιτείαν;—Ποιαὶ προσετέθησαν ἔπειτα;—Τι γνωρίζεις περὶ τοῦ δεσμοῦ τῶν πόλεων τῆς ^{α'}Αχαικῆς συμπολιτείας;—Τίνες προϊσταντο τῆς ^{α'}Αχαικῆς συμπολιτείας καὶ ὑπὸ τίνος ἐξελέγοντο;—Ποιον συμβούλιον ὑπῆρχε παρὰ τῷ στρατηγῷ;—Τι γνωρίζεις περὶ ^{β'}Αράτου καὶ περὶ τοῦ υκοποῦ αὐτοῦ;—Ἐπέτυχεν ὁ σκοπός τοῦ ^{β'}Αράτου;

23. *Οποια ἦτο ἡ κατάστασις ἐν Σπάρτῃ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους;—Τι γνωρίζεις περὶ ^{α'}Αγιδος τοῦ Δ';—Τις ἀπεφάσισε νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ σχέδια τοῦ ^{α'}Αγιδος καὶ πῶς ὠρμήθη εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην;—Τι γνωρίζεις περὶ τοῦ πολέμου μεταξὺ Σπάρτης καὶ ^{α'}Αχαικῆς συμπολιτείας;—Τίνι τρόπῳ ὁ Κλεομένης ἐξετέλεσε τὰ σχέδιά του;—Τι γνωρίζεις περὶ τῆς ἐν Σελλασίᾳ μάχης καὶ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κλεομένους;—Τι ἔκαμεν ὁ ^{β'}Αντίγονος ὁ Δώσων μετὰ τὴν ἐν Σελλασίᾳ νίκην του;

24. Ποιαὶ ὑπῆρχαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐν Σελλασίᾳ μάχης;—Τι γνωρίζεις περὶ Φιλίππου Ε' καὶ περὶ τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου;—Πῶς ἀπέθανεν ὁ ^{γ'}Αράτος καὶ τις τὸν διεδέχθη;—Εἰπέ μοι δι, τι γνωρίζεις περὶ Φιλοποίμενος;

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ιστορία τῶν ^{α'}Ρωμαίων.

Η ιστορία τῶν ^{α'}Ρωμαίων ἀρχεται ἀπὸ κτίσεως ^{α'}Ρώμης καὶ τελευτᾶς εἰς τὴν κατάλυσιν τοῦ δυτικοῦ ὁρμαῖκου κράτους (754 π. X. 476 μ. X.)· διαιρεῖται δὲ εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους.

α') Εἰς τὴν περίοδον τῆς βασιλείας (754—510 π. X.).

β') > τῆς ἐλευθέρας πολιτείας (510—30 π. X.).

γ') > τῆς αὐτοκρατορίας (30 π. X.—476 μ. X.).

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΩΤΗ

Η ΡΩΜΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ

§ 25. Παραδόσεις περὶ Δατίου καὶ περὶ κτίσεως τῆς ^{α'}Ρώμης.

Τὰ περὶ κτίσεως τῆς ^{α'}Ρώμης εἶνε δῆλος μυθώδη. Κατὰ τὴν παράδοσιν δὲ Αἰνείας, διασωθεὶς ἐκ τῆς καταστροφῆς τῆς Τροίας, μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις καὶ κυρδύνους ἥλθε μετὰ τοῦ νίοῦ τοῦ ^{α'}Ασκα-

νίου καὶ πολλῶν ἄλλων φυγάδων Τρώων εἰς τὸ Λάτιον τῆς Ἰταλίας¹, ὅπου ἐβασίλευεν δὲ Λατῖος. Λαβὼν δὲ σύζυγον τὴν θυγατέρα τοῦ Λατίου Λαβινίαν, ἔγινεν αὐτὸς βασιλεὺς τοῦ Λατίου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πενθεροῦ του.

Τὸν Αἰγαίαν διεδέχθη ὁ νίος του Ἀσκάριος ἢ Ἰουλος, ὅστις ἔκτισε νέαν ποωτεύουσαν τοῦ Λατίου, τὴν Ἀλβανίαν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀσκαρίου ἐβασίλευσαν 12 βασιλεῖς ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Αἰγαίου. Τούτων τελευταῖος ἦτο δὲ Νουμίτωρ, ὅστις είχεν ἀδελφὸν καλούμενον Ἀμούλιον. Ὁ Ἀμούλιος, φιλόδοξος ὄν, ἐξεθρόνισε τὸν Νουμίτωρα καὶ ἥρπασεν αὐτὸς τὴν βασιλείαν. Ἰρα δὲ ἐξασφαλισθῆ ἐπὶ τοῦ θρόνου, τὸν μὲν νίδον τοῦ Νουμίτωρος ἐφόνευσε, τὴν δὲ θυγατέρα αὐτοῦ Ῥέαν Σιλβίαν κατέταξε μεταξὺ τῶν Ἐστιάδων διὰ νὰ μείνῃ, κατὰ τὸν νόμον, ἄγαμος.

Ἄλλ' ἡ Ῥέα Σιλβία ἔτεκεν ἐκ τοῦ Ἀρεως δίδυμα ἄρρενα τέκνα. Ὁ Ἀμούλιος, ἀμα ἔμαθε τοῦτο, τὴν μὲν μητέρα ἐφόνευσε, τὰ δὲ παιδία διέταξε νὰ δίψωσιν εἰς τὸν Τίβεριν ποταμόν. Ἄλλὰ κατὰ σύμπτωσιν δὲ ποταμὸς είχε πλημμυρήσει τότε, ἡ δὲ οκάφη, ἐντὸς τῆς δοποίας είλογε τεθῆ τὰ παιδία, ἐφέρετο ἥρέμα ἐπὶ τῶν ὄντων. Ὁτε δὲ μετ' ὀλίγον τὰ ὄντατα ἀπεσύρθησαν, ἡ οκάφη ἐστάθη εἰς τὴν δίζανην ἀγριοσυνῆς. Ποιμὴν δέ τις, Φαυστύλος ὀνόματι, διερχόμενος ἐκεῖθεν καὶ ἴδων τὰ παιδία ἔλαβεν αὐτὰ καὶ τὰ ἀνέθρεψεν· ὀνόμασε δὲ αὐτὰ Ῥωμύλους καὶ Ῥέμους.

Ο Ῥωμύλος καὶ δὲ Ῥέμος, ἡλικιωθέντες καὶ μαθόντες ἐκ τύχης τὴν ἀληθῆ καταγωγήν των, τὸν μὲν Ἀμούλιον ἐφόνευσαν, τὸν δὲ πάππον των Νουμίτωρα ἀποκατέστησαν ἐπὶ τοῦ θρόνου. Ἐπειτα δὲ ἐξήτησαν καὶ ἔλαβον παρὰ τοῦ πάππου των τὴν ὄδειαν νὰ κτίσωσι πόλιν εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἐσώθησαν, ἥτοι ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὁχθῆς τοῦ Τίβερεως ποταμοῦ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παλατίνου λόφου.

1 Ἡ Ἰταλία διηγείτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους εἰς τρία μέρη α') τὴν ἄνω ἡ βόρειον Ἰταλίαν· β') τὴν μέσην Ἰταλίαν· καὶ γ') τὴν κάτω ἡ νότιον Ἰταλίαν, ἡ ὅποια καὶ Μεγάλη Ἑλλὰς ὄνομαζετο ἔνεκα τῶν πολλῶν ἐν αὐτῇ ἔλληνικῶν ἀποικιῶν.

Ἡ μέση Ἰταλία περιελάμβανε τὰς ἑξῆς χώρας: 1) τὴν Ἐτρουρίαν ἢ Τυρρηνίαν, 2) τὸ Δάτιον, 3) τὴν Καρπανίαν, 4) τὴν Ομερικήν, 5) τὴν Πικεντίνην καὶ 6) τὴν Σαννιτίδα. Ἡ δὲ κάτω Ἰταλία περιελάμβανε: 1) τὴν Ἀπουλίαν, 2) τὴν Καλαυρίαν, 3) τὴν Λευκανίαν, καὶ 4) τὴν Βρεττίαν.

Οτε ἐκτίσθη ἡ πόλις (754 π. Χ.), ἡγέρθη φιλονικία μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν τις τὰ δώσῃ τὸ δυομά εἰς τὴν πόλιν. Ὑπεδισχύσας δὲ ὁ Ρωμύλος ὠνόμασεν αὐτὴν Ῥώμην. Μετ' δὲ γον δὲ Ῥέμος ἀπέθανε.

§ 26. Ῥώμηλος (754—716 π. Χ.).

Ἀποθανόντος τοῦ Ῥέμου, ἔμεινε μόνος βασιλεὺς ὁ Ῥώμηλος. Ἡ πόλις ἦτο ἥδη ἐτοίμη. Ἄλλ' ἐστερεῖτο κατοίκων. Οἱ Ῥώμηλοι, ἵνα αὖξῃση τὸν κατοίκους τῆς Ῥώμης, ἐκήρυξεν αὐτὴν ἄσυλον εἰς πάντας τὸν φυγάδας καὶ τὸν κακούργους πάσης πόλεως. Λιὰ τοῦ μέτρου δὲ τούτου ἐντὸς διλγον χρόνου δὲ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων ηὔξηθη. Ἄλλα δὲν εἶχον γυναικας ἐκτὸς διλγών. Ἐξήτησαν λοιπὸν τοιαύτας παρὰ τῶν γειτονικῶν λαῶν. Ἄλλ' ἐκεῖνοι ἡρούμησαν τὰ δώσωσι τὰς θυγατέρας των εἰς ληστὰς καὶ κακούργους. Τότε ὁ Ῥώμηλος ἐμηχανεύθη τὸ ἔξης. Προεκήρυξε πανηγυρικὸν ἀγῶνας πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ προσεκάλεσεν εἰς αὐτὸν τὸν πέριξ λαοὺς Σαβίνους, Λατίρους καὶ ἄλλους. Οἱ λαοὶ οὗτοι ἐκ περιεργείας τὰ ἴδωσι καὶ τὴν νέαν πόλιν προσῆλθον μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων των. Ἄλλ' ἐνῷ ἀνύπολιοι ἐθεῶντο τὸν ἀγῶνας, οἱ Ῥωμαῖοι δρμήσαντες ἥρπασαν τὰς θυγατέρας αὐτῶν καὶ κατέστησαν αὐτὰς συζύγους των.

Οἱ λαοὶ οὗτοι μὴ ἀνεχόμενοι τὴν ὕβριν ἔλαβον τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐπῆλθον δῆλοι συγχρόνως καὶ τῆς Ῥώμης, ἀλλ' ἐνήργησαν μεμονωμέρως, ἐνικήθησαν ἀλληλοδιαδόχως. Τελευταῖοι ἐστράτευσαν οἱ ἐκ τῆς πόλεως Κύρεως Σαβῖνοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως των Τίτου Τατίου, οἵτινες πολυπληθέστεροι ὅπτες ἦνάγκασαν τὸν Ῥωμαίους τὰ πλειστῶσιν εἰς τὴν ἀκρόπολιν αὐτῶν, τὸ Καπιτώλιον. Οἱ Τάτιοι ἔγινε κύριοι τοῦ Καπιτωλίου διὰ προδοσίας κόρης τωνός, δούματι Ταρπητίας. Οτε δ' ὅμως κατόπιν συνήφθη μάχη μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Σαβίνων, ἐρρίφθησαν εἰς τὸ μέσον μὲ λελυμένην τὴν κόμην αἱ θυγατέρες τῶν Σαβίνων καὶ κατώρθωσαν διὰ πολλῶν παρακλήσεων τὰ συμφίλιώσωσι τὸν δύο λαούς, δηλώσασαι διη εἰνε ηὐχαριστημέναι ἐκ τῶν συζύγων των.

Μετὰ τὴν συμφίλιωσιν οἱ Σαβῖνοι κατέλιπον τὴν πόλιν των Κύρων καὶ μετενάστευσαν εἰς Ῥώμην, κατόφησαν δὲ ἐπὶ τοῦ Κυριαλίου λόφουν. Οἱ δέον λαοὶ ἀπειτέλεσαν συμπολιτείαν, ἐν τῇ διοίᾳ συνεβασίλενον δὲ τάτιος καὶ δὲ Ῥώμηλος. Σύγκλητος δὲ ἦτοι Βουλὴ ἐξ 100 Ῥωμαίων

καὶ 100 Σαβίνων συνεσκέπτετο περὶ τῶν κοινῶν τῆς πολιτείας πραγμάτων. Μετά τινα ἔτη ἀπέθανεν δὲ Τάτιος. Τότε αἱ δύο κοινότητες συνηρώθησαν εἰς μίαν καὶ ἀνεγνώρισαν ὡς μόνον βασιλέα τὸν Ῥωμύλον.

Οὐδὲν ἐπειδὴ ἐφέρετο δεσποικῶς πρὸς τὸν συγκλητικούς, οὗτοι ἐδολοφόρησαν αὐτόν. Ἰτα δὲ καθησυχάσωσι τὸν λαόν, διέδωκαν δὲ, ἐνῷ ἐπεθεώρει τὸν στρατὸν ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἀρεως, ἐγερθείσης φοβερᾶς θυέλλης ἀνηρπάγη εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς του Ἀρεως. Οὐδεισιδάμων δρωμαῖκὸς λαὸς ἐπίστενε τοῦτο καὶ ἐλάτοενσε τὸν Ῥωμύλον ὡς θεὸν ὑπὸ τῷ δόνου Κυρῖνον.

§ 27. Νουμᾶς Πομπίλιος (714—672 π. Χ.).

Αποθανόντος τοῦ Ῥωμύλου, ἡ Σύγκλητος διεχειρίσθη τὴν βασιλείην ἐξονοίαν ἐπὶ ἐν τοῖς ἐπειτα δὲ ἐξελέχθη βασιλεὺς ὁ δίκαιος καὶ εὐσεβὴς Νουμᾶς Πομπίλιος, Σαβῖνος τὴν καταγωγήν. Οὐ Νουμᾶς ἦτο εἰρηνικὸς βασιλεύς. Απασαν τὴν προσοχήν τον ἐπέστησεν εἰς τὰ θρησκευτικὰ πράγματα, ἐπιθυμῶν διὰ τῆς θρησκείας νὰ πραῦνῃ τὰ ἄγρια ἥθη τῶν Ῥωμαίων. Ἐκανόντες λοιπὸν τὰ τῆς λατρείας τῶν θεῶν, διαιρέσας τὸν ιερεῖς εἰς διαφόρους τάξεις, τῶν δποίων ἀρωτέρᾳ ἦτο ή τῶν «ποντιφήκων» ἦτοι ἀρχιερέων. Ηὕξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἑσιάδων παρθένων, αὔτινες ἔργον είχον νὰ διατηρῶσιν ἀσβεστον τὸ πῦρ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἑστίας καὶ προσέτι ἤσαν ὑποχρεωμέναι νὰ διαμέρωσιν ἄγαμοι. Ιδρυσε ταῦτα δίπυλον εἰς τὸν ἀμφιπόδωσπον Ἰανόν, τοῦ δποίου αἱ θύραι εἰς καιρῷ μὲν εἰρήνης ἤσαν κλεισταί, ἐν καιρῷ δὲ πολέμου ἀνοικταί.

Ιτα δὲ δώσῃ μεγαλειτέραν σημασίαν εἰς τὸν νόμον του καὶ καταστήσῃ αὐτὸν μᾶλλον σεβαστὸν παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, διέδωκεν δὲ ὑπηρόδευσεν εἰς αὐτὸν τούτους ή τύμφη Ἡγερία, μετὰ τῆς δποίας δῆθεν ἐλάμβανε συχνάς συνεντεύξεις εἰς τι πλησίον τῆς Ῥώμης ἄλλος.

Ἀσκήσεις.

25—26. Εἰς πόσας καὶ πολας περιόδους διαιρεῖται ἡ ῥωμαϊκὴ ιστορία;—Τι γνωρίζεις περὶ τοῦ Αἰνείου;—Τις διεδέχθη τὸν Αἰνείαν καὶ τι ἔκτισεν οὗτος;—Πόσοι βρισιλεῖς ἔν τῆς γενεᾶς τοῦ Αἰνείου ἔβασιλευσαν ἐν "Αλέξα. Λόγγα καὶ ποίος ἦτο ἡ τελευταῖς;—Τι γνωρίζεις περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ῥωμύλου καὶ τοῦ Πέριου καὶ τι περὶ κτίσεως τῆς Ῥώμης;—Διὰ τίνος μέσου δὲ Ῥωμύλος ηὔξησε τὸν κατοίκους τῆς Ῥώμης;—Τι γνωρίζεις περὶ τῆς ἀρπαγῆς τῶν Σαθίνων παρθένων;—Τι γνωρίζεις περὶ τῆς Ταρπητας;—Πῶς ἐπῆλθε συμφιλίωσις μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Σαθίνων, καὶ τι προσέκυψεν ἐκ τούτου;—Πῶς ἀπέθανεν δὲ Ῥωμύλος;

27. Τις διεδέχθη τὸν Ῥωμύλον καὶ εἰς τὸ σύτος ἐπέστησε κυρίως τὴν προσοχὴν του; — Ήῶς ἐκανόνισε τὰ θηρισκευτικὰ πράγματα ὁ Πομπήλιος; — Τι γνωρίζεις περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰανοῦ καὶ τὶ περὶ τῆς Ἡγερίας;

§ 28. *Τύλλος Ὀστίλιος.* (672—640 π. Χ.)

Ἄγκος Μάρκιος (640—616 π. Χ.)

Τὸν Νουμᾶν Πομπήλιον διεδέχθη ὁ Λατῖνος Τύλλος Ὀστίλιος, ὃσις ἦτο λίαν φιλοπόλεμος. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐξερράγη ἔνεκεν ἀντι-ζηλίας πόλεμος μεταξὺ Ῥώμης καὶ Ἀλβας Λόγγας. Ἡ Ἀλβα Λόγγα ἐκνυφιεύθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ κατεστράφη, οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς ἥλθον καὶ κατέκηρον ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ τοῦ Καιλίου λόφου.

Τέταρτος βασιλεὺς τῆς Ῥώμης ἦτο ὁ Ἀγκος Μάρκιος, ἔγγονος τοῦ Νουμᾶ. Οὗτος ἐνεψύχωσε τὴν γεωργίαν καὶ ἔκτισεν εἰς τὸ σιδύμιον τοῦ Τίβερεως τὸ ἐπίνειον τῆς Ῥώμης Ὀστίαν. Καίτοι δὲ ἦτο εἰδογηικὸς βασιλεὺς, ὅμως ἐπολέμησε πρὸς τοὺς Λατίνους καὶ κατέστρεψε τέσσαρας πόλεις αὐτῶν, τοὺς δὲ κάτοικους μετέφερεν εἰς Ῥώμην καὶ ἐγκατέστησεν ἐπὶ τοῦ Ἀβεντίνου λόφου. Οἱ νέοι οὗτοι κάτοικοι ἀπετέλεσαν τὴν τάξιν τῶν πληθείων.

§ 29. *Ταρκύνιος ὁ πρεσβύτερος* (616—578 π. Χ.).

Σέρβιος Τύλλιος (578—534 π. Χ.)

Ο Ἀγκος Μάρκιος ἀποθανὼν ἀφῆκεν ἐπίτροπον τῶν δύο ἀνηλίκων τέκνων του Ταρκύνιον τὸν πρεσβύτερον, ὃστις, ὡς ἐλέγετο, ἦτο νίδος τοῦ ἐκ Κορίνθου Δημαράτου. Ἀλλ' ὁ Ταρκύνιος καταπατήσας τὰ δικαιώματα τῶν ἀνηλίκων τέκνων τοῦ Ἀγκονού Μαρκίου ἔγινεν αὐτὸς βασιλεὺς. Ο Ταρκύνιος ἐκυβέρνησε πολὺ καλῶς. Διεξήγαγε πολλοὺς πολέμους ἐπιτυχεῖς. Κατεσκεύασεν ἐν Ῥώμῃ τὴν μέχρι σήμερον σωζομένην μεγίστην ὑπόνομον, διὰ τῆς δόπιας διωχετεύοντο εἰς τὸν Τίβεριν τὰ λιμνάζοντα ὕδατα καὶ αἱ ἀκαθαρσίαι τῆς πόλεως. Κατεσκεύασε τὴν Ἀγοράν, ἐν τῇ δόπιᾳ βραδύτερον ἐγίνοντο αἱ συνελεύσεις τοῦ λαοῦ, καὶ τὸν μέγιστον Ἰππόδρομον, ὃσις εἶχε σχῆμα ἀμφιθεατρικὸν καὶ περιελάμβανε πολλὰς χιλιάδας θεατῶν, ἐτελοῦντο δὲ ἐν αὐτῷ οἱ δημόσιοι ἀγῶνες. Τέλος δὲ ὅμως ἐδολοφορήθη ὑπὸ τῶν νίδων τοῦ Ἀγκονού Μαρκίου.

Τὸν Ταρκύνιον διεδέχθη ὁ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸς αὐτοῦ Σέρβιος Τύλλιος, ὃστις ὑπῆρξεν εἰς τῶν λαμπροτέρων βασιλέων τῆς Ῥώμης καὶ ὁ πρῶτος μεταρρυθμιστὴς τοῦ δωμαϊκοῦ πολιτεύματος.

Ἐν Ἀρώμη ὑπῆρχον δύο τάξεις ἀνθρώπων, οἱ πατρὸι καὶ οἱ
τινες ἀπειέλουν τὸν ἀληθῆ φωμαῖκὸν λαὸν καὶ ἀπέλανον δὲν τῶν πο-
λιτικῶν δικαιωμάτων, καὶ οἱ πληριβεῖς εἰς τοὺς οῖνες ἀπετελοῦντο ἐκ κα-
τοίκων διαφόρων πόλεων, ὑποχρεωθέντων, ώς εἰδομενοί ἀνωτέρω, νὰ
μετοικήσωσιν εἰς Ἀρώμην. Οἱ πληρεῖς ἦσαν ἀποκεκλεισμένοι ἀπὸ τῶν
πολιτικῶν δικαιωμάτων, οὐτὶ ἐπειρέπετο εἰς αὐτοὺς νὰ συνδεθῶσι μὲ
τοὺς πατρικίους δι’ ἐπιγαμίας.

Οἱ Σέρβιοι Τύλλιοι θέλων νὰ συγχωνεύσῃ τὰς δύο ταύτας τάξεις,
πατρικίους καὶ πληρείους, εἰς μίαν κοινὴν πολιτείαν, διήρεσε πάντας
τοὺς κατοίκους, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς περιουσίας, εἰς ἕξ κλάσεις, τὰς δὲ
κλάσεις εἰς 193 λόχους. Συμφώνως δὲ μὲ τὴν διάρεσιν ταύτην ἐφο-
ρολογοῦντο οἱ πολῖται, κατετάσσοντο εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν,
καὶ ἐψήφιζον εἰς τὴν λοχίτιδα ἐκκλησίαν.

Οἱ Σέρβιοι Τύλλιοι προσέθηκεν εἰς τὴν Ἀρώμην τοὺς λόφους Ἡ-
σοκυλίνων καὶ Οὐεντίνων καὶ οὕτως ἡ Ἀρώμη ἔγινεν ἐπιτάλοφος. Ἡσοαν
δὲ οἱ ἐπιτὰ λόφοι οἱ ἔξης, Παλατίνος, Καπιτωλίνος, Κυρινάλιος, Καί-
λιος, Ἀβεντίνος, Ἡσοκυλίνος καὶ Οὐεντίνας.

§ 30. Ταρκύνιος δ Ὑπερήφανος (534—510 π. Χ.)—

Κατάλυσις τῆς βασιλείας.

Τὸν Σέρβιον Τύλλιον ἐφόρευσεν δὲ ἄθλιος αὐτοῦ γαμβρὸς Ταρκύνιος
δὲ Ὑπερήφανος καὶ ἥρωας αὐτοῦ τὴν βασιλείαν. Ἄλλὰ τόσον ἀνθαίρετος
καὶ τόσον τυρανικὴ ὑπῆρξεν ἡ βασιλεία αὐτοῦ ὃν τῇ ἐσωτερικῇ διοική-
σει, ὥστε παρ’ ὅλους τοὺς ἐπιτυχεῖς πολέμους τοῦ βασιλέως τούτου δὲ
λαὸς ἐπανεστάτησεν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰουνίου Βρούτου, ἐξώρισε
τὸν Ταρκύνιον, καὶ κατέλυσε τὴν βασιλείαν τῷ 510 π. Χ.

Ἀσκήσεις.

28. Ποιὸς διεδέκθη τὸν Νομιμᾶν Πομπείλιον καὶ τὶ σπουδαῖον γεγονός συνέδη ἐπὶ^{τῆς} δασιλείας αὐτοῦ;—Τις ἦτο δ Ἀγκος Μάρκιος καὶ τὶ ἐν γένει γνωρίζεις περὶ^{τῆς} αὐτοῦ;—Τι γνωρίζεις περὶ τῶν πληρείων;

29—30. Ποιὸς καὶ κατά ποιὸν τρόπον διεδέκθη τὸν Ἀγκον Μάρκιον καὶ τὶ γνωρί-
ζεις περὶ τῆς καταγγεγῆς αὐτοῦ;—Πόσα ἔργα κατεσκεύασεν ἐν Ἀρώμη δ Ταρκύνιος;
—Τις διεδέκθη τὸν Ταρκύνιον τὸν πρεσβύτερον;—Εἰπέ μοι περὶ τῶν πολιτικῶν μεταρ-
ρυθμίσεων τοῦ Σερβίου Τύλλιου;—Ποιὸς λόφος προσέθηκεν εἰς τὴν Ἀρώμην δ Σέρ-
βιος Τύλλιος;—Πόσοι ἦδη ἐν δλῷ καὶ ποιοὶ ἦσαν οἱ λόφοι οὗτοι;—Ποιὸς διεδέκθη τὸν
Σερβίον Τύλλιον καὶ πώς;—Τι γνωρίζεις περὶ τῆς καταλύσεως τῆς βασιλείας ἐν Ἀρώμη;

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Η ΡΩΜΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΚΙΩΝ ΥΠΑΤΩΝ (510—366 π. Χ.)

§ 31. "Υπατοι—Πόλεμος κατὰ τοῦ Πορσήνα.

Καταλυθείσης τῆς βασιλείας, ἴδούθη ἐν Ῥώμῃ ἐλευθέρα πολιτεία. Ἀντὶ ἑνὸς βασιλέως ἐξελέγοντο δύο ἄρχοντες ἐνιαύσιοι, καλούμενοι «ὑπατοι», οἵτινες είχον τὴν ἀνωτάτην πολιτικήν, δικαστικὴν καὶ στρατιωτικὴν ἔξουσίαν. Πρῶτοι δὲ ὑπατοι ἐξελέχθησαν ὁ Ιούνιος Βρούτος καὶ ὁ Κολλατῖνος. Καὶ δύως μετ' διίγοντες ἐξυφάνθη συνωμοσία σκοπὸν ἔχονσα τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἐκπιώτου βασιλέως. Ἡ συνωμοσία ἀνεκαλύφθη καὶ οἱ συνωμόται ἐτιμωρήθησαν αὐστηρότατα.

Μεταξὺ τῶν συνωμοτῶν ἦσαν καὶ οἱ δύο νίοι τοῦ Βρούτου. Ὁ Βρούτος παρέχων μοναδικὸν παραδειγματικόν προστιθέμενον στρατοῦ τοῖς πατρίδα ἀπέπνιξε πᾶν αἰσθῆμα φιλοστοργίας καὶ ώς ἀνώτατος δικαστὴς διέταξε νὰ φορευθῶσι καὶ οἱ δύο νίοι του.

Ο ἐκπιώτος Ταρκύνιος κατέφυγε πρὸς τὸν Πορσήναν, βασιλέα τῆς τυρρηνικῆς πόλεως Κλουνίου, καὶ ἐζήιησε τὴν βούθειαν αὐτοῦ. Ὁ Πορσήνας ἐπῆλθε κατὰ τῆς Ῥώμης μετὰ πολυναρίθμου στρατοῦ τικήσας δὲ τοὺς Ῥωμαίους παρὰ τὸν Τίβεριν, ὥρμησε κατὰ τῆς πόλεως. Καὶ θά ἐνυδρεύεν αὐτὴν, ἐὰν δὲν τὸν ἀνεχαίνεται ὁ Οράτιος Κόκλης. Ὁ ηρωϊκὸς οὗτος νεανίας, βλέπων διι τὴν ἀπαρτίστην ἐκινδύνευεν, ἐστάθη ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ ποταμοῦ καὶ ἀπέκρουε τοὺς πολεμίους, ἐνῷ δυποθεν αὐτοῦ οἱ Ῥωμαῖοι ἀπέκοπτον τὴν γέφυραν. Ἀποκοπέσης τῆς γεφύρας, δι Κόκλης ἐρχόμενη εἰς τὸν ποταμὸν καὶ κολυμβῶν ἐσώθη.

Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ Ῥώμη δὲν διέφυγε ἐντελῶς τὸν κίνδυνον. Τότε ἀνεφάρη σωτῆρος αὐτῆς δι Μούκιος Σκαιόλας. Οὗτος γνωρίζων τὴν τυρρηνικὴν διάλεκτον μετέβη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Πορσήνα μὲ σκοπὸν νὰ φορεύσῃ αὐτόν. Ἀλλ᾽ ἀπατηθεὶς ἐκ τῆς ἐνδυμασίας ἐφόνευσε τὸν γραμματέα αὐτοῦ. Συλληφθεὶς προσήχθη ἐνώπιον τοῦ Πορσήνα. Ὁ βασιλεὺς τοῦ Κλουνίου ἡπείλησεν διι θά φορεύσῃ αὐτόν. Ἀλλ᾽ δι Μούκιος ἐξέτεινε τὴν χεῖρά του ἐπὶ τῆς ἐκεῖ πλησίον ἀνημένης πυρᾶς καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν νὰ καίηται· εἶπε δὲ πρὸς τὸν Πορσήναν «Οσον φοβοῦμαι τὸ πῦρ τοῦτο, τὸ δόποιον καίει τὴν χεῖρά μου, τόσον φοβοῦμαι καὶ τὰς ἀπειλάς σου. Ἐκ πλάνης ἐφόνευσα τὸν γραμματέα σου, ἐνῷ ήθελον νὰ φορεύσω

σέ. Σοὶ λέγω δὲ μόνον ὅτι ὑπάρχουσιν ἔτεροι τριακόσιοι Ἱωμαῖοι δῆμοιοι μὲν ἐμέ, οἵτινες ἔχουσιν δρκιοθῆ νὰ σὲ φορεύσωσιν».

“Ο Πορσήνας ἐκπλαγεὶς διὰ τὸν πρωτοφανῆ ἡρωϊσμὸν τοῦ Σκαιόλα, ἐν ταῦτῷ δὲ καὶ φοβηθείς, αὐτὸν μὲν ἀπέλυσεν, πρὸς δὲ τοὺς Ἱωμαίους συνωμολόγησεν εἰρήνην.

§ 32. Δικτατωρία.—Θάνατος τοῦ Ταρκυνίου.

“Ο Ταρκύνιος ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τοῦ Πορσήνα κατέφυγεν εἰς τὸν Λατίνους καὶ ἐπεισεν αὐτὸν νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς Ἱωμῆς. Οἱ πληβεῖοι, πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως βασανιζόμενοι ὑπὸ τῶν πατρικίων, ἥρηνθησαν νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα καὶ ν' ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῶν Λατίνων, ἐὰν προηγουμένως δὲν ἐλάμβανον ἀφεσιν χρεῶν. Ὁ κίνδυνος ἦτο μέγας. Τότε οἱ πατρίκιοι ἴδρυσαν τὴν ἀρχὴν τοῦ δικτάτωρος, καὶ διὰ τὸν μέτρον τούτον κατώρθωσαν ὥστε οἱ πληβεῖοι ν' ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῶν Λατίνων. Ἡιο δὲ δικτάτωρ ἀνώτατος ἀρχῶν, ἔχων ἀπεριόριστον ἔξουσίαν καὶ ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ἐπὶ πάντων τῶν πολιτῶν. Ἡ ἀρχὴ τοῦ δικτάτωρος δὲν διήρκει πλέον τῶν ἔξι μηνῶν. Ἐξελέγετο δὲ δικτάτωρ ἐν καιρῷ μεγάλου κινδύνου εἴτε ἔξωτεροικοῦ εἴτε ἔσωτεροικοῦ.

Οἱ Λατῖνοι ἐρυκήθησαν ὑπὸ τοῦ δικτάτωρος Ποστονιού παρὰ τὴν Ἕργυλλην λίμνην (496). Ὁ Ταρκύνιος ἀπελπισθεὶς κατέφυγεν εἰς τὴν Κύμην τῆς Καμπανίας, ὃπου ἀπέθανε τῷ 493, οἱ δὲ Λατῖνοι προσῆλθον εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἱωμαίων.

§ 33. Ἰδρυσις τῆς δημαρχίας ἐν Ἱωμῇ (494 π. Χ.).

“Αφοῦ ἀπέτυχον πᾶσαι αἱ προσπλάνειαι τῶν πληβείων ὅπως ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τῶν δεινῶν, τὰ δοῦλα ὑφίσταντο ἐκ μέρους τῶν πατρικίων, ἀπεχώρησαν ἔνοπλοι εἰς τὴν ἀκρόωσιαν τῶν κατὰ τὴν δεξιὰν ὁρθὴν τοῦ Ἀρίωνος ποταμοῦ κειμένων λόφων, ἔξι ὥρας μακρὰν τῆς Ἱωμῆς, καὶ ἐσκόπουν νὰ ἴδρυσωσιν ἐκεῖ ἰδίαν πόλιν, προσέστι δὲ νὰ ἐπιτεθῶσι καὶ κατ' αὐτῆς τῆς Ἱωμῆς. Οἱ πατρίκιοι ἐταράχθησαν ἐκ τούτου καὶ προσεπάθησαν διὰ πρεσβειῶν νὰ πείσωσι τοὺς πληβείους νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν Ἱωμήν, ἀλλ᾽ ἐστάθη ἀδύνατον. Ἐπὶ τέλους ἐπεμψαν τὸν Μενήνιον Ἀγρίππαν, δούς ἦτο ἀγαπητὸς εἰς τοὺς πληβείους. Ὁ Μενήνιος κατώρθωσε νὰ πείσῃ τοὺς πληβείους νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν

‘Ρώμην. Ἀλλὰ πρὸ τούτου οἱ πληβεῖοι ἔζήτησαν α') ν^ο ἀπαλλαγῶσε τῶν χρεῶν ὅσοι δὲν ἦδύναντο νὰ πληρωσασιν αὐτά· καὶ β') νὰ ἐλευθερωθῶσιν ὅσοι εἶχον γίνει δοῦλοι ἔνεκα χρεῶν, διότι σκληρός τις νόμος ἀνεγνώσιεν εἰς τὸν δανειστὴν τὸ δικαίωμα νὰ καθιστᾶ δοῦλόν του τὸν ἀναξιόχρεων δφειλέτην.

Τὰ αἰτήματα ταῦτα τῶν πληβείων ἔγιναν δεκτὰ καὶ συνωμολογήθη συνθήκη ἐπὶ τούτῳ. Καὶ ἡ μὲν συνθήκη ὠνομάσθη ‘Ιε ρὸς νόμος, ὁ δὲ τόπος, ὅπου συνωμολογήθη ἡ συνθήκη, ‘Ιε ρὸν δρόμος.

‘Αλλὰ πρὸν ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ‘Ρώμην οἱ πληβεῖοι ἀπῆτησαν καὶ ἔλαβον τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγωσιν ἰδίους ἀρχοντας, οἵτινες ἐκαλοῦντο δῆμαρχοι. Οἱ δῆμαρχοι οὗτοι, οἵτινες κατ’ ἀρχὰς ἦσαν δύο, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ηὔξηθησαν εἰς δέκα, ἐξελέγοντο κατ’ ἔτος καὶ ἐκ τῆς τάξεως μόνον τῶν πληβείων, εἶχον δὲ μεγίστην δύναμιν. Καθήμεροι εἰς τὴν εἰσοδον τοῦ βουλευτηρίου ἦδύναντο νὰ ματαιώνωσι πᾶσαν ἀπόφασιν τῆς Συγκλήτου καὶ τῶν ὑπάτων ἐπιβλαβῆ εἰς τὸν πληβείους, ἐκφροῦντες τὴν λέξιν *veto* (=φέρω ἔνστασιν). Ἐκηρούχθησαν δὲ ιεροὶ καὶ ἀπαραβίαστοι, καὶ αἱ οἰκίαι αὐτῶν ἡμέραν καὶ νύκτα ἦσαν ἀνοικταί, ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς ἄσυλον εἰς τὸν καταδιωκομένους.

§ 34. Κοριολανός.

‘Αφοῦ διὰ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῶν δημάρχων ἐπῆλθε προσωρινὴ ἡσυχία εἰς τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς ‘Ρώμης, οἱ ‘Ρωμαῖοι ἔξεστράτευσαν κατὰ τῶν Οὐδόλσκων, τοὺς δποίους ἐνίκησαν καὶ ἐκνοίενσαν τὴν μητρόπολιν αὐτῶν Κοριόλην. Κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κοριόλης διεκρίθη διεραδὸς πατρίκιος Γάϊος Μάρκιος, δοτις καὶ «Κοριολανός» ἐπωνομάσθη. Μετά τινα χρόνον συνέβη αιτοδεία ἐν ‘Ρώμῃ καὶ ἐστάλησαν πλοῖα εἰς Σικελίαν καὶ εἰς ἄλλα μέρη, ἵνα φέρωσι οἵτον. Ὁτε δὲ δμως ἐπανῆλθον τὰ πλοῖα, διεραδὸς προέτεινεν εἰς τὴν Σύγκλητον νὰ μὴ διανεμηθῇ σῖτος εἰς τὸν πληβείους, ἐὰν οὕτοι πρότερον δὲν συγκατατεθῶσιν εἰς τὴν κατάργησιν τῶν δημάρχων. Ὁ λαὸς τοσοῦτον ἐξωδογίσθη κατὰ τοῦ Κοριολανοῦ, ὥστε συνελθὼν εἰς ἐκκλησίαν κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς ἐξορίαν.

‘Ο Κοριολανὸς πνέων ἐκδίκησιν κατέφυγεν εἰς τὸν Οὐδόλσκους καὶ γενόμενος ἀρχηγὸς αὐτῶν ἔξεστράτευσεν ἐναρτίον τῆς ‘Ρώμης καὶ ἔφθασε πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῆς. Οἱ ‘Ρωμαῖοι καταληφθέντες ὑπὸ φόρου ἐπεμψαν πρὸς τὸν Κοριολανὸν δύο πρεσβείας, ἵνα παρακαλέσωσιν

αὐτὸν νὰ μὴ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος. Ἐλλ' οἱ πρέσβεις ἐπέστρεψαν ἀπρακτοῖ. Τέλος μετέβη ἡ μῆτηρ του καὶ ἡ σύζυγός του μετ' ἄλλων γυναικῶν. Ὁ Κοριολανὸς ποδὶ τῶν δακρύων καὶ τῶν θερμῶν παρακλήσεων τῆς γηραιᾶς μητρός του ἐκάμφθη καὶ εἶπε πρὸς αὐτὴν «Ω μῆτερ, ἔσωσας μὲν τὴν πατρίδα, ἀπώλεσας δ' ὅμως τὸν νιόν σου». Λύσας δὲ τὴν πολιορκίαν ἀπῆλθεν. Ἐλλ' οἱ Οὐόλσκοι ἐφόνευσαν αὐτὸν ώς μὴ ἐκτελέσαντα τὴν ὑπόσχεσίν του.

Ἄσκησις.

31—32. Τι γνωρίζεις περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ὑπάτων; — Ποιοι ἦσαν οἱ πρῶτοι ὑπάτοι τῆς Ἀρχῆς; — Ὁποῖον παράδειγμα ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν πατρίδα παρέσχεν ὁ Βρούτος; — Τι γνωρίζεις περὶ Πορσήνα; — Τις ἦτο ὁ Ὁράτιος Κόκλης καὶ τις ὁ Σκαύλας; — Τι γνωρίζεις περὶ τῆς Ιερουσαλήμ τῆς δικτατωρίας ἐν Ἀρμῃ; — Ποια ἦτο ἡ ἔξουσία τοῦ δικτάτωρος καὶ πόσον χρόνον διήρκει; — Τι γνωρίζεις περὶ τῆς παρὰ τὴν Ἀργιλῆν λίμνην μάχης καὶ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ταρκυνίου;

32—33. Τι γνωρίζεις περὶ τῆς ἀπογράφεως τῶν πληθείων εἰς τὸ Ἱερὸν ὅρος; — Τις ἔπεισε τοὺς πληθείους νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Ἀρμηνήν καὶ ὅποιον ὅρους ἐπανῆλθον οὗτοι; — Εἰπέ μοι ὅτι γνωρίζεις περὶ δημάρχων; — Τις ἦτο ὁ Κοριολανός; — Διὰ τι ἐξωρίσθη οὗτος καὶ τί ἔκαμε μετά τὴν ἔξορίαν του; — Πώς ἐσθθη ἐκ τοῦ κινδύνου ἡ Ἀρμηνή, ὅτι ἐξεστράτευσε κατ' αὐτῆς ὁ Κοριολανός;

§ 35. Κιγκινᾶτος.

Ἐν ἔτει 458 π. Χ. δ' ὥπατος Μινούκιος ἐπῆλθε μετὰ στρατοῦ ἐναντίον τῶν Αἰκούων, οἵτινες ἔκαμνον συχνὰς ληστρικὰς ἐπιδρομὰς κατὰ τῆς ὁμαϊκῆς ἐπικρατείας. Ἐλλ' οἱ Αἴκονοι ἐγκλείσαντες τὸν στρατὸν τοῦ Μινούκιου εἰς τὸ στενόν παρὰ τὸ δόρος Ἀλγιδον ἔφερον αὐτὸν εἰς τοιαύτην ἀμηχανίαν, ὥστε δὲν ὑπελείπετο ἄλλο παρὰ νὰ παραδοθῇ.

Κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν ἡ Σύγκλητος ἐστρεψε τὰ βλέμματά της πρὸς τὸν γηραιὸν Κοῖντον Κιγκινᾶτον, παρὰ τοῦ δποίου μόνου ἥλπιζε σωτηρίαν. Ὁ Κιγκινᾶτος ἀναγκασθεὶς νὰ πληρώσῃ μέγα χρηματικὸν πρόστιμον, ἵνα ἀπαλλάξῃ τὸν νιόν του ἀπὸ φυλακίσεως, περιῆλθεν εἰς μεγάλην πενίαν. Ἐνεκα τούτον ἀπειύρθη εἰς μικρὸν τυνα ἀγόρν, δσις τῷ ἀπέμεινε, καὶ καλλιεργῶν αὐτὸν διὰ τῶν ἰδίων του χειρῶν ἐπορίζετο τὰ πρὸς συντήρησιν. Τὸν Κιγκινᾶτον τούτον ἡ Σύγκλητος ἐξέλεξε δικτάτωρα.

Οιε οἱ πρέσβεις ἥλθον καὶ τῷ ἀρήγγειλαν τὴν ἐκλογήν του, εῦρον αὐτὸν ἀροτριῶντα τὸν ἀγόρν του. Ὁ Κιγκινᾶτος εἰσέρχεται ἀμέσως εἰς τὴν καλύβην του, ἀποδέτει τὸν γεωργικὸν χιτῶνα, καὶ περιβάλλεται τὴν τήβενον τοῦ πολίτου. Ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν βαδίζει αὐθημερὸν κατὰ τῶν Αἰκούων, νικᾶ ἀντούς, καὶ ἀπελευθερώνει τὸν πολιορκούμενον δω-

μαϊκὸν στρατόν, ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἀρώμην ἐν θοιάμβῳ κατέθεσε τὸ δικτατωρικὸν ἀξίωμα, τὰ δποῖον διετήρησε 16 μόνον ἡμέρας, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν ἀγρόν του.

§ 36. Δεκαρχία—Κατάλυσις αὐτῆς.

Τὰ διάφορα δικαστικὰ ἀξιώματα ἐν Ἀρώμῃ κατεῖχον οἱ πατρίκιοι. Οὗτοι ἐδίκαζον τὰς μεταξὺ τῶν πολιτῶν διαφορὰς καὶ ἐν γένει τὰ ἀδικήματα οὐχὶ κατὰ γραπτοὺς καὶ γνωστοὺς νόμους, ἀλλὰ καὶ ἄγραφα ἔθιμα, τὰ δποῖα ἡρμήνευον οἱ πατρίκιοι πάντοτε κατὰ συμφέδον τῆς τάξεώς των. Ἐνεκα τούτου καὶ διὰ νὰ τεθῇ ἐπὶ τέλους φραγμὸς εἰς τὰς αὐθαιρεσίας τῶν δικαστῶν, ἐν ἔτει 462 δ δήμαρχος Τερεντίλιος Ἀρσας ἐπρότεινε νὰ γραφῶσι καὶ δημοσιευθῶσι νόμοι καὶ συμφώνως πρὸς αὐτοὺς νὰ ἐκδικάζωνται αἱ διαφορὰὶ τῶν πολιτῶν ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων. Μετὰ δεκαετῆ λυσσώδη ἀντίστασιν τῶν πατρικίων ἡ πρότασις τοῦ Ἀρσα ἐψηφίσθη καὶ τοεὶς συγκλητικοὶ ἀπεστάλησαν εἰς τὰς ἀξιολογωτέρας πόλεις τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ μελετήσωσι τοὺς ἑλληνικοὺς νόμους καὶ ἴδιας τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν ἐξελέχθησαν δέκα ἄνδρες ἐκ τῶν πατρικίων, εἰς αὐτοὺς δ' ἀνετέθη νὰ συγγράψωσι τοὺς ἀπαιτούμενους νόμους. Οἱ δέκα οὗτοι ἄνδρες ὠνομάσθησαν «δέκαρχοι», προϊστάτο δὲ αὐτῶν ὁ ἐπιφανῆς πατρίκιος Ἀππιος Κλαύδιος.

Ἶνα μὴ παρεμβληθῇ μηδεμίᾳ δυσχέρεια εἰς τὸ ἔργον τῶν δεκάρχων, ἀνεστάλη προσωρινῶς τὸ ἐν ισχύι πολίτευμα, ἀνετέθη δὲ ἡ κυβέρνησις τῆς χώρας εἰς τοὺς δεκάρχους μὲ ἀπειρούσιτον ἔξουσίαν. Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος οἱ δέκαρχοι δχι μόνον ἐξετέλεσεν τὸ ἀνατεθὲν εἰς αὐτοὺς ἔργον ἐν ἀκρᾳ διοφωνίᾳ ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτικὴν ἔξουσίαν μετεχειρίσθησαν μετ' ἄκρας δικαιοσύνης. Εἰς δὲ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἐχάραξαν ἐπὶ δέκα πλακῶν τοὺς συνταχθέντας νόμους, τοὺς δποίους ἐνέκρινε καὶ ἡ Σύγκλητος καὶ ὁ λαός. Οἱ νόμοι οὗτοι ἀπετέλεσαν τὸ ἀρχαιότατον δωμαϊκὸν δίκαιον.

Ἄλλ' ἡ νομοθεσία δὲν ἦτο πλήρης. Ὅπελείποντο διαιτάξεις τινές. Διὰ τοῦτο ἐνεκρίθη νὰ παραιθῇ ἡ ἀρχὴ τῶν δεκάρχων ἐπὶ ἐν ἔτος ἀκόμη. Ὁ ἐκ τῶν πρώτων δεκάρχων Ἀππιος Κλαύδιος, δστις κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος είχεν ἀποκρύψει τὴν ἀλαζονεύειν του διὰ προσπελοιμένης πραότητος καὶ ἀγάπης τοῦ λαοῦ, δχι μόνον κατώρθωσε νὰ ἐκλεχθῇ ἐκ νέου, ἀλλ' ἐνήργησε νὰ ἐκλεχθῶσι δέκαρχοι ἐννέα ἄνδρες ἀσημοι, ἀλλ'

ἀφωσιωμένοι εἰς αὐτόν, ἐκ τῶν δποίων τρεῖς ἥσαν πληθεῖοι. Οἱ νέοι δέ-
καρχοι συνεπλήρωσαν τὴν νομοθεσίαν δημοσιεύσαντες δύο ἀκόμη πί-
νακας. Οὕτως ἀπηρτίσθη ἡ καλουμένη δωδεκάδεκας.

Ἄλλ' ἡ Κυβέρνησις τῶν νέων δεκάρχων ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ
Ἀππίου Κλαυδίου ἀπὸ τῆς πρώτης συγμῆς ἀπέβη τυρανική. Ἐξειρά-
πησαν οὗτοι ἀσυστόλως εἰς πᾶσαν αὐθαιρεσίαν. Ἡ ζωή, ἡ τιμὴ καὶ
ἡ περιουσία τῶν πολιτῶν ἥσαν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν δεκάρχων. Οἱ
δέκαρχοι διετήρησαν αὐθαιρέτως τὴν ἔξουσίαν καὶ μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ
δευτέρου ἔτους. Ἀλλὰ μυσαρὸν ἔγκλημα τοῦ Ἀππίου Κλαυδίου, δπερ
ἐπεχείρησεν οὗτος κατὰ τῆς ἐναρέτου νεάνιδος Βιογινίας, προκάλεσε
τοιαύτην ἔξέγερσιν παρὰ τῷ λαῷ καὶ παρὰ τῷ στρατῷ, ὥστε ἡ
Σύγκλητος ἡραγκάσθην ἢν προβῆ εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς δεκάρχιας καὶ
τὴν ἀποκατάστασιν τῶν προτέρων ἀρχῶν. Ἐκ τῶν δεκάρχων ὁ μὲν
Ἀππιος Κλαύδιος ηὗτοι τόνησεν, οἱ δὲ λοιποὶ ἔξωρίσθησαν καὶ ἡ πε-
ριουσία αὐτῶν ἐδημεύθη.

§ 37. Ἀλωσις τῶν Οὐητῶν.

Ἐν ἔτει 405 οἱ Ῥωμαῖοι ἔξεστράτευσαν κατὰ τῶν Οὐητῶν, πόλεως
τῆς Τυρογηνίας, καὶ ἐποιιόρκησαν αὐτήν. Ἐπειδὴ οἱ Οὐητοὶ ἔκειντο ἐπὶ¹
λόφου ἀποκρήμνου καὶ ἐν μέσῳ δύο ποταμῶν, ἡ πολιορκία αὐτῶν
παρετάθη ἐπὶ δέκα ἔτη. Τὸ δέκατον ἔτος ἐκλεχθεὶς δικιάτωρ ὁ ἴκανώτα-
τος Φούριος Κάμιλλος ἐκνοίενσε τὴν πόλιν ταύτην. Ἀλλ' ὁ Κάμιλλος
ἔγενα τοῦ ὑπερηφάνου χαρακτῆρός του κατέστη μισητὸς εἰς τὸν λαόν·
κατηγορηθεὶς δὲ διὶ μὲν ἐκράτησε δι' ἑαυτὸν τὸ πλεῖστον μέρος τῶν λαφύ-
ρων κατεδικάσθη εἰς ἔξορίαν. Ὅτε δὲ ἀπήρχετο ἐκ τῆς Ῥώμης, ὑψώ-
σας τὰς κεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ηὐχήθη εἰς τοὺς θεοὺς τάχιστα ἡ πα-
τρίς του ἢν λάβῃ τὴν ἀνάγκην του.

§ 38. Εἰσβολὴ τῶν Γαλατῶν (390 π. Χ.)

Οἱ Γαλάται, ἔθνος βάρβαρον, κατέφουν πρότερον πέραν τῶν Ἀλ-
πεων ἐν τῇ χώρᾳ, ἣντις ἀπ' αὐτῶν ὠρομάσθη Γαλατία, εἶνε δὲ ἡ σημε-
ρινὴ Γαλλία. Ἐπειτα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ματαξὺ τῆς ἔκτης καὶ ἔβδο-
μης ἐκατονταετηρίδος είχον εἰσβάλει εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν καὶ είχον ἔγκα-
τασταθῆ ἐν αὐτῇ. Ὁρομάζετο δὲ ἀπ' αὐτῶν ἡ ἄνω Ἰταλία «ἐντεῦθεν
τῶν Ἀπλεων Γαλατία».

Ἐν ἔτει 390 πολυάριθμα στίφη Γαλατῶν ὑπερβάντα τὰ Ἀπέννινα εἰσέβαλον εἰς τὴν Τυρρηνίαν καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν αὐτῆς Κλούσιαν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ῥωμαῖοι προσηγέγνησαν πρὸς τοὺς Γαλάτας ὑβριστικῶς, οὗτοι ἀγανακτήσαντες ἐβάδισαν κατὰ τῆς Ῥώμης συναντήσαντες δὲ τὸν ὁμαϊκὸν στρατὸν παρὰ τὸν Ἀλλίαν ποταμὸν συνηψαν σφροδῷν μάχῃν (388). Κατὰ ταύτην οἱ Ῥωμαῖοι ὑπέστησαν πανωλεθρίαν. Ἐσώθη μόνον μία μοῖρα τοῦ ὁμαϊκοῦ στρατοῦ, ἡνιας ὑποχωρήσασα ἔφθασεν εἰς Ῥώμην καὶ κατέλαβε τὸ Καπιτώλιον. Εἰς τὸ Καπιτώλιον ἐκλείσθη καὶ ἡ Σύγκλητος μετὰ τῶν ἀρχόντων καὶ πάντων τῶν ἐν Ῥώμῃ μαχίμων ἀνδρῶν. Οἱ λοιποὶ κάτοικοι διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς γειτονικὰς πόλεις.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας οἱ Γαλάται εἰσῆλθον εἰς τὴν Ῥώμην, τὴν ὅποιαν εὗρον ἔρημον κατοίκων. Μόνον δγδοήκοντα γηραιοὶ συγκλητικοί, ὡς λέγει ἡ παράδοσις, δὲν ἥθελησαν νὰ ζητήσωσιν ἄσυλον κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν, ἀλλ᾽ ἐνδεδυμένοι τὰς ἐπισήμους αντῶν στολὰς ἐκάθητο ἀτάραχοι ἐπὶ τῶν ἐλεφαντίνων ἑδρῶν των ἐν τῇ Ἀγορᾷ. Οἱ βάρβαροι ἐφόρευσαν καὶ τοὺς δγδοήκοντα συγκλητικούς· ἐπειτα δὲ ἐλεηλάτησαν τὴν πόλιν καὶ ἐπυρπόλισθησαν αὐτήν.

Μετὰ ταῦτα οἱ Γαλάται ἐπολιόρκησαν τὸ Καπιτώλιον. Κατὰ τινα σκοτεινὴν καὶ θυελλώδη ρύντα ἐπεξείρησαν ἔφοδον καὶ θά ἐκυριεύετο τὸ Καπιτώλιον, ἐάν δὲ ἀρχηγὸς τῶν Ῥωμαίων Μάρνιος ἐξυπνήσας ἐκ τῶν φωνῶν τῶν ζηνῶν, ἵερῶν πτηνῶν τῆς Ἡρας, δὲν ἀπέκρουε τὴν ἔφοδον. Οἱ Μάρνιος διὰ τὴν σωτηρίαν ταύτην προσωνομάσθη «Καπιτωλῖος».

Οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ ἐπτάμηνον πολιορκίαν, ἐπειδὴ ἐκινδύνευον νῦν ἀποθάρωσιν ἐκ τῆς πείνης, ἡραγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσωσι πρὸς τοὺς Γαλάτας πληρώσαντες χιλίας λίτρας χρυσίουν. Ἡτο δὲ ἡ λίτρα περίπου ἰσοδύναμος πρὸς μίαν δικᾶν. Ὁτι ἐξυγίζετο τὸ χρυσίον, οἱ Ῥωμαῖοι παρεπονέθησαν διὰ τὴν ψευδῆ ζύγισιν. Τότε δὲ ἡγεμὼν τῶν Γαλατῶν δίψας ἐπὶ τῆς πλάστιγγος τὸ βαρὸν ξίφος του ἀνέκραξεν «Οὐαὶ τοῖς ἡτημένοις».

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Γαλατῶν οἱ Ῥωμαῖοι ἀνφοδόμησαν τὴν πόλιν των, προτραπέντες εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ Καμίλλου, ὃσις ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς ἔξορίας.

§ 39. Πολιτικὴ ἰσότης πατρικίων καὶ πληθείων.

Ἄπὸ τῆς ἴδρυσεως τῆς ἐλευθέρας πολιτείας ἐν Ῥώμῃ οἱ πληθεῖοι δὲν ἔπαινοσαν ν' ἀγωνίζωνται κατὰ τῶν πατρικίων ζητοῦντες καὶ αὐτοὶ δικαιώματα ἐν τῇ πολιτείᾳ. Καὶ πρῶτον, ως εἴδομεν, ἐπέτυχον τὴν δημάρχιαν. Βραδύτερον ἐπετράπη εἰς αὐτὸὺς ἡ ἐπιγαμία μετὰ τῶν πατρικίων. Τέλος τῷ 376 οἱ δήμαρχοι Λικίνιος Στόλων καὶ Λεύκιος Σέξτιος ἐπρότειναν τοὺς ἑξῆς τρεῖς νόμους α') δ εἰς τῶν δύο ὑπάτων νὰ εἴνε πάντοτε πληθεῖος· β') κανεὶς Ῥωμαῖος πολίτης νὰ μὴ δύναται νὰ κατέχῃ πλείονα τῶν 500 πλέθρων δημοσίας γῆς, τὸ δὲ ὑπόλοιπον νὰ διανεμηθῇ ως ἴδιοκτησία εἰς τοὺς πιωχοὺς πληθείους· γ') ἐκ τῶν δφειλομένων κεφαλαίων ν' ἀφαιρεθῶσιν οἱ πληρωθέντες τόκοι, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ποσὸν νὰ ἔξοφληθῇ ἐντὸς τριῶν ἐτῶν εἰς τρεῖς ἵσας δόσεις.

Καὶ οἱ νόμοι οὗτοι μετὰ δεκαετῆ λυσσώδη ἀντίστασιν τῶν πατρικίων ἐψηφίσθησαν, πρῶτος δὲ πληθεῖος ὑπατος ἔξελέχθη δ Λεύκιος Σέξτιος. Μετά τινας δὲ ἄλλους ἀγῶνας κατώρθωσαν οἱ πληθεῖοι νὰ λάβωσι μέρος εἰς ὅλα τὰ πολιτικὰ δξιώματα καὶ τοιοντορθόπως τῷ 360 ἐπῆλθε τελεία ἰσοπολιτεία μεταξὺ τῶν δύο τάξεων.

Αδεκάνετεις.

35—37. Τί γνωρίζεις περὶ Κιγκινάτου;—Πῶς εύρον τὸν Κιγκινάτον οἱ πρέσβεις, διὰ ἥλθον νὰ τῷ ἀναγγεῖλωσι τὴν ἐκλογήν του ὡς δικτάτωρος;—Πόσον χρόνον διετήρησεν ὁ Κιγκινάτος τὸ δικτατωρικὸν ἀξιωμα;—Ποῖοι κατεῖχον τὰ δικαστικὰ ἀξιώματα ἐν Ῥώμῃ καὶ πῶς ἐδίκαζον;—Τί ἐπρότεινεν ὁ δήμαρχος Ἀρσας καὶ πότε ἐψηφίσθη ἡ πρότασίς του;—Εἰπέ μοι περὶ τοῦ ἔργου τῶν πρέτων δεκάρχων;—Εἰπέ μοι περὶ τῶν νέων δεκάρχων καὶ περὶ τῆς καταλύσεως τῆς δεκαρχίας;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς τοποθεσίας καὶ τῆς πολιορκίας τῶν Οὐγῆων ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων;—Τίς ἐκυρίευσε τοὺς Οὐγῆους;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἔξοριας τοῦ Φρουρίου Καμίλου.

38. Τί γνωρίζεις περὶ Γαλατῶν;—Πότε οἱ Γαλάται εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ποιῶν πόλιν προσέβαλον;—Διὰ τί οἱ Γαλάται ἐπῆλθον κατὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ ποῦ ἐνίκησαν αὐτούς;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς πυρπολήσεως τῆς Ῥώμης ὑπὸ τῶν Γαλατῶν καὶ περὶ τῆς πολιορκίας τοῦ Καπιτώλιου;—Τίς ἔσωσε τὸ Καπιτώλιον καὶ πῶς;—Πῶς ἀπῆλθον ἐκ τῆς Ῥώμης οἱ Γαλάται;—Τίς προέτρεψε τοὺς Ῥωμαίους ν' ἀνοικοδομήσωσι τὴν πυρποληθεῖσαν πόλιν τῶν;

39. Τί γνωρίζεις περὶ τῶν νόμων τοῦ Λικίνιου Στόλωνος καὶ τοῦ Λευκίου Σεξτίου;—Τίς ἦτο δ πρῶτος πληθεῖος ὑπατος;—Πότε ἐπῆλθε τελεία ἰσοπολιτεία μεταξὺ πατρικίων καὶ πληθείων.

Η ΡΩΜΗ ΕΠΙ ΤΩΝ ΥΠΑΤΩΝ ΕΞ ΑΜΦΟΤΕΡΩΝ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

(366—30 π. Χ.)

§ 40. Σαυνιτικοὶ πόλεμοι.

“Η πολιτικὴ ἰσότης ἐπέφερε τὴν ποθητὴν διμόνοιαν μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων, ἵνα τόσον ἴσχυρονς κατέστησεν αὐτούς, ὅστε ἡδυνήθησαν δλίγον καὶ δλίγον νὰ ὑποτάξωσι πάντας τοὺς λαοὺς τῆς Ἰταλίας καὶ νὰ γίνωσι κύριοι αὐτῆς.

Ἐκ πάντων τῶν λαῶν τῆς Ἰταλίας ἐκεῖνοι, οἵτινες μακρότερον χρόνον ἀντέστησαν, ἵσαν οἱ Σαυνῖται. Οὗτοι κατοικοῦντες τὰς ὑψηλὰς καὶ ἀποκρήμνους φάραγγας τῶν Ἀπεννίνων ὅρέων ἥσαν πολεμικοὶ καὶ ὃς ἐκ τῆς φύσεως τῆς χώρας των ἀκατάβλητοι. Κατὰ τὸν πληθυσμὸν ἥσαν ἀνώτεροι τῶν Ῥωμαίων, κατὰ δὲ τὸν ὀπλισμὸν καὶ τὴν τακτικὴν ἰσόπαλοι· ἥσαν δὲ ὅμως κατώτεροι τῶν Ῥωμαίων, διότι ζῶντες εἰς πολλὰς κοινότητας ἀνεξαρτήτους ἀπ’ ἀλλήλων δὲν εἶχον τὴν ἐνιαίαν πολιτικὴν δύναμιν τῶν Ῥωμαίων.

Κατὰ τῶν Σαυνιτῶν τούτων οἱ Ῥωμαῖοι διεξήγαγον τρεῖς μακροὺς καὶ φοβεροὺς πολέμους, διαρκέσαντας ἀπὸ τοῦ 343 μέχρι τοῦ 290 μὲ μικρὰ ἐν τῷ μεταξὺ διαλείμματα. Οἱ Ῥωμαῖοι ὑπέταξαν ἐπὶ τέλους τοὺς Σαυνῖτας καὶ κατέταξαν αὐτοὺς μεταξὺ τῶν συμμάχων τῆς Ῥώμης. Λέγεται διτού οἱ πρόσβεις τῶν Σαυνιτῶν, οἵτινες ἦλθον ἵνα διαπραγματευθῶσι τοὺς δρους τῆς εἰρήνης μεταξὺ τοῦ ὑπάτου Κουρίου Δευτάτου, εῦρον αὐτὸν ἐν πενιχρῷ κατοικίᾳ καταγινόμενον εἰς τὸ νὰ παρασκευάσῃ μόνος εὐτελὲς φαγητὸν ἐντὸς πηλίνης χύτρας. Οἱ πρόσβεις ἰδόντες τὴν περίαν τοῦ Ῥωμαίου στρατηγοῦ ἡθέλησαν νὰ δωροδοκήσωσιν αὐτόν. Ἄλλον δὲ κρητὸς καὶ ἐνάρσετος Δευτάτος ὑπεροχφάνως εἶπεν εἰς τοὺς Σαυνῖτας πρόσβεις, διτού προτυμῷ νὰ διατάσσῃ τοὺς ἔχοντας τὸ χρυσίον παρὰ νὰ δέχηται αὐτὸν παρὰ τούτων. Διὰ τῆς ὑποταγῆς τῶν Σαυνιτῶν οἱ Ῥωμαῖοι ἔγιναν κύριοι δῆλης τῆς μέσης Ἰταλίας.

§ 41. Πόλεμος τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὸν Πύρρον
τὸν βασιλέα τῆς Ἡπείρου.

Οἱ Ῥωμαῖοι, ἀφοῦ ἔγιναν κύριοι τῆς μέσης Ἰταλίας, ἔστρεψαν τὰ δπλα καὶ πρὸς τὴν μεσημβρινὴν ἥ κάτιον Ἰταλίαν, τῆς δποίας αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἔνεκα τῶν πρὸς ἀλλήλας ἐρίδων εὑρίσκοντο ἐν κακῇ

καταστάσει. Καὶ πρῶτον ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Τάραντος, διπού
ἡτο ἡ πλουσιωτάτη καὶ δυνατωτάτη τῶν ἐν τῇ καίτῳ Ἰταλίᾳ πόλεων,
λαβόντες ἀφορμὴν ἐκ τῆς ὑβριστικῆς διαγωγῆς τῶν Ταραντίνων. Οἱ
Ταραντῖνοι, μὴ δυνάμενοι μόροι ν' ἀντιταχθῆσαι κατὰ τῶν Ῥωμαίων,
ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Πύρρου, βασιλέως τῆς Ἡπείρου.

Οἱ φιλόδοξοι Πύρροι, παρὰ τὰς συμβουλὰς τοῦ συνετοῦ συμβού-
λου του καὶ ἔξοχου πολιτικοῦ Κινέα, ἐδέχθη προθύμως τὴν πρόσκλησιν
τῶν Ταραντίνων. Οὐθεν τῷ 281 π. Χ. ἐξέπλευσε μετὰ 25 χιλιάδων
ἀνδρῶν καὶ 20 ἑλεφάντων.

Ἡ ποώτῃ μάχη μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Πύρρου ἐγινεν εἰς τὴν
Ἡράκλειαν τῆς Λευκανίας (280). Κατὰ ταύτην οἱ Ῥωμαῖοι ἐνικήθη-
σαν, τρομάξαντες κυρίως ἐκ τῆς θέας τῶν ἑλεφάντων, τοὺς δποίους μὴ
γνωρίζοντες ὀνόμαζον βοῦς τῆς Λευκανίας. Ἀλλὰ καὶ δ Πύρρος ἐπαθεν
οὖν δλίγας ζημίας. Ἔννοήσας δὲ πόσον φοβερός ἐχθρός ἦσαν οἱ Ῥω-
μαῖοι, ἐπρότεινεν εἰς αὐτοὺς εἰρήνην. Ἀλλ' ἡ Ῥωμαϊκὴ Σύγκλητος
ἡρωήθη νὰ δεκχθῇ πᾶσαν περὶ εἰρήνης πρότασιν τοῦ Πύρρου, ποὺν οὗτος
ἐξέλθη ἐκ τῆς Ἰταλίας. Τότε δ Πύρρος θέλων νὰ καταπλήξῃ τοὺς Ῥω-
μαίους ὄρμησε κατὰ τῆς Ῥώμης, ἀλλ' ἀπεκρούσθη καὶ ἡραγκάσθη ν
ἀποσυρθῆ εἰς τὸν Τάραντα, δπον διεχείμασε.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος (279) συνεκροτήθη δευτέρᾳ μεγάλη μάχη παρὰ
τὸ Ἀσκλον τῆς Ἀπονίας, ἐν τῇ δποίᾳ καὶ πάλιν ἐνίκησεν δ Πύρρος.
ἄλλὰ τόσας ζημίας ὑπέστη, ὥστε εἰς τοὺς συγχαίροντας αὐτῷ εἶπεν
«Ἐὰν ἀκόμη μίαν μάχην τοιαύτην τικήσωμεν, θὰ χαθῶμεν».

Ο Πύρρος ἐζήτει εὔσχημον διέξοδον, ἵνα ἀπομακρυνθῇ ἐκ τῆς
Ἰταλίας. Οτε δὲ οἱ Συρακούσιοι, δεινῶς πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Καρχηδο-
νίων, ἐζήτησαν τὴν συνδρομὴν τοῦ Πύρρου, οὗτος μετὰ μεγίστης προ-
θυμίας ἐσπευσεν εἰς τὴν Σικελίαν.

Μετὰ τοιετῇ ἐν Σικελίᾳ διαμονὴν δ Πύρρος ἐπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν.
Νικηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων εἰς τὸ Βενεβέντον τῆς Σαυνίτου (275)
ἡραγκάσθη νὰ καταλίπῃ τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἡπείρον.
Ἄλλὰ καὶ ἐν Ἡπείρῳ ἡ ἀμετρος φιλοδοξία του δὲν ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ
ἡσυχάσῃ. Περιεπλάκη εἰς νέους ἀγῶνας καὶ ὑπέταξε τὴν Μακεδονίαν.
Θελήσας δὲ νὰ ὑποτάξῃ καὶ τὴν Ἑλλάδα, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πελοπόν-
νησον ἀλλὰ κατέστρεψεν ἐν Ἀργείῳ οἰκτρῶς τὸν βίον φονευθεὶς ὑπὸ
γυναικὸς διὰ κεραμίδος (272).

Οἱ Ἀρωμαῖοι, ἀφοῦ ἀπηλλάγησαν τοῦ Πύρρου, ὑπέταξαν τοὺς Ταραντίνους καὶ κατόπιν τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς κάτω Ἰταλίας καὶ οὕτως ἔγιναν κύριοι καὶ τῆς κάτω Ἰταλίας.

Ἄδκηδεις.

40. Ποῖα ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς πολιτικῆς ἰσότητος πάντων τῶν Ἀρωμαίων; — Ποῦ κατήκουν οἱ Σαυνίται καὶ ὅποιοι ἦσαν ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς Ἀρωμαίους. — Πόσους πολέμους διεξήγαγον κατὰ τῶν Σαυνίτων οἱ Ἀρωμαῖοι καὶ ποῖος ἔθηκε τέρμα εἰς αὐτούς; — Τί γνωρίζεις περὶ τῆς διλγαρκείας καὶ τιμιότητος τοῦ Κουρίου Δεντάτου;

41. Πότε οἱ Ἀρωμαῖοι ἔστρεψαν τὰ βλέμματά των πρὸς τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ εἰς ποίαν κατάστασιν εὗρισκοντο αἱ ἐν αὐτῇ ἐλληνικαὶ πόλεις; — Τίς ἦτο ἡ πλουσιωτάτη τῶν ἐκεῖ πόλεων; — Ποίον ἐπεκαλέσθησαν εἰς βοήθειάν των οἱ Ταραντίνοι; — Ποίον εἰχε παρ' ἔκαυτῷ σύμβουλον δὲ Πύρρος; — Ποῦ καὶ πότε ἐνίκησε κατὰ πρώτον τοὺς Ἀρωμαίους ὁ Πύρρος; — Τί ἐπρότεινεν εἰς τοὺς Ἀρωμαίους ὁ Πύρρος μετὰ τὴν πρώτην μάχην καὶ τίνα ἀπάντησιν ἔλαβε; — Ποῦ καὶ πότε διὰ δευτέραν φοράν ἐνίκησε τοὺς Ἀρωμαίους ὁ Πύρρος καὶ τί εἶπε μετά τὴν μάχην ταύτην; — Τί γνωρίζεις περὶ τῆς μεταβάσεως τοῦ Πύρρου εἰς Σικελίαν; — Ποῦ τέλος καὶ πότε ἐνικήθη ὑπὸ τῶν Ἀρωμαίων ὁ Πύρρος καὶ τί ἦν αγνώσθη νά κάμη; — Όποιον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ Πύρρου;

§ 42. Καρχηδονιακοὶ πόλεμοι.

Μεταξὺ Ἀρωμαίων καὶ Καρχηδονίων διεξῆκθησαν τρεῖς μεγάλοι πόλεμοι, φέροντες ἐν τῇ ἴστορίᾳ τὸ δνομα «Καρχηδονιακοί».

Ἡ Καρχηδών, ἀποικία τῶν Φοινίκων, ἔκειτο εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς, δῆλο μακρὰν τῆς σημερινῆς Τύνιδος. Ἡ Καρχηδών ὑπῆρξεν ἡ ἐμπορικωτέρα πόλις τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Διὰ τοῦ κραταιοῦ στόλου της ἦτο κυρίαρχος τῆς θαλάσσης. Πολλαχοῦ εἶχεν ἴδρυσει ἀποικίας καὶ ἐμπορικοὺς σταθμούς, ώς εἰς τὴν Σικελίαν, Κύρον, Σαρδά, Ἰσπανίαν καὶ ἀλλαχοῦ. Τὰ δὲ ἐμπορικὰ αὐτῆς πλοῖα διασχίζοντα τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ αὐτὸν τὸν Ἀτλαντικὸν Ὡκεανὸν συνεσώρευσαν ἐν αὐτῇ ἀμύθητα πλούτη. Οἱ Ἀρωμαῖοι παρηκολούθουν μετὰ φθονεροῦ βλέμματος τὴν καταπληκτικὴν πρόοδον τῆς Καρχηδόνος. Ὁτε δὲ οὗτοι ἔγιναν κύριοι τῆς μέσης καὶ τῆς κάτω Ἰταλίας, ἵσκεπτοντο πᾶς νὰ ταπεινώσωσι τοὺς ἀντιζήλους των Καρχηδονίους,

§ 43. Πρῶτος Καρχηδονιακὸς πόλεμος (264—241 π. Χ.).

Ἀφορμὴν εἰς τὸν πρῶτον Καρχηδονιακὸν πόλεμον ἔδωκαν οἱ Μαρεοτίνοι, μισθοφόροι τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Ἀγαθοκλέους. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀγαθοκλέους ἐκδιωχθέντες ἐκ τῶν Συρακουσῶν

οἱ Μαμερίνοι κατέλαβον τὴν Μεσσήνην ἐγκατασταθέντες δὲ ἐν αὐτῇ ἔκαμπνον ληστρικὰς ἐπιδρομὰς καὶ κατέστρεφον τὰς πέριξ χώρας καὶ μάλιστα τὴν ἐπικράτειαν τῶν Συρακουσῶν. Τότε ὁ νέος τύραννος τῶν Συρακουσῶν Ἰέρων Β' ἐπελθὼν μετὰ στρατοῦ κατερρόπισε τὸν Μαμερίνον καὶ ἐποιόρκησε τὴν Μεσσήνην, οἱ δὲ Μαμερίνοι φοβηθέντες ἐξήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ρωμαίων.

Οἱ Ρωμαῖοι, μαθόντες διὰ οἱ Καρχηδόνιοι συνεμάχησαν μετὰ τοῦ Ἰέρωνος καὶ κατέλαβον τὴν Μεσσήνην, ἀπεφάσισαν νὰ κατέλθωσιν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ν' ἀντιμετωπίσωσι τὸν ἀντιζῆλον των Καρχηδόνιος. Οὗτος ἐξερράγη δὲ πρῶτος Καρχηδονιακὸς πόλεμος (264—241).

Οἱ Ρωμαῖοι ἐπεμψαν μετὰ στρατοῦ τὸν ὄπατον Ἀππιον Κλαύδιον. Οὗτος ἐνίκησεν εἰς δύο μάχας τὸν πολεμίους καὶ ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς Μεσσήνης τὸν στρατηγὸν τῶν Καρχηδόνιων πολιορκήσας δὲ ἐπειποντας Συρακούσας ἡγάγασε τὸν Ἰέρωνα ν' ἀποσπασθῆ ἀπὸ τῶν Καρχηδόνιων καὶ νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τῶν Ρωμαίων. Οἱ Καρχηδόνιοι τότε κατέστησαν κέντρον τῶν πολεμικῶν των ἐπιχειρήσεων τὸν Ἀκράγαντα, ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἐκνούσιενσαν οἱ Ρωμαῖοι (262).

Ἄλλοι οἱ Ρωμαῖοι ἐβλεπον διὰ, ἐν δσῳ ἥσαν κατώτεροι τῶν ἀντιπάλων των κατὰ θάλασσαν, δὲν θὰ ἡδύναντο νὰ καταβάλωσιν αὐτούς, οὔτε ἐκ τῆς Σικελίας νὰ τὸν ἐκδιώξωσιν. Ὁθεν ἐναυπήγησαν 120 τριήρεις καὶ τῷ 260 δὲ ὄπατος Δούιλιος συναντήσας παρὰ τὰς Μυλάς, βορειοδυτικῶς τῆς Μεσσήνης, τὸν ἀσυγκρίτως ὑπέρτερον καρχηδονιακὸν στόλον κατεναυμάχησεν αὐτὸν διὰ τοῦ ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ Δούιλιον ἐπινοηθέντος κόρακος. Ἡτο δὲ διόρθωσεν σιδηροῦν μηχάνημα, διὰ τοῦ δποίου οἱ Ρωμαῖοι ἥρπαζον τὰ ἔχθρικὰ πλοῖα, τὰ προσείλκνον πρὸς ἑαυτούς, καὶ τοιουτορρόπως τὴν ναυμαχίαν μετέβαλον εἰς πεζομαχίαν.

Οἱ Ρωμαῖοι, ἵνα δώσωσι πέριξ εἰς τὸν παρατεινόμενον πόλεμον, ἀπεφάσισαν νὰ μεταφέρωσιν αὐτὸν εἰς τὴν Ἀφρικήν. Ὁθεν τῷ 256 οἱ δύο ὄπατοι Οὐόλσων καὶ Ῥήγουλος μετὰ κραταιοῦ στόλου καὶ στρατοῦ διηγθύνθησαν εἰς Ἀφρικήν. Κατὰ τὸν πλοῦν συναντήσαντες τὸν καρχηδονιακὸν στόλον παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Σικελίας Ἐκνομον κατετρόπωσαν αὐτόν ἐπειπον ἐξηκολούθησαν τὸν πλοῦν καὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν καρχηδονιακὴν παραλίαν. Ἀνακληθέντος δὲ τοῦ Οὐόλσωνος ὑπὸ τῆς Συγκλήτου, ἐμεινεν ἐν Ἀφρικῇ δὲ Ῥήγουλος μετὰ 10 πλοίων καὶ 15,000 πεζῶν καὶ 500 ἵππεων, ἵνα ἐξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον. Ὁ Ψηφιοποιηθῆκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

‘Ρήγοντος προβαίνων τικητῆς ἔφθασεν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Καρχηδόνος. Οἱ Καρχηδόνιοι ἐν ἀμηχανίᾳ ενδισκόμενοι ἐδέχθησαν μετὰ προθυμίας πολλῆς τὸν Σπαρτιάτην Ξάνθιππον, δοτὶς ἥλθεν εἰς Ἀφρικὴν μετὰ μισθοφόρων Ἐλλήνων, καὶ διώρισαν αὐτὸν ἀρχιστράτηγον. Ὁ Ξάνθιππος συγκεντρώσας τὰς δυνάμεις τῶν Καρχηδονίων συνάπτει μάχην μετὰ τοῦ ‘Ρηγούλου καὶ τικῇ αὐτὸν δλοσχερῶς. Ἐκ τοῦ ὁμαϊκοῦ στρατοῦ ἐλάχιστοι ἐσώθησαν, οἵ δὲ λοιποὶ ἐφορεύθησαν ἢ ἡχμαλωτίσθησαν. Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων ἦτο καὶ αὐτὸς ὁ ‘Ρήγοντος, δοτὶς βραδύτερον ἐφορεύθη ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων.

Οἱ πόλεμοις ἐξηκολούθησε περιορισθεὶς ἐν Σικελίᾳ. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην διεκρίθη ὁ στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων Ἀμίλκας Βάρκας. Ἐν τούτοις μετὰ πολλὰς καὶ ἀγχιστρόφους τροπὰς τοῦ πολέμου οἱ Καρχηδόνιοι ἐνικήθησαν δλοσχερῶς ἐν μεγάλῃ ναυμαχίᾳ παρὰ τὰς Αλγούσας νήσους καὶ ἡραγκάσθησαν τὰ συνομολογήσωσιν εἰρήνην πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μὲν δόρους βαρυτάτους (241). Οἱ Ῥωμαῖοι γενόμενοι κύριοι τῆς Σικελίας κατέστησαν αὐτὴν ὁμαϊκὴν ἐπαρχίαν. Μόνον ἡ μικρὰ ἐπικράτεια τῶν Συρακουσῶν ἔμεινεν ἐλευθέρα, εἰς τὴν δποίαν ἥρχεν ὁ φίλος καὶ πιστὸς σύμμαχος τῶν Ῥωμαίων ‘Ιερέων Β’.

Ἄδειάδεις.

42. Ποῦ ἔκειτο ἡ Καρχηδόνη καὶ τίνων ἀποικιῶν ἦτο; —Τι γνωρίζεις περὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ἀποικιῶν τῆς Καρχηδόνος; —Πῶς ἔθλεπον οἱ Ῥωμαῖοι τὴν πρόδοσον τῶν Καρχηδονίων καὶ τί ἐπεζήτουν; —Πόσοι πόλεμοι διεξήχθησαν μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων;

43. Τίνες ἔδωκαν ἀφοριμὴν εἰς τὸν α' Καρχηδονιακὸν πόλεμον καὶ πῶς; —Πότε ἔερράγη ὁ α' Καρχηδονιακὸς πόλεμος καὶ πόσα ἔτη διήρκεσε; —Εἰπέ μοι τὰ ἐν Σικελίᾳ συμβάντα κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου; —Τι γνωρίζεις περὶ τοῦ Δουλίου καὶ περὶ τῆς νίκης αὐτοῦ; —Τίνες ὅπατοι ἀπεστάλησαν εἰς Ἀφρικὴν καὶ πρὸς ποιὸν σκοπὸν καὶ ποῦ οὗτοι ἐνίκησαν τοὺς Καρχηδονίους; —Εἰπέ μοι τὰς πολεμικὰς πράξεις τοῦ ‘Ρηγούλου ἐν Ἀφρικῇ; —Τι γνωρίζεις περὶ τῆς ἡπτῆς καὶ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ‘Ρηγούλου; —Ποῦ περιωρίσθη ὁ πόλεμος μετὰ τὴν ἡπταν τοῦ ‘Ρηγούλου; —Πῶς ἔλαβε πέρας ὁ α' Καρχηδονιακὸς πόλεμος;

§ 44. Δεύτερος Καρχηδονιακὸς πόλεμος (218—201 π. Χ.).

Οἱ Καρχηδόνιοι βαρέως φέροντες τὴν ταπείνωσιν, τὴν δποίαν ἐπέβαλον εἰς αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι, ἔστρεψαν τὰ ὅπλα των πρὸς τὴν Ἰσπανίαν, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν Ἀμίλκα Βάρκα, ἔπειτα δὲ διὰ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Ἀσδρούβα κατέκτησαν μέρας τῆς Ἰσπανίας. Δολοφονηθέντος τοῦ Ἀσδρούβα, ἀνεκηρύχθη ἀρχηγὸς ὑπὸ

τοῦ ἐν Ἰσπανίᾳ παρχηδονιακοῦ στρατοῦ ὁ νῖὸς τοῦ Ἀμίλκα Βάρκα
Ἀννίβας ἐν ἡλικίᾳ 26 ἔτῶν, δόπτε τὰ πράγματα ἔλαφον ἀλλοίαν τροπήν.

Οὐαὶ Ἀννίβας ὅτι ἤθελεν εἰς τῶν μεγίστων στρατηγῶν τοῦ ἀρχαίου
κόσμου.³ Εν ἡλικίᾳ ἑννέα ἑτῶν ὠδηγήθη ὑπὸ τοῦ πατρός του εἰς βωμὸν καὶ θέσας ἐπ' αὐτοῦ τὴν κεῖραν
ἀρχισθητικὴν αἰώνιον μῆσος κατὰ τῶν Ρωμαίων, καὶ τὸν δρόμον του ἐτήρησεν ἀδυσωπήτως.

Οὐαὶ Ἀννίβας ἀναλαβὼν τὴν στρατηγίαν προσέβαλε κατὰ πρῶτον τὴν
ἐν Ἰσπανίᾳ πόλιν Ζάνανθαν, ἥις ἦτο οὐδετέρα, καὶ μετὰ δικτάμηνον
πολιορκίαν ἐκνομίευσεν αὐτήν. Ενεκα
τῆς παραβιάσεως τῶν συνδηκῶν ὑπὸ
τοῦ Ἀννίβα ἐκηρύχθη ὁ β' Καρχηδονιακὸς πόλεμος (218—201).

Πορεία τοῦ Ἀννίβα.
Κηρυχθέντος ἐπιοήμως τοῦ πολέμου,
ὁ Ἀννίβας κατέλιπεν ἐν Ἰσπανίᾳ
τὸν ἀδελφόν του Ἀσδρούβαν μετὰ
15,000 ἀνδρῶν, αὐτὸς δὲ μετὰ
50,000 πεζῶν, 9,000 ἵππων καὶ 37
ἱλεφάντων διαβαίνει τὰ Πυρηναῖα
δύη καὶ τὸν Ροδανὸν ποταμόν,

ὑπερπηδᾷ μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος τὰς αἰωνίως χιονοσκεπεῖς
Ἀλπεis ἐν τῷ μέσῳ μυρίων κινδύνων, καὶ εἰσβάλλει εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν,
ἀφοῦ ἀπώλεσεν ἐκ τοῦ ψύχους, τῆς πείνης, καὶ τῶν ἀλλων κα-
κοπαθειῶν τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ στρατοῦ του.

Η αἰφνιδία αὕτη ἐμφάνισις τοῦ Ἀννίβα ἐξέπληξε τοὺς Ρωμαίους
τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὃσον δὲν ἐπερίμενον αὐτὸν διὰ ξηρᾶς.
ἔσπενσαν δὲ τὰ πέμψωσι καὶ αὐτοῦ στρατόν.
Οὐαὶ Ἀννίβας ἐνίκησε
κατὰ πρῶτον παρὰ τὸν Τίκινον ποταμὸν τὸν ὑπατον Πόλιτον Σκι-
πίωνα. Εἰς βοήθειαν τοῦ Σκιπίωνος ἔχεται ὁ ἔτερος ὑπατος Σεμ-
πράρνιος· ἀλλ' ἀμφότεροι τυκτῶνται ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα παρὰ τὸν Τρε-

βίαν ποταμὸν (218). Τὸ ἐπόμενον δὲ ἔτος (217) τικᾶται ὁσαύτως ὁ ὑπατος Γάϊος Φλαμινῖος παρὰ τὴν Τρασιμένην λίμνην.

Οἱ Ῥωμαῖοι καταληφθέντες ὑπὸ τρόμου ἐξέλεξαν δικτάτωρα τὸν Φάρβιον Μάξιμον, δοτις διὰ τὴν βραδύτητα τῶν κινήσεων ὀνομάσθη Μελλητῆς. Ὁ Φάρβιος Μάξιμος ἀπέφευγε πᾶσαν ἐκ τοῦ πλησίον μάχην πρὸς τὸν Ἀννίβαν· παρακολούθων δὲ ἀδιακόπως τὰς κινήσεις τοῦ Καρχηδονίου στρατηλάτου καὶ ἐνοχλῶν αὐτὸν ἀπὸ ὑψηλῶν καὶ δυσβάτων τόπων προσεπάθει· νὰ καταπονῇ αὐτὸν καὶ νὰ ἐξαντλῇ τὰς δυνάμεις του.

Ἡ παρὰ τὰς Κάννας μάχη· — Ἀλλὰ τὸ πολεμικὸν σχέδιον τοῦ συνετοῦ Φαρβίου δὲν ηὔχαριστησε τοὺς Ῥωμαίους. Οθεν ἀνεκλήθη ὁ Φάρβιος μετὰ τὴν λῆξιν τῆς δικτατωρίας του καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐπέμφθησαν κατὰ τὸν Ἀννίβαν οἱ ὑπατοι Αἰμίλιος Παῦλος καὶ Οὐάρδων μετὰ 80 χιλιάδων πεζῶν καὶ 6 χιλιάδων ἵππεων. Γενομένης μάχης παρὰ τὰς Κάννας τῆς Ἀπονήλιας (216), οἱ Ῥωμαῖοι ὑπέστησαν τοιαύτην πανωλεθρίαν, φορτε 70 χιλιάδες νεκροὶ ἐκάλυψαν τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἐν οἷς καὶ ὁ Αἰμίλιος Παῦλος. Ὁ Ἀννίβας βλέπων τὴν μεγάλην ταύτην καταστροφὴν τῶν Ῥωμαίων ἀνέκραξε πολλάκις «Στρατιῶται, φείσθητε τὸν ἡτημένων!»

Οἱ Ἀννίβας μετὰ τὴν ἐν Κάνναις μάχην ἥλθεν εἰς Καπύνην, προτείνονταν τῆς Καμπανίας, ἵνα ἀναπαύσῃ τὸν στρατόν του. Οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἐν τῇ μεγίστῃ ταύτῃ συμφορῷ διετίχοσαν τὸ ἀτάραχον καὶ γενναῖον αὐτῶν φρόνημα. Συνελθόντες ἐκ τῆς πρώτης καταπλήξεως διέταξαν γενικὴν στρατολογίαν. Τούραντίον δὲ δ ἀστήρ τὸν Ἀννίβα ηρχισε νὰ κλίνῃ πρὸς τὴν δύσιν του. Ζητήσας οὗτος ἐπικονιδίας παρὰ τῆς πατρίδος του δὲν ἔλαβεν. Οἱ Καρχηδόνιοι φθοροῦστες τὴν μεγάλην δόξαν τὸν Ἀννίβα ἐγκατέλιπον αὐτόν. Ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ δ ἀπομείνας στρατός του ἐξοκείλας εἰς σωματικὰς ἀπολαύσεις καὶ ἥδονάς ἐν τῇ πλουσίᾳ Καπύη ἐξεθλητή.

Ἀλώσις τῶν Συνρακούσων. — Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰερώνυμος Β' οἱ Συρακούσιοι ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἥρωθησαν μετὰ τῶν Καρχηδόνιων. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐπεμψαν κατ' αὐτῶν τὸν Μάρκελλον. Ὁ Μάρκελλος ἐπὶ τριετίαν ἐποιίσθησε τὰς Συρακούσας, τὰς δποίας ὑπερήσπιζεν δέ μέγιστος τῶν μαθηματικῶν καὶ μηχανικῶν τῆς ἀρχαιότητος Ἀρχιμήδης. Ὁ Ἀρχιμήδης ἐπενόησε πλεῖστα δύσα μηχανήματα, δι' ὧν δχι μόνον τὰ πλοῖα τῶν Ῥωμαίων

πολυειδῶς ἔβλαπτεν, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ πολιορκητικὰ αὐτῶν μέσα ἐματίωνε. Τέλος δὲ Μάρκελλος διὰ νυκτερινῆς ἐφόδου ἐκνοίενσε τὴν ὁραιοτάτην καὶ πλουσιωτάτην ἐκείνην πόλιν, τὴν δούλαν παρέδωκεν εἰς τὴν λύσσαν τῶν στρατιωτῶν (212). Μεταξὺ τῶν φονευθέντων ἦτο καὶ ὁ Ἀρχιμήδης.

Ἄλωσις τῆς Καπύης. — Τῷ 212 οἱ Ῥωμαῖοι ἐπολιόρκησαν τὴν Καπύην. Ὁ Ἀρρίβας, δοτις ενδίσκετο εἰς τὸν Τάραντα, ἵνα φέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὸν πολιορκοῦντας, ὥρμησε κατὰ τῆς Ῥώμης καὶ φθάσας ἐστρατοπέδευσε πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῆς. Φόβος καὶ τρόμος κατέλαβε τοὺς κατοίκους τῆς Ῥώμης, ἀπελπιστικὰ δὲ κραυγαὶ ἀντήχουν καθ' ὅλην τὴν πόλιν «Οὐαὶ Ἀρρίβας πρὸ τῶν Πυλῶν!» Καὶ δῆμος δὲ Ἀρρίβας ἀπέτυχεν εἰς τὸ τολμηρὸν διάβημά του καὶ ὑπεκώρησε εἰς τὸν Ρήγιον. Τούταντίον δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἐκνοίενσαν τὴν Καπύην (211) καὶ τὸν κατοίκους αὐτῆς ἐτιμώρησαν σκληρότατα.

Ἡ πτῶσις τῆς Καπύης ὑπῆρξε μέγα τραῦμα διὰ τὸν Ἀρρίβαν. Ἀπαντεῖς οἱ ἐν Ἰταλίᾳ σύμμαχοί του ἐγκατέλιπον αὐτὸν. Τότε οὗτος ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν ἐξ Ἰσπανίας τὸν ἀδελφόν του Ἀσδρούβαν. Ἄλλα οἱ ὑπατοὶ Σαλινάτωρ καὶ Νέρων προσβαλόντες αὐτὸν παρὰ τὸν Μέτανον, ποταμὸν τῆς Ουμβρικῆς, ἐνίκησαν καὶ ἐφόνευσαν.

Ἡ ἐν Ζάμῃ μάχη. — Οἱ Ῥωμαῖοι ἀπεφάσισαν νὰ μεταφέρωσι τὸν πόλεμον εἰς Ἀφρικήν, δι' οὐ καὶ μόνον θὰ ἡδύναντο ν' ἀποσπάπωσι τὸν Ἀρρίβαν ἐκ τῆς Ἰταλίας. Οθεν δὲ περίφημος ὑπατος Κορηνήλιος Σκιπίων, δοτις ἐν διαστήματι δλίγονυ χρόνου εἶχεν ὑποτάξει πάσας τὰς ἐν Ἰσπανίᾳ καρχηδονιακὰς κτήσεις, ἐν ἔτει 204 μετὰ 35,000 ἀνδρῶν διεπεραιώθη εἰς Ἀφρικήν καὶ ἐβάδισε κατὰ τῆς Καρχηδόνος. Οἱ Καρχηδόνιοι κινδυνεύοντες ἐσπευσαν ν' ἀναπαλέσσωσιν ἐξ Ἰταλίας τὸν Ἀρρίβαν, οὗτος δὲ ἐσπευσεν ἀμέσως εἰς τὴν φωνὴν τῆς κινδυνεύοντος πατρίδος του. Οἱ δύο ἀντίπαλοι στρατηγοὶ συνηρηθῆσαν ἐν Ζάμῃ Γενομένης μεγάλης τῷ 202, οἱ Καρχηδόνιοι ἐντακήθησαν, κατὰ συμβούλην δὲ τοῦ Ἀρρίβα συνωμολόγησαν εἰρήνην μὲ βαρυτάτους δρους. Ὑπεχρεώθησαν νὰ πληρώσωσι 10 χιλιάδας τάλαντα ὡς πολεμικὴν ἀποζημιώσιν ἐν διαστήματι 50 ἔτῶν καὶ νὰ μὴ κηρύττωσι πόλεμον ἄνευ τῆς συναινέσεως τῶν Ῥωμαίων. Ὁ Σκιπίων ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην ἔγινε δεκτὸς μετ' ἀπεριγράπτου ἐνθουσιασμοῦ, προσωρινού μάσθη δὲ Ἀφρικανός.

Θάνατος τοῦ Ἀρρίβα. — Ὡς ἐν πολέμῳ ἀνεδεί-

χθη μέγας στρατηγὸς δ' Ἀννίβας, οὗτοι καὶ ἐν εἰρήνῃ ἀνεδείχθη μέγας πολιτικός. Ἐκλεχθεὶς ἀρχων τῆς Καρχηδόνος τοιαύτας πολιτικὰς μεταρρυθμίσεις εἰσήγαγε καὶ τοιαύτας οἰκονομίας ἔκαμεν, ὥστε τὴν ἐκ 10,000 ταλάντων πολεμικὴν ἀποζημίωσιν κατώρθωσε νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν Ἀρμαίους ἐν διαστήματι μόνον 10 ἑτῶν. Ἀλλ᾽ ἡ τοιαύτη οἰκονομία ἀπήρεσκεν εἰς τὸν ἀντιπάλους τοῦ Ἀννίβα. Ὁθεν διέβαλον αὐτὸν εἰς τὸν Ἀρμαίους δι τῇ δῆθεν συνεννοεῖται μυστικῶς μὲ τὸν ἔχθρον αὐτῶν. Ὁ Ἀννίβας ἡραγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ τῆς πατρίδος του καὶ καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατέφυγεν ἐπὶ τέλους εἰς τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας Προυσίαν· κινδυνεύων δὲ νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν Ῥωμαίους ἔπει δηλητήριον καὶ ἀπέθανε τῷ 183 π. Χ.

*Αδκίδεις.

Ποῦ ἔστρεψαν τὰ ὅπλα των οἱ Καρχηδόνιοι μετὰ τὸν α' Καρχηδ. πόλεμον καὶ τινες ἄνθρες ἀνεδείχθησαν εἰς τὴν περιστασιν ταύτην; —Τι γνωρίζεις περὶ Ἀννίβα καὶ περὶ τῆς πολιορκίας τῆς Ζακάνθης; —Πότε ἔξερράγη ὁ β' Καρχηδον. πόλεμος καὶ πόσα ἔτη διήρκεσεν; —Εἰπέ μοι περὶ τῆς πορείας τοῦ Ἀννίβα καὶ περὶ τῶν πρώτων αὐτοῦ μαχῶν ἐν Ἰταλίᾳ; —Τι γνωρίζεις περὶ τοῦ Φαβίου Μαξίμου τοῦ Μελλητοῦ; —Εἰπέ μοι τὰ κατὰ τὴν μάχην παρὰ τὰς Κάννας; —Ποῦ μετέθη ὁ Ἀννίβας μετὰ τὴν ἐν Κάνναις μάχην καὶ τὶ ἔπρεψαν ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ῥωμαῖοι; —Πῶς προσηνέλθη ἡ ἐν Κάνναις μάχην καὶ τὶ ἔπρεψαν ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ῥωμαῖοι; —Πότε τὰ ἀποκαρχηδών πρὸς τὸν Ἀννίβαν εἰς τὴν περιστασιν ταύτην; —Οποῖα διπῆρεκαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐν Καπύῃ διαμονῆς τοῦ Ἀννίβα; —Εἰπέ μοι περὶ τῆς πολιορκίας καὶ τελεόματα τῆς ἐν Καπύῃ διαμονῆς τοῦ Ἀννίβα; —Τι ἀλλώσεως τῶν Συρακουσῶν; —Πότε ὁ Ἀννίβας ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Ῥώμης; —Τι γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ασδρούδα, ἀδελφοῦ τοῦ Ἀννίβα; —Εἰπέ μοι περὶ τῆς Ζάμπης μάχης; —Υπὸ ποιους ὄρους συνωμολογήθη ἡ εἰρήνη τοῦ δ' Καρχηδονιακοῦ πολέμου; —Ποιας διπρεσίας προσέφερεν ὁ Ἀννίβας πρὸς τὴν πατρίδα του μετὰ τὸν δ' Καρχηδονιακὸν πόλεμον; —Ποῦ καὶ πῶς οὗτος ἀπέθνε;

§ 45. Πόλεμοι τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Φίλιππον Ε' (200-197 π.Χ.) καὶ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Συρίας Ἀντίοχον Γ' (191—190 π.Χ.).

Μετὰ τὴν ταπείνωσιν τῶν Καρχηδονίων οἱ Ῥωμαῖοι ἔστρεψαν τὰ βλέμματά των πρὸς Ἀνατολὰς καὶ κατὰ ποδῶν ἐκήρυξαν πόλεμον ἐναντίον τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου τοῦ Ε', δοσις εἰχε συμμαχῆσει μετὰ τοῦ Ἀννίβα καθ' ὃν χορόν οὗτος ἐπολέμει ἐν Ἰταλίᾳ (Id. σ. 36). Ὁ ὑπατος Κοῦντος Φλαμινῖος ἐπελθὼν κατὰ τοῦ Φιλίππου ἐνίκησεν αὐτὸν τῷ 197 παρὰ τὰς Κυνὸς κεφαλὰς τῆς Θεσσαλίας καὶ τὸν ἡράγκασε νὰ συνθηκολογήῃ μὲ δρους βαρυτάτους. Μετὰ ταῦτα δ Φλαμινῖος ἤλθεν εἰς τὴν Κόρινθον καθ' ἥν ἐποκήνη ἐτελοῦντο τὰ "Ισ-

θμα, καὶ ἐν δυνόματι τοῦ ὁμοιώκου λαοῦ ἀνεκήρυξε τὸν "Ἐλληνας ἐλευθέρους καὶ αὐτονόμους.

"Ο 'Αντίοχος Γ', βασιλεὺς τῆς Συρίας, ὑπέταξε τὰς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐλληνικὰς πόλεις καὶ τὴν Θρακικὴν χερσόνησον. Οἱ 'Ρωμαῖοι ἀπήγησαν παρ' αὐτοῦ ν' ἀφήση ἐλευθέρας τὰς ἐλληνικὰς πόλεις, εἰς τὰς δύοις οὗτοι διὰ τοῦ Φλαμινίου εἶχον ἀπονείμει τὴν ἐλευθερίαν ἀλλ' ἐπειδὴ δ' Ἀντίοχος δὲν ὑπήκουσεν, ἐκήρυξαν κατ' αὐτοῦ τὸν πόλεμον.

"Ο 'Αντίοχος παραπεισθεὶς ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν ὅτι ἥθελον παραδώσει εἰς αὐτὸν τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν μόνον ἐνεφανίζετο ἐν αὐτῇ, ἥλθε περὶ τὰ τέλη τοῦ 192 εἰς τὴν Χαλκίδα τῆς Εὐβοίας. Νικηθεὶς δ' ὅμως ἐν Θερμοπύλαις ὑπὸ τοῦ 'Ρωμαίουν ὑπάτου Γλαυρίωνος ἐσπευσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἄλλὰ καὶ ἐκεῖ κατεδιώχθη καὶ νικηθεὶς ἐκ δευτέρου ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Λευκίου Κορηνήλιου Σκιπίωνος παρὰ τὸ Σίπυλον τῆς Μαγνησίας τῷ 190 ἡραγκάσθη νὰ συνομολογήσῃ ἐπονείδιστον εἰρήνην.

§ 46. Πόλεμος τῶν 'Ρωμαίων κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περσέως (171—168 π. Χ.).—Κατάλυσις τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους (148 π. Χ.).

Τὸν Φίλιππον ἀποθανόντια διεδέχθη ὁ νίος του Περσεύς, δστις ἔτος φετὸν αὐτὸ μῆσος πρὸς τοὺς 'Ρωμαίους, δπερ καὶ δ πατήρ του. "Ο Περσεύς, θέλων νὰ καταστήσῃ τὴν Μακεδονίαν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῶν 'Ρωμαίων, ἤρχισε νὰ παρασκευάζηται εἰς πόλεμον κατ' αὐτῶν. Ἄλλ' οἱ 'Ρωμαῖοι ἀγανακτήσαντες διὰ τὴν θρασύτητα τοῦ Περσέως ἐκήρυξαν κατ' αὐτοῦ τὸν πόλεμον. "Ο ὑπατος Αἰμίλιος Παῦλος, νίος τοῦ ἐν Κάρναις πεσόντος δμωνύμου, κατετρόπωσε τὸν Περσέα τῷ 168 παρὰ τὴν Ηδραν. "Ο Περσεύς ἤχμαλωτίσθη καὶ ἀπήχθη εἰς 'Ρώμην, μετὰ πενταετίαν δὲ κατέστρεψαν οἰκτρῶς τὸν βίον ἐντὸς ὑγρᾶς φυλακῆς.

"Η Μακεδονία διηρέθη εἰς τετραδας ἀνεξαρτήτους ἀπ' ἄλληλων καὶ διοικουμένας ὑπὸ ἰδίων ἀρχόντων.

Μετά τυνα χρόνον παρουσιάσθη τυχοδιώκτης τις ἐκ Μυσίας, δυνόματι 'Αιδρίσκος, δστις δινόμαζεν ἔαντὸν Φίλιππον καὶ νίον τοῦ Περσέως. "Οθεν καὶ «Ψευδοφίλιππος» κοινῶς ἐλέγετο. Οὗτος ἐπεχείρησε δι' ἐπαναστάσεως νὰ καταλάβῃ τὸν δινόν τῆς Μακεδονίας καὶ ἐπέτυχε τοῦτο. Οἱ 'Ρωμαῖοι ἐπεμψαν κατ' αὐτοῦ τὸν Καικίλιον Μέτελλον, δστις ἐνίκησε τὸν Ψευδοφίλιππον καὶ συλλαβὼν αὐτὸν αἰχμάλωτον ἀπέστειλε

δέσμιον εἰς Ῥώμην. Τότε οἱ Ῥωμαῖοι κατέστησαν τὴν Μακεδονίαν δωμαϊκὴν ἐπαρχίαν (148 π. Χ.), μετ' αὐτῆς δὲ ἡγώθη καὶ ἡ προηγουμένως ὑπὸ τοῦ Ἀντίον Γάλλου ὑποταχθεῖσα Ἰλλυρία.

§ 47. Ὑποιαγὴ τῆς Ἐλλάδος εἰς τὸν Ῥωμαίους (146 π. Χ.).

Τὰ ἐν Ἐλλάδι πράγματα κατὰ τὸν χρόνον τούτους, ἥτοι τὴν δευτέραν ἐκατοντετηρίδα π. Χ., ενδίσκοντο ἐν ἀθλίᾳ καταστάσει. Αἱ δύο συμπολιτεῖαι, ἡ Ἀχαική καὶ ἡ Αἰτωλική, ἐξ ἀντιζηλίας ἀντενήργουν πρὸς ἄλλήλας, ἡ δὲ πρὸς τὸν Ἐλληνας διαγωγὴ τῶν Ῥωμαίων ἥτοι κατὰ πάντα ἐπίβουλος. Διὰ τῆς προδοσίας καὶ τῆς συκοφαντίας κατώρθωσαν οὗτοι νὰ καταστήσωσιν ἐκποδὼν τὸν διάπολεπεστέρους ἄνδρας, οἵτινες ἡδύναντο νὰ γίνωσι πρόσοντα εἰς τὰ κατακτητικὰ αὐτῶν σχέδια. Ὁ ἄθλιος Καλλικράτης, ἀρχηγὸς τοῦ ἐν Ἐλλάδι δωμαϊκοῦ κόμματος καὶ ὑποψήφιος στρατηγὸς τῆς Ἀχαικῆς συμπολιτείας, κατηγόρησεν εἰς τὸν Ῥωμαίους χιλίους ἐκ τῶν ἔγκριτων τοῦ Ἐλλήνων ὅτι δῆθεν ενδίσκοντο εἰς μυστικὰ συνεννοήσεις πρὸς τὸν Περσέα, τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας. Πάραντα οὗτοι ἐκλήθησαν ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς Συγκλήτου, ἵνα μεταβῶσιν εἰς Ῥώμην καὶ ἀπολογηθῶσιν εἰς τὴν ἀποδιδομένην εἰς αὐτὸν κατηγορίαν. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἥτο καὶ ὁ διάσημος ἴστορικὸς Πολύβιος, νίδος τοῦ Λυκόρτα, στρατηγὸς τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας. Οἱ χίλιοι οὗτοι ἐκρατήθησαν ἐπὶ 17 ἔτη ἐν Ἰταλίᾳ ὡς δυμηδοὶ καὶ μόλις μετὰ ἐπανελημένας παρακλήσεις τῶν Ἀχαιῶν ἐπετράπη εἰς τὸν ἐπιζήσαντας τοιακούσιον νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των, τῶν λοιπῶν ἀποθανόντων ἐν τῇ ἔξορίᾳ ταύτῃ ἐκ τῆς πείνης καὶ τῶν ταλαιπωριῶν.

Οἱ ἐπανελθόντες τοιακόσιοι διηγοῦντο μετὰ ζօφερῶν χρωμάτων τὰς κακονήσιας καὶ ταλαιπωρίας, τὰς ὁποίας ὑπέστησαν κατὰ τὴν δεκαεπταετὴ ἔξορίαν των, καὶ προσεπάθουν διὰ παντὸς τρόπουν νὰ ἐξεγείρωσι τὸν Ἐλληνας εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Ῥωμαίων.

Ἐν ἔτει 150 ἡ Σπάρτη ἐξήτησε ν ἀποσπασθῆ ἀπὸ τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ὑπεβλήθη εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Σύγκλητον, ἥτις ἀπεφάνθη διὰ πέμψη εἰς τὴν Ἐλλάδα πρέσβεις, ἵνα ἀποφασίσωσιν ἐπὶ τόπουν. Μετὰ πολὺν χρόνον ἢλθεν ἡ ἀναμενομένη πρεσβεία, ἥτις παρασταθεῖσα εἰς τὴν ἐν Κορίνθῳ συνελθοῦσσαν σύνοδον τῶν Ἀχαιῶν ἐδήλωσεν ὅτι ὅχι μόνον ἡ Σπάρτη, ἀλλὰ καὶ ἡ Κόρινθος καὶ τὸ Ἀργος καὶ ὁ Ορχομενὸς δύνανται ν ἀποχωρισθῶσιν ἀπὸ τῆς

*Αχαικῆς Συμπολιτείας ώς μὴ ἀχαικαὶ πόλεις. *Η δήλωσις αὕτη σφόδρα ἔξηρέθισε τὴν *Αχαικὴν Συμπολιτείαν, ἡντις κατὰ προτροπὴν τοῦ τότε στρατηγοῦ αὐτῆς Κριτολάου ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρτης.

Τότε οἱ Ῥωμαῖοι διέταξαν τὸν ἐν Μακεδονίᾳ εὑρισκόμενον Μέτελλον νὰ ἔλθῃ ἐναντίον τῆς Ἐλλάδος. *Ο Μέτελλος συναντήσας τὸν Κριτόλαον παρὰ τὴν Σκάρφειαν τῆς Λοκρίδος ἐνίκησεν αὐτὸν δλοσχερῶς. *Ο Κριτόλαος ἔγινεν ἄφαντος, φονευθεὶς ἐν τῇ μάχῃ ἢ πιὼν φάρμακον, ἐν δὲ τῇ σιρατηγίᾳ διεδέχθη αὐτὸν δ. Δίαιος. *Ο Μέτελλος προχωρήσας ἤλθεν εἰς τὸν Ἰσθμὸν καὶ ἐπρότευνεν εἰς τοὺς ἐκεῖ προσελθόντας πρόσβεις τῶν *Αχαιῶν εἰρίγνην ἐπὶ τῷ δρόῳ ἡ *Αχαικὴ Συμπολιτεία νὰ περιορισθῇ εἰς τὰς κυρίως ἀχαικὰς πόλεις. *Αλλ' ἡ πρότασις αὕτη ἀπεργίφθη ὑπὸ τῆς συνόδου τῶν *Αχαιῶν.

Μετ' ὅλίγον ἔρχεται εἰς τὴν Ἐλλάδα ώς ἀντικαταστάτης τοῦ εὐγενοῦς Μετέλλου δ. τραχὺς καὶ ἄξεστος ὕπατος Μόμμιος. *Ο Μόμμιος, κατατροπώσας τὸν Δίαιον εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου Λευκόπειραν, ἐκνοίενεν ἔπειτα ἀμαχητὶ τὴν Κόρινθον (146 π.Χ.). ἐσύλησε δὲ τὰ πολυτιμότερα τῶν ἐν αὐτῇ μνημείων τῆς τέχνης καὶ τέλος παρέδωκεν εἰς τὰς φλόγας τὴν λαμπρὰν ἐκείνην πόλιν, ἡντις ὑπῆρξε τὸ κόσμημα τῆς Ἐλλάδος.

Μετὰ ταῦτα ἡ Ἐλλάς, κατεδαφισθέντων τῶν τειχῶν τῶν πόλεων αὐτῆς, δοσαι μετέσχον τοῦ πολέμου, καὶ καταλυθέντων τῶν παλαιῶν πολιτευμάτων, ἔγινε δωμαϊκὴ κτῆσις, διοικουμένη ὑπὸ τοῦ ἀνθυπάτου τῆς Μακεδονίας.

*Αδκίνθεις.

45. Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ πολέμου τῶν Ῥωμαίων κατὰ τοῦ Φιλίππου Ε' τῆς Μακεδονίας;—Ποιὸς Ῥωμαῖος στρατηγὸς ἐνίκησε τὸν Φιλίππον, πότε καὶ ποῦ;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς μεταβάσεως τοῦ Φλαμινίου εἰς τοὺς Ἰσθμικοὺς ἀγῶνας;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ πολέμου τῶν Ῥωμαίων κατὰ τοῦ Ἀντιόχου Γ', βασιλέως τῆς Συρίας;—Ποσάκις καὶ ποῦ ἐνικήθη δ. Ἀντίοχος;—Τίς διεδέχθη τὸν Φιλίππον Ε' εἰς τὸν μακεδονικὸν θρόνον καὶ τί ἐπεγείρησε νὰ πράξῃ οὗτος;—Ποῦ, πότε καὶ ὑπὸ τίνος ἐνικήθη δ. Περσεὺς καὶ ὅποιον ὑπῆρξε τὸ τέλος αὐτοῦ;—Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Ψευδοφιλίππου.

46. *Οποία ἦτο ἡ κατάστασις τῶν ἐν Ἐλλάδῃ πραγμάτων κατὰ τοὺς χρόνους τούτους (β' π. Χ. ἐκατονταετηρίδα) καὶ ἐποία ἡ διαγνωγὴ τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς Ἐλληνας;—Τί γνωρίζεις περὶ τῆς μεταβάσεως εἰς Ῥώμην χιλιών ἐκ τῶν ἐγκριτωτέρων Ἐλλήνων;—Πόσον χρόνον οὗτον ἔμειναν ἐν Ἰταλίᾳ;—Πόσοις ἐξ αὐτῶν ἐπανῆλθον εἰς τὴν Ἐλλάδα καὶ ἐπανελθόντες τὶ προσεπάθουν νὰ κάψωσι;—Τίς ἦτο τότε στρατηγὸς τῆς *Αχαικῆς ουμπολιτείας καὶ ὑπὸ τίνος ἐνικήθη οὗτος;—Εἰπέ μοι δ. τι γνωρίζεις περὶ Μομμίου;—Τί ἔγινεν ἡ Ἐλλάς ὑποταχθεῖσα εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ πῶς διψκαίτο;

§ 48. Τρίτος Καρχηδονιακὸς πόλεμος (149—146 π. Χ.).

Οἱ Καρχηδόνιοι μετὰ τὸν δεύτερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον ἥρχισαν δέλιγον καὶ δέλιγον ν' ἀναλαμβάνωσι καὶ νὰ προάγωνται διὰ τῆς ἐμπορικῆς αὐτῶν δραστηριότητος καὶ διὰ τῶν συνετῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Ἀννίβα. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο διήγειραν ἐκ νέου τὸ μῆσος καὶ τὴν ζηλοτυπίαν τῶν Ρωμαίων, οἵτινες ἔκπιτε ἐξήτουν ἀφορμὴν νὰ καταστρέψωσι τὴν ἀντίζηλον αὐτῶν Καρχηδόνα. Καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ δοθῇ ἡ ἀφορμή.

Οἱ Καρχηδόνιοι παρηγωγοῦντο ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Νόμυμίδεως Μασσανίσου. Ἀφοῦ δὲ μάτην ἐπεκαλέσθησαν τὴν παρέμβασιν τῶν Ρωμαίων, ἡ γαγκάσθησαν νὰ κηρυξωσι τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Μασσανίσου, χωρὶς πρός τοῦτο νὰ ἐρωτήσωσιν αὐτούς. Οἱ Ρωμαῖοι θεωρήσαντες τοῦτο ὡς παράβασιν τῶν συνθηκῶν ἐκήρυξαν ἀμέσως τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Καρχηδονίων καὶ διέταξαν τοὺς δύο διπάτους νὰ διαπεριανθῶσιν ἐκ τῆς Σικελίας εἰς τὴν Ἀφρικήν. Καίτοι δὲ οἱ Ρωμαῖοι διὰ δόλου ἀφίγρεσαν ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων πάντα τὰ δπλα καὶ τὰς πολεμικὰς μηχανὰς καὶ τὰ πλοῖα, ἐν τούτοις οἱ Καρχηδόνιοι ἀντέστησαν ἥρωϊκώτατα ἐπὶ τρία ἔτη εἰς τὰς ἐφόδους τῶν Ρωμαίων κατὰ τῆς πόλεως των.

Ἄλλὰ τὸ τρίτον ἔτος (146 π. Χ.) δὲν πατος Σκιπίων Αίμιλιανὸς ἐκνοίενται τὴν Καρχηδόνα ἐξ ἐφόδου. Ή πόλις παρεδόθη εἰς τὸ πῦρ, ὅπερ ἐπὶ 17 ἡμέρας κατέκαιεν αὐτὴν καὶ μετέβαλεν εἰς σωρὸν ἐρειπίων. Ἐκ τῶν 700 χιλιάδων κατοίκων μόνον 50 χιλιάδες ἐσώθησαν, ἐπικαλεσθέντες τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Σκιπίωνος.

Ο Σκιπίων ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ρώμην ἐτέλεσε μεγαλοπρεπέστατον θρίαμβον καὶ ἔλαβε τὴν προσωνυμίαν «Ἀφρικανὸς ὁ νεώτερος».

§ 49. Γράμχοι—Κορηνηλία.

Ο περὶ γαιῶν νόμος τοῦ Λικινίου Στόλωνος καὶ Λευκίου Σεξτίου, καθ' ὃν κανεὶς Ρωμαῖος πολίτης δὲν ἦδύνατο νὰ ἔχῃ πλείονα τῶν 500 πλέθρων δημοσίας γῆς, σὺν τῷ χρόνῳ περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν. Τὰ ἀγροτικὰ κτήματα καὶ πάλιν περιήλθον εἰς χεῖρας δέλιγων, οἵτινες ἀπετέλεσαν τὴν ἀριστοκρατίαν. Οὗτοι ἐλάμβανον καὶ πάντα τὰ ἀνάτερα διξιώματα τῆς πολιτείας, τὸ δὲ πολὺ πλῆθος κατήντησεν ἀκτῆμον καὶ

συνεσωρεύθη εἰς τὴν Ἀρώμην, ὅπου ἔζη πωλοῦν τὴν ψῆφόν του εἰς τὰς ἀρχαιοτήτας καὶ τὰς ἐκκλησίας, εἰς δὲ τὰ δικαστήρια τὴν μαρτυρίαν του, καὶ ἐν γένει ὑφίστατο παντοειδεῖς στερήσεις.

Τὴν ἀφόροτον ταύτην κατάστασιν τοῦ πτωχοῦ λαοῦ ἀνέλαβον νὰ θεραπεύσωσι δύο ἀδελφοί, δι Τιβέριος καὶ δι Γάϊος· Γράνχος, νιοὶ τοῦ Σεμπρω-

νίου Γράνχου καὶ τῆς ώραίας Κορνηλίας, θυγατρὸς Σκιπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ τοῦ πρεσβυτέρου. Οἱ δύο οὗτοι ἀδελφοὶ ἐν μικρῷ ἡλικίᾳ ἔμειναν δραφανοὶ πατρός. Ἡ μήτηρ των Κορνηλία, νεαρὰ χήρα, τῆς δποίας ἐφημίζετο τὸ κάλλος, ἀφωσιώθη δλοψύχως εἰς τὴν ἐπὶ τὸ Ἑλληνοπρεπέστερον ἀνατοφήν τῶν προσφιλῶν τῆς τέκνων, ἀπορρίφασα τὴν περὶ δευτέρου γάμου πρότασιν τοῦ βασιλέως τῆς Αἴγυπτου Πτολεμαίου.

Πρῶτος δι Τιβέριος, γενόμενος δῆμαρχος τῷ 133, παρὰ ὅλην τὴν λυσανδρίδη ἀντίστασιν τῆς Συγκλήτου καὶ τῶν ἀριστοκρατικῶν ἐπανέφερεν ἐν

ἰσχύῃ τὸν περὶ γαιῶν νόμον τοῦ Λικινίου Στόλωνος μέ τιας τροποποιήσεις. Ἐπειδὴ δὲ κατ’ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν δι βασιλεὺς τοῦ Περγάμου Ἀτταλος Γ' ἀποθανὼν κατέλιπε διὰ διαδήκης κληρονόμον τοῦ κράτους του τὸν δωματικὸν λαόν, δι Τιβέριος ἐποδέινεν ἵνα οἱ θησαυροὶ τοῦ Ἀττάλου διανεμηθῶσιν εἰς τοὺς πτωχοὺς διὰ τὸ ἀγοράσωσιν ἐργαλεῖα πρὸς καλλιέργειαν τῶν κτημάτων. Καὶ ἡ πρότασις αὗτη ἐψηφίσθη. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ νόμου τούτου προσέκρουεν εἰς πλεῖστα ἐμπόδια, δι Τιβέριος ἔζητησε νὰ ἐκλεχθῇ δήμαρχος καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος. Ἄλλὰ κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐκλογῶν ἐφορεύθη ὑπὸ τῶν ἀριστοκρατικῶν εἰς τὸ Καπιτώλιον μετὰ τριακοσίων διπαδῶν του.

Δέκα ἔτη βραδύτερον δι Γάϊος Γάνχος, τολμηρότερος καὶ φιλοδοξότερος τοῦ Τιβερίου, ἐκλεχθεὶς δήμαρχος ἐπανέλαβε τὸ ἀγῶνα τοῦ ἀδελφοῦ του ὑπὲρ τοῦ πτωχοῦ λαοῦ. Καὶ δχι μόνον τὸν περὶ γαιῶν νόμον τοῦ Λικινίου Στόλωνος ἀνανέωσεν ἀμετάβλητον, ἀλλὰ καὶ σῖτον

ἐχορήγησεν εἰς τοὺς πιωχοὺς ἐκ τῶν δημοσίων ἀποθηκῶν ἐπὶ μετρίᾳ τιμῆ, καὶ ἄλλους νόμους εἰσήγαγεν ἐπ’ ὀφελείᾳ τοῦ λαοῦ καὶ πρὸς βλάβην τῶν ἀριστοκρατικῶν. Καὶ δῆμος ὁ Γάιος Γράκχος ἐγκατελείφθη ἐπὶ τέλους ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐξαπατηθέντος καὶ καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τον ἡραγκάσθην⁷ αὐτοκτονήση (121), ἐφορεύθησαν δὲ καὶ τρισκίλιοι ἐκ τῶν ὀπαδῶν του. Ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς ἐτυμωρήθη διὰ τὴν ἀγνωμοσύνην, τὴν δοποίαν ἔδειξε πρὸς τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ ἐργασθέντας καὶ θυσιασθέντας Γράκχους. "Απασαι αἱ διατάξεις τῶν Γράκχων κατηγορήσαν, δὲ λαὸς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προτέραν τον ἀθλίαν κατάστασιν.

*Ἀδεκάδεια·

48. Προώθευσαν οἱ Καρχηδόνιοι μετὰ τὸν β' Καρχηδ. πόλεμον, καὶ ποῦ ὥφειλετο ἡ πρόσδοσις αὕτη; —Πῶς διετέθησαν οἱ Ῥωμαῖοι ἐκ τῆς προσδου ταύτης τῶν Καρχηδόνιων καὶ τι ἐπεζήτουν; —Πῶς ἐδόθη ἀφορμὴ εἰς τὸν γ' Καρχηδ. πόλεμον; —Πῶς προηγένετοσαν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τι ἀφύρεσαν ἀπὸ τῶν Καρχηδόνιων; —Πόσα ἔτη διήρκεσεν ὁ γ' Καρχηδ. πόλεμος καὶ τις τέλος ἐκυρίευσε τὴν Καρχηδόνα; —Εἰπέ μοι τὰ κατὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Καρχηδόνος; —Πῶς ὥνομασθη ὁ Σκιπίων Αἰμιλιανός;

49. Οποῖα ὑπῆρξεν ἡ τύχη τοῦ περὶ γαιῶν νόμου τοῦ Δικινίου Στόλωνος καὶ Λευκίου Σεξτίου; —Πῶς κατήντησε τὸ πολὺ πλῆθος, ποῦ συνεσωρεύθη, καὶ πῶς ἔζη; —Τινες ἀνέλαβον νὰ θεραπεύσωσι τὴν ἀφρόητον κατάστασιν τοῦ λαοῦ; —Τίνος υἱοὶ ἦσαν δι Τιθέριος καὶ δι Γάιος Γράκχος; —Τι γνωρίζεις περὶ τῆς Κορηνηλίας; —Εἰπέ μοι δι τι γνωρίζεις περὶ τοῦ Τιθέριου Γράκχου; —Εἰπέ μοι φασύτως δι τι γνωρίζεις περὶ τοῦ Γαῖου Γράκχου; —Τι συνέθη μετὰ τὸν θάνατον τῶν Γράκχων;

§ 50. Μάριος καὶ Σύλλας. — Ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ αὐτῶν. — Πρῶτος Μιθραδατικὸς πόλεμος.

Ολίγα ἔτη μετὰ τοὺς Γράκχους ἀνεφάνησαν ἐν Ῥώμῃ δύο μεγάλοι ἄνδρες, ὁ Μάριος καὶ ὁ Σύλλας, δλως ἀντιμέτον χαρακτῆρος.

Ο Μάριος ἦτο νίδος χωρικοῦ, ἀγράμματος καὶ τραχύς· εἶχε δ' δῆμος ἔξοχα στρατιωτικὰ προτερήματα, δι τὸν ἀνεδείχθη εἰς διαφόρους πολέμους. Οὗτος ἐπεράτωσε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα, βασιλέως τῆς Ἀφρικῆς Νουμιδίας, καὶ προσήρτησε τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς Νουμιδίας εἰς τὸ ὁρμαϊκὸν ιράτος. Ἀπῆλλαξε δὲ τὴν Ῥώμην ἀπὸ μεγίστου κινδύνου, κατατροπώσας καὶ διασκορπίσας δύο βάροβαρα καὶ μάχιμα ἔθνη, τοὺς Κίμβρους καὶ τοὺς Τεύτονας, οἵτινες καταλιπόντες τὰς παρὰ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν χώρας των διηγμάτων ἦσαν πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἐπήρχοντο κατὰ τῆς Ῥώμης. Λιὰ τὰ

ἐκτακτά πολεμικὰ κατορθώματά του δὲ Μάριος κατέστη ἀγαπητότατος εἰς τὸν λαόν. Ἐγίνεν ἀρχηγὸς τῆς δημοκρατικῆς μερίδος, ἐμίσει δὲ θανασίμως τοὺς ἀριστοκρατικούς.

Ἄριτπαλος τοῦ Μαρίου φοβερὸς ἦτο δὲ Σύλλας. Οὗτος κατήγετο ἐξ ἐπιφανοῦς γένους. Εἶχε λεπτὴν ἀνατροφὴν καὶ πνευματικὴν μόρφωσιν μεγάλην. Ἡτο εὐπροσήγορος καὶ ἐλευθέριος. Προστάτιο δὲ τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος.

Τὸ μεταξὺ Μαρίου καὶ Σύλλα μῆσος ἦτο τόσον μέγα, ὃστε ἀπέληξεν εἰς ἐμφύλιον πόλεμον, δὲ δόποις ὑπῆρξεν δλέθριος εἰς τοὺς διαδοὺς ἀμφοτέρων. Προεκλήθη δὲ δὲ ἐμφύλιος οὗτος πόλεμος ἐκ τῆς ἐξῆς ἀφορμῆς.

Οἱ Μιθραδάτης, βασιλεὺς τοῦ Πόνιου, μετὰ τὸν Ἀρρίβαν ἦτο δὲ σπονδότερος ἐχθρὸς τῶν Ρωμαίων. Ὁφελούμενος οὗτος ἐκ τῶν διαφόρων πολέμων, εἰς τοὺς δόποιους ἤσαν περιπεπλεγμένοι οἱ Ρωμαῖοι, ἔγινε κύριος ἀπάσης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· διέταξε δὲ καὶ ἐφόνευσαν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καθ' ἄπασαν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν 80 χιλιάδας Ρωμαίων. Θέλων δὲ νὰ συντρίψῃ δλοτελῶς τὴν δύναμιν τῶν Ρωμαίων, ἐπεμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Ἀρχέλαον μετὰ στρατοῦ. Οἱ Ἀρχέλαος ἐλθὼν εἰς Αθήνας ἐξήγειρε τοὺς Αθηναίους εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Ρωμαίων.

Οἱ Ρωμαῖοι ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Μιθραδάτου καὶ ἀνέθηκαν τὴν διεξαγωγὴν αὐτοῦ εἰς τὸν Σύλλαν. Ἐνῷ δὲ οὗτος εὑρίσκετο ἐν Καμπανίᾳ παρασκευαζόμενος, δὲ Μάριος κατώρθωσεν ἐν Ρώμῃ νὰ ἀφαιρεθῇ ἡ στρατηγία ἀπὸ τοῦ Σύλλα καὶ ν' ἀνατεθῇ εἰς αὐτόν. Μαθὼν τοῦτο δὲ Σύλλας βαδίζει μετὰ τοῦ στρατοῦ τον ἐναντίον τῆς Ρώμης. Φοβερὰ ὅγεις ἐπῆλθε μεταξὺ τῶν δύο μερίδων πρὸ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως καὶ ἀφθονορ αἷμα ἔρρευσεν. Οἱ Σύλλας ὑπερισχύσας εἰσέρχεται τικητὴς εἰς τὴν πόλιν ἐνσπείρων τὸν τρόμον, δὲ Μάριος σφύζεται διὰ τῆς φυγῆς εἰς τὴν Ἀφρικήν.

Ἄλωσις Αθηνῶν καὶ Πειραιῶς ὑπὸ τοῦ Σύλλα.— Οἱ Σύλλας τακτοποιήσας τὰ ἐν Ρώμῃ πράγματα κατὰ τὸ συμφέρον τον καὶ ἀφήσας τὸν λαὸν ἐλεύθερον νὰ ἐκλέξῃ ὑπάτους τὸν Κίνναν καὶ τὸν Ὀκτάβιον, ἐστράτευσε κατὰ τοῦ Μιθραδάτου. Καὶ πρῶτον ἥλθε κατὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐχθρῶν. Ἐσύλησε τὸν ἐν Ολυμπίᾳ ναὸν τοῦ Διὸς καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον καὶ προέβη εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Αθηνῶν. Μετὰ δικτάμην πολιορκίαν ἐκνοίενσεν αὐτὰς (86 π. X.).

*Αγρία σφαγὴ ἐπηκολούθησε. Τὸ αἷμα τῶν κατοίκων ποταμηδὸν ἔρ-
γενεσ πρὸς τὸν Κεραμεικόν. *Ολίγους δέ τυνας ἀφῆκεν ὁ Σύλλας, εἰπὼν
εἰς αὐτοὺς ὅτι τοῖς χαρίζει τὴν ζωὴν χάριν τῶν προγόνων των.

*Εξ Ἀθηνῶν ὁ Σύλλας ὥρμησε κατὰ τὸν Πειραιῶς, τὸν δποῖον
ἐκνοχίενσε καὶ κατέκανε τὰ νεώρια καὶ ἄλλα πολλὰ μέρη αὐτοῦ. *Ἐπειτα
δὲ καταδιώξας τὸν Ἀρχέλαον κατετρόπωσεν αὐτὸν ἐν Χαιρωνείᾳ. *Ἐτέ-
ρον δὲ στρατιὰν ἐλθοῦσαν ἐξ Ἀσίας κατετρόπωσεν ἐν Ὁροχομενῷ τῆς
Βοιωτίας. Διαβάς δὲ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Ἀσίαν ἡράγκασε τὸν Μιθρα-
δάτην νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην μὲ βαρυτάτους δρους.

§ 51. Δευτέρα φάσις τοῦ ἐμφυλίου πολέμου.

Θάνατος τοῦ Μαρίου.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Σύλλας ἐπολέμει ἐν Ἀσίᾳ, ἄγριαι σκηναὶ διεδρα-
ματίζοντο ἐν Ρώμῃ. *Ο Κίννας εὐθὺς μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Σύλ-
λα, θελήσας ν' ἀνατρέψῃ τὰς διατάξεις αὐτοῦ, περιῆλθεν εἰς ὁῆξιν πρὸς
τὸν συνύπατόν τον Ὁκτάβιον. *Ενεκα τούτον λυσσώδης ἀγών συνήφθη
ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ 10,000 ἐφονεύθησαν. *Ο Κίννας τυκηθεὶς κατέφυγεν
εἰς Καμπανίαν καὶ προσεκάλεσεν ἐξ Ἀφρικῆς τὸν φυγάδα Μάριον.
*Αμφότεροι δὲ οὗτοι μετὰ στρατοῦ ὥρμησαν κατὰ τῆς Ρώμης καὶ
μετὰ στενὴν πολιορκίαν ἡράγκασαν αὐτὴν νὰ παραδοθῇ.

*Αμέσως τότε ὁ Μάριος προέβη εἰς φοβερὰς προγραφάς. Χιλιάδες
ἐκ τῶν διαδῶν τοῦ Σύλλα ἐφονεύθησαν. *Ἐπὶ πέντε ἡμέρας καὶ πέντε
νύκτας στίφη ἀγρίων στρατιῶν περιέτρεχον τὰς ὁδοὺς τῆς Ρώμης
σφάζοντες καὶ τὸ πᾶν πληροῦντες φόβουν καὶ τρόμον. Τὰ πιώματα κατὰ
σωροὺς ἔκειντο εἰς τὰς ὁδοὺς ἀταφα καὶ ἐχρησίμευνον ὡς βροὰ τῶν
κυνῶν. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐκόρεσαν τὴν δίφαν των οἱ ἀπαίσιοι
αὐτοὶ τύραννοι. *Αλλὰ τὸ τέλος αὐτῶν ὑπῆρξεν οἰκτιρόν. *Ο Μάριος
ταρασσόμενος ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τῆς συνειδήσεως διὰ τὰ τόσα θύματά
του, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τοῦ φόβου τῆς τιμωρίας ἐκ μέρους τοῦ Σύλλα,
τοῦ δποίου τὰ κατορθώμαστα ἐμάνθανε, παρεδόθη εἰς ἀκόλαστον βίον
καὶ εἰς τὴν κατάχρησιν πνευματωδῶν ποιῶν. *Ενεκα τούτον ἀπέθα-
νεν οἰκτρῶς ἐν ἡλικίᾳ 70 ἐτῶν ἐπὶ τῆς ἐβδόμης ὑπατείας του. *Ο δὲ
Κίννας θελήσας νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ ἐπερχομένου Σύλλα ἐφο-
νεύθη ὑπὸ τῶν ἰδίων του στρατιωτῶν.

*§ 52. Ἐπάνοδος τοῦ Σύλλα εἰς τὴν Ῥώμην.—Δικτατωρία
καὶ θάνατος αὐτοῦ.*

Ο Σύλλας περατώσας τὸν κατὰ τοῦ Μιθραδάτου πόλεμον ἔσπενσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ῥώμην ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ πλουσίου ἐκ τῶν λαφύρων καὶ ἀφωσιωμένου εἰς αὐτὸν σιρατοῦ του. Ἀφοῦ δὲ ἐνίκησε πάντας τοὺς ἀντισταθέντας κατ’ αὐτοῦ, ὥρμησε θριαμβευτικῶς κατὰ τῆς Ῥώμης καὶ πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῆς λυσσώδης ἀγὼν συνήφθη. Νικήσας τοὺς ἀντιπάλους του δ Σύλλας εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ προέβη εἰς φρουράς προγραφὰς κατὰ τῶν Μαριανῶν, διατάξας νὰ φονεύωσιν αὐτοὺς ὅπου καὶ ἀν τοὺς συναντῶσιν, καὶ εἰς τὸν ναὸν καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ εἰς τὴν Ῥώμην καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Ἰταλίαν. Ἀφοῦ δὲ κατὰ τοιοῦτον θηριώδη τρόπον ἐκόρεσε τὴν ἐκδίκησίν του δ Σύλλας, ἐξελέχθη δικτάτωρ διὰ βίου καὶ ὀνομάσθη «Ἐντυχής». Μετὰ διετῆ δὲ κυβέρνησιν παρήγησε τὴν δικτατορίαν καὶ ἀπεχώρησεν εἰς τὴν ἐν Καμπανίᾳ λαμπρὰν ἔπανθιν του, ὃπου μετὰ ἐν ἔτος ἀπέθανε (78 π. Χ.).

*Αδεκάδεις.

50. Τις ἦτο δ Μάριος καὶ ποῖον πόλεμον ἐπεράτωσεν σύτος; — Τί γνωρίζεις περὶ Κίμβρων καὶ Τευτόνων; — Τίνος μερίδος ἔγινεν ἀρχηγὸς δ Μάριος καὶ ποῖους ἐμίσει θανατίμως; — Τις ἦτο δ Σύλλας; — Εἰπέ μοι δ.τι γνωρίζεις περὶ Μιθραδάτου; — Πῶς προειλήθη δ μεταξὺ Μαρίου καὶ Σύλλα έμφύλιος πόλεμος; — Εἰπέ μοι τὰ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον; — Ποῖοι ἐξελέχθησαν ὑπατοι, πρὶν δ Σύλλας ἐπέλθη κατὰ τοῦ Μιθραδάτου; — Τί γνωρίζεις περὶ ἀλλάσσως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Ηειραιῶν ὑπὸ τοῦ Σύλλα; — Ποῖοι ἵερά ἐσύλησεν ἐν Ἑλλάδι δ Σύλλας; — Ποῦ κατετρόπωσε τὸν Ἀρχέλαον; — Ἐε Ἐλλάδος ποῦ μετέέθη δ Σύλλας;

51.—52. Τί συνέβη ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὴν ἀπονοσίαν τοῦ Σύλλα; — Ποῦ κατέψυγεν δ Κίννας καὶ τί ἔκαμεν ἐκεῖ; — Τί γνωρίζεις περὶ τῶν προγραφῶν τοῦ Μαρίου; — Εἰπέ μοι τὰ κατὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Σύλλα εἰς τὴν Ῥώμην; — Εἰπέ μοι περὶ τῶν προγραφῶν τοῦ Σύλλα; — Τί ἐξελέχθη δ Σύλλας καὶ πῶς ὠνομάσθη; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Σύλλα;

§ 53. Πομπήϊος.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σύλλα ἀρχηγὸς τῆς ἀριστοκρατικῆς μερίδος ἔγινεν δ Πομπήιος, εἰς τῶν ἐξοχωτέρων καὶ μεγαλειτέρων ἀνδρῶν τῆς Ῥώμης. Νεώτατος εἰσέτι δ Πομπήιος διεκρίθη κατὰ τοὺς τελευταίους ἔμφυλίους σπαραγμοὺς καταδιώξας τοὺς Μαριανοὺς καὶ ἐν Σικελίᾳ καὶ ἐν Ἀφρικῇ, καὶ εἰκὲ προσελκύσει τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ φο-

βεροῦ ἔκείνου δικτάτωρος. Ὁ Πομπήιος διεξήγαγε πολλοὺς ἐνδόξους πολέμους, ἐξ ὧν ἀναφέρομεν τὸν κατὰ τῶν πειρατῶν καὶ τὸν δεύτερον Μιθραδατικόν.

Πόλεμος κατὰ τῶν πειρατῶν (67π.Χ.). — Ἀνέκαθεν οἱ πειραταὶ ἐμάστιζον τὸ Αἴγαῖον πέλαγος, πολλαπλασιασθέντες καταπληκτικῶς, ἀφ' ὅτου ἰδίως ἐξέλιπον αἱ ναυτικαὶ δυνάμεις τῆς Καρχηδόνος καὶ τῆς Κορίνθου. Καταρτίσαντες στόλον ἐκ χιλίων πλοίων καὶ ἔχοντες ὃς δραμητήρια τὴν Κρήτην καὶ τὴν Κιλικίαν περιέπλεον κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, λεηλατοῦντες τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια καὶ ἐνσπείροντες πανταχοῦ τὸν τρόμον. Κατὰ τῶν πειρατῶν ἐστάλησαν πολλοὶ ὑπατικοὶ στρατοί, ἀλλὰ πάντες ἐνικήθησαν. Τέλος ἐστάλη καὶ ὁ Πομπήιος, δύσις μετὰ τοσαντῆς δραστηριότητος ἐνήργησεν, ὡστε ἐν διαστήματι τριῶν μόνον μηνῶν ἐκαθάρισε τὴν Μεσόγειον ἀπὸ τῶν πειρατῶν, καταστρέψας τὸν στόλον αὐτῶν καὶ καταλαβὼν πάντα τὰ δυχικὰ μέρη, αἴχμαλωτίσας δὲ καὶ 20,000 ἐξ αὐτῶν, τοὺς δποίους μετέφει πειραταὶ εἰς διάφορα μέρη.

Δεύτερος Μιθραδατικὸς πόλεμος (74-64π.Χ.). — Ὁ Μιθραδάτης ὥφελονύμενος ἐκ τῶν διαφόρων πολέμων, εἰς τὸν δποίους ἤσαν περιπεπλεγμένοι οἱ Ῥωμαῖοι, ἐπανέλαβε τὰς ἐχθροπραξίας του. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐπεμφαν κατὰ ἀρχὰς τὸν Λούκουλλον. Ὁ Λούκουλλος εἰσβαλὼν εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Πόντου ἔγινε κύριος αὐτοῦ, τὸν δὲ Μιθραδάτην καταδιώκων ἦνάγκασε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν γαμβρόν τον Τιγράνην, βασιλέα τῆς Ἀρμενίας. Ὁ Λούκουλλος διαβάλει τὸν Εὐφράτην ἐνίκησεν ὥσαντας παρὰ τὰ Τιγρανερά, πρωτεύοντας τῆς Ἀρμενίας, τὸν εἰκοσαπλάσιον στρατὸν τοῦ Τιγράνου καὶ τοῦ Μιθραδάτου. Ἐνῷ δὲ ἡτοιμάζετο νὰ δδηγήσῃ τὰ νικηφόρα στρατεύματά του εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας, οἱ στρατιῶται ἀποκαμόντες ἐκ τῶν μακρῶν δδοιποριῶν, προσέπι δὲ καὶ δυσηρεστήμένοι ὅντες κατὰ τοῦ στρατηγοῦ των ἔνεκα τῆς αὐστηρᾶς πειθαρχίας, ἥρωνήθησαν νὰ προχωρήσωσι. Τότε δὲ Λούκουλλος ἤγαγκάσθη νὰ διακόψῃ τὴν πορείαν του. Ἀρακληθέντος δὲ τοῦ Λουκούλλου, ἀνετέθη ἡ διεξαγωγὴ τοῦ πολέμου εἰς τὸν ἐν Κιλικίᾳ ἔσετι ενδισκόμενον Πομπήιον.

Ο Πομπήιος ἀναλαβὼν τὴν στρατηγίαν ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Μιθραδάτου, νικήσας δὲ αὐτὸν παρὰ τὸν Λύκον, ποταμὸν τῆς Μικρᾶς Ἀρμενίας, ἦνάγκασε νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Κολχίδα. Ἐπειτα διηγμάθη κατὰ Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τοῦ Τιγράρου· ἀλλ' οὐτος ὑπετάχθη ἀμαχητί, ὑποχρεωθεὶς νὰ πληρώσῃ ἔξακισχύλια τάλαντα ὡς ἔξοδα τοῦ πολέμου. Ὁ Πομπήιος μετὰ ταῦτα ὑπέταξε τὴν Συρίαν, τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Παλαιστίνην.

Ὁ ἀκαταπόνητος Μιθραδάτης ἀναφαίνεται καὶ πάλιν εἰς τὸν Βόσπορον. Παρασκευάζει στρατὸν καὶ μελετᾷ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν μεγάλην ποιλάδα τοῦ Δουνάβεως καὶ συμπαρασύρων τοὺς βαρβάρους τῶν χωρῶν ἐκείνων νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Ῥώμης ὡς ἄλλος Ἀρρίβας. Ἀλλ' οἱ στρατιῶται δειλιδσὶ πρὸ τοῦ τολμηροῦ τούτου σχεδίου τοῦ βασιλέως στρατιῶται εἰσερχομένοι πρὸ τοῦ θεοῦ τοῦ Κατιλίνα τοῦ Μιθραδάτου, στασιάζουσιν. Ὁ Μιθραδάτης τότε, ἵνα μὴ παραδοθῇ ζῶν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ρωμαίων, ηὗτοι τόνησε.

Ὁ Πομπήιος διέθεσε κατόπιν τὰ πράγματα τῆς Ἀσίας ὡς ἀπόλυτος κύριος. Τὸν μὲν Φαρνάκην κατέστησε βασιλέα τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου. Τὴν Βιθυνίαν, τὸν Πόντον, τὴν Συρίαν, καὶ τὴν Φοινίκην προσήρισεν εἰς τὸ ὁμαϊκὸν κράτος· τὴν δὲ Παλαιστίνην κατέστησε φόρον ὑποτελῆ. Ἐπειτα δ' ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ῥώμην κομιζῶν ἄπειρα λάφυρα (61 π. Χ.).

§ 54. Συνωμοσία τοῦ Κατιλίνα (63 π. Χ.).

Ἐνῷ δὲ Πομπήιος νικητὴς περιῆγε τὰ ὁμαϊκὰ δύλα ἀνὰ τὴν Ἀσίαν, ἡ Ῥώμη διέτρεξε μέγιστον κίνδυνον ἐκ τυρος στιγμεῖς συνωμοσίας, τὴν δοπίως ἀρχηγὸς ἥτο δὲ Κατιλίνας.

Ο Κατιλίνας κατήγετο ἐξ ἐπιφαροῦς γένους. Εἶχε πολλὰ πνευματικὰ προτερήματα. Ἀλλ' ἥτο εἰς ἀκόρυτον ἀκόλαστος καὶ ἀνήθικος. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σύλλα διέπραξε φοβερὰ πακονογήματα κατὰ τῶν ἐννων καὶ κατὰ τῶν συγγενῶν του. Κατασπαταλήσας ἀπασαν τὴν περιουσίαν του εἰς ἀσωτείας καὶ περιπεσών εἰς χρέη μεγάλα ἐξήτει ν' ἀπαλλαγῆ αὐτῶν διὰ τῆς ἀνατροπῆς τῆς πολιτείας. Συναθροίσας λοιπὸν περὶ ἑαυτὸν πάντας τοὺς φαυλοβίους, τοὺς κακούργους καὶ τοὺς βεβυθισμένους εἰς χρέη, ἀπεφάσισε μετ' αὐτῶν νὰ πυροπολήσῃ τὴν Ῥώμην, νὰ φονεύσῃ τοὺς ὑπάτους καὶ τοὺς συγκλητικούς, νὰ ἔξαφανισῃ πάντα τὰ χρεωστικὰ βιβλία, νὰ προβῇ εἰς ἀρπαγὰς καὶ λεηλασίας καὶ ἐν τῇ γενικῇ συγχύσει νὰ καταλάβῃ τὴν ἔξουσίαν.

Ἄλλ' δὲ διάσημος δήτωρ Κικέρων, ἀνὴρ δραστηριώτατος καὶ φιλόπατρος, ἐκλεγθεὶς ἡπατος κατὰ τὸ ἔτος 63 ἀνεκάλυψε τὴν συνωμοσίαν Ψηφιοποίηθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ Κατιλίνα καὶ κατήγγειλεν αὐτὴν διὰ κεραυνοβόλων λόγων εἰς τὴν Σύγκλητον καὶ εἰς τὸν δῆμον, ἐπέτυχε δὲ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τῶν συνωμοτῶν. Ὁ Κατιλίνας σπεύδει εἰς τὸ ἐν Τυρονηίᾳ σιρατόπεδον τῶν συνωμοτῶν μὲν τὸν σκοπὸν νὰ βαδίσῃ κατὰ τῆς Ῥώμης. Ἀλλ᾽ ὁ Κικέρων τοὺς μὲν ἐν Ῥώμῃ συνωμότας συνέλαβεν ἀμέσως καὶ ἐφόνευσε, κατὰ δὲ τοῦ Κατιλίνα ἐπεμψεν σιρατόν. Γενομένης μάχης, ὁ Κατιλίνας ἐφονεύθη γενναίως μαχόμενος. Τοιουτορόποις ἐσώθη ἡ Ῥώμη ἐκ βεβαιοτάτου κινδύνου, δὲ Κικέρων ὠνομάσθη «Πατήρ τῆς Ῥώμης».

Ασκήσεις.

53. Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Πομπήιου καὶ ποῦ διεκρίθη οὗτος κατ᾽ ἀρχὰς; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ πολέμου κατά τῶν παιρατῶν; — Πῶς προσελήνθη ὁ β' Μιθραδατικὸς πόλεμος; — Εἰς ποῖον ἀνέθεσαν κατ᾽ ἀρχὰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου τούτου οἱ Ῥωμαῖοι; — Εἰπέ μοι τὰς πολεμικὰς πρᾶξεις τοῦ Λουκούλλου; — Διά τίνος ἀντικατεστάθη ὁ Λουκούλλος καὶ διατί; — Ποῦ ἐνικήθη ὁ Μιθραδάτης ὑπὸ τοῦ Πομπήιου καὶ ποῦ κτισθέψε; — Ποίας χώρας κατόπιν ὑπέταξεν ὁ Πομπήιος; — Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Μιθραδάτου; — Πῶς ἐκανόνισε τὰ πράγματα τῆς Ἀσίας ὁ Πομπήιος;

54. Τί γνωρίζεις περὶ Κατιλίνα; — Ποῖον καταχθόνιον σχέδιον συνέλαβεν ὁ Κατιλίνας; — Πῶς ἐσώθη ἡ Ῥώμη ἐκ τοῦ κινδύνου; — Όποια ὑπῆρξεν ἡ τύχη τῶν ἐν Ῥώμῃ συνωμοτῶν τοῦ Κατιλίνα; — Πῶς ἀπέθανεν ὁ Κατιλίνας; — Πῶς ὠνομάσθη ὁ Κικέρων;

§ 55. Ἰούλιος Καῖσαρ — Πρώτη τριαρχία.

Οἱ Ἰούλιος Καῖσαρ ἦτο πρωταισμένος ὑπὸ τῆς τύχης νὰ διαδραματίσῃ τὸ σπουδαιότατον πρόσωπον τῆς ὁμαικῆς ἴστορίας. Ὑπῆρξεν οὗτος ἐν ταυτῷ ὁ γῆτωρ ἔξοχος, πολιτικὸς μέγας καὶ σιρατηγὸς μεγαλοφυέστατος. Ἡτο ἀνεψιὸς τῆς γυναικὸς τοῦ Μαρίου καὶ γαμβρὸς τοῦ Κίρρα. Ὁτε ὁ Σύλλας προέβη εἰς τὰς φοβερὰς ἐκείνας προγραφάς, ἀπήγιθης παρὰ τοῦ νεαροῦ Καίσαρος νὰ διαζευχθῇ τὴν γυναικά του, ἐὰν ἥθελε νέῳ ἀποφύγῃ τὴν προγραφήν. Ἀλλ᾽ ὁ Καῖσαρ ἐπροτίμησε νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Ῥώμης παρὰ νὰ ὑπακούῃ εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ φοβεροῦ δικτάτωρος. Εἰς τὸν συνηγοροῦντας ὑπὲρ τοῦ Καίσαρος ὁ Σύλλας εἶπεν. «Ἐν τῷ νεανίᾳ τούτῳ διαβλέπω πολλοὺς Μαρίους».

Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας διεφαίνετο ἡ ἀκράτητος φιλοδοξία τοῦ Καίσαρος. Ἰδών ποτε οὗτος ἐν τινὶ ναῷ τὸν ἀνδριάντα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀνέκραξεν «Οἴμοι! δέ Μέγας Ἀλέξανδρος εἰς τὴν ἡλικίαν μου εἶχε κατατί-

σει δλον τὸν κόσμον, καὶ ἐγὼ ἀκόμη δὲν ἔπραξα τίποτε!». "Αλλοιε πάλιν
ἔλεγε «Προτιμῶ νὰ είμαι πρῶτος ἐν την χωρίω παρὰ δεύτερος ἐν Ρώμῃ».

Πρὸ ω τη τριαρχία. — "Οτέ ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς Ἀσίας ὁ
Πομπήιος, διέλυσε τὸν στρατὸν του." Άλλὰ τοῦτο ὑπῆρξε μέγα πολιτικὸν
σφάλμα τοῦ Πομπηίου, διότι δχι μόρον ἡ Σύγκλητος ἥρητὴν
ἐπικυρώσῃ πάσας τὰς ἐν Ἀσίᾳ πράξεις του, ἐνῷ πρότερον αὕτη ἔξηρ-
ταῖτο ἐξ ἑνὸς βλέμματος αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς καὶ δυνατοὺς ἀντι-
πάλους ἐν Ρώμῃ ενδειχθεῖσαν οἶνον τὸν Μέτελλον, τὸν Κάιωνα,
τὸν Κράσσον καὶ ἄλλους.

"Ο Πομπήιος βλέπων τὰ πράγματα οὐχὶ εὐχάριστα δι' ἑαυτόν,
προσήγγισε πρὸς τὸν Ἰουλίου Καίσαρα καὶ πρὸς τὸν Κράσσον, δοτὶς
ἥτο πλονσιώτατος ἀλλὰ καὶ εἰς ἄκρον φιλάργυρος καὶ πλεονέκτης. Οἱ
τρεῖς οὗτοι ἄνδρες συνεκρύτησαν μυστικὸν πολιτικὸν δεσμόν, τὴν καλού-
μένην «πρώτην τριαρχίαν (60 π. Χ.)."Ο Καίσαρ τότε ἔξελέχθη ὑπα-
τος καὶ παρ' ὅλην τὴν ἀντίπραξιν τῆς Συγκλήτου ἐπεκύρωσε διὰ τοῦ
δῆμον τὰς ἐν Ἀσίᾳ πράξεις τοῦ Πομπηίου. "Ιτά δὲ συνδεθῆ στενώ-
τερον μετὰ τοῦ Πομπηίου, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν σύζυγον τὴν θυγατέρα
του Ἰουλίαν. "Οτέ ἔληξεν ἡ ὑπατεία τοῦ Καίσαρος, ὁ δῆμος παρεχώ-
ρησεν εἰς αὐτὸν ἐπὶ πέντε ἔτη τὴν διοίκησιν τῆς ἐντεῦθεν τῶν "Αλπεων
Γαλατίας καὶ τῆς Ιλλυρίας, ἡ δὲ Σύγκλητος φιλοτιμούμενη προσέθηκεν
ἀνθορομήτως καὶ τὴν πέραν τῶν "Αλπεων Γαλατίαν.

"Απὸ τοῦδε κυρίως ἀρχεῖται τὸ ἔνδοξον στάδιον τοῦ Καίσαρος. Πο-
ρευθεὶς οὗτος εἰς τὴν πέραν τῶν "Αλπεων Γαλατίαν κατεπολέμησε τοὺς
Ἐλβετούς, τοὺς Βέλγους, τοὺς Γερμανούς, καὶ ἄλλα ἔθνη καὶ ἐν δια-
στήματι δικώλ ἐτῶν (58—50 π. Χ.) ὑπέταξεν ἀπασαν τὴν Γαλατίαν
καὶ προσήρτησεν αὐτὴν εἰς τὸ ὁρματικὸν κράτος.

"Ἐν ἔτει 56 π. Χ. οἱ τρίαρχοι συνελθόντες ἐν Λούκα τῆς Τυρρη-
νίας ἀνενέωσαν τὴν τριαρχίαν καὶ συνεφώρησαν ἡ μὲν ἀρχὴ τοῦ Καίσα-
ρος νὰ παραταθῇ ἐπὶ πέντε ἔτη ἀκόμη, ὁ δὲ Πομπήιος καὶ ὁ Κράσσος
νὰ γίνωσιν ὑπατοι τὸ ἐπόμενον ἔτος (55 π. Χ.), καὶ μετὰ τὴν λῆξιν
τῆς ὑπατείας ὁ μὲν Πομπήιος ν ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς Ἰσπανίας
ἐπὶ πέντε ἔτη, ὁ δὲ Κράσσος τὴν διοίκησιν τῆς Συρίας ἐπὶ ἵσον χρόνον.
"Αφοῦ λοιπὸν ἔγιναν τοῦτα, ὁ μὲν Κράσσος μεταβὰς εἰς Συρίαν ἐφο-
ρεύθη πολεμῶν πρὸς τὸν Πάρθον, ὁ δὲ Πομπήιος διαμέρων ἐν Ρώμῃ
διώκει τὴν "Ψηφιστομονήκε απὸ τὸν τότε Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Αδεκάδεις.

55. Όποιός τις ὑπῆρξεν ὁ Ἰούλιος Καίσαρ; — Ποίαν συγγένειαν είχε πρὸς τὸν Μάριον καὶ πρὸς τὸν Κίνναν ὁ Καίσαρ; — Τι ἀπήγησε παρὰ τοῦ Καίσαρος ὁ Σύλλας, διτοιοτοιος ἔκκαμψ τὰς προγραφὰς; — Τι εἶπεν ὁ Σύλλας πρὸς τοὺς συνηγοροῦντας ὑπὲρ τοῦ Καίσαρος; — Γνωρίζεις περιστατικὰ τινὰ δεινούστα τὴν ἀκράτητον φιλοδοξίαν τοῦ Καίσαρος; — Ποῖον πολιτικὸν σφάλμα διέπραξεν ὁ Πομπήιος, διτοιοτοιος ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς Ἀσίας; — Τίνες ἀπετέλεσαν τὴν πρώτην τριαρχίαν καὶ τί ἦτο αὐτῇ; — Τίς καὶ πῶς ἐπεκύρωσε τὰς ἐν Ἀσίᾳ πρᾶξις τοῦ Πομπήιου; — Τίνων ἐπαρχιῶν ἡ διοίκησις ἀντεῖην εἰς τὸν Καίσαρα καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον; — Τι γνωρίζεις περὶ τῶν πολεμικῶν κατορθωμάτων τοῦ Καίσαρος ἐν τῇ πέραν τῶν Ἀλπεων Γαλατίᾳ; — Πότες ἀνενεώθη ἡ αὐτοκρατορία τοῦ Καίσαρος; — Ποῦ ἐφονεύθη ὁ Κράσσος; — Πῶς διψήσει τὴν Ἰσπαρχίαν ὁ Πομπήιος;

§ 56. Δεύτερος ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπήιου. — Πόλεμοι τοῦ Καίσαρος ἐν Αἴγυπτῳ,
Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ.

Τὰ πολεμικὰ κατωρθώματα τοῦ Καίσαρος ἐν Γαλατίᾳ ἐκίνησαν τὸν φθόρον τοῦ Πομπήιου. Λιὰ τοῦτο πρὶν ἢ λήξῃ ὁ χρόνος τῆς ἀρχῆς τοῦ Καίσαρος, ἡ Σύγκλητος τῇ ὑποκινήσει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ Πομπήιου προσεκάλεσε τὸν Καίσαρα μέχρις φρισμένης ἡμέρας νὰ διαλύσῃ τὸν στρατὸν του καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ῥώμην ἄλλως θὰ ἐκήρυξτεν αὐτὸν ἐχθρὸν τῆς πατρίδος.

Τότε ὁ Καίσαρας ἥγονυμενος τοῦ στρατοῦ του βαδίζει κατὰ τῆς Ῥώμης. Φθάσας εἰς τὸν Ῥουβίκωνα ποταμόν, δστις ἦτο τὸ τελευταῖον δριον τῆς ἐπαρχίας του, ἐστάθη ἐπὶ πολὺ διστάζων. Ἔουλλογίζετο διτοιοτοιος, ἐὰν διέβαινεν τὸν Ῥουβίκωνα ἔνοπλος καὶ ἀνευ τῆς ἀδείας τῆς Συγκλήτου, ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς πατρίδος του ἀλλὰ καὶ ἡ ὑποχώρησις ἦτο δλεθρία δι τοῦ αὐτοῦ. Ἐπὶ τέλους ἀνέκραξεν « Ἐρρίφθω ὁ κύβος », καὶ διαβάς τὸν ποταμὸν ὥφησε κατὰ τῆς Ῥώμης.

Ἡ εἰδησις διτοιοτοιος δι τοῦ Καίσαρ βαδίζει κατὰ τῆς Ῥώμης ἐπέφερεν ἐν αὐτῇ ἀναστάτωσιν. Ὁ Πομπήιος καταληφθεὶς διέτοιμος ἐσπενσε νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Ῥώμης μετὰ τῶν διμοφθορούντων ουγκλητικῶν. Ἡλθεν εἰς τὸ Βρενδήσιον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, δπον συνεκρότησε στρατὸν ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν. Ὁ Καίσαρ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ῥώμην, καὶ ἐρῷ πάντες ἐπερίμενον νὰ ἰδωσιν ἀνανεουμένας τὰς προγραφὰς τοῦ Μαρίου καὶ τοῦ Σύλλα, δι τοῦ Καίσαρ προσηγένθη πολὺ ἡπίως.

Ἄφοῦ ἐτακτοποίησε τὰ πράγματα ἐν Ῥώμῃ, κατεδίωξεν ἐπειτα Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸν Πομπήϊον, συνάψας δὲ μάχην φονικωτάτην ἐν Φαρσάλοις τῆς Θεσ-
σαλίας (48 π. X.) κατετρόπωσεν αὐτὸν δόλοσχερῶς.

‘Ο Πομπήϊος ἀποβαλὼν πᾶσαν ἐλπίδα κατέφυγεν εἰς Αἴγυπτον πρὸς
τὸν Πτολεμαῖον.’ Άλλ’ ἐνῷ ἡτοιμάζετο νὰ ἔξελθῃ, ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν
συμβούλων τοῦ νεαροῦ ἐκείνου βασιλέως, νομιζόντων διὰ τῆς πρά-
ξεώς των ταύτης ἥθελον ἐφελκύσει τὴν εὔνοιαν τοῦ ἰσχυροῦ Καίσαρος.
‘Ολίγας ἡμέρας μετὰ τὴν φρικτὴν ταύτην τραγῳδίαν ἔφθασε καὶ ὁ Καī-
σαρ, εἰς τοῦτον δὲ παρουσίασαν τὴν κεφαλὴν τοῦ Πομπήϊου.’ Ο Καίσαρ
ἔδακρυσε διὰ τὴν τύχην τοῦ ἀντιπάλου του. ‘Ἐκθρονίσας δὲ τὸν Πτολε-
μαῖον, δοστις νικηθεὶς ἐπεσεν εἰς τὸν ποταμὸν Νεῖλον καὶ ἐπνίγη, ἀνεβίβασεν
εἰς τὸν θρόνον τῆς Αἰγύπτου τὴν ἀδελφὴν τοῦ Πτολεμαίου Κλεοπάτραν.

‘Ο Καίσαρ ἐστράτευσε κατόπιν κατὰ τοῦ βασιλέως τοῦ Κιμμερίου
Βοσπόρου Φαρνάκου μετὰ τοσαύτης δὲ ταχύτητος καὶ εὐκολίας ἐνίκη-
σεν αὐτόν, ὡστε ἀνήγγειλεν εἰς τὴν ‘Ρώμην τὴν νίκην διὰ τῶν ἔξῆς τριῶν
λέξεων «Ἡλθον, εἰδον, ἐνίκησα». ‘Η Σύγκλητος καὶ δ δῆμος ἐσπενσαν
νὰ ἐπιδαγιλεύσωσι τιμὰς εἰς τὸν νικητήν ἐξέλεξαν αὐτὸν δικτάτωρα,
ὕπατον διὰ μίαν πενταετίαν, καὶ δῆμαρχον ἰσοβίως.

‘Ο Καίσαρ, ἀφοῦ ἐταπειοίησε τὰ πράγματα τῆς Ἀσίας, ἐπα-
νῆκθεν εἰς ‘Ρώμην. ‘Ἐπειδὴ δὲ τὰ λείφαντα τοῦ στρατοῦ τοῦ Πομπήϊου
συνεκεντρώθησαν ἐν ‘Αφρικῇ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μετέλλου Σκιπίω-
νος, πενθεροῦ τοῦ Πομπήϊου ἐκ τῆς δευτέρας συζύγου, βοηθούμενα καὶ
ὑπὸ τοῦ Ἰόβα βασιλέως τῆς Νουμιδίας, ὁ Καίσαρ ἐστράτευσε καὶ αὐτῶν
καὶ παρὰ τὴν Θάγον κατετρόπωσε καὶ διεσκόρπισεν αὐτά (46 π. X.).

§ 57. Θρίαμβοι καὶ τιμαὶ τοῦ Καίσαρος.—Μάχη παρὰ τὴν
Μοῦνδαν. — Ο Καίσαρ ἐν τῷ μεγαλείῳ του
καὶ θάνατος αὐτοῦ.

‘Ἐπανελθὼν ὁ Καίσαρ εἰς τὴν ‘Ρώμην ἐτέλεσε τέσσαρας μεγαλο-
πρεπεστάτους θριάμβους διὰ τὰς ἐν Γαλατίᾳ, ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν τῷ Κεμμε-
ρίῳ Βοσπόρῳ, καὶ ἐν ‘Αφρικῇ νίκας του. Διένειμεν εἰς τοὺς στρατώ-
τας του μεγάλας δωρεάς εἰς χοήματα καὶ εἰς ἀγρούς, καὶ ἔτερης τὸν
λαὸν μὲ έστιάσεις καὶ μὲ διάφορα θεάματα. ’Άλλ’ ὁ πρὸς τοὺς ἀντιπά-
λους του πόλεμος δὲν εἶχε λήξει. Τὰ πομπῆνα λείφαντα συνηθροίσθησαν
καὶ πάλιν ἐν Ἰσπανίᾳ ὑπὸ τοὺς νίοὺς τοῦ Πομπήϊου Σέξιον καὶ Γραιον.
‘Ο Καίσαρ ἐπελθὼν κατεκερμάτισεν αὐτὰ ἐν Μούρδᾳ (45 π. X.).

“Οτι’ ἔφθασεν εἰς Ῥώμην τὸ ἄγγελμα τῆς ἐν Μούνδᾳ νίκης, ἡ Σύγκλητος εἴτ’ ἐκ φόβου εἴτ’ ἐξ ἱδιοτελείας ἀπένειμαν εἰς τὸν Καίσαρα ὅλας τὰς τιμὰς καὶ ὅλα τὰ ἀξιώματα. Ἐψήφισε τὰ φέοντας ὁ Καίσαρος πάντοτε τὸν πορφυροῦν μαρδόναν τῶν θριαμβευτῶν καὶ τὰ φορῆ στέφανον ἐκ δάφνης. Μετὰ τὴν ἐν Θάφῳ μάχην τὸν εἰχεν ἀνακηρύξει ἡ μίσθεον. Νῦν τὸν ἀνεκήρυξε τέλειον θεὸν καὶ τὸ ἄγαλμά τουν ἰδρύμη ἐν τῷ ναῷ τοῦ Κυροίνου μὲ τὴν ἐπιγραφὴν Τῷ ἀητήτῳ θεῷ. Τὸν ἀνεκήρυξε δικτάτωρα διὰ βίου, ὑπατον ἐπὶ δέκα ἔτη, σιρατηγὸν αὐτοκράτορα. Ἐκήρυξε τὴν ἡμέραν τῶν γενεθλίων τουν ἑορτάσιμον καὶ τὸν πέμπτον ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μῆνα, καθ’ ὃν ἐγεννήθη, ὀνόμασε πρὸς τιμήν τουν Ἰούλιον. Οὕτω λοιπὸν ἡ δημοκρατία ἐν Ῥώμῃ κατὰ τύπους μόνον ὑφίστατο, πράγματι δὲ ἥτο μοναρχία. Ἡ θέλησις τοῦ Καίσαρος ἥτο νόμος τῆς πολιτείας.

Ο Καίσαρ κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως θεραπεύσῃ πάσας τὰς ἀνάγκας τῆς πολιτείας. Ἐθηκε νόμους πολλοὺς καὶ καλούς. Διὰ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ ἀστρονόμου Σωσιγένους διώρθωσε τὸ ἡμερολόγιον, εἰσαγαγὼν ἀντὶ τοῦ σεληνιακοῦ τὸ ἡμιακὸν ἔτος. Τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο ὀνομάζεται Ἰουλιανὸν καὶ εἰτε ἐν χρήσει ἀκόμη καὶ σήμερον παρὰ τοῖς δροθοδόξοις Χριστιανοῖς.

Ο Καίσαρ ἥτο καὶ οὐδίαν βασιλεύς. Ὁτε δὲ ὅμως ἥθελησε καὶ κατὰ τύπους νὰ καταλύσῃ τὴν δημοκρατίαν καὶ νὰ προσλάβῃ τὸν τίτλον βασιλέως, πολλοὶ νέοι ἐνθουσιώδεις ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας ἐδολοφόνησαν αὐτὸν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ τῇ 15 Μαρτίου τοῦ ἔτους 44. Ο Καίσαρ διακρίτας μεταξὺ τῶν συνωμοτῶν καὶ τὸν προσφιλῆ τουν Μᾶρκον Βροῦτον ἀνεφάρησε «Καὶ σὺ τέκνον Βροῦτε;» καὶ καλύψας τὴν κεφαλὴν διὰ τῆς τηβέντρου ἔπεσε νεκρός.

• Αδεκάδεις •

56. Πῶς προεκλήθη ὁ ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ Καίσαρος καὶ Πομπήου;—Τι γνωρίζεις περὶ τῆς διαβάσεως τοῦ Ῥουβίκωνος ὑπὸ τοῦ Καίσαρος;—Τι συνέπη ἐν γνωρίζεις περὶ τῆς διαβάσεως τοῦ Ῥουβίκωνα;—Ποῦ μετέβη ὁ Πομπήος;—Τις Ῥώμη, ὅτε ἐγνώσθη ὅτι ὁ Καίσαρ διέβη τὸν Ῥουβίκωνα;—Ποῦ μετέβη ὁ Πομπήος;—Τις;—Πῶς προσηγένεθη ἐν Ῥώμῃ ὁ Καίσαρ;—Ποῦ ἦταν ὁ Πομπήος καὶ πότε;—Τις;—Πῶς κατέφυγε μετὰ τὴν ἥττάν του ὁ Πομπήος καὶ πῶς ἀπέθανε;—Τι γνωρίζεις περὶ Ποῦ κατέφυγε μετὰ τὴν ἥττάν του ὁ Πομπήος καὶ πότε;—Τι γνωρίζεις περὶ τοῦ Ἀιγύπτιων πολέμου τοῦ Καίσαρος;—Τι περὶ τοῦ πολέμου κατὰ τοῦ Φαρνάκου;—Τι γνωρίζεις περὶ τῆς ἐν Θάφῳ μάχης;

57. Πῶς ἐώρτασε τὰς νίκας του ὁ Καίσαρ ἐν Ῥώμῃ;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς ἐν Μούνδᾳ μάχης;—Οποῖα ἀξιώματα καὶ τιμαὶ ἀπενεμήθησαν εἰς τὸν Καίσαρα μετὰ

τὴν ἐν Μούνδρῳ μάχην; — Τὶ γνωρίζεις περὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἡμερολογίου; — Εἰπέ μοι δὲ τι γνωρίζεις περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Καίσαρος;

§ 58. Ἀντώνιος καὶ Ὁκταβιανός. — Δευτέρα τριαρχία.

Οὐ θάρατος τοῦ Καίσαρος ἐπέφερε μεγίστην ταραχὴν ἐν Ῥώμῃ. Οἱ συνωμόται φεύγοντες τὴν δργὴν τοῦ λαοῦ ἐκλείσθησαν εἰς τὸ Καπιτώλιον. Ἡ Σύγκλητος συνελθοῦσσα ἐψήφισε, καὶ πρότασιν τοῦ Κικέρωνος, διὰ τοῦτον τοῦ Καίσαρος νὰ ταφῇ μεγαλοπρεπῶς καὶ αἱ πράξεις αὐτοῦ νὰ ἴσχυωσιν, εἰς δὲ τοὺς δολοφόνους νὰ δοθῇ ἀμυηστία. Οἱ δολοφόνοι τότε κατῆλθον ἐκ τοῦ Καπιτωλίου. Ἄλλος δὲ τὴν κηδείαν τοῦ Καίσαρος διὰ λόγου τεχνικωτάτου ἀνέμυησε τὰ κατορθώματα τοῦ Καίσαρος καὶ ἀνέγρασε τὴν διαθήκην, διὰ τῆς δποίας οὗτος καθίστα ἐν μέρει αὐληρονόμοι του τὸν δωμαϊκὸν λαόν, καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπέδειξε τὴν διάτομην καὶ αἵμόφυρον χλαυδά τοῦ Καίσαρος, ὑπὸ τοσαύτης δργῆς κατελήφθη ὁ λαός, ὥστε ὄρμησε καὶ ἔλαβε τὰ ὅπλα, ἵνα κατασπαράξῃ τοὺς δολοφόνους. Ἄλλοι οὖτοι προλαβόντες ἐδραπέτεινσαν ἐκ τῆς Ῥώμης, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ αὐτῶν μετέβησαν εἰς τὰς ἐπαρχίας, τὰς δποίας αὐτὸς ὁ Καῖσαρ εἶχε παραχωρήσει εἰς αὐτούς, ἥτιοι διὰ τοῦ Λέκιμος Βροῦτος εἰς τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν, διὰ τοῦ Μᾶρκος Βροῦτος εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ διὰ τοῦ Κάσσιος εἰς τὴν Συρίαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἔρχεται ἐκ τῆς Ἀπολλωνίας τῆς Ἰλλυρίας, ὃντος ἐσπούδαζεν, διὰ τοῦ Οκταβιανοῦ, ἀνεψιὸς καὶ θετὸς γίδης καὶ γενικὸς αὐληρονόμος τοῦ Καίσαρος. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τοῦ Αντώνιος ἡροεῖτο νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὸν τὴν χρηματικὴν περιουσίαν τοῦ θείου του, τὴν δποίαν ἡ κῆρα τοῦ Καίσαρος Καλπονοργία εἶχε παραδώσει εἰς τὸν Αντώνιον, διὰ τοῦ Οκταβιανοῦ ἐπώλησε πάσας τὰς γαίας τοῦ Καίσαρος καὶ τὰς ἰδιακάς του καὶ οὕτω διένειμε τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ θείου του ἀναφερόμενα αὐληροδηματα. Διὰ τῆς γενναιοδωρίας του ταύτης ἀπέκτησε πολλὴν δύναμιν παρὰ τῷ λαῷ. Οτε δὲ διὰ τοῦ Αντώνιος ἐπεχείρησε ναὶ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοῦ Λέκιμον Βρούτον τὴν ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν, διὰ τοῦ Κικέρων ὑποστηρίζων τὸν τεραζὸν Οκταβιανὸν ἐπεισε τὴν Σύγκλητον νὰ κηρύξῃ τὸν Αντώνιον ἐχθρὸν τῆς Πατρίδος. Οθεν ἐστάλησαν καὶ αὐτοῦ οἱ ὑπαῖτοι Ἰοτιος καὶ Πάρσας, μετ’ αὐτῶν δὲ ὡς ἀντιστράτηγος καὶ διὰ τοῦ Οκταβιανοῦ. Οὐ τοῦ Αντώνιος ἐνικήθη παρὰ τὴν Μουτίνην (43 π. Χ.) καὶ κατέφυγε πρὸς τὸν Λέπιδον, διοικητὴν τῆς πέραν τῶν Ἀλπεων Γα-

λατίας ἐφορεύθησαν δ' ὅμως καὶ οἱ δύο ὑπατοι καὶ οὕτως ἔμεινε κύριος τῶν τικηφόρων σιρατευμάτων μόνος δὲ Ὁκταβιανός.

‘Αλλ’ ἐπειδὴ ἡ Σύγκλητος ἀνέθηκε τὴν ἔξακολούθησιν τοῦ πολέμου εἰς τὸν Δέκιμον Βροῦτον, δὲ Ὁκταβιανὸς δργισθεὶς ἐσπενσεν εἰς Ῥώμην καὶ ἡγάγκασε τὴν Σύγκλητον καὶ τὸν λαὸν νέῳ ἀναγορεύσωσιν αὐτὸν ὑπατον, καίτοι ἦτο εἰκοσαετῆς τὴν ἡλικίαν. Βλέπων δ' ὅμως διὰ τὸ μεγαλείτερον πρόσκομμα εἰς τὸν φιλοδόξους σκοπούς του ἥσαν δὲ δημοκρατικοί, ἡγώθη μετὰ τοῦ Ἀντιωνίου καὶ τοῦ Λεπίδου καὶ συνεκρότησαν τὴν «δευτέραν τριαρχίαν» (43 π. X.). Κατὰ ταύτην ἀνέλαβον ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ἔξονσίαν τοῦ νὰ διοικῶσι τὰ τῆς πολιτείας ἐπὶ μίαν πενταετίαν καὶ νὰ διορίζωσι τὸν ἀρχοντας, χωρὶς τὰ διατάγματα αὐτῶν νὰ ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐπικυρώσιν τῆς Συγκλήτου καὶ τοῦ δήμου, διένειμαν δὲ πρὸς ἄλλήλους τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας, καὶ ἡγάγκασαν τὴν Σύγκλητον καὶ τὸν δῆμον νέῳ ἀνακηρύξωσιν ὡς νόμους τὰ δύο ἀντῶν ἀποφασισθέντα. Μετὰ ταῦτα ἀπεφάσισαν δὲ μὲν Λέπιδος νὰ μένῃ ἐν Ῥώμῃ διπλως φρονδῇ τὰ συμφέροντα τῆς τριαρχίας, δὲ δὲ Ὁκταβιανὸς καὶ δὲ Ἀντιώνιος νὰ καταδιώξωσι τὸν φορεῖς τοῦ Καίσαρος. ‘Αλλ’ ἐπειδὴ εἶχον ἀνάγκην χρημάτων, προέβησαν εἰς φρικώδεις προγραφάς· ἐφόρευσαν τριακοσίους συγκλητικοὺς καὶ πλείστους ἄλλους πλουσίους καὶ ἡροασαν τὰς περιουσίας αὐτῶν. Άλλον ἐφείσθησαν δὲ οὐδὲ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων. Οἱ Ἀντιώνιος προέγραψε τὸν θεῖόν του Λούκιον, δὲ Λέπιδος τὸν ἀδελφόν του Παῦλον, καὶ δὲ Ὁκταβιανὸς τὸν εὐεργέτην του Κικέρωνα κατ’ ἀπαίτησιν τοῦ Ἀντιωνίου.

§ 59. Ἡ ἐν Φιλίπποις μάχη (42 π. X.).

Οἱ δύο ἀρχηγοὶ τῶν δημοκρατικῶν Μᾶρκος Βροῦτος καὶ Κάσσιος ἡσηκολήθησαν μετὰ μεγάλης δραστηριότητος εἰς τὸ νὰ συλλέξωσι μεγάλην στρατιὰν ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν. Οἱ Ὁκταβιανὸς καὶ δὲ Ἀντιώνιος σιρατολογήσαντες ἔξεστιρευσαν κατ’ αὐτῶν. Οἱ δύο ἀντίπαλοι σιρατοὶ συνηντήθησαν ἐν Φιλίπποις τῆς Μακεδονίας. Γενομένης δὲ μάχης (42 π. X.), οἱ δημοκρατικοὶ ἐνικήθησαν, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ αὐτῶν Βροῦτος καὶ Κάσσιος ηνιοτόνησαν.

Οὕτω λοιπὸν ἡ δωμαϊκὴ δημοκρατία ἐτάφη ἐν Φιλίπποις. Μετὰ ταῦτα δὲ μὲν Ὁκταβιανὸς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, δὲ δὲ Ἀντιώνιος μετέβη εἰς τὴν Ἀσίαν, ἵνα τιμωρήσῃ πάντας δοσοὶ εἶχον δώσει βοήθειαν

εἰς τοὺς δημοκρατικούς. Ὁ Ἀντώνιος εὐρισκόμενος ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας ἐκάλεσε τὴν βασιλισσαν τῆς Αἰγύπτου Κλεοπάτραν ὅπως παραστῇ ἐνώπιόν του καὶ δώσῃ λόγον διὰ τὴν συνδομήν, τὴν δοίαν παρέσχεν εἰς τὸν Βροῦτον καὶ εἰς τὸν Κάσσιον. Ἡ Κλεοπάτρα ἦλθεν εἰς Ταρσὸν ἐν ὅλῃ τῇ λαμπρότητι καὶ τῇ ἐπιδείξει. Τοσοῦτον δὲ ὁ Ἀντώνιος ἐγοητεύθη ἐκ τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ τοῦ κάλλους τῆς Αἰγυπτίας βασιλίσσης, ὥστε τὴν ἡκολούθησεν ὡς αἰχμάλωτος εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Λιὸν τὴν σκανδαλώδη ταύτην διαγωγὴν τοῦ Ἀντωνίου παρ’ ὀλίγον νὰ ἐκραγῇ πόλεμος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ὀκταβιανοῦ. Ἀλλὰ τὰ πράγματα συνεβιβάσθησαν καὶ ἔγινεν νέα διανομὴ τοῦ κράτους. Καὶ ὁ μὲν Ὀκταβιανὸς ἔλαβε τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας, ὁ δὲ Ἀντώνιος τὰς ἀνατολικάς, καὶ ὁ ἀσθενὴς Λέπιδος τὴν Ἀφρικήν. Πρὸς ἐδραίωσιν δὲ τῆς συμφιλιώσεως ταύτης, ἀποθανούσης τῆς συζύγου τοῦ Ἀντωνίου Φουλβίας, ὁ Ἀντώνιος ἐνυπεύθη τὴν σεμνὴν Ὀκταβίαν, ἀδελφὴν τοῦ Ὀκταβιανοῦ.

§ 60. Ὁ τελευταῖος ἐμφύλιος πόλεμος.—Ἡ παρὰ τὸ Ἀκτιον τανυμαχία (31 π. X.).

Ο Ἀντώνιος ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἀσίαν παρεδόθη καὶ πάλιν εἰς τὸν μετὰ τῆς Κλεοπάτρας ἀκόλαστον βίον. Ἐγινεν ἀληθῆς δεσμάτης τῆς πολυμηχάνου ἐκείνης βασιλίσσης. Εἰς τόσον δὲ βαθὺν ἀναισχυρίας ἔφθασεν, ὥστ’ ἐδώρησεν εἰς τὴν Κλεοπάτραν καὶ εἰς τὸν ἐξ αὐτοῦ δύο νιούς της δωματικὰς ἐν Ἀσίᾳ ἐπαρχίας. Ἡ Σύγκλητος τότε ἀγανακτήσασα ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Κλεοπάτρας καὶ ἀφήσεν ἀπὸ τοῦ Ἀντωνίου τὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ σιρατηγίαν.

Ο Ἀντώνιος ἀντὶ νὰ σπεύσῃ κατὰ τοῦ Ὀκταβιανοῦ καὶ προλάβῃ αὐτὸν ἀνέτοιμον, ἦλθε μετὰ τῆς Κλεοπάτρας εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ διεζείμασεν ἐν Πάτραις ἐν μέσῳ ἑορτῶν καὶ διασκεδάσεων. Οὕτω δ’ ἐδώκε καὶ ζὸν εἰς τὸν Ὀκτάβιον νὰ ἐτοιμασθῇ καὶ νὰ ἐπέλθῃ κατ’ αὐτοῦ. Οἱ δύο ἀντίπαλοι συνητίθησαν παρὰ τὸ Ἀκτιον, τὴν σημερινὴν Πούνταν, εἰς τὴν εἰσοδον τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Ἐκεῖ συνήρθη τανυμαχία (31 π. X.). Πρὸς δ’ ὅμως κριθῆ ὁ ἀγών, ἡ Κλεοπάτρα μετὰ ἐξήκοντα πλοίων ἐτράπη εἰς φυγήν. Ταύτην ἡκολούθησε καὶ ὁ Ἀντώνιος. Ο δὲ στόλος αὐτοῦ καὶ ὁ ἐν τῇ ξηρᾷ σιρατὸς παρεδόθησαν εἰς τὸν τικητήν. Ο Ὀκταβιανὸς εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης ἔκτισε βραδύτερον ἀπέναντι τοῦ Ἀκτίου τὴν Νικόπολιν, πλησίον τῆς σημερινῆς Πρεβέζης.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ὁκταβιανὸς κατεδίωξε τὸν Ἀντώνον καὶ τὴν Κλεοπάτραν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἄλλ' οὗτοι μὴ δυνάμενοι νῦν ἀντιαχθῶσιν καὶ αὐτοῦ ηὔτοκιόνησαν ἀμφότεροι.

Αδκήδεις.

58. Τι συνέδη ἐν Ρώμῃ μετὰ τὸν φόνον τοῦ Καισαρος;—Τι ἔγινεν κατὰ τὴν ηδεῖαν τοῦ Καισαρος;—Ποῦ κατέψυχον οἱ ἀρχηγοὶ τῶν συνωμοτῶν;—Τις ἦτο ὁ Ὁκταβιανὸς καὶ τί ἔκχειν οὗτος, διεθίλθεν εἰς τὴν Ρώμην;—Πότε ἡ Σύγκλητος ἐκήρυξε τὸν Ἀντώνιον ἐχθρὸν τῆς πατρίδος καὶ κατὰ προτροπὴν τίνος;—Τίνες ἔσταλησαν κατὰ τοῦ Ἀντώνιου καὶ ποίαν ἔκδασιν ἔλαβεν ὁ πόλεμος οὗτος;—Τι ἔκαμεν ὁ Ὁκταβιανὸς μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ Ἀντώνιου;—Τίνες ἀπετέλεσαν τὴν β' τριαρχίαν καὶ τὶ ἀπεφάσισαν οἱ τριαρχοὶ;—Τι γνωρίζεις περὶ τῶν προγραφῶν τῆς β' τριαρχίας;

59—60. Εἰπέ μοι περὶ τῆς ἐν Φιλίπποις μάχης;—Εἰπέ μοι τὰ μεταξὺ τῆς ἐν Φιλίπποις μάχης καὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τοῦ μεταξύ Ἀντώνιου καὶ Ὁκταβιανοῦ;—Πῶς προεκλήθη ὁ μεταξὺ Ἀντώνιου καὶ Ὁκταβιανοῦ ἐμφύλιος πόλεμος;—Τι ὥφειλε νὰ πράξῃ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Ἀντώνιος καὶ τὶ ἔπραξε;—Ποῦ συγγνητήθησαν οἱ δύο ἀντίπαλοι;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς παρὰ τὸ Ἀκτιον χωμαχίας;—Ποίαν πόλιν ἔκτισε παρὰ τὸ Ἀκτιον ὁ Ὁκταβιανὸς καὶ διατί;—Εἰπέ μοι τὰ συμβάντα μετὰ τὴν παρὰ τὸ Ἀκτιον χωμαχίαν;

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΕΝ ΡΩΜΗΙ

§ 61. Ὁκταβιανὸς Αὔγουστος (30 π. Χ.—14 μ. Χ.).

Ο Ὁκταβιανός, ἀφοῦ κατέβαλε τὸν Ἀντώνιον καὶ μετέβαλε τὴν Αἴγυπτον εἰς δωματικὴν ἐπαρχίαν, μετέβη ἐξ Αἴγυπτου εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ ἐτακτοποίησε τὰ πράγματα αὐτῆς. Ἐπειτα δὲ ἐπέστρεψε διὰ τὴν Ἑλλάδος εἰς Ρώμην καὶ ἐτέλεσε τοιήμερον θρίαμβον διὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ νίκην καὶ διὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Αἴγυπτου. Ο λαὸς καὶ ἡ Σύγκλητος ἐδειξαν μεγάλην ἀφοσίωσιν πρὸς αὐτόν. Βλέπων δὲ ὁ Ὁκταβιανὸς δι τοῦ λαὸς εἰχεν ἀποκάμει πλέον ἐκ τῶν ταραχῶν καὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ δι τοῦ μετ' ἐνχαριστήσεως θὰ ἐβλεπε συγκεντρουμένην πᾶσαν ἔξουσίαν εἰς ἐν πρόσωπον ἴκανόν, μετέβαλε τὴν δημοκρατίαν μοναρχίαν, οὐχὶ ἀμέσως καὶ ἀποτόμως, ἀλλὰ βαθμηδόν. Κατ' ἀρχὰς ἀνεδείχθη αὐτοκράτωρ καὶ ὡς τοιοῦτος ἦτο ὁ ἐπίσημος ἀρχηγὸς τοῦ κράτους, ἔχων νομίμως πᾶσαν τὴν ἐκτελεστικὴν ἔξουσίαν. Κατόπιν ἔγινε δῆμαρχος ἵστορις, ἐπιστάτης,

τῶν ἡθῶν, μέγιστος ἀρχερεύσ. Καὶ διετηρήθησαν μὲν οἱ τύποι τῆς δημοκρατίας, ἀλλὰ καὶ οὐσίαν πᾶσα ἀρχὴ ἀπέρρεεν ἐκ τοῦ Ὀκταβιανοῦ Ἡ Σύγκλητος ἐν τέλει ἀπένειμεν εἰς τὸν Ὁκταβιανὸν τὴν προσωνυμίαν τοῦ Αὐγούστου (Σεβαστοῦ), τὴν δόπιαν οὗτος ἐδέχθη μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως, καὶ ὑπὸ τὸ δνομα τοῦτο εἶνε γνωστὸς ὡς αὐτοκράτωρ ἐν τῇ ὁμαικῇ ἰστορίᾳ.

Οἱ Αὔγουστοι, θέλων νὰ ἔξαλείψῃ ἐκ τῆς μνήμης τῶν Ῥωμαίων τὴν ἀπαισίαν ἐκείνην ἐποχὴν τῶν προγραφῶν, ἀνέπινξεν ἐν ὅλῃ τῇ διοικήσει τοῦ κράτους μεγάλην ἡπιότητα καὶ ἀγαθότητα. Ὅπερι θριξε τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἔχων πρὸς τοῦτο σύμβουλον καὶ συμπράκτορα τὸν φιλομουσότατον πρωθυπουργόν του Μαικήναν. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αὐγούστου ἥκμασαν ἐν Ῥώμῃ οἱ ἔξοχώτατοι ποιηταὶ Βιργίλιος, Οράτιος καὶ ὘βίδιος, καὶ οἱ ἴστοριογράφοι Σαλλούσιος καὶ Δίβιος. Οθεν καὶ ὁ αἰών τοῦ Αὐγούστου ὀνομάσθη «χρονοῦς αἰών τῆς ὁμαικῆς φιλολογίας». Ἐπὶ Αὐγούστου ἐγεννήθη καὶ ὁ Λυτρωτὴς τοῦ κόσμου, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Οἱ Αὔγουστοι ἥρξε 44 ἔτη, ἀπέθανε δὲ ἐν Νάιλᾳ τῆς Καμπανίας τῷ 14 μ. Χ. ἐν ἡλικίᾳ 76 ἔτῶν οἱ Ῥωμαῖοι προσέφερον εἰς αὐτὸν θείας τιμὰς καὶ τὸν ἔκτον ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μῆνα πρὸς τιμήν του ὀνόμασαν Αὐγούστον.

§ 62. Οἱ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Αὐγούστου αὐτοκράτορες.

Πάντες οἱ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Αὐγούστου αὐτοκράτορες ὑπῆρξαν χείριστοι ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίαν. Ἐκαστος αὐτῶν ἐφιλοτιμεῖτο τρόπον τινὰ νὰ ὑπερβάλῃ τὸν προκάτοχόν του κατὰ τὴν σκληρότητα καὶ τὴν θηριωδίαν.

α') Τι βέρεος (14—37 μ. Χ.), ὁμὸς καὶ ἀπάθωπος, φονεύσας τὸν ἀνεψιόν του Γερμανικόν, τὸν ἔνδοξον τικητὴν τῶν Γερμανῶν, καὶ πάντας σχεδὸν τὸν ἄλλους συγγενεῖς του καὶ πλείστους ἄλλους ἀθέφους πολίτας, τῶν δόπιων τὰς περιουσίας ἥρπασε. Ἐπὶ τοῦ Τίβεριον ἐσταυρώθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

β') Καλιγόλας (37—41 μ. Χ.), τέρας δοεβείας, πακουργίας, ἀσωτείας καὶ μωρίας· τύπος φρενοβλαβοῦς, λυπούμενος διότι οἱ Ῥωμαῖοι δὲν εἶχον μίαν μόνον πεφαλήν διὰ νὰ τὴν κόψῃ διὰ μᾶς.

γ') Κλαύδιος (41—54 μ. Χ.), ἡλίδιος, ἀγόμενος καὶ φε-

ρόμενος ὑπὸ τῆς συζύγου τοῦ Μεσσαλίνας, ἡτις ὑπῆρξε διαβόητος διὰ τὴν αἰσχρότητά της. Ταύτην φονεύσας δὲ Κλαύδιος ἔλαβε δευτέραν σύζυγον τὴν ἀδελφὴν τοῦ Καλιγόλα Ἀγριππīναν, γυναικα φίλαρχον καὶ πανοῦργον. Ἡ Ἀγριππīνα ἐπεισ τὸν Κλαύδιον νὰ δρίσῃ ὡς διάδοχόν τον τὸν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου υἱόν της Νέρωνα, κατόπιν δὲ ἐδηλητηρίασε τὸν σύζυγον.

δ') Νέρων (54-68).—⁵Ο αὐτοκράτωρ οὗτος ὑπῆρξε τὸ μεγαλείτερον ἀνθρωπόμορφον τέρας, δὲ θηριωδέστερος τῶν τυράννων, δὲ μεγαλείτερος «ἔστεμμένος κακοῦργος». Κατὰ πρῶτον ἐφόρευσε τὸν ἑτεροθαλῆ ἀδελφόν του Βρετανικόν, ἐπειτα δὲ τὴν μητέρα του Ἀγριππīναν καὶ τὴν ἐνάρετον σύζυγόν του Ὁκταβίαν, καὶ κατόπιν μυρίους ἄλλους.

Ο Νέρων θέλων νὰ λάβῃ ἴδεαν τινὰ τῆς πυροπολήσεως τῆς Τροίας διέταξε νὰ πυροπολήσωσι τὴν Ρώμην. Ἐρῷ δὲ οἱ δυσινχεῖς κάτοικοι ἀπηλπισμένοι ἔβλεπον τὴν καταστροφήν, αὐτὸς ἀπὸ τοῦ πύργου τοῦ Μαικήνα ἐθεᾶτο ἀπαθῆς τὸ φοβερὸν καὶ ἀπαίσιον ἐκεῖνο θέαμα. Κατόπιν, ἵνα καταστεῖῃ τὴν ἐξεγειρομένην ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ, ἀπέδωκε τὴν πυροπόλησιν εἰς τοὺς χριστιανούς· δι' ὃ καὶ διέταξε τὸν πρῶτον κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμὸν (64).

Ο Νέρων δὲν ἥθελε νὰ φαίνηται μόνον μέγας αὐτοκράτωρ, ἀλλὰ καὶ καλλιτέχνης ἔξοχος. Οθεν παρονσιάζετο δημοσίᾳ ὡς κιθαρῳδός, ὡς ἀοιδός, ὡς ὑποκριτής καὶ ὡς ἀρματηλάτης. Μετέβη δὲ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν χώραν τῆς καλλιτεχνίας, καὶ παρέστη εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας ὡς κιθαρῳδός καὶ ἀρματηλάτης, ἀναγκάσας τοὺς Ἑλληνας νὰ ἀπονείμωσιν εἰς αὐτὸν σωρείαν στεφάρων.

Ἄλλα τὰ διάφορα κακούργηματα αὐτοῦ καὶ ἐν γένει ἡ τυραννικὴ διοίκησις του ἐξήγειραν εἰς μέγαν βαθμὸν τὸ μῆσος τοῦ λαοῦ. Τέλος ἐπανεστάησαν οἱ ἐν Ἰσπανίᾳ λεγεῶντες καὶ ἀνέδειξαν αὐτοκράτορα τὸν Γάλβαν. Ο Νέρων ἐγκαταλειφθεὶς ἀπὸ πάντων κατέφυγεν εἰς ἀγορικήν τινα οἰκίαν καὶ μὴ βλέπων μηδεμίαν οωτηρίαν ηγύπτιονησε (68).

•Αδκίδεις•

61. Τι ἔκαμεν ὁ Ὁκταβίανός, ὅτε ἐπανῆλθεν εἰς Ρώμην μετὰ τὴν τυκτοποίησιν τῶν πραγμάτων τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ασίας;—Ποῖοι ἀξιώματα ἔλαβε κατὰ σειράν;—Τι ἀπεδέχθη μὲ περισσοτέρων εὐχαρίστησιν ὁ Ὁκταβίανός;—Οποία ἐν γένει ὑπῆρχεν ἡ διοίκησις τοῦ Αὐγούστου;—Ποῖος ἦτο δὲ πρεθυπουργός τοῦ Αὐγούστου καὶ εἰς τι διεκρίνετο;—Πῶς ὠνομάσθη ἡ ἐποχὴ τοῦ Αὐγούστου καὶ διατί;—Ποῖος καὶ πότε ἀπέθανεν ὁ Αὔγουστος;—Ποῖος μὴν ὠνομάσθη μὲ τὸ σημεῖον του;

•Ελληνικὴ Ιστορία N. I. Βεραγκαῦ τέμας Β' Ηγιαστοῦ Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής⁶

62. Ὁποῖοι ὑπῆρξεν οἱ ἐκ τοῦ οἰκου τοῦ Αὐγούστου αὐτοκράτορες καὶ εἰς τὸ ἔφιλοτιμήθη ἔκαστος ἐξ αὐτῶν; — Εἰπέ μοι περὶ Τίθερίου; — Εἰπέ μοι περὶ Καλιγόλα; — Εἰπέ μοι περὶ Κλαυδίου; — Ὁποίός τις ὑπῆρξεν ὁ Νέρων; — Ποιὸν κατὰ πρώτον καὶ ποιὸν ἔπειτα ἀφόγευσεν οὗτος; — Τι γνωρίζεις περὶ τῆς πυρπολήσεως τῆς Ῥώμης ὅπὸ τοῦ Νέρωνος; — Τι γνωρίζεις περὶ τοῦ α' διαιρισθεῖ τῶν χριστιανῶν; — Τι γῆθελε γὰρ φαινηταὶ ὁ Νέρων καὶ ποῦ μετέβη; — Ὁποῖον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ Νέρωνος;

§ 63. Αὐτοκράτορες ἐκ τοῦ γένους τῶν Φλαβίων.

α') *Βεσπασιανὸς* (69—79), πρῶτος αὐτοκράτωρ ἐκ τοῦ γένους τῶν Φλαβίων. Ὁ Βεσπασιανὸς ὑπῆρξε καθ' ὅλα ἄριστος αὐτοκράτωρ. Ἡτο ἀνὴρ συνετός, ἐπιεικῆς, δραστήριος καὶ εἰς ἄκρον οἰκονόμος. Κατέβαλε δὲ πᾶσαν προσπάθειαν ν' ἀνυψώσῃ τὸ καταπεσὸν ὅποις προκατόχους του ὁμαικὸν κράτος.

'Επὶ Βεσπασιανοῦ συνέβη καὶ τὸ ἔξῆς σπουδαιότατον γεγονός. Ὁ νίδιος αὐτοῦ Τίτος μετὰ πεισματώδη ἀντίστασιν κατέβαλε τοὺς ἐπαναστατήσαντας Ἰουδαίους καὶ ἐκνούσιεν τὴν Ἱερουσαλὴμ (70), τὴν δύοιαν κατέσκαψε. Μυριάδες Ἰουδαίων ἐσφάγησαν κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸ αἷμα αὐτῶν ποταμηδὸν ἔρρευσεν εἰς τὰς ὁδούς. Οὕτως ἔξεπληρώθη ἡ κατάρα αὐτῶν τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ζητοῦντες παρὰ τοῦ Πιλάτου τὴν σταύρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἀνέκραζον «Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἵوει τὴν ήματις καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἥματν».

β') *Τίτος* (79-81). — Τὸν Βεσπασιανὸν διεδέχθη ὁ νίδιος του Τίτος, ὁ τικητῆς τῶν Ἰουδαίων, εἰς τῶν καλλίστων αὐτοκρατόρων τῆς Ῥώμης. Ἡ βασιλεία τοῦ Τίτου ὑπῆρξε μὲν βραχεῖα, ἀλλ' ἀλησμόνητος. Πᾶσαι αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ ἔτεινον εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ λαοῦ του· δι' ὃ καὶ οἱ ὑπήκοοι του ὠρόμαζον αὐτὸν «ἀγάπημα καὶ ἐντροφήμα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους».

'Επὶ τῆς βασιλείας τοῦ Τίτου συνέβησαν μεγάλα δυστυχήματα. Πρῶτον ἔξερράγη ὁ Βεσούβιος καὶ κατέχωσε τρεῖς πόλεις, τὸ Ἡράκλειον, τὴν Πομπηίαν καὶ τὰς Σταβίας· δεύτερον μεγάλη πυρκαϊὰ ἐκραγεῖσα ἐν τῷ Ρώμῃ καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας διαρκέσασα ἀπετέφρωσε τὰς καλλιτέρας συνοικίας τῆς Ῥώμης· ὡς νὰ μὴ ἥροκονν δὲ τὰ κακὰ ταῦτα, ἐνέσκηψε καὶ λοιμὸς καταστρεπτικώτατος. Εἰς ὅλα ταῦτα τὰ δυστυχήματα μόνη παρηγορία ἦτο ὁ Τίτος, δστις ἔτρεχε πανταχοῦ καὶ ἐβοήθει τοὺς πάσχοντας. Δυστυχῶς ὁ κάλλιστος οὗτος ἥγειμὼν ἀπέθαρε προώρως, δη-

λητηριασθείς, ώς λέγεται, ὑπὸ τοῦ ἐτεροθαλοῦ ἀδελφοῦ του Λομιτια-
ροῦ (81).

γ') Δομιτιανὸς (81—86).—Οὗτος εἶχε τὴν ὡμότητα τοῦ
Νέρωνος καὶ τὴν μωρίαν καὶ δοξομανίαν τοῦ Καλιγόλα. Ἐπανέφερε δὲ
τοὺς χρόνους τῶν δύο ἐκείνων ἐστεμμένων κακούργων καὶ διέπραξε τὰ
τρομερώτερα ἔγκλήματα. Ἐπ' αὐτοῦ ἔγινε καὶ ὁ δεύτερος κατὰ τῶν
χριστιανῶν διωγμός. Τέλος τὸ βδελυρὸν αὐτὸν τέρας ἐφορεύθη ὑπὸ συνω-
μοτῶν, μεταξὺ τῶν δοπίων ἦτο καὶ ἡ σύζυγός του Λομιτία.

§ 64. Ἡ γένεσις καὶ ἡ διάδοσις τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν ταῖς
ἔλληνικαῖς χώραις καὶ ἐν τῷ ὁμαϊκῷ οράτει,

Ἐπὶ Αὐγούστου, ώς προείπομεν, ἐγεννήθη ὁ Λυτρωτὴς τοῦ κόσμου,
ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Καθ' οὓς δὲ χρόνους ἐνεκα τῆς ἀρ-
ξαμένης πάλης μεταξὺ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν θρησκευμάτων ἡ κοι-
νωνία εἶχε στερηθῆ πάσης πίστεως πρὸς τοὺς θεούς της καὶ ἡ ἀνθρω-
πότης ἐπεξήτει ψυχικήν τυν παραμυθίαν, ἥκούσθη ἐκ Παλαιστίνης τὸ
κήρυγμα τοῦ Θεανθρώπου, δοτις ἐκάλει τὴν ἀνθρωπότητα εἰς θρησκευ-
τικήν, ἥθικήν καὶ κοινωνικὴν ἀνάπλασιν καὶ ἀναμόρφωσιν.

Αἱ κυριώτεραι ἀρχαὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ εἶνε
αἱ ἔξῆς· ἡ πίστις εἰς ἕτα Θεὸν δημιουρογὸν τοῦ παντὸς καὶ ποιητὴν·
ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη ὅλων τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους· ἡ ἀθανασία
τῆς ψυχῆς καὶ ἡ μετὰ θάνατον ορίσις καὶ ἀνταπόδοσις. Τὸ δργανον, διὰ
τοῦ ὄποίου ἐκηρύχθη καὶ διεδόθη ὁ χριστιανισμός, ὑπῆρξεν ἡ ἔλληνικὴ
γλῶσσα. Ἀπασα δὲ ἡ Ἀνατολὴ εἶχεν ἥδη ἐξελληνισθῆ διὰ τοῦ Μεγά-
λου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ.

Οἱ λόγοι τοῦ Χριστοῦ ἐκηρύχθη κατὰ πρῶτον εἰς Παλαιστίνην καὶ
εἰς τὴν παρακειμένην Συρίαν. Εἰς τὰς ἔλληνικὰς δὲ πόλεις Δαμασκόν,
Βέροιαν (νῦν Χαλέπιον), καὶ Ἀντιόχειαν ἴδρυθησαν ἐπιφανεῖς χρι-
στιανικὰ ἐκκλησίαι. Οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἀρχὰς ἐκήρυξιτον τὸν λόγον
τοῦ θεοῦ εἰς μόνους τοὺς Ἰουδαίους. Ἄλλ' ἀφ' ἣς συγμῆς ὁ Παῦλος
συγκατελέχθη μεταξὺ τῶν Ἀποστόλων καὶ ἐκήρυξεν «Οὐκ ἔνι Ἰου-
δαῖος οὐδὲ Ἑλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν οὐδὲ
θῆλυς πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἐστε ἐν Χριστῷ», διὸ χριστιανισμὸς προσέ-
λαβεν οἰκουμενικὸν χαρακτῆρα, δὲ νέος Ἀπόστολος ἀπέβη ἀπόστο-
λος τῶν ἐθνῶν, δπως καὶ ὠνομάσθη δικαίως.

^κΟ Παῦλος εἰργάσθη μὲ ἀκαταπόνητον δραστηριότητα πρὸς διάδοσιν τοῦ θείου κηρύγματος, τρέχων ἀπὸ χώρας εἰς χώραν, ἵδρυνταις ἐκκλησίας, νονθετῶν τὰς κοινότητας τῶν πιστῶν δι' ἐπιστολῶν, καὶ στηρίζων τὴν νέαν πίστιν διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τῶν ἔργων.

^τΑφοῦ ἐκῆρυξε τὸ Ἑναγγέλιον εἰς τὴν Συρίαν, τὴν Ἀραβίαν, τὴν Κύπρον καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐν μέσῳ μυρίων κινδύνων καὶ ἴδρυσεν εἰς τὰς χώρας ταύτας ἐκκλησίας, διέβη περὶ τὰ 53 ἢ 54 ἔτος εἰς Μακεδονίαν καὶ ἐπεσκέψθη τοὺς Φιλίππους, τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν Βέρρυσαν. ^εΕπήρυξε καὶ ἐνταῦθα τὸ Ἑναγγέλιον καὶ πολλοὺς προσεέλκυσεν εἰς τὸν χριστιανισμόν. ^τἘκ Μακεδονίας ἥλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐδίδαξεν ἀπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου πρὸς τοὺς συνηγμένους Ἀθηναίους τὸν ἔνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεόν. ^ηἘπειτα δὲ μετέβη εἰς Κόρινθον, ὃπου ἴδρυσεν ἐπιφανῆ ἐκκλησίαν, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψεν εἰς Ἀσίαν.

^κΟ χριστιανισμὸς ἐξηπλώθη εἰς τὴν Ἀνατολήν. Μόνον εἰς τὴν Ἐλλάδα ἡ διάδοσις τῆς νέας θρησκείας προσέκρουσε κατὰ πολλῶν ἐμποδίων, διότι οἱ Ἕλληνες ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἔμειναν ἀκόμη προσκεκολλημένοι εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν θρησκείαν τῶν δλυμπίων θεῶν, τῶν δοποίων ἡ λατρεία μετὰ 350 ἔτη ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως κατέπεσε σοβαρῶς.

Πολὺ ταχύτερον ἡ ἐν Ἑλλάδι ἐξηπλώθη ὁ χριστιανισμὸς εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην. Εἰς τὴν Ἰταλίαν, τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Γαλατίαν (νῦν Γαλλίαν), τὴν νότιον Γερμανίαν καὶ εἰς τὰς Βρεττανικὰς νήσους ἴδρυθησαν πλεῖσται ἐκκλησίαι. ^τἘπιφανεστάτη δὲ αὐτῶν ὑπῆρξεν ἡ τῆς Ρώμης.

§ 65. Ἐποχὴ τῶν λαμπρῶν αὐτοκρατόρων.

α') Τραϊανὸς (98—117). Τὸν Δομιτιανὸν διεδέχθη ὁ γέρων συγκλητικὸς Νέροβας (96—98) καὶ τοῦτον ὁ Τραϊανός, ὃστις ἦτο Ἰσπανὸς τὴν καταγωγὴν. ^οΟ Τραϊανὸς ὅλον του τὸν βίον ἀφέρωσεν εἰς τὴν εὐημερίαν τοῦ λαοῦ· δι' ὃ καὶ ὁ λαός του ὠνόμασεν αὐτὸν «Ἄριστον»,

Τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἀρχῆς τοῦ Τραϊανοῦ πληροῦσιν οἱ ἐξωτερικοὶ πολέμοι. Καὶ πρῶτον ἐκστρατεύσας δίς κατὰ τῶν Δακῶν (ἐν τῇ σημερινῇ Ρωμανίᾳ) ἐγίκησεν αὐτοὺς καὶ κατέστησε τὴν Δακίαν δωματικὴν ἐπαρχίαν ὑπὸ τὸ δνομα «Δακία Ταϊανή». Μετὰ ταῦτα ἐξεστράψησεν ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τευσεν εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ καθυπέταξε τὴν Ἀρμενίαν, τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Ἀσσυρίαν καὶ κατέστησεν αὐτὰς δωμαϊκὰς ἐπαρχίας. Ἐπειτα δὲ ἐνίκησε τοὺς Πάρθοντας καὶ ἐκνούσιεν τὴν Βαβυλῶνα, τὴν Σελεύκειαν, τὴν Κτηηοφῶντα καὶ τὰ Σοῦσα. Ἄλλοδε τὸ παρήγοχετο ἐκ τῆς ἐκσιρατείας ταύτης, ἥσθενησε καὶ ἀπέθανεν ἐν Σελινοῦντι τῆς Κελικίας (117). Ἐπὶ τοιαυτῷ τὸ δωμαϊκὸν κράτος εἶχε τὴν μεγίστην ἔκτασιν. Ἄλλοδε μέγας οὗτος ἡγεμὼν δὲν ἥδυνήθη νέον ἀποφύγη τὰς πλάνας τῶν συγχρόνων του καὶ διὰ τοῦτο διέταξε νέον διωγμὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν.

β') Ἀ δριανὸς (117 - 137). — Τὸν Τραϊανὸν διεδέχθη ὁ ἀνεψιός του Ἀδριανός, δοτις ἦτο εἰρηνικὸς αὐτοκράτωρ. Ὁ Ἀδριανὸς ἐπιθυμῶν νὰ γνωρίσῃ ἐξ Ἰδίας ἀντιλήψεως τὰς ἀνάγκας τοῦ κράτους περιῆλθεν, ὃς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πεζός, τὰς διαφόρους αὐτοῦ ἐπαρχίας, ἐφρόντιζε δὲ νὰ θεραπεύῃ πανταχοῦ πᾶσαν ἀνάγκην. Κατὰ τὰς περιοδείας του ταύτας, αἵτινες διήρκεσαν ἕνδεκα ἔτη, ἔκτισε τὴν Ἀδριανούπολιν. Τὰς Ἀθήνας ἡγάπησεν ἐξαιρετικῶς καὶ πεντάκις ἐπεσκέψθη παραμείνας ἐν αὐταῖς ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ἐκαλλώπισεν αὐτὰς διὰ διαφόρων οἰκοδομῶν. Ὡροδόμησε τὸν ναὸν τοῦ Ὄλυμπίου Διός, τοῦ δροίου τὰ θεμέλια εἶχε θέσει ὁ Πεισίστρατος. Κατεσκεύασε τὸ μέχρι σήμερον σωζόμενον Ἀδριανειον ὑδραγωγεῖον. Ἀνήγειρε πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Ἀνησυχόλεως νέαν πόλιν, ἣντις ἐχωρίζετο ἀπὸ τῆς παλαιᾶς διὰ τῆς μέχρι σήμερον σωζομένης καὶ κοινῶς λεγομένης Πύλης τοῦ Ἀδριανοῦ.

Ἡ βασιλεία τοῦ Ἀδριανοῦ ὑπῆρξεν εἰρηνικὴ καὶ μόνον ἡ ἐπαράστασις τῶν Ιουδαίων διετάραξεν αὐτὴν ἐπὶ τινα χρόνον. Ἐπειδὴ δὲ Ἀδριανὸς ἥθλησε νέον ἀνεγέρη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Ιερουσαλήμ δωμαϊκὴν ἀποικίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἀλία Καπιτωλῖνα», οἱ Ιουδαῖοι ἐπανεστάησαν καὶ ἐπὶ τοία διλόκληρα ἔτη ἐπολέμησαν μετὰ λυσσώδους φανατισμοῦ. Τέλος ἐνικήθησαν διοσχερῶς Ἐξακόσιαι χιλιάδες ἐφορεύθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ δεσκορπίσθησαν τῇδε κάκεῖσε καὶ τὰ τελευταῖα λείψαντα τοῦ Ιουδαικοῦ κράτους ἐξηφανίσθησαν-

γ') Λαμπροὶ ὡσαύτιως αὐτοκράτορες ὑπῆρξαν καὶ οἱ ἐπόμενοι δύο, δὲ Ἀντιωνῖνος (138—161), δοτις διὰ τὴν πολλήν του εὐσέβειαν πρὸς τοὺς γονεῖς ὡρομάσθη Πίος, ἦτοι εὐσεβής, καὶ δὲ Μᾶρκος Αὐγούλιος (161—180), δὲ καὶ ἐξοχὴν φιλόσοφος αὐτοκράτωρ, δοτις κυβερνῶν εἶχε πάντατε πρὸς δρφαλμῶν τὸ τοῦ Πλάτωνος «Τότε οἱ λαοὶ Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θὰ εὐδαιμονήσωσιν, ὅταν ἡ οἱ φιλόσοφοι γίνωσι βασιλεῖς ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν».

‘Απὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου ἄρχεται ἡ παρακμὴ τοῦ δωμαϊκοῦ κράτους. Πάντες οἱ μετ’ αὐτὸν αὐτοκράτορες μέχρι τοῦ Διοκλητιανοῦ, πλὴν ἐλαχίστων ἔξαιρέσεων, ὑπῆρχαν χείριστοι, διὰ δὲ τῆς αισχρᾶς καὶ ἐλευτῆς αὐτῶν διοικήσεως ἐπέφερον τὴν τελείαν παρακμὴν τοῦ δωμαϊκοῦ κράτους.

•Αδικίδεις•

63—64. Εἰπέ μοι περὶ Βεσπασιανοῦ;—Ποίον σπουδαιότατον γεγονός συνέβη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Βεσπασιανοῦ;—Εἰπέ μοι περὶ τοῦ γεγονότος τούτου;—‘Οποιός τις ὑπῆρχεν ὁ Τίτος ὡς αὐτοκράτωρ;—Ποία δυστυχήματα συνέβησαν ἐπὶ Τίτου καὶ ἐποίησε τις ἑδείχθη κατὰ τὰ δυστυχήματα ταῦτα ὁ Τίτος;—Εἰπέ μοι περὶ Δομιτιανοῦ;—Τι γνωρίζεις περὶ τοῦ ἐκ Παλαιστίνης θείου αὐτού γηρύγματος;—Ποῦ ἐστηρίζετο ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τίνος ὀργάνου ἐκηρύχθη καὶ διεσδήθη ὁ χριστιανισμός;—Ποῦ ἐκηρύχθη κατ’ ἀρχὰς ὁ χριστιανισμός καὶ πότε προσέλαβεν οἰκουμενικὸν χαρακτήρα;—Εἰπέ μοι διὰ τι γνωρίζεις περὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου;—Ποῦ ἀπήγνητσε προσκόμματα καὶ διάδοσες τοῦ χριστιανισμοῦ;—Εἰπέ μοι περὶ τῆς διαδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν τῇ θυτικῇ Εὐρώπῃ;

65. Ποίον διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον ὁ Τραϊανός καὶ τί γνωρίζεις περὶ τούτου;—Τι γνωρίζεις περὶ τοῦ πολέμου τοῦ Τραϊανοῦ κατὰ τῶν Δακῶν;—Ποίας χώρας κατέπιεν πολέμησεν ὁ Τραϊανός;—Ποῦ ἀπέθανε ὁ Τραϊανός;—‘Οποίαν ἔκτασιν εἶχεν ἐπὶ Τραϊανοῦ τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος;—Εἰς ποιαν πλάνην ὑπέπεσεν ὁ Τραϊανός;—Τίς ἦτορ ὁ Ἀδριανός;—Τι γνωρίζεις περὶ τῶν ἀνὰ τὸ κράτος περιοδειῶν τοῦ Ἀδριανοῦ;—Πόσας ἔπειτα διήρκησαν αἱ περιοδεῖαι του καὶ ποιαν πόλιν ἔκτισεν οὗτος;—Ποίαν πόλιν ἔξαιρετικῆς ηγάπησεν ὁ Ἀδριανός, ποσάκις ἐπεσκιψθη αὐτήν, καὶ ποια ἔργα κατεσκεύασεν ἐν αὐτῇ;—‘Υπὸ τίνος ουμβάντος διεταράχθη ἡ εἰρηνικὴ βασιλεία τοῦ Ἀδριανοῦ;—Πέθεν προεκλήθη ἡ ἐπανάστασις τῶν Ιουδαίων καὶ τί γνωρίζεις περὶ αὐτῆς;—Τι γνωρίζεις περὶ Ἀντωνίου καὶ περὶ Μάρκου Αὐρηλίου;—‘Οποῖοι ὑπῆρχαν οἱ μετὰ τὸν Μάρκον Αὐρηλίου αὐτοκράτορες;

§ 66. Διοκλητιανὸς καὶ οἱ συνάρχοντες αὐτοῦ.

‘Ο Διοκλητιανὸς (284—305) ὑπῆρξεν ἴκανὸς καὶ δραστήριος αὐτοκράτωρ. Βλέπων οὖτος διὰ δὲν ἐπήρχει μόνος εἰς τὴν διοίκησιν τοσοῦτον ἔκτεταμένου κράτους, προσέλαβε καὶ συνάρχοντα τὸν γενναῖον στρατηγὸν Μαξιμιανὸν καὶ ἀνέθηκεν εἰς τοῦτον τὴν διοίκησιν τῶν δυτικῶν ἡπαρχιῶν, αὐτὸς δὲ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Ἀρατολῆς. Εἴχον δὲ τὰς καθηδρας των διὰ μὲν Μαξιμιανὸς ἐν Μεδιολάνῳ, δὲ δὲ Διοκλητιανὸς ἐν Νικομηδείᾳ τῆς Βιθυνίας. Μετ’ ὀλίγον προσέλαβον οὕτους καὶ δύο ἄλλους συνάρχοντας ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν «καίσαρος», τὸν Γαλέζιοφιο περιθηκόπατρον ιεροτελέστατον διοκλητιανὸν.

καὶ δὲ Μαξιμιανὸς ἔφερον τὴν προσωρυμάτων «αὐγούστου». Οἱ τέσσαρες οὖτοι ἀρχοντες διένειμαν πρόδης ἀλλήλους τὰς ἐπαρχίας. Ἐν τούτοις δὲ Διοκλητιανὸς ἦτο δὲ πρῶτος αὐγούστος καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀπέρρεε πᾶσα ἀρχή.

‘Ο Διοκλητιανὸς κατὰ παρακίνησιν τοῦ μοχθηροῦ καὶ καινοτρεχοῦς Γαλερίου διέταξε γενικὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμόν, κατὰ τὸν δρόποιον ψελιάδες Χριστιανῶν ὑπέστησαν μαρτυρικὸν θάνατον. Ἐν ᾧτει 305 δὲ Διοκλητιανὸς ἀσθενήσας παρήγησε τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπεσύρθη εἰς Σάλαντα τῆς Αιακατίας, ὅπου διῆλθε τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ἀσχολούμενος εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ κήπου του, ἥραγκασε δὲ καὶ τὸν Μαξιμιανὸν νέφελον φθῆται τῆς ἀρχῆς.

Οἱ δύο καίσαρες Γαλέριος καὶ Κωνστάντιος ἀνηγορεύθησαν αὐγούστοι, προσέλαβον δὲ καὶ δύο καίσαρας τὸν Σεβῆδον καὶ τὸν Μαξιμῖνον. Τότε καὶ δὲ λαὸς τῆς Ρώμης ἀνηγόρευσεν αὐτοκράτορα τὸν Μεξέντιον, διστις προσέλαβεν δὲς συνάρχοντα τὸν πατέρα του Μαξιμιανὸν. Οὕτω παρήγθη ἐν τῷ φρωματικῷ κράτει πολυαρχία. Ἄντι δὲ τοῦ ἀποθανόντος μετ' ὀλίγον Κωνσταντίου τοῦ Χλωροῦ ἔγινεν αὐγούστος δὲνδις αὐτοῦ Κωνσταντῖνος ἢ ἄντι δὲ τοῦ Σεβῆδον φορευμέντος δὲ Λικίνιος. Ἀλλ’ οἱ ἐξ οὗτοι αὐτοκράτορες μετά τυραννίου περιωθίσθησαν εἰς τέσσαρας καὶ ἥρχον ἐν μετρίᾳ τῇ Δύσει δὲ Μαξέντιος καὶ δὲ Κωνσταντῖνος, ἐν δὲ τῇ Ἀνατολῇ δὲ Λικίνιος καὶ δὲ Μαξιμῖνος.

§ 67. Οἱ κατὰ τινὰ χριστιανῶν μεγάλοι διωγμοί.

‘Ο χριστιανισμός, μέχοι εἰς οὖν ἐμπεδωθῆ καὶ καισαρέσση ἐν τῷ πόσιμῳ, ἐλέγει νέφελον ἀντιπαλαίσῃ ὅχι μόνον πρόδης τὰς παλαιὰς θρησκείας, ἀλλὰ καὶ πρόδης αὐτὴν τὴν φωμαϊκὴν πολιτείαν. Καὶ ἦτο μὲν ἡ φωμαϊκὴ πολιτεία ἀνεξίθοησκος, ἀλλ’ ἡ ἀνεξιθοησκεία αὐτῇ ἀνεφέρεστο εἰς θρησκείας ἀνεγνωρισμένας ἐθνῶν ὑποτακτικούς. Ἀλλως δὲ ὅμως είχε τὸ ποργύμα προκειμένου περὶ Χριστιανῶν.

‘Ο χριστιανισμός δὲν ἦτο θρησκεία λαοῦ τυρος, θρησκεία τοιαύτης δὲν ἦτο θρησκεία κοινή τις αἵμης θρησκείας, τοιαύτης δὲν αἴρει θεωρεῖ δὲν πλαδοὺς τοὺς ἐν Ρώμῃ διατρίβοντας χριστιανοὺς πολιτεία εδειξεν ἀδιαφορίαν μικρόν, ἐπειδή οἱ χριστιανοὶ εἰς μέρη ἀπόκρυψαν.

καὶ ἥρχισαν νὰ κυκλοφορῶσιν ἀσαφεῖς καὶ συγκεχυμέναι διαδόσεις δι-
δῆθεν εἰς τὰς κρυφίας αὐτῶν ουρανούσεις ἐπέλουν δόγμα καὶ συνωμό-
τουν κατὰ τοῦ καθεστῶτος. Ἐνεκα τούτου λοιπὸν ἥρχισεν ἐπίσημος δι-
ωγμὸς κατ' αὐτῶν. Οἱ Ἡρακλῖτοι ἄλλως αὐτοκράτορες δὲν ἥδύιαντο
νὰ βλέπωσι μὲ καλὸν δῆμα τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, διότι, ἐνῷ οὗ-
τοι διέθειον δῆπος ἥθελον τὴν ζωὴν τῶν ὑπηκόων των, ὁ χριστιαν-
ισμὸς ἐκήρυξε τὴν ισότητα μεταξὺ αὐτοκράτορος καὶ δούλου, τὴν ζωὴν
τοῦ δούλου μόνος ὁ θεὸς ἔξουσιάζει· καὶ ἐνῷ ἡ εἰκὼν τοῦ αὐτοκράτορος
ἐπιμάτιο μὲ θείας τιμᾶς καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ θάνατον ἔθεο-
ποιεῖτο, ὁ χριστιανισμὸς ἐκήρυξε τὴν ιατρείαν μόνον τοῦ ἑρός θεοῦ
καὶ ἀπηγόρευε πᾶσαν ἀνθρωπολατρείαν.

Διωγμοὶ κατὰ τῶν χριστιανῶν ἔγιναν δέκα. Ἐκ τούτων σκληρό-
τατος ἦτο ὁ πρῶτος, δστις ἔγινεν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Νέρωνος. Τὰ
βασανιστήρια ἦσαν ἀπανθρωπότατα· περιετύλισσον τὸν δυστυχεῖς χρι-
στιανοὺς εἰς δέρματα ἀγοίων θηριῶν καὶ παρέδιδον αὐτοὺς εἰς τὸν
κύρας διὰ νὰ τὸν κατασπαράξωσιν, ἢ ἥλειφον τὰ σώματά των μὲ
πισσαν, ἀνήρτων ἔπειτα αὐτοὺς εἰς δοκοὺς καὶ τὸν ἔκαιον. Τότε ἐμαρ-
τύρησαν οἱ κορυφαῖοι τῶν ἀποστόλων Πέτρος καὶ Παῦλος. Ἐπίσης
σκληρότατος ἦτο καὶ ὁ τελευταῖος διωγμός, δστις ἔγινεν ἐπὶ τοῦ αὐτο-
κράτορος Διοκλητιανοῦ. Ὁ διωγμὸς οὗτος διήρκεσεν διτὸν ἔτη καὶ
ῳδομάσθη ἐποχὴ ἡ τῶν μαρτύρων, διότι χιλιάδες χριστιανῶν
ὑπέστησαν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον.

Καθ' ὅλους τὸν διωγμὸν οἱ Χριστιανοὶ ἔδειξαν ὑπεράνθρωπον
θάρρος, τὸ δόποιον ἔκινε τὸν θαυμασμὸν καὶ αὐτῶν τῶν διωκτῶν. Καὶ
αὐτοὶ οἱ βασανισταὶ τῶν χριστιανῶν πολλάκις τόσον πολὺ ἐξεπλήγιοντο
ἐκ τοῦ θάρρους ἐκείνων, ὥστε ἐκήρυξτον ἕαυτοὺς Χριστιανοὺς καὶ συ-
απέθηκον ὁμοῦ μὲ τὸν Χριστιανὸν ὡς μάρτυρες. Εἰς τὸν κατὰ
τῶν χριστιανῶν διωγμὸν ἔθεσεν δοιοτικῶς τέρμα ὁ Μέγας Κωνσταν-
τῖνος.

Ἀδεκάνεις.

66. Τις ἦτο ὁ Διοκλητιανός; — Ποιον προσέλαθεν οὗτος ὡς συνάρχοντα καὶ διά-
— Ποιαν είχε καθέδραν ὁ Διοκλητιανός καὶ ποιαν ὁ Μαξιμιανός; — Ἀπὸ τίνος ἀπέρ-
τας ἀρχῆς; — Ὁ ποιός διοίται ἦτος ὁ Γαλέριος καὶ εἰς ποίαν κακήν πρᾶξιν ὥθησε τὸν
τυχόν; — Ποῦ καὶ πότε ἔγινε τὰ τελευταῖά του ἔτη ὁ Διοκλητιανός; — Τι παρή-
γε τηνήσεως τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ τοῦ Μαξιμιανοῦ; — Εἰς πόσους τέλος
τηνήσεως τοῦ Διοκλητιανοῦ; — Τίνες ἥρχον ἐν τῇ Ἀγατολῃ καὶ τίνες ἐν τῇ Δύσει;
— Οἱ αὐτοκράτορες, τίνες ἥρχον ἐν τῇ Ἀγατολῃ καὶ τίνες ἐν τῇ Δύσει;

— Οἱ φημιστοὶ θηθῆκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

67. Κατὰ τίνων εἶχε ν' ἀντιπαλαισθήση ὁ χριστιανισμός μέχρις ὅτου ἐμπεδωθῇ; — Πᾶς ἐφέρετο κατ' ἔργας ή ρωμαϊκή πολιτεία πρὸς τοὺς χριστιανούς καὶ διατί; — Ποιὰ ιδέα ἐσχημάτισθη περὶ τῶν χριστιανῶν κατόπιν καὶ τὶ συνετέλεσεν εἰς τοῦτο; — Εἰπέ μοι περὶ τῶν διωγμῶν τῶν χριστιανῶν;

§ 68. *Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας (306 – 337). — Πόλεμοι αὐτοῦ πρὸς τὸν Μαξέντιον καὶ πρὸς τὸν Διοκλητίαν.*

Ο Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἦτο νίδος τοῦ Κωνσταντίου τοῦ Χλωροῦ καὶ τῆς Χριστιανῆς Ἐλένης, διεδέχθη δὲ ἐν τῷ θρόνῳ τὸν πατέρα του καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Γαλατίας, Ἰσπανίας καὶ Βρεττανίας.

Ο Μαξέντιος διερρευόμενος τὴν κατάκτησιν τῶν ἐπαρχιῶν, τῶν δποίων ἤρχεν ὁ Κωνσταντῖνος, γαμβρός του ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ Φαύστᾳ, παρεσκευάζετο εἰς πόλεμον καὶ αὐτοῦ. Ἀλλ᾽ ὁ Κωνσταντῖνος θέλων νὰ προκαταλάβῃ ἀνέτοιμον τὸν ἀντίπαλόν του ἐπῆλθεν ἀμέσως καὶ αὐτοῦ. "Οτι" ἔφθασεν εἰς τὸν πρόποδας τῶν "Ἀλπεων, κατελήφθη ὑπὸ ἀνησυχίας διὰ τὴν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος, πρῶτον διότι ὁ σιρατός του ἦτο κατὰ πολὺ μικρότερος τοῦ σιρατοῦ τοῦ Μαξέντιου, καὶ δεύτερον διότι ἐπήρχετο ἐναρτίον τῆς Ῥώμης, τὴν ὁποίαν οἱ Ῥωμαῖοι ἐθεώρουν ὡς ἴερὰν πόλιν.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀνησυχίας του ταύτης εἶδεν ὁ Κωνσταντῖνος, κατὰ τὴν περιλάλητον παράδοσιν, ἡμέραν τυνά περὶ τὴν μεσημβρίαν φωτεινόν τι σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ ἐν σχήμασι σταυροῦ, τὸ δποῖον ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν «Ἐν τούτῳ νίκα». Ὁ Κωνσταντῖνος ἐξεπλάγη ἐν τούτοις δὲν ἦτο τελείως πεπεισμένος. Ἀπέμενον εἰς τὸ πνεῦμά του ἀμφιβολίαι τινές. Ἀλλ᾽ ὅτι ἐπῆλθε νύξ, εἶδε καθ' ὑπνον τὸν Χριστόν, ὃστις ἐκράτει εἰς κεῖράς του στραυρὸν καὶ τοῦ εἶπε νὰ μεταχειρίζηται τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ὡς ὅπλον κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ὁ Κωνσταντῖνος πεισθεὶς περὶ τῆς ἀληθείας τῆς χριστιανικῆς πίστεως διέταξε νὰ κατασκευάσωσι σημαίαν, ἡ ὁποία ἔφερεν εἰς τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ κοντοῦ σταυροῦ μὲ τὸ μονόγραμμα Χ. Ρ. (= Χριστός). Οὕτω λοιπὸν κατεσκευάσθη ἡ πρώτη χριστιανικὴ σημαία, ἥτις ὀνομάσθη λάβαρον καὶ ἦτις δι-

M. Κωνσταντῖνος

έγειρε μέγαν ἐνθουσιασμὸν εἰς τοὺς ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Κωνσταντίνου εὐδισκομένους πολναρίθμους Χριστιανούς.

Προηγουμένου τοῦ λαβάρου δὲ Κωνσταντίνος ὥρμησε μετὰ θάρρους κατὰ τοῦ Μαξεντίου. Παρὰ τὴν Μονήβιαν γέφυραν κατὰ τὴν εῖσοδον τῆς Ῥώμης συνάπτεται μάχη φονική. Ὁ Μαξέντιος νικᾶται καὶ φεύγων πίπτει εἰς τὸν Τίβεριν ποταμὸν καὶ πνίγεται, δὲ δὲ Κωνσταντίνος εἰσέρχεται ψηλαμβεντικῶς εἰς τὴν Ῥώμην.

Μετ'οὐ πολὺ δὲ Κωνσταντίνος ἀπῆλθεν εἰς Μεδιόλαντον, ὅπου προσῆλθε καὶ ὁ αὔγουστος τῆς Ἀρατολῆς Λικίνιος καὶ ἐτέλεσε τοὺς γάμους του μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Κωνσταντίνου Κωνσταντίας. Φρονῶν δὲ δὲ Κωνσταντίνος διτὶ ἡ λαμπρὰ κατὰ τοῦ Μαξεντίου νίκη του ὠφείλετο εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Χριστοῦ, ἐξέδωκεν ἐν Μεδιολάνῳ ἀπὸ κοινοῦ μὲν τὸν Λικίνιον διάταγμα, δι'οῦ κατεπαύετο πᾶς διωγμὸς κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ ἀπενέμετο πλήρης θρησκευτικὴ ἐλευθερία εἰς ὅλους τοὺς ὑπηκόους τοῦ κράτους. Τοιουντορόπως ἡ νέα θρησκεία τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ ὑπέστη τρομεροὺς διωγμούς, νῦν διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ Κωνσταντίνου ἔξησφαλίσθη καὶ ἐστερεώθη.

Οὐ Λικίνιος ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἀρατολὴν κατέβαλε διὰ πολέμου τὸ Μαξιμῖνον καὶ οὕτως ἔμεινε μόνος ἄρχων ἐν τῇ Ἀρατολῇ, ἐνῷ ἐν τῇ Δύσει ἦρχε μόνος δὲ Κωνσταντίνος. Ἀλλὰ μετά τινα χρόνον δὲ Κωνσταντίνος περιῆλθεν εἰς πόλεμον πρὸς τὸν Λικίνιον. Κατατροπώσας δὲ αὐτὸν πρῶτον παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν τῷ 321 καὶ ἔπειτα παρὰ τὴν Χρυσόπολιν, κατέστη μόνος κύριος Ἀρατολῆς καὶ Δύσεως. Ἐκτοτε δὲ Κωνσταντίνος ἐκηρύχθη ἀναφανδὸν ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ διαφροτρόπως ἐπροστάτευσε τοὺς χριστιανούς.

§ 69. Αἴρεσις τοῦ Ἀρείου.—Ἡ πρώτη Οἰκουμενικὴ
Σύνοδος.—Κτίσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως.—
Θάνατος τοῦ Κωνσταντίνου.

Καὶ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν δὲ Ἀρείος, ἵερενς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, θέλων νὰ δώσῃ μᾶλλον μονοθεϊκὸν χαρακτῆρα εἰς τὸν χριστιανισμόν, ἐδίδασκεν διτὶ δὲ Χριστὸς δὲν ἦτο ἐν τριάδι θεός, ἀλλὰ κιόσμα τοῦ θεοῦ. Τὸ τελειότερον δὲν ὅμως δύων τῶν κτισμάτων. Ἡ αἴρεσις αὗτη τοῦ Ἀρείου προσείλκυσε πολλοὺς διάδοὺς καὶ προεκάλεσε μακρὰς συζητήσεις καὶ διαμάχας εἰς τὸ κράτος. Ὁ Κωνσταντίνος θέλων νὰ φέρῃ τὴν ἐνότητα Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ τὴν διμόνιαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν συνεκάλεσε τοὺς ἐπισκόπους εἰς σύνοδον διὰ τὰ ἀποφασίσωσι περὶ τοῦ ζητήματος. Ἡ σύνοδος αὗτη ἦν δύνομάζεται «πρώτη οἰκουμενικὴ σύνοδος» συνῆλθεν τῷ 325 εἰς τὴν Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας, ἀπετελεῖτο δὲ ἐκ 318 πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Μετὰ πολλὰς συζητήσεις κατεδίκασεν αὕτη σχεδὸν παμψηφεὶ τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου καὶ συνέταξε τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως μέχρι τοῦ 8ου ἀριθμοῦ. Ἐθεοπίσθη δὲ διὰ τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως δι τὸ Χριστὸς εἶναι τέλειος θεός, ὡς ὁ πατήρ, καὶ διμοούσιος ἦτοι ἐντελῶς ἐκ τῆς αὐτῆς οὐδίας.

Μετὰ τὴν διαρρόθμοιν τοῦ θρησκευτικοῦ ζητήματος δι Κωνσταντίνου ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην. Καὶ δὲν είχε μὲν ἀκόμη βαπτισθῆ, ἀλλὰ καὶ ὅδίαν ἦτο χριστιανός. Ἐπειδὴ δὲν Ῥώμη ἐπεκράτει ἡ εἰδωλολατρεία καὶ ἐπομένως δὲν ἥδυνατο τὰ χρησιμεύοντα πόλις αὕτη ὡς καθέδρα τοῦ πρώτου χριστιανοῦ ἡγεμόνος, δι Κωνσταντίνου ἀπεφάσισε τὰ μετοφέρῃ τὴν ἔδραν τον εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ἑκείνας χώρας, εἰς τὰς δύοις παρήγθη καὶ τοσοῦτον ἡδοκίμησε τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα. Ἀπῆλθε λοιπὸν εἰς τὴν Ἀρατολήν καὶ ὡς τόπον διὰ τὴν νέαν καθέδραν του ἐξέλεξε τὸ ἀρχαῖον Βυζάντιον ἐπὶ τοῦ θραπεικοῦ Βοσπόρου. Ο Κωνσταντίνος ἐξέτεινε τὸν περίβολον τοῦ Βυζαντίου, περιέβαλεν αὐτὸν μὲν ἵσχυρὰ τείχη καὶ ἐκαλλώπισε μὲν διάφορα μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα. Ἡ νέα πρωτεύουσα ὠνομάσθη κατ' ἀρχὰς Νέα Ῥώμη, βραδύτερον δὲ Κωνσταντινούπολις ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κωνσταντίνου. Ταύτης τὰ ἐγκαίνια ἐτελέσθησαν μεγαλοπρεπῶς τῇ 11 Μαΐου 330.

Καθ' ὃν χρόνον δι Κωνσταντίνος ἦλθεν εἰς τὴν Ἀρατολήν διὰ τὰ ἐκλέξη τὴν νέαν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του, ἡ μήτηρ του, ἡ ἐνσεβής Ἐλένη, ἐπορεύθη εἰς Παλαιστίνην καὶ μετὰ πολλὰς ἔρεύνας ἀνεῦρε τὸν τάφον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν Τίμιον Σταυρόν. Ἐπὶ τοῦ Παραγίου τάφου δι Κωνσταντίνος ἀνήγειρε λαμπρὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως.

Ἐν ᾧ τοῦ 337 δι Κωνσταντίνος ενδιοικόμενος ἐν Βιθυνίᾳ ἡσθένησε, προαιτηθεὶς δὲ τὸν θάνατόν του ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Νικομηδείας Ἐνσεβίου, ἀπέθανε δὲ τῇ 21 Μαΐου 337. Ο νεκρός του μετακομισθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τῶν ἀγίων Ἀποστόλων. Ο Κωνσταντίνος ὠνομάσθη Μέγας ὡς ἐγκαυνίσας νέαν περιόδον ἐν τῇ ιστορίᾳ ὑπὸ δὲ τῆς Ἐκκλησίας κατειάχθη καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Κωνσταντίνου Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

σταντίνου Ἐλένη, ἀμφοτέρων δὲ τὴν μνήμην ἔορτάζει κατ' ἔτος ἡ Ἔκκλησία τῇ 21 Μαΐου.

§ 70. Διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου—^οΙουλιανὸς
δ Παραβάτης (361—363).

Ο Μέγας Κωνσταντῖνος, ποὶν ἀποθάνη, διένειμε τὸ κράτος εἰς τοὺς τρεῖς υἱούς του Κωνσταντίνου τὸν Β', Κωντάνιον καὶ Κώνσταντα, καὶ εἰς τὸν ἀνεψιόν του Δαλμάτιον καὶ Ἀντιβαλιανόν. Ἀλλὰ μετὰ τὸν ἀμοιβαῖον σπαραγμὸν τούτων διόρος τοῦ δωματικοῦ κράτους περιῆλθεν εἰς τὸν Ἰουλιανόν, ἀνεψιὸν τοῦ Κωνσταντίνου.

Ο ^οΙουλιανὸς ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ἀθήναις, δπον εἶχε συμμαθητὰς Βασίλειον τὸν Μέγαν καὶ Γοργόδιον τὸν Ναζιαζηρόν, ἐμελέτησε τὰ ἀρχαῖα ἀριστονοργήματα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἀπεθαύμασε τὸ ἥμικὸν καὶ πολιτικὸν μεγαλεῖον, ἐντὸς τοῦ δποίου εἶχον παραχθῆ τὰ συγγράμματα ταῦτα. Διὰ τοῦτο, δτ ἔγινεν αὐτοκράτωρ, ἐπεχείρησε ν ἀνορθώσῃ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν θρησκείαν, δι δ καὶ ὑπὸ τῆς Ἔκκλησίας ὠνομάσθη ^οΑ ποστάτης καὶ Παραβάτης.

Διὰ τῆς ἀνορθώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ θρησκεύματος ἐνόμιζεν δ ^οΙουλιανὸς δι τὰ ηδύνατο νὰ ἐπανέλθῃ δ παλαιὸς λαμπρὸς Ἑλληνικὸς αἰών μὲ δλα τὰ μεγαλουργὰ κατορθώματα. Ἀλλὰ πᾶσαι αἱ προσπάθειαι του ἀπέβησαν μάταιαι. ^οΗ ἀρχαία θρησκεία εἶχε πλέον πρὸ πολλοῦ ἐκπιεύσει. Τούτωντίον δὲ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἦτο τεθεμελιωμένη ἐπὶ βάσεως ἀσαλεύτου. Μετὰ διετῆ βασιλείαν δ ^οΙουλιανὸς ἀπέθανε πολεμῶν πρὸς τὸν Πέρσας.

^οΑ δικήδεις.

68. Τίνος υἱὸς ἦτο δ Κωνσταντῖνος δ Μέγας;—Κατὰ τίνος ἐπολέμησεν δ Κωνσταντῖνος κατὰ πρῶτον;—Εἰπέ μοι τὰ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον;—Εἰς ποίαν σπουδαίαν πρᾶξιν προέσθη δ Κωνσταντῖνος μετὰ τὸν κατὰ τοῦ Μαξεντίου πόλεμον;—Κατὰ τίνος ἐπολέμησεν ἔπειτα δ Κωνσταντῖνος;—Εἰπέ μοι περὶ τοῦ κατὰ τοῦ Λικινίου πολέμου;—Τι γνωρίζεις περὶ τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου;—Τι γνωρίζεις περὶ τῆς νέας καθέδρας τοῦ Κωνσταντίνου;—Πότε ἐτελέσθησαν τὰ ἔγκαινια τῆς νέας καθέδρας τοῦ Κωνσταντίνου;—Τύπο τίνος ἀνευρέθη δ Τίμιος Σταύρος ἐν Ιερουσαλήμ καὶ τι ιερύθη ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Χριστοῦ;—Τι γνωρίζεις περὶ τῆς ἀσθενείας καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κωνσταντίνου;—Ποῦ ἐτάφη δ Κωνσταντῖνος;—Πῶς ἐτίμησεν αὐτὸν καὶ τὴν μητέρα του ἡ Ἔκκλησία;—Πῶς ὠνομάσθη ὑπὸ τῆς ιστορίας;

69—70. Εἰπέ μοι περὶ τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου;—Ποῦ ἐξεπαιδεύθη δ ^οΙουλιανός;—Τι ἐμελέτησε καὶ τι ἀπεθαύμασε;—Πῶς ὠνομάσθη ὑπὸ

τῆς Ἐκκλησίας ὁ Ἰουλιανὸς καὶ διατί ; — Ἐπέτυχον αἱ προσπάθειαι τοῦ Ἰουλιανοῦ πρὸς ἀνόρθωσιν τοῦ ἀρχαῖου θρησκεύματος ; — Ποῦ ἀπέθανεν ὁ Ἰουλιανός ;

§ 71. *Οὐαλεντιανὸς Α'* (364—376).—*Οὐάλης* (364—378)
Μετανάστευσις τῶν ἐθνῶν.—Γότθοι.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε πλέον κληρονόμος τῆς ἀρχῆς ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Κωνσταντίνου, ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὁ Ἰοβιανός, ἀνώτερος ἀξιωματικός, δοσις κατήργησε τὰ ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς θρησκείας διατάγματα τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ ἀνεκήρυξεν ἐπιφρατοῦσαν θρησκείαν τὸν χριστιανισμόν. Ἀποθανόντος μετά τινας μῆνας τοῦ Ἰοβιανοῦ, ἔγινεν αὐτοκράτωρ ὁ Οὐαλεντιανὸς Α'. Οὗτος προσέλαβεν ὡς συνάρχοντα τὸν ἀδελφόν του Οὐάλεντα καὶ ἀνέθηκεν εἰς τοῦτον τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἀνατολῆς, αὐτὸς δὲ διετήρησε τὴν κυβέρνησιν τῆς Δύσεως ἔχων τὴν καθέδραν ἐν Μεδιολάνῳ,

Οτέ βασίλευεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὁ Οὐάλης, ἔλαβεν ἀρχὴν ἡ καλούμενη μεγάλη μετανάστευσις τῶν ἐθνῶν, ἡτις ἔγινεν ἀφορμὴ μεγάλων μεταβολῶν καὶ εἰς τὸ ὁμαϊκὸν κράτος καὶ εἰς τὸν βαρβαρικὸν κόσμον τῆς Δύσεως.

Οἱ Οὐννοί, ἔθνος βάρβαρον, δυσειδὲς καὶ νομαδικόν, ἀνῆκον εἰς τὴν μογγολικὴν φυλήν, ἀναχωρήσαντες ἐκ τῶν ἀχανῶν πεδιάδων τῆς βορείου Ἀσίας, ὅπου ἔκπαλαι ἐπλανῶντο, καὶ διαπεράσαντες τὸν Βόλγαν ποταμὸν τῷ 374 εἰσέπεσον εἰς τὴν Εὐρωπὴν ἐνπείροντες πανταχοῦ τὸν φόβον καὶ τὸν τρόμον. Πρώτους καθυπέταξαν τὸν Ἀλανούς, οἱ δποῖοι κατέκουν τὰς μεταξὺ Βόλγα καὶ Τανάϊδος χώρας. Ἐπειτα προσέβαλον τὸ μέγα κράτος τῶν Γότθων, τὸ δποῖον ἐξετείνετο ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ Εδεσίνου Πόρτου καὶ ἀπὸ τοῦ Τανάϊδος μέχρι τοῦ Δουνάβεως.

Οἱ Γότθοι, γερμανικῆς καταγωγῆς, διηροῦντο εἰς δύο κλάδους, τοὺς Ὀστρογότθους καὶ τοὺς Βησιγότθους. Πρῶτοι προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν Οὐννων οἱ Ὀστρογότθοι καὶ καταδιωκόμενοι ἐτράπησαν πρὸς τὰς σημερινὰς οὐγγρικὰς καὶ αὐστριακὰς χώρας. Ἐπειτα προσεβλήθησαν οἱ Βησιγότθοι. Μὴ δυνάμενοι οἱ Βησιγότθοι ν ἀνθέξωσιν εἰς τὸν κείμαρρον ἐκεῖνον, ἐζήτησαν παρὰ τοῦ Οὐάλεντος τὴν ἀδειαν ἥτις διαβῶσι τὸν Δούναβιν καὶ ἥτις ἐγκατασταθῶσιν ἐντὸς τῶν δρίών τοῦ κράτους τοῦ ὡς ὑπήκοοι αὐτοῦ. Μετά τινας δισταγμοὺς ὁ Οὐάλης ἐπέτρεψε τοῦτο εἰς

τοὺς Βησιγότθους καὶ παρεχώρησαν εἰς αὐτοὺς κατοικίας ἐν τῇ κάτω Μοισίᾳ, τῇ σημερινῇ Βουλγαρίᾳ.⁷ Άλλ' ἡ πλεονεξία τῶν Ρωμαίων ἐπάρχων ἔξωθησε μετ' δλίγων τοὺς Βησιγότθους εἰς ἐπανάστασιν.⁸ Ἐξεχύθησαν οὗτοι εἰς τὴν Θράκην, ἐλεημάτονυ δὲ τὰς πόλεις αὐτῆς καὶ ὥχμαλώτιζον τοὺς κατοίκους. Ο Οὐάλης ἐστράτευσε κατὰ τῶν Βησιγότθων, ἀλλὰ παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν ἐπικήθη καὶ ἐφονεύθη μετὰ τοῦ πλείστου τῆς στρατιᾶς του (378).

Ἐν τῷ πεταξὸν εἶχεν ἀποθάνει ἐν τῇ Δύσει ὁ Οὐάλεντιανὸς Α', διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ νίος του Γρατιανός, δστις προσέλαβεν ὡς συνάρχοντα τὸν ἀδελφόν του Οὐάλεντιανὸν Β'.⁹ Ο Γρατιανὸς μὴ δυνάμενος νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους, τοῦ ὑπὸ τῶν Γότθων διαρπαζομένου, ἀνέδειξεν αὐτοκράτορα τῆς Ἀνατολῆς ἕνα τῶν ἀρίστων στρατηγῶν του, τὸν ἐξ Ἰσπανίας Θεοδόσιον.

§ 72. Θεοδόσιος Α' (379—395).

Ο Θεοδόσιος Α', ὁ ἐπικαλούμενος Μέγας, ἦτο ἀνήρ συνετὸς καὶ ἀνδρεῖος.¹⁰ Αφοῦ παρέλαβε τὴν ἀρχὴν τῆς Ἀνατολῆς ἐπέστησε κατὸ ποδῶν δληγη τὴν προσοχήν του ἐπὶ τῶν Βησιγότθων, οἵτινες εἶχον προβῆ μέχρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μετὰ τετραετεῖς ἀγῶνας κατώρθωσεν ἐν μέρει μὲν διὰ τῶν δπλων, ἐν μέρει δὲ διὰ τῆς πολιτικῆς νόμοποτάξη τοὺς Βησιγότθους, ἐπέτρεψε δὲ εἰς αὐτοὺς νὰ κατοικήσωσι ἐκ νέου εἰς τὸ κράτος του ὡς ὑπήκοοι.

Ο Θεοδόσιος ἀνεδείχθη ὑπέρμαχος τῆς Ὁρθοδοξίας. Συνεκάλεσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 381 τὴν δευτέραν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἵνα κατεδίκασε τὴν αἵρεσιν τοῦ Μακεδονίου, ἀπορρίπτοντος τὴν θεότητα τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, καὶ συντπλήρωσε τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως διὰ τῆς προσθήκης καὶ ἐιέρων τεσσάρων ἀρθρῶν, διὰ τῶν δποίων ἐκνοώθη τὸ δόγμα περὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος.

Ο Θεοδόσιος συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ χριστιανισμοῦ.¹¹ Ενῷ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἤρείχετο τὸν ἐθνισμόν, ὁ Θεοδόσιος κατεπίεσεν αὐτὸν πολὺ. Λιὰ διατάγματος ἐκδοθέντος τῷ 392 διέλυσε τοὺς συλλόγους τῶν ἐθνικῶν λεόντων, ἐκλεισε τοὺς γραφῆς καὶ τημαντεῖα, καὶ κατήργησε καθ' ὅλοκληρὰν τὴν εἰδωλολατρείαν. Κατήργησε προσέτι τοὺς Ολυμπιακοὺς ἀγῶνας. Οὕτω δ' ἔγινεν ὁ μέγας θεμελιωτὴ καὶ ἰδρυτὴς τοῦ χριστιανισμοῦ.

Αλλ' ἐνῷ ή Ἀνατολὴ διὰ τοῦ Θεοδοσίου ἀνέκτησε τὴν εἰρήνην, ἡ Δύσις ἐσαλεύετο ὑπὸ δεινῆς ἀναρχίας, φονευθέντος καὶ τοῦ Γραμματοῦ καὶ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν τοῦ ἀδελφοῦ του Οὐαλεντιανοῦ Β'. Ὁ Θεοδόσιος στρατεύσας δὲς εἰς τὴν Δύσιν κατέστειλε τὴν ἀναρχίαν, κατέβαλε τοὺς διαφόρους ἔχθρους καὶ ἀποκατέστησε τὴν τάξιν, ἥνωσε δὲ ἄπαν τὸ δωματικὸν κράτος ὑπὸ τὸ σκῆπτρον του (394). Άλλὰ μετὰ μικρὸν ἡσθένησεν ἐν Μαδιολάρῳ καὶ ἀπέθανε τῷ 395. Πρὸ τοῦ θανάτου του διεμοίρασε τὸ κράτος εἰς τὸν δύο νιούς του· καὶ τὸ μὲν ἀνατολικὸν ἔδωκεν εἰς τὸν προσβύτερον Ἀρχάδιον, τὸ δὲ δυτικὸν εἰς τὸν νεώτερον Ὀρώριον.

Ἐκ τῶν δύο τούτων κρατῶν τὸ δυτικὸν διετηρήθη ἐπὶ μίαν περίπου ἑκατονταετηγίδα. Διάφορα βάρβαρα ἔθνη εἰσβαλόντα πανταχόθεν ἔλεγκτάτουν καὶ κατέστρεψον αὐτό. Τέλος τῷ 476 μ.Χ. κατελύθη τὸ δυτικὸν δωματικὸν κράτος καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ ἴδογύθησαν διάφορα βαρβαρικὰ βασίλεια. Τὸ δὲ ἀνατολικὸν διετηρήθη ὑπὲρ τὰ χίλια ἔτη.

Άδειάσεις

71. Τις διεδέχθη τὸν Ἰουλιανὸν καὶ εἰς τὶ προέδη ἀμέσως οὗτος; — Τις διεδέχθη τὸν Ἰούδαιον καὶ διόποιον προσέλαθε συνάρχοντα; — Τι ἔλαθε χώραν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Οὐαλεντίνου ἐν Ἀνατολῇ; — Εἰπέ μοι δι, τι γνωρίζεις περὶ Οὐηννων; — Τίνος καταγωγῆς ἦσαν οἱ Γότθοι; καὶ εἰς τὶ διηροῦντο; — Ποῖοι προσεδέληθησαν πρῶτοι ὑπὸ τῶν Οὐηννων καὶ ποῦ κατέψυχον; — Τι ἔκαμπον οἱ Βησιγότθοι, διτε προσεδέληθησαν ὑπὸ τῶν Οὐηννων; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ πολέμου τοῦ Οὐαλεντίνου κατὰ τῶν Βησιγότθων; — Τις διεδέχθη τὸν Οὐαλεντιανὸν Α' καὶ ποῖον προσέλαθεν οὗτος ὡς συνάρχοντα;

72. Εἰπέ μοι περὶ Θεοδοσίου τοῦ Α' καὶ περὶ τῶν ἀγώνων αὐτοῦ κατὰ τῶν Βησιγότθων; — Εἰπέ μοι περὶ τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου; — Ποίαν ὑποστήριξεν παρέσχεν εἰς τὸν χριστιανισμὸν δι Θεοδόσιος καὶ πῶς ὠνομάσθη διὰ τοῦτο — Εἰπέ μοι περὶ τῆς ἐνώσεως ὅλου τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ὑπὸ τὸ σκῆπτρον του Θεοδοσίου; — Εἰς ποιους καὶ πῶς διεμοίρασε τὸ ρωμαϊκὸν κράτος δι Θεοδόσιος πρὸ τοῦ θανάτου του;

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

§ 73. Ἰδρυσις τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους.

Ἡ σύστασις τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τῆς ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἦτοι ἀπὸ τῆς μεταθέσεως τῆς αὐτοκρατορικῆς ἔδρας εἰς τὸ Βυζάντιον (330). Άλλ' ή ὑπαρξεῖς αὐτοῦ ὡς ἰδίου καὶ αὐτοτελοῦς κράτους χρονολογεῖται ἀφ' ὅτου δριστικῶς ἀπεχωρί-

σθη ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ δωμαῖκοῦ κράτους, ἥτοι ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Θεοδοσίου Α' (395). Τὸ Βυζαντιακὸν κράτος κατὰ τύπον ἦτοι ὑπὸ πολιτικὴν ἐποψιν ἡτοι κράτος δωμαῖκόν, διότι καὶ ὁ πολιτικὸς καὶ ὁ στρατιωτικὸς αὐτοῦ δργανισμὸς ἦτο δωμαῖκὸς καὶ ἐπίσημος γλῶσσα αὐτοῦ ἦτο ἡ λατινική. Κατ' οὐσίαν δ' ὅμως τὸ ἀνατολικὸν κράτος ἦτο Ἑλληνικόν, διότι πᾶσαι αἱ χῶραι αἱ συνιστῶσαι αὐτὸν ἦσαν ἑλληνικαὶ ἢ ἔξηλληνισμέναι καὶ ἡ λαλουμένη ὑπὸ τοῦ λαοῦ γλῶσσα ἦτο ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἡ γλῶσσα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς παιδεύσεως ἦτο ἐπίσης ἡ ἑλληνική. Ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ τὸ ἀνατολικὸν τοῦτο δωμαῖκὸν κράτος ἔγινε καὶ κατὰ τύπον ἦτοι ὑπὸ πολιτικὴν ἐποψιν καθαρῶς ἑλληνικόν, τοῦτο δὲ συνέβη κατὰ τὸν ἔπειτα μετὰ Χριστού.

§ 74. Ἀρχαδίος (395—408).

Πρῶτος αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους ἦτο ὁ Ἀρχαδίος, νίδις τοῦ Μεγάλου Θεοδοσίου. Ἡ βασιλεία τοῦ Ἀρχαδίου ὑπῆρξεν ἀθλία καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Ἐπὶ τούτου οἱ Βησιγότθοι ἐπανεστάτησαν καὶ ἀνακηρύξαντες ἀρχηγὸν τὸν γενναῖον Ἀλάριχον ἐλεημάτησαν τὴν Θρακήν, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν κυρίως Ἑλλάδα. Συνεπλήρωσαν τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐν Ἐλευσῖνι περιφήμου ταοῦ τῆς Δίημητρος. Προχωρήσαντες δὲ μέχρι Ολυμπίας κατέστρεψαν τὰ πλεῖστα τῶν ἐν αὐτῇ ἴερῶν, ἐν οἷς καὶ τὸν μεγαλοπρεπῆ ταὸν τοῦ Ολυμπίου Διός.

Ἐνῷ δὲ ἡ ἐλεεινὴ αὐλὴ τοῦ Ἀρχαδίου οὐδὲν μέτρον ἔλπεται πρὸς ἀπόκροντον τῶν ἐπιδομέων, δι γενναῖος Στελίχων, ἐπίτροπος τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Δύσεως Ὀρωρίου, μαθὼν τὰς ἐν Ἑλλάδι τρομερὰς καταστροφάς, ἥλθεν αὐτόκλητος μετὰ ἰσχυρᾶς δυνάμεως καὶ κατώρθωσεν νὰ ἐκδιώξῃ ἐκ τῆς Ἑλλάδος τὸν Βησιγότθον.

Ἐπὶ Ἀρχαδίου ἤκμασε καὶ ὁ μέγιστος τῆς Ἐκκλησίας δήτωρ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, στηλιτεύσας ἀπὸ τοῦ ἀιβωνος τὴν ἀκολασίαν καὶ τὴν διαφθορὰν τῆς αὐλῆς, ἐξεθρονίσθη δἰς καὶ ἐξωρίσθη ὑπὸ τῆς ἀκολάστου Εὐδοξίας, συζύγου τοῦ Ἀρχαδίου, ἀπέθανε δ' ἐν τῇ ἐξορίᾳ τῷ 408.

§ 75. Θεοδόσιος Β' ὁ Μικρὸς (408—450).

Πουλχερία καὶ Μαρκιανός.

Τὸν Ἀρχαδίον ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ νίδις του Θεοδόσιος δ' Β', δι πικαλούμενος Μικρὸς καὶ ἀντίθεσιν πρὸς τὸν πάππον του Θεοδόσιον

τὸν Μέγαν. Τοῦτον ἀνήλικον ὅντα ἐπετρόπενεν ἡ ἀδελφή του Πουλχεία. Ὁ Θεοδόσιος ἥλικιαθεὶς ἔλαβε σόζυγον τὴν Ἀθηναΐδα, θυγατέρα τοῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου Δεοντίου, ἣντις βαπτισθεῖσα ὠνομάσθη Εὐδοκία. Ἡ Εὐδοκία ἦτο κάτοχος μεγάλης παιδείας, πολλὰ δὲ ὠφελήθη παρ', αὐτῆς ἡ Ἑλλάς. Τῇ ἐνεργείᾳ τῆς Εὐδοκίας εἰσήχθησαν εἰς τὴν αὐλὴν καὶ εἰς τὴν κυβέρνησιν Ἑλληνικοὶ τούτοις καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα· ἴδούθη δ' ἐν Κωνσταντινούπολει πανεπιστήμιον, ἐν τῷ δποίῳ ἐδιδάσκοντο ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἡ λατινικὴ φιλολογία, ἡ φιλοσοφία, ἡ ὁγιορικὴ καὶ ἡ νομική.

Μετὰ τὸν Θεοδόσιον ἀποθανόντα ἀτεκνον ἐβασίλευεν ἐν Ἰδίῳ δνόματι ἡ ἀδελφή του Πουλχεία, ἣντις ἔλαβε σύζυγον καὶ κατέστησε συνάρχοντα τὸν συγκλητικὸν Μαρκιανόν. Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μαρκιανοῦ εἰς τὸν ἀρχιεπισκόπους Κωνσταντινούπολεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων ἐπεδόθη ἡ προσωρυμία πατριάρχου.

§ 76. Ἰουστινιανὸς (527—565).

Μετὰ τὸν Μαρκιανὸν ἀνέβησαν εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινούπολεως διάφοροι αὐτοκράτορες οὐχὶ πολλοῦ λόγου ἄξιοι. Μετὰ τούτους ἔλαβε τὴν ἀρχὴν δ' Ἰουστινιανός, εἰς τῶν ἐξοχωτέρων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους.

Ο Ἰουστινιανὸς κατήγετο ἐξ εὐτελοῦς γένους, διεδέχθη δὲ εἰς τὸν θρόνον τὸν θεῖόν του Ἰουστίνον, ὑπὸ τοῦ δποίου ἀνετράφη καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐπιμελῶς. Ο Ἰουστινιανὸς ἐλάμπουντε τὸ κράτος του δι' ἐξόχων πολεμικῶν καὶ εἰρηνικῶν ἔργων· εἶχε δὲ συνεργάτας εἰς τοῦτο ἄνδρας ἐπιφανεῖς, τὸν δύο μεγάλους στρατηγοὺς Βελισάριον καὶ Ναοσῆν καὶ τὸν διαπολέστατον ρυμομαθῆ Τριβωνιανόν. Μέγα δύομα ἀπέκτησεν ἐν τῇ ἴστορίᾳ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Θεοδώρα. Η Θεοδώρα κατήγετο ἐξ εὐτελεστάτων γονέων. Ήτο δοχηστρός, ἥθικῶς δὲ καὶ ποιητικῶς ὅχι ἀνεπίληπτος. Διερχόντετο δ' ὅμως ἐπὶ εὐφυΐᾳ, ἐπὶ δυνάμει πνεύματος καὶ θελήσεως, καὶ ἐπὶ ἐξόχῳ καλλονῇ. Γενομένη σύζυγος τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ἀνυψωθεῖσα εἰς τὸν περίλαμπτον θρόνον τοῦ Βυζαντίου ἐξηγενίσθη ἥθικῶς καὶ ὑπῆρξε σύμβουλος καὶ συνεργάτης πιστὴ τοῦ μεγάλων βασιλέως εἰς τὰς κρισίμους μάλιστα περιστάσεις. Η ἐπιρροὴ καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς Θεοδώρας ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἦτο τοιαύτη, ὡστε δὲν δύναται νὰ τοηθῇ ἡ βασιλεία αὐτοῦ Ἑλληνικὴ Ἰστορία N. I. Βραχνοῦ, τόμος B'

άνευ τῆς Θεοδώρας. Ἡ μεγάλη ἀξία τῆς Θεοδώρας κατέδειχθη ἀμέσως κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Νίκα.

Στάσις τοῦ Νίκα. — Ἐν Κωνσταντινούπόλει διηγωνίζοντο πάντοτε δύο μερίδες ἀντίπαλοι ἐν τῷ Ἰπποδρόμῳ, οἱ Πράσινοι καὶ οἱ Βένετοι, ἤτοι κυανοῦ ὁρομάζοντο δὲ οὕτω ἐκ τοῦ χρώματος τῆς στολῆς τῶν ἀμαρτηλατῶν. Ἐκ τῆς ἀντιζηλίας τῶν δύο τούτων μερίδων ἔξεργά- γη τῷ 532 σφοδρὰ στάσις, ἥτις ἐστράφη κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ στα- σιασταί, μεθ' ὧν ἡρώθη καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, διασκορπισθέντες εἰς δλην τὴν πόλιν ἐπυρρόησαν διάφορα αὐτῆς μέρη καὶ ἰδίως δημόσια κτίσια, ἐν οἷς καὶ τὸν ταὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, τὸν δποῖον εἰχεν ἀνεγείρει δέ Μέγας Κωνσταντῖνος, καὶ ἐπλήρωσαν τὴν πόλιν σφα- γῶν. Ὁ κίνδυνος ἦτο μίγιστος. Ὁ Ἰουστινιανὸς φοβήθησε ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ ἐκ τῆς πρωτευούσης. Ἄλλος ἡ τολμηρὰ Θεοδώρα ἀντετάχθη εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς φυγῆς καὶ μετὰ βασιλικῆς μεγαλοπρεπείας ὕμι- λησε πρὸς τὸν Ἰουστινιανόν, εἰποῦσα ἐν τέλει «Καλὸν ἐντάφιον εἶνε ἡ βασιλεία». Ὁ Ἰουστινιανὸς ἔδωκε τότε ἐντολὴν εἰς τὸν στρατηγὸν Βε- λισάριον νὰ καταστέλῃ τὴν στάσιν διὰ παντὸς μέσουν. Καὶ ἀληθῶς ὁ Βελισάριος, ἀφοῦ κατώρθωσε πρῶτον νὰ διαιρέσῃ τὸν στασιαστάς, ἐπιπεσὼν ἐπειτα κατ' αὐτῶν ἐπίγνενε τελείαν καταστροφήν, φονεύσας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ 30,000 καὶ ἀπαλλάξας οὕτω τὴν πρωτεύουσαν ἐκ τοῦ μεγίστου κυρδύνου. Ἡ στάσις αὕτη ὁρομάσθη «στάσις τοῦ Νίκα» ἐκ τοῦ συνθήματος τῶν ἐπαναστατῶν «Νίκα».

Πόλεμοι. — Ὁ Βελισάριος διεξήγαγε τὸν ἑξῆς πολέμους, διὰ τῶν δποίων ἔξετεινε τὰ ὅρια τοῦ κράτους τοῦ Ἰουστινιανοῦ. α') Κατὰ τῶν ἐν Ἀφρικῇ Βανδήλων, τῶν δποίων τὸ κράτος κατέλυσε καὶ ἐφερε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸν βασιλέα αὐτῶν Γελίμερον αἰχμάλωτον. β') Κατὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Οστρογότθων, τὸν δποίους ἐνίκησε καὶ κατέκτησε πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν, ἐφερε δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν βασιλικὸν θησαυρὸν καὶ τὸν βασιλέα τῶν Οστρογότθων Οὐΐτιγιν αἰχ- μάλωτον. γ') Κατὰ τῶν Περσῶν, κατὰ τῶν δποίων ἔξεστρατευσε δἰς καὶ ἡράγκασε τὸν βασιλέα αὐτῶν Χοσρόην τὸν Α' νὰ συνθηκολογήσῃ. Ἄλλος ἐνῷ ὁ Βελισάριος ἐπολέμει κατὰ τῶν Περσῶν, ἐπανεστάτησαν ἐν Ἰταλίᾳ οἱ Οστρογότθοι. Κατὰ τούτων ἐστάλη ὁ ἐτερος ἐπιφανῆς στρατηγὸς Ναρσῆς, δοὺς νικήσας τὸν Οστρογότθους ὑπέταξε καὶ προσήρτησε τὴν Ἰταλίαν εἰς τὸ Βυζαντιακὸν κράτος.

Νομοθεσία. — Ἐκ τῶν ἔργων τῆς ἑωτερικῆς διοικήσεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὸ λαμπρότερον εἶναι ἡ γενομένη ὑπ' αὐτοῦ συστηματικὴ συλλογὴ καὶ κατάταξις τῶν ὁμαϊκῶν νόμων, ἐκ τῆς δοκίας ἀπετελέσθη τὸ «Ἰουστινιάνειον δίκαιον». Τὴν μεγάλην ταύτην ἔργασίαν συνετέλεσε πολυμελὴς ἐπιφορεία ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ὑπουρογοῦ καὶ ἔξοχου νομομαθοῦς Τριβωνιανοῦ. Ἡ νομοθεσία αὕτη τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὠρομάσθη «Σῶμα τοῦ ὁμαϊκοῦ δικαίου», παρέλαβον δὲ αὐτῆν πάντα σχεδὸν τὰ νεώτερα εὐρωπαϊκὰ κράτη καὶ κατέστησαν βάσιν τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου μέχρι σήμερον.

Κτίσματα. — Ὁ Ἰουστινιανὸς πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ κράτους τον ἔπειτα πολυπληθῆ φρούρια κατὰ μῆκος τοῦ Δουναβεώς καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐκόσμησε τὴν Κωνσταντινούπολιν μὲν διάφορα μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα. Τὸ κάλλιστον δὲ ὅλων τῶν κτισμάτων τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶναι ὁ περιφημότατος ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ὁ ναὸς οὗτος ἐκτίσθη κατὰ τὸ σχέδιον τῶν μεγαλοφυῶν ἀρχιτεκτόνων Ἀνθεμίου καὶ Ἰσιδώρου εἰς τὸ μέρος, διόπειν ὑπῆρχεν διάτομοι τοῦ Νίκαιαν πυροπληθεῖς διμώνυμος ναός. Λιὰ τὸν ναὸν τοῦτον ἐπὶ ἐξ ἔτη εἰργάζοντο χιλιάδες ἐργάται καὶ ἐδαπανήθησαν διὰ τὸ κτίσιον καὶ τὴν ἑστερικὴν διακόσμησιν πάμπολλα ἐκατομμύρια δραχμῶν. Τοσοῦτον δὲ ἦτο τὸ κάλλος καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ ναοῦ, ὥστε κατὰ τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ ὁ Ἰουστινιανὸς καταληφθεὶς ὑπὸ θαυμασμοῦ ἀνέκραξε «Νενίκηκα σε, Σολομῶν».

Ο Ἰουστινιανὸς προήγαγε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν. Ἡ μέταξα μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δέν ἦτο γνωστὴ ἐν Εὐρώπῃ. Ὁ Ἰουστινιανὸς κατώρθωσε διὰ δύο μοναχῶν τὰ φέρη ἐκ Κίνας ἐντὸς ὁρίου τοῦ καλλιεργείας αὐτοῦ. Ἡ μέταξα ἐκαλλιεργεῖτο ἐκτοτε πρὸ πάντων ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι. Ἐκ ταύτης δὲ κατὰ τὸν δωδέκατον αἰώνα ἡ κατασκευὴ τῆς μετάξης μετεδόθη καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην.

Α δικήδεια.

73—74. Τι γνωρίζεις περὶ τῆς συστάσεως τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους; — Τίς ἦτο ἡ πρώτος αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους; — Οποία ὑπῆρξεν ἡ βασιλεία τοῦ Ἀρκαδίου; — Τι γνωρίζεις περὶ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Βησιγότθων; — Τίς μέγας ἐκκλησιαστικὸς ἥρτωρ ἦκμασεν ἐπὶ Ἀρκαδίου; — Τι γνωρίζεις περὶ αὐτοῦ;

75. Τίς διεδέκθη τὸν Ἀρκαδίουν καὶ ὑπὸ τίνος ἐπετρεπέθη κατάρχεις; — Τι γνωρίζεις περὶ Ἀθηναγόραν καὶ περὶ πανεπιστημίου ἐν Κωνσταντινουπόλει; — Τι γνωρίζεις περὶ Μαρκιανοῦ καὶ πατριαρχῶν;

Τι γνωρίζεις περὶ Ἰουστινιανοῦ; — Ποίους εἶχε συνεργάτας εἰς τὸ ἔργον του δὲ Ἰουστινιανός; — Τι γνωρίζεις περὶ τῆς Θεοδώρας; — Εἰπέ μοι περὶ τῆς εστάσεως τοῦ Νίκα; — Ποίους πολέμους διεξήγαγεν δὲ Βελισάριος; — Ποίου πόλεμου διεξήγαγεν δὲ Ναρσῖς; — Τι γνωρίζεις περὶ τῆς νομοθεσίας τοῦ Ἰουστινιανοῦ; — Πόσα φρούρια καὶ ποῦ ἔκτισεν δὲ Ἰουστινιανός; — Τι γνωρίζεις περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας; — Τι γνωρίζεις περὶ τῆς μετάξης.

§ 77. Ἡράκλειος (610—641).

Ο Ἡράκλειος ὑπῆρξεν εἰς τῶν ἐνδοξοτάτων καὶ μεγαλοφυεστάτων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου. Ο προκάτοχος τοῦ Ἡράκλειου Φωκᾶς ὑπῆρξε χείριστος αὐτοκράτωρ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὸ κράτος περιῆλθεν εἰς μεγίστην ἀθλιότητα. Οτε ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον δὲ Ἡράκλειος, τὸ κράτος ενδίσκετο εἰς τελείαν ὄλικὴν καὶ ἡθικὴν παραλυσίαν: Ἐν Εὐρώπῃ ἔκαμνον ἐπιδρόμιας εἰς τὰς ἐντεῦθεν τοῦ Δουνάβεως χώρας οἱ Ἀβαροί, οἵτινες ἥσαν δόμοφυλοι τῶν Οῦννων, ἐλθόντες καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς Ἀσίας. Ἐν Ἀσίᾳ δὲ οἱ Πέρσαι ὑπὸ τὸ βασιλέα αὐτῶν Χοσρόην Β' εἶχον ἥδη κυριεύσει τὴν Ἀσσυρίαν, τὴν Μεσσοποταμίαν, τὴν Αρμενίαν καὶ τὴν Συρίαν. Ἐν Συρίᾳ δὲ περσικὸς στρατὸς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ ἐκυρίευσεν αὐτὴν καὶ ἀπήγαγεν ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸν Τίμιον Σταυρόν. Επειτα δὲ ἐκυρίευσε καὶ τὴν Αἴγυπτον, ἐνῷ ἐτέρᾳ περσικῇ στρατιᾷ εἰσβαλοῦσα εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐκυρίευσεν αὐτὴν καὶ φθάσασα μέχρι τῆς Χαλκηδόνος, ἀπένειντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐστρατοπέδευσεν ἐν αὐτῇ.

Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει πραγμάτων δὲ Ἡράκλειος ἐξήτησε νὰ εἰρηνεύσῃ μὲ τοὺς Πέρσας· ἀλλ' ὁ ὑπερόπτης μονάρχης τῶν Περσῶν ἀπέρριψε μεθ' ὑβρεων τὰς προτάσεις τοῦ Ἡράκλειου, αὐτός, δοτις πρὸ μηδοῦ διὰ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ Ἑλληνος αὐτοκράτορος Μαυρικίου ἀποκατεστάθη εἰς τὸν θρόνον τῶν πατέρων του. Τότε δὲ Ἡράκλειος ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ Χοσρόου. Μὲ τοὺς πενιχροτάτους πόρους τοῦ δημοσίου ταμείου, μὲ τὰ χρήματα τῶν ναῶν καὶ μάλιστα τῆς Ἀγίας Σοφίας, τὰ δποῖα ἐδαφείσθη, καὶ μὲ τὰ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ σκεύη αὐτῶν, τὰ δποῖα συνανέσει τοῦ κλήρου ἐλαβε καὶ μετεποίησεν εἰς ρομίσματα, παρεσκεύασε στρατὸν καὶ στόλον. Θέλων δὲ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ νῦντά του πρὸιν ἐπέλθη κατὰ τῶν ἐχθρῶν, συνωμολόγησεν εἰδήηην πρὸς τὸν Χαρᾶνον ἦτοι ἡγεμόνα τῶν Ἀβάρων. Προσέστη δέ, ἵνα διαιρέσῃ τὸν Σλαύνος ἀπὸ τῶν Ἀβάρων, ἐπέτρεψεν εἰς πολλὰς οἰκισμὰς τρυλάς, οἷον Κροάτας καὶ Σέρβους, νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὰς ἐντεῦθεν τοῦ Δουνά-

βεως χώρας καὶ ιδίως εἰς τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὴν ἄνω Μοισίαν, τὴν σημερινὴν Σερβίαν. Οἱ πόλεμοι οὗτοι προσέλαβε θρησκευτικὸν χαρακτῆρα, διότι ὁ Χοσρόης εἶχεν δρουσθῆ νὰ μὴ εἰληνεύσῃ μὲ τὸν Ἡράκλειον, ποὺν ἀναγκάσθη αὐτὸν καὶ τὸν λαόν του ν' ἀρνηθῶσι τὸν Χριστὸν καὶ νὰ προσκυνήσωσι τὸν Ἡλιον.

Οἱ ἐπήρχετο κατὰ τῶν πολεμίων ὁ Ἡράκλειος, μετέβη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ πεσὼν προηνήσκη οὐρανός τοῦ Χριστοῦ προσηκυνήθη. Ἐν μέσῳ δὲ τῆς γενικῆς συγκυνήσεως λαβὼν τὴν ἱκόνα τοῦ Σωτῆρος ἐπορεύθη εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἐπεβιβάσθη μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς τὰ πλοῖα. Ἄλλὰ δὲν ἔκρινε καλὸν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἀπέναντι, ἐν Χαλκηδόνι, ἐστρατοπεδευμένων Πέρσων. Τὸ τοιοῦτον ἀπήγει τοιατὸν μέγαν καὶ ἰσχυρόν. Ἄλλος ἔπλευσεν εἰς τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ασίας καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς τὰ παράλια τῆς Κιλικίας. Ἡράκλειος δὲ μέσως τὰς ἐπιθέσεις του κατὰ τῶν περσικῶν φρουρῶν καὶ διὰ μικρῶν μαχῶν διῆλθε σχεδὸν ἀπασαν τὴν Μικρὰν Ασίαν καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ Πόντου καὶ τῆς Ἀδριανίας. Οἱ ἐν Χαλκηδόνι Πέρσαι βλέποντες διὰ ἡπειροῦντο τὰ νῶτά των ἐπῆλθον κατὰ τοῦ Ἡρακλείου. Οἱ Ἡράκλειος παρέσυρε τοὺς πολεμίους εἰς ἐπίκαιρον θέσιν δχι μακρὰν τῶν ἀρμενικῶν συνόρων, ἐκεῖ δὲ συνάψας μάχην τικῆ αὐτοὺς δλοσχερῶς. Ἀποτέλεσμα τῆς ἥτις ταύτης τῶν Πέρσων ἦτο ἡ ὑπ' αὐτῶν παντελής ἐκκένωσις τῆς Μικρᾶς Ασίας. Ἡ τικηφόρος στρατιὰ ἔμεινε εἰς τὸν Πόντον. Οἱ δὲ Ἡράκλειος ἐπανῆλθε διὰ θαλάσσης εἰς Κωνσταν-

Ἡράκλειος.

τινούπολιν καὶ ἐρρύθμισε τὰς ἐκ νέου διαταραχθείσας σχέσεις πρὸ τὸν Χαγᾶνον τῶν Ἀβάρων. Μετὰ βραχεῖαν διαμονὴν ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἐπεχείρησε δευτέρᾳ ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Περσῶν. Πλεύσας εἰς Τραπεζοῦντα συνεκέντρωσεν ἐκεῖ τὴν σιριατιάν του, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀρμενίαν, τὴν δποίαν προσείλκυσε πρὸς τὸ μέρος του, καὶ ἔπειτα εἰσβάλλει εἰς τὴν Περσίαν· οὕτω δὲ ἀναγκάζει τὸν Χοσρόην νὰ φύγῃ ἐσπενδιμένως εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ κράτους του. Ὁ Χοσρόης τότε συνεμάχησε μετὰ τῶν Ἀβάρων.

Ὁ ἀπιστος Χαγᾶνος διαρρήξας τὴν πρὸς τὸν Ἡράκλειον εἰρήνην ἐπῆλθε μετὰ 80 χιλιάδων ἀνδρῶν ἐναντίον τῆς Κωνσταντινούπολεως καὶ ἐποιούρησεν αὐτὴν (626), ἐνῷ δὲ Ἡράκλειος ενδίσκετο εἰς τὴν Ἀσίαν. Ὁ Χαγᾶνος εἰδοποίησεν ἀγερώχως τοὺς πολιορκούμενους ν^τ ἀπέλθωσι πάντες ἐκ τῆς Κωνσταντινούπολεως, ἀφοῦ λάβῃ ἑκαστος ἀνὰ ἐν ὑποκάμποις καὶ μᾶς ἡμέρας τροφήν. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, εἴπε, τότε μόνον θὰ σωθῶσιν, διαν γίνωσι πιηνὰ καὶ πετάξωσιν ἥιχθνες καὶ πλεύσωσιν. Ἄλλ' οἱ πολιορκούμενοι, ἀφοῦ προσῆλθον εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν ἐξ ὅψους βοήθειαν, ἀπεφάσισαν νὰ ὑπερασπίσωσι μέχρι ἐσχάτων τὴν πόλιν. Μάτην δὲ Χαγᾶνος ἐπιχειρεῖ διαφόρους ἐφόδους κατὰ τῆς πόλεως. Πᾶσαι ἀπέτυχον. Ὁ Χαγᾶνος γίνεται ἔξω φρενῶν ἐκ τῆς ἀποικίας καὶ μετὰ πολλὰς ἀπειλὰς λύει τὴν πολιορκίαν καὶ ἀπέρχεται.

Οἱ χριστιανοὶ ἀπέδωκαν τὴν σωτηρίαν των εἰς τὴν μητέρα τοῦ Σωτῆρος. Διὰ τοῦτο τὴν ἴδιαν ρύκτα, καθ' ἥν ἡ πόλις ἡλευθερώθη ἀπὸ τῆς ἀβαρικῆς πολιορκίας, δὲ λαὸς τῆς Κωνσταντινούπολεως συνῆλθεν εἰς τὸν ἐν Βλαχέρναις (συνοικίᾳ τῆς Κωνσταντινούπολεως) ναὸν τῆς Πολιούχου Παναγίας καὶ δρυιος ἔψαλε τὸν καλούμενον Ἀκάθιστον ὑμνον τον ον μυρον. Διὰ τοῦ ὅμνου τούτου ἐξέφραζε τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὴν Θεοτόκον. Ὁ Ἀκάθιστος ὅμνος, δοτις καὶ Χατζετισμοὶ λέγεται, ψάλλεται μέχρι σήμερον ὀλόκληρος τὴν Παρασκευὴν τῆς πέμπτης ἑβδομάδος τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

Ωσαύτως καὶ οἱ Πέρσαι ἐνικήθησαν καὶ ἐπανάληψιν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου. Οἱ Πέρσαι καταπεπονημένοι ἐκ τοῦ μακροῦ ἀγῶνος (εἰκοσιπενταετοῦς) ἐπανεστάησαν κατὰ τοῦ Χοσρού καὶ ἀνεκήρυξαν βασιλέα τὸν τίβραν αὐτοῦ Σιρόν. Ὁ Χοσρόης συνελήφθη καὶ ἐφονεύθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Σιρού. Ὁ δὲ Σιρός συνωμολόγησεν εἰρήνην πρὸς τὸν Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

‘Ηράκλειον καὶ ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν πάσας τὰς χώρας, τὰς δποίας εἶχε κυριεύσει ὁ πατήρ του, καὶ τὸν Τίμιον Σταυρόν. Ὁ ‘Ηράκλειος ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τικητής καὶ τροπαιοῦχος. Μετὰ ταῦτα ἐπορεύθη εἰς Ἰερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος φέρων ἐπ² ὕμιον τὸν Τίμιον Σταυρὸν ἐστησεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ τῇ 14 Σεπτεμβρίου 629. Τὴν ἡμέραν ταύτην ἐօρτάζει κατ³ ἔτος ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν. Μετά τοῦτα ἔτη ὁ ‘Ηράκλειος ἐστράτευσε κατὰ νέων ἐχθρῶν, τῶν Ἀράβων, ἀλλ¹ οὐδὲν κατώρθωσεν· ἀπέθανε δὲ τῷ 641.

• Αθεκάνδεια.

77. Ὄποια ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους, ὅτε ἀνέδη εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἡράκλειος; — Ποιὸς ἦτο τότε βασιλεὺς τῶν Περσῶν καὶ ποίας χώρας εἶχε κατακτήσει οὗτος; — Ποῦ ἦλθον καὶ ἐστρατοπέδευσαν οἱ Πέρσαι; — Τί ἐξήτησε κατ² ἀρχὰς νὰ πράξῃ ὁ Ἡράκλειος καὶ πῶς παρεσκευάσθη εἰς πόλεμον; — Ποῖον χαρακτῆρα προσέλαβεν ὁ κατὰ τοῦ Χοσρόου πόλεμος τοῦ Ἡρακλείου καὶ διετί; — Τί ἔκαμψεν ὁ Ἡράκλειος πρὸ τοῦ ἐπέλθη ὁ κατὰ τῶν Περσῶν; — Ποῦ ἐνίκησε κατὰ πρῶτον τοὺς Πέρσας καὶ τί τοὺς ἡγάγκισε γὰρ κάμωσι; — Εἰπέ μοι περὶ τῆς δευτέρας ἐκστρατείας τοῦ Ἡρακλείου κατὰ τῶν Περσῶν; — Μὲ ποίους συνεμάχησεν ὁ Χοσρόης Β'; — Τί γνωρίζεις περὶ τῆς πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων; — Πῶς τότε ἐσώθη ἡ Κωνσταντινούπολις; — Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Ἀκαθίστου Ύμνου; — Πῶς ἐπερατώθη ὁ κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμος; — Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ.

§ 78. Ἀραβες—Μωάμεθ—Ισλαμισμός.

Οἱ Ἀραβες, λαὸς σηματικῆς καταγωγῆς, ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων κατόφουν τὴν καλούμενην Ἀραβικὴν ζερσόνησον, ἐθεώρουν δ' ὡς γενάρχην των τὸν Ἰουμάρη, νίὸν τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τῆς Ἀγαρ, ἐξ οὗ καὶ Ἰσμαήλιται καὶ Ἀγαρηνοὶ καλοῦνται.

Οἱ Ἀραβες ἀπέδιδον εἰς τὸν Ἀβραὰμ τὴν πτίσιν τοῦ ἐν Μέκκα ναοῦ τῆς Καάβας, δστις θεωρεῖται τὸ κυριώτατον ἐθνικὸν ἱερὸν τῶν Ἀράβων. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν αὐτοῦ, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἦτο ἐντετειχισμένος ὁ ἱερὸς λίθος, τὸν δποῖον ἐκόμισεν δ ἄγγελος Γαβριὴλ ὡς δῶδον εἰς τὸν Ἀβραάμ.

Ἡ θρησκεία τῶν Ἀράβων κατ³ ἀρχὰς δὲν διέφερεν οὐσιωδῶς τῆς πίστεως τοῦ Ἀβραάμ. Ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ παρεξετράπη εἰς πολυθεῖται καὶ κτισματολατοίαν. Οἱ Ἀραβες ἀπέκτησαν ιστορικὴν σπουδαιότητα κατὰ τὸν ἔβδομον μ. Χ. αἰώνα, δτ² ἐνεφανίσθη ὡς προφήτης ὁ Μωάμεθ καὶ ἐκήρυξε τὴν νέαν αὐτοῦ θρησκείαν.

• Ο Μωάμεθ ἐγεννήθη ἐν Μέκκα τῷ 571. Κατ³ ἀρχὰς ἦτο ὁδηγὸς

καμήλων καὶ ἔκαμε πολλὰ ταξείδια ἵδιως εἰς τὴν Συρίαν. Ἐν Συρίᾳ συνεδέθη μετά τυνος χριστιανοῦ μοναχοῦ καὶ μετά τυνος Ἰουδαίου ὁ αββίνου, παρ' αὐτῶν δὲ ἐγνώσιε τὴν Ἀγίαν Γραφήν, ἥτοι τὴν Παλαιὰν καὶ Νέαν Διαθήκην. Λαβὼν δὲ σύζυγον πλουσίαν τινὰ χήραν, ἐπεδόθη ἔκτοτε εἰς θρησκευτικὰς μελέτας. Ἡ Ἀραβία ἦτο παραδεδομένη εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν. Ὁ Μωάμεθ, εἰς τὸν δποῖον εἶχε κάμει μεγάλην ἐντύπωσιν τὸ μεγαλεῖον τοῦ χριστιανικοῦ καὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ δόγματος περὶ τῆς ἐνότητος τοῦ θεοῦ, ἀπεφάσισε τὰ θραύση τὰ εἰδωλα τῆς πατρίδος του καὶ τὰ ὀδηγήση αὐτὴν εἰς τὴν ἀληθινὴν λατρείαν τοῦ Ἀβραάμ, ἥτοι εἰς τὴν πίστιν εἰς ἑνα θεόν. Διὰ τὰ δώση δὲ μεγαλείτερον κῦρος εἰς τὴν διδασκαλίαν του ἰσχυρίσθη διι ἐλάμβανε τὰς διαταγὰς τοῦ θεοῦ διὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Γαρθιῆλ.

Ἐν ἔτει 611 ἀπεκάλυψε τὸ νέον δόγμα του εἰς τὴν σύζυγόν του, εἰς τὸν ἔξαδελφόν του Ἀλῆν καὶ εἰς τὸν φίλον του καὶ κατόπιν ἐκ τῆς δευτέρας συζύγου πενθερόν του Ἀβοῦ Βεκίρ, οἵτινες καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. Ἀλλ᾽ ὅτε δ Μωάμεθ δημοσίᾳ ἐκήρυξεν ἕαντὸν προφήτην καὶ ἐζήτησε τὰ διαδώση τὸ θρησκευμά του, ἐχλευάσθη ὑπὸ τῶν Μεκκανῶν καὶ κατεδιώχθη, διὸ καὶ ἡ ναυαγάσθη τὰ φύγη μετὰ τῶν δλίγων δπαδῶν του ἐκ τῆς Μέκκας, κατέφυγε δὲ εἰς ἄλλην πόλιν τῆς Ἀραβίας τὴν Μεδινάν. Ἡ φυγὴ αὕτη, ἥτις συνέβη τῷ 622, δνομάζεται ὑπὸ τῶν Ἀράβων Χέ δ σ ρ α ἥ Ἐ γ i ρ α, ὡς μετεοχηματίσθη ἡ λέξις εἰς τὰς εὐδωπαῖκας γλώσσας, εἰνε δὲ ἥ ἀρχὴ τῆς χρονολογίας τῶν Μωαμεθανῶν. Ἐκ τῆς Μεδινᾶς δ Μωάμεθ ἐπεκείσθησε διὰ τῆς σπάθης τὴν διάδοσιν τοῦ νέον δόγματος καθ' ὅλην τὴν Ἀραβίαν. Ἀφοῦ δὲ συνεκέντρωσε περὶ ἑανίδν ἴνανάς δυνάμεις, ἐπῆλθε κατὰ τῆς Μέκκας καὶ ἐκνομίευσεν αὐτὴν τῷ 630. Τότε ἀνεγγωρίσθη ὑπὸ πάντων τῶν Ἀράβων ὡς προφήτης.

Ο Ἰσλαμισμός. — Ἡ θρησκεία τοῦ Μωάμεθ δνομάζεται ισλάμ ἥτοι ἀφοσίωσις εἰς τὸν θεόν, οἱ δὲ δπαδοὶ αὐτοῦ λέγονται Μουσλίμοι ἥ Μουσουλμᾶνοι ἥτοι ἀφωσιωμένοι εἰς τὸν θεόν.

Τὸ ἱερὸν βιβλίον τὸ περιέχον τὴν διδασκαλίαν τοῦ Μωάμεθ λέγεται Κοράνιον τὸν εἴνε δὲ τοῦτο συλλογὴ τῶν δητῶν τοῦ Μωάμεθ ἀνευ συστήματός τυνος καὶ ἀνευ χρονολογικῆς τάξεως. Τὸ δογματικὸν μέρος τοῦ Κορανίου στηρίζεται εἰς τὴν ὑπαρξιν ἐνὸς μόνου θεοῦ. Περιλαμβάνεται δὲ καὶ τὸ περὶ ἐνότητος τοῦ θεοῦ δόγμα εἰς μίαν καὶ μόνην δῆσιν, Ψηφιοποιηθῆκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

ἥις ἀπέβη τὸ σύμβολον τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. «Ἐις μόνος θεὸς ὑπάρχει καὶ προφήτης αὐτοῦ δὲ Μωάμεθ». Ὁ μόνος οὗτος θεὸς εἶναι δὲ πλοκαλυφθεὶς εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ σειρᾶς προφητῶν, οἵον τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Μωϋσέως, τοῦ Δαυΐδ, τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πάντων δὲ τούτων τῶν προφητῶν τελευταῖς καὶ μέγιστος εἶναι δὲ Μωάμεθ. Πᾶς, δοτις δὲν παραδέχεται τὴν διδασκαλίαν τοῦ Μωάμεθ, εἶναι ἐχθρὸς τοῦ θεοῦ καὶ ως τοιοῦτος πρέπει νὰ πολεμῆται πάσῃ δυνάμει ὑπὸ τῶν διαδῶν τῆς ἀληθοῦς πίστεως, ἥτοι τῶν μωαμεθανῶν.

Τὸ Κοράνιον παραδέχεται τὴν ἀλατασίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἐκ νευρῶν ἀνάστασιν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. Προσέτι δὲ ἐπιβάλλει εἰς πάντα πιστὸν τὰ ἔξῆς τέσσαρα θρησκευτικὰ καθήκοντα: α') τὴν προσευχήν, ἥις πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνηται πεντάκις τῆς ἡμέρας μετὰ προηγούμενον καθαρισμὸν χειρῶν καὶ ποδῶν· β') τὴν νηστείαν ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας καθ' ὅλον τὸν μῆνα Ῥαμαζάν· γ') τὴν ἐλεημοσύνην· καὶ δ') τὴν ἀποδημίαν εἰς Μέκκαν ἀπαξ τούλαχιστον ἐν τῷ βίῳ. Ἐπιτρέπει δὲ τὴν πολυγαμίαν καὶ καθιεροῖ τὸ πεπρωμένον.

§ 79. Ἐξάπλωσις τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας εἰς τὴν Ἀσίαν.
Ἄφρικὴν καὶ Εὐρώπην.—Χαλīφαι.

Ο Μωάμεθ διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τοῦ ἔιφους ἴδρυνσε κράτος θρησκευτικὸν ἄμα καὶ πολιτικόν. Οἱ ἀρχοντες τοῦ κράτους τούτου ὀνομάσθησαν «χαλīφαι» ἥτοι διάδοχοι, ως διαδεχθέντες τὸν Μωάμεθ ὅχι ως προφήτην, διότι κατὰ τὴν πίστιν τῶν μωαμεθανῶν δὲ Μωάμεθ ἦτο δὲ τελευταῖς τῶν προφητῶν, ἀλλὰ ως ἀρχοντα τοῦ διὰ τῆς θρησκείας ἴδρυμέντος ἀραβικοῦ κράτους.

Πρῶτος χαλīφης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωάμεθ ἀνεκηρύχθη δὲ ἐκ τῆς δευτέρας συζύγου πενθερὸς τοῦ Μωάμεθ Ἀβοῦ Βεκίδ. Οὗτος συνέλεξε τὰς ἔως τότε διὰ ζώσης φερομένας ἀποκαλύψεις καὶ διδασκαλίας τοῦ Μωάμεθ, ἐκ τῶν δποίων ἀπειλέσθη τὸ Κοράνιον· ἔπειτα δὲ ἔξηκολούθησε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἀπίστων, ἥτοι κατὰ τοῦ περσικοῦ καὶ κατὰ τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους, τὸν δποῖον εἰχεν ἀρχίσει δὲ Μωάμεθ. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀποθανόντος τοῦ Ἀβοῦ Βεκίδ ἔξελέχθη χαλīφης δὲ Ὡμᾶρ (634-644), δὲ πιφανέστατος πάντων τῶν χαλīφῶν καὶ δὲ ἀληθῆς ἴδρυτῆς τοῦ ἀπεράντου ἀραβικοῦ κράτους. Ὁ Ὡμᾶρ κατέκιησε τὴν Μεσσοποιαμίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην, τὴν Φοινίκην καὶ Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴν Αἴγυπτον προσέει δὲ κατέλυσε τὸ περσικὸν κράτος καὶ κατέστησε μωαμεθανικὴν πᾶσαν τὴν Περσίαν.

Ἐπὶ τῶν κατόπιν χαλιφῶν οἱ Ἀραβεῖς κατέκτησαν καὶ τὴν βόρειον Ἀφρικήν, διαβάντες δὲ διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Γιβραλτάρος κατέκτησαν καὶ τὴν Ἰσπανίαν οὕτω δὲ ἵδρυσαν ἀπέραντον κράτος, τὸ δποῖον ἔξετίνετο ἀπὸ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀραβίας μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ πρὸς ἀνατολὰς καὶ μέχρι τῶν Πυρηναίων πρὸς δυσμάς. Ἐδρα τῆς χαλιφείας κατ’ ἀρχὰς ἦτο ἡ Μεδινά, ἐπειτα δὲ ἡ Δαμασκὸς καὶ τελευταῖον τὸ Βαγδάτιον.

*Αδκάδεις.

78—79. Τί λαδὸς ἦσαν οἱ Ἀραβεῖς, ποὺ κατέφουν καὶ ποιον εἶχον γενάρχην; —Τί γνωρίζεις περὶ Καζάνας καὶ περὶ Θρησκείας τῶν Ἀράδων; —Πότε ἔλαβον Ιστορικὴν σπουδαῖταν οἱ Ἀραβεῖς; —Εἰπέ μοι δὲ τι γνωρίζεις περὶ Μωάμεθ πρὸ τῆς ἐμφανίσεώς του ὃς προφήτου καὶ τι γνωρίζεις περὶ τῆς φυγῆς αὐτοῦ ἐκ τῆς Μέκκας; —Πῶς καὶ πότε ἀνεγνωρίσθη ὁ Μωάμεθ ὑπὸ πάντων τῶν Ἀράδων ὡς προφήτης; —Πῶς ὀνομάζεται ἡ Θρησκεία τοῦ Μωάμεθ, πώς οἱ διπάδοι του, καὶ τι γνωρίζεις ἐν γένει περὶ Κορανίου; —Εἰπέ μοι περὶ τῶν διαδόχων τοῦ Μωάμεθ καὶ περὶ ἔξαπλώσεως τῆς μωαμεθικῆς θρησκείας εἰς Ἀσίαν, Εὐρώπην καὶ Ἀφρικήν;

§ 80. Κωνσταντῖνος Δ' ὁ Πωγωνᾶτος (668—683).

Μετὰ τὸν Ἡράκλειον ἄξιος λόγου αὐτὸν διάταρο τὸν Βυζαντίου ὑπῆρξεν ὁ Κωνσταντῖνος Δ' ὁ ἐπικαλούμενος Πωγωνᾶτος. Ἐπὶ τούτου οἱ Ἀραβεῖς διαπλεύσαντες μετὰ μεγάλου στόλου τὸν Ἐλλήσποντον καὶ τὴν Προοποντίδα ἥλθον καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν μεγάλην πρωτεύουσαν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἑπτὰ ἔτη (672—679). Ἄλλ' ὁ γενναῖος Κωνσταντῖνος Δ' ἀπέκρουσε πάσας τὰς ἐφόδους τῶν Ἀράβων καὶ κατὰ τὸ ἔβδομον ἔτος καταδρόμως νὰ κατασιρέψῃ τὸν ἐχθρικὸν στόλον διὰ τοῦ καλουμένου «ὑγροῦ πυρός», τὸ δποῖον ἐφεύρεν δὲ ἐκ Συρίας Ἐλλην μηχανικὸς Καλλίνικος καὶ τὸ δποῖον είχε τὴν ἰδιότητα νὰ καίῃ καὶ ἐντὸς τοῦ ὄδατος. Οἱ Ἀραβεῖς ὑποστάντες μεγίστας ζημίας ἤραγκάσθησαν νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν καὶ ν' ἀπέλθωσι.

Οἱ Βούλγαροι, βάρβαρος λαός, τουρκικῆς καταγωγῆς, ἐλθόντες ἐκ τῶν παρὰ τὸν Βόλγαν καὶ τὴν Κασπίαν θόλασσαν χωρῶν, ἐν αἷς κατέφουν, ἐγκατεστάθησαν ἥδη πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς τὰς πέραν τοῦ Λουνάβεως χώρας. Κατὰ τὸν ἔκτον αἰώνα ὑπέκυψαν εἰς τὸν ζυγὸν τῶν Ἀβάρων, ἀλλὰ τῷ 635 ἐπαναστατήσαντες ἀπετίναξαν τὸν ἀβαρικὸν ζυγόν. Εἰς τὸν Βουλγάρους ὁ Κωνσταντῖνος Δ' ἐπέτρεψε νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Λουνάβεως μεταξὺ Αἴμουν, Εὐξείνου Πόρτου καὶ Σερβίας χώραν, ἥτις ἀπὸ αὐτῶν ὠνομάσθη Βουλγαρία, ὑπὸ

τὸν δρον τὰ ζῶσιν ἐν εἰρήνῃ καὶ τὰ ἐμποδίζωσι τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ἀβάρων καὶ τῶν Σλαύων. Ἀλλ ὁ Βούλγαροι ἀναμιχθέντες μετὰ τῶν Σλαύων μετὰ πολλοὺς αἰῶνας ἔξεσται συνθησαν, ἐλησμόνησαν δὲ τὴν ἐθνικήν των γλῶσσαν καὶ προσέλαβον τὴν σλαυϊκήν.

§ 81. Λέων Γ' δ "Ισαυρος (717—741).

"Ο Λέων Γ" κατήγετο ἐκ τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἰσαυρίας, ὑπῆρξε δὲ εἰς τῶν Ἰναριατάτων καὶ δραστηριωτάτων αὐτοχθατόδων τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους. Ὁλίγους μῆνας μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάρρησίν του οἱ "Ἄραβες ἐπολιόρκησαν δευτέραν φορὰν τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ πολοσσιάτων πεζιῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμων (717—718). Ἀλλ ἔνθεν μὲν τὸ ὄγδον πῦρ, ἔνθεν δὲ δ ἐπισυμβάτες λιμός καὶ λοιμός, προσέτι δὲ καὶ φοβεραὶ τρικυμίαι προυξένησαν μεγίστην φθορὰν εἰς τοὺς "Ἄραβας, οἵτινες καὶ πάλιν ἡραγκάσθησαν ν ἀπέλθωσιν ἅπρακτοι.

"Ο Λέων, ἀφοῦ ἀπηλλάγη ἀπὸ τῶν ἀραβικῶν προσβολῶν, ἔστρεψε τὴν προσοχήν του εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοχγάρωσιν καὶ ἀναμόρφωσιν τοῦ κράτους, τὸ δποῖον ενδίσκετο εἰς ἥθικήν καὶ κοινωνικήν παραλυσίαν. "Ο Λέων μετὰ πολλῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν τοῦ κράτους ἐφρόνει δι τὴν ἡ ἐν τοῖς ναοῖς προσκύνησις τῶν εἰκόνων ἔνεκα τῆς ἀμαθείας καὶ δεισιδαιμονίας τοῦ λαοῦ κατήγιτα πολλάκις εἰς εἰδωλολατρίαν καὶ ως τοιαύτη ἀντέβαινεν εἰς τὸ ἀληθὲς πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Φρονῶν δὲ προσέτι δ Λέων δι τὴν ἡ τοιαύτη λατρεία τῶν εἰκόνων παρέλυε τὸ ὄγκες θρησκευτικὸν αἴσθημα τοῦ λαοῦ καὶ ἡμιπόδιζε τὴν διὰ τῆς θρησκείας ἀνύψωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, ἐκ συνεννοήσεως καὶ μετὰ πολλῶν ἀνωτέρων κληρικῶν ἔξεδωκε διάταγμα (726), διὰ τοῦ δποίου ἀπηγορεύετο ἡ προσκύνησις τῶν εἰκόνων. Ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον διήρεσε τοὺς ὑπηκόους του εἰς δύο ἀντιμαχόμενα στρατόπεδα, εἰς τοὺς εἰκονολάτρας καὶ εἰς τοὺς εἰκονομάχους. "Η θρησκευτικὴ αὕτη ἔρις διαρκέσασα μέχρι τοῦ 842 ἔγινε παραίτιος μυρίων κακῶν διὰ τὸ Βυζαντιακὸν κράτος.

"Ο Λέων ἐν τῷ μέσῳ ἔξωτεροικῶν καὶ ἔσωτεροικῶν πολέμων ἀνεδείχθη καὶ τῆς νομοθεσίας μεταρρυθμιστής, ἐκδοὺς ἰδίαν νομοθεσίαν ἐλληνιστί, ἵτις φέρει τὸ δνομα «Ἐκλογὴ νόμων».

§ 82. Κωνσταντῖνος Ε' (741—775)

Τὸν Λέοντα Γ' διεδέχθη ὁ νίος του Κωνσταντῖνος Ε', ὃστις ἔξηκο-λούθησε τὸ ἔργον τῆς μεταρρυθμίσεως σφραδότερον καὶ ἐπιμονώτερον τοῦ πατρός του. Κατεδίωξε τὸν μοναχὸν καὶ ἔκλεισε πολλὰ μοναστή-ρια, τὰ δόποια εἰχον ἀποβῆτα γάρ τινας. Οἱ εἰκονολάτραι καὶ μάλιστα οἱ μοναχοὶ ὠνόμασαν αὐτὸν ὑβριστικῶς «Κοπρώνυμον, ὃς μολύναντα δῆθεν τὴν κολυμβήθραν καθ' ἥν ὥραν ἐβαπτίζετο.

Ο Κωνσταντῖνος Ε' ὑπῆρξε καὶ γενναῖος ἡγεμών. Ἐπολέμησε κατὰ τῶν Ἀράβων ἐν Ἀσίᾳ καὶ ἐνίκησεν αὐτούς, ἔξωθεν δὲ τῆς Κύ-πρου τῷ 746 κατέστρεψεν δλοσκερᾶς τὸν ἐκ γιλίων πλοίων στόλον αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ Κωνσταντῖνος δὲν ἦδυνήθη τὰ ἔξακολουθήσῃ τὰ κατὰ τῶν Ἀράβων τρόπαια, διότι κατὰ τὸ ἔτος 747 ἐνέσκηψεν εἰς τὸ κρά-τος του δεινὴ συμφροδά, λοιμός δλέθριος, ὃστις διαρκέσας ἐπὶ τοία ἔτη ἡρήμυωσε πολλὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους του.

Μετὰ ταῦτα ὁ Κωνσταντῖνος ἐστράτευσε κατὰ τῶν Βουλγάρων, οἵπα-νες ἥρχισαν τὰ κάμυωσιν ἐπιδρομὰς καὶ λεηλασίας εἰς τὴν Θράκην. Το-σαύτην δὲ φθορὰν προνηκέντησεν εἰς τὸ βάροβαρον καὶ ἄγριον τοῦτο ἔθνος, ὃστε οἱ Βουλγαροί ἐσπευσαν τὰ ζητήσωσιν εἰρήνην δώσαντες καὶ διή-ροντες πρὸς διαιτήσιν αὐτῆς. Μετ' δλίγον διαρρήξαντες τὴν εἰρήνην ἥτοίμαζον νέαν ἐπιδρομὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος. Ἀλλ' ὁ Κωνσταντῖνος μετὰ 80 χιλιάδων ἀνδρῶν τοσοῦτον ἀλφινίδιας καὶ ἀπροσδοκήτως ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν, ὃστε οἱ Βουλγαροί καταληφθέντες ἀνέτοιμοι ὑπέστησαν παρωλεθρίαν, χωρὶς ὁ Κωνσταντῖνος τὰ πάθη τὴν παραμιχρὰν ζημίαν. Ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν πρὸς τὸν Βουλγάρους πολέμων του ἀσθενήσας ἀπέθανε τῷ 775, ἀφῆκε δὲ διάδοχον τὸν νιόν του Λέοντα Δ'.

§ 83. Κωνσταντῖνος Ζ' καὶ Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία (780—802).

Τὸν Λέοντα Δ' ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ νίος του Κωνσταντῖνος Ζ', ὃστις ἀνήλικος ὡν ἐπετροπεύετο ὑπὸ τῆς μητρὸς του Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας. Αὕτη τῷ 787 συνεκάλεσεν ἐν Νικαίᾳ τὴν ἐβδόμην οἰκουμε-νικὴν σύνοδον, ἣντις ἐπανέφερε τὴν προσούντην τῶν εἰκόνων. Ἀλλ' ἐκ τούτου δυσηρεστήθη ἡ μερὶς τῶν εἰκονομάχων καὶ ἤράγκασε τὴν Εἰρή-νην τὰ παραχωρήση τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν ἐνηλικιωθέντα πλέον νιόν της. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κωνσταντῖνος ἦτο ἀνίκανος τὰ κυβερνῆα μόνος, συμπαρέ-Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λαβε καὶ τὴν μητέρα του ὡς συνάρχονταν. Ἀλλ᾽ αὕτη παρασυρομένη ὑπὸ τοῦ πάθους τῆς φιλαρχίας διέταξε καὶ ἐτύφλωσαν τὸν νίόν της ἐν τῷ δωματίῳ, ἐν τῷ δποίῳ εἶχε γεννηθῆ.

Ἡ κακοῦργος αὕτη πρᾶξις ἔξηρεθισε σφόδρα δχι μόνον τοὺς εἰκομάχους, ἀλλὰ καὶ πάντας ἐκείνους, οἵτινες δὲν ἐτύφλωτον πρὸς τὰ μεγάλα συμφέροντα τοῦ κράτους ἐξ ἐπουσιωδῶν θρησκευτικῶν λόγων. Ἡ Εἰρήνη θέλοντα ν' ἀντιταχθῇ κατὰ τῶν ποικίλων ἔχθρων της ἐδέχθη τὴν περὶ γάμου πρότασιν τοῦ ἐν τῇ Δύσει βασιλέως τῶν Φράγκων Καρόλου τοῦ Μεγάλου. Ἀλλὰ πρὸς γίνη δι γάμος ἔξεργαγη ἐν Κωνσταντινουπόλει στάσις, καθ' ἥν ἡ Εἰρήνη καθηρέθη, ἀνηγορεύθη δὲ αὐτοκράτωρ δι γενικὸς λογοθέτης, ἦτοι ὑποργὸς τῶν οἰκονομικῶν, Νικηφόρος. Ἡ Εἰρήνη ἔξωστη εἰς Λέσβον, δπου μετὰ ἐν ἔτος ἀπέθανε.

§ 84. Νικηφόρος Α' (802–811).—Μιχαὴλ Α'.

Ο Νικηφόρος Α', ἀν καὶ διῆλθε τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του εἰς πολιτικὰς ὑπηρεσίας, ἐν τούτοις δὲν ἐδίστασεν ὡς αὐτοκράτωρ νὰ ἐκτεθῇ εἰς τοὺς ἐσχάτους κυρδύνους. Καὶ πρῶνον ἐπολέμησε κατὰ τοῦ χαλίφου τῶν Ἀράβων Ἀρούν Ἀλ Ρασίδ, δστις εἶχεν εἰσβάλει εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἐνικήθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐπανάληψιν. Ἀλλὰ καὶ εὐτυχῆ σύμπτωσιν ἀπέθανεν δ Ἀρούν Ἀλ Ρασίδ μετ' ὅλίγον καὶ ἐπηκοούμησαν μεταξὺ τῶν νίῶν αὐτοῦ ἐμφύλιοι πόλεμοι. Οὕτω δὲ τὸ Ἑλληνικὸν κράτος ἀπηλλάγη τοῦ ἐκ τῶν Ἀράβων κυρδύνου.

Οι Βούλγαροι ὀφελούμενοι ἐκ τῆς παραλυσίας, εἰς τὴν δποίαν εἶχε περιέλθει τὸ Ἑλληνικὸν κράτος κατὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσι πέντε ἔτη, ἀνένυψαν ἐκ τῆς ταπεινώσεως, εἰς τὴν δποίαν εἶχεν ὑποβάλει αὐτοὺς δι Κωνσταντίνος Ε', καὶ ὑπὸ τὸν νέον αὐτῶν ἡγεμόνα Κροῦμον ἀπέβησαν ἐπικίνδυνοι. Οθερ δ Νικηφόρος ἐστιράτευσε καὶ αὐτῶν καὶ τοὺς ἐνίκησε καὶ ἐπανάληψιν. Ἀλλ' εἰς τινα μάχην ἐφορεύθη ἡρωϊκῶς μαχόμενος. Ο θηριώδης ἡγεμὼν τῶν Βούλγαρων Κροῦμος ἀποκόψας τὴν κεφαλὴν τοῦ Νικηφόρου ἐκρέμασεν αὐτὴν ἐπὶ ξύλου καὶ ἐπεδείκνυεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Μετὰ ταῦτα καθαρίσας τὸ κρανίον καὶ περιαργυρώσας αὐτὸ μετεχειρίζετο ὡς ποτήριον, ἐξ οὗ ἐπιτε τὸν οἶνον καὶ ἐμεθύσκετο ἐν τοῖς συμποσίοις.

Μετὰ τὸν θάρατον τοῦ Νικηφόρου ἔγινεν αὐτοκράτωρ δι νίδις αὐτοῦ Σταυρόκιος, ἀλλὰ μετὰ δίμηνον βασιλείαν ἀπεκώρησεν οὗτος εἰς μονα-

στήριον, ἀνέλαβε δὲ τὴν ἀρχὴν δὲπ' ἀδελφῆ γαμβρός του Μιχαὴλ Α' "Ραγκαβέ." Άλλὰ τόσην ἀδράνειαν ἔδειξεν οὗτος, ὥστε οἱ Βούλγαροι προ-
έβησαν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀδριανούπολεως, συγχρόνως δὲπ' ἐπίρ-
χοντο καὶ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πρὸ τοῦ κυρδύνου τούτου δὲ
Μιχαὴλ Α' ἡρακλάσθη εἰς παραίτησιν, ἀνεκηρύχθη δὲ αὐτοκράτωρ δὲ
ἴκανώτατος στρατηγὸς Λέων δὲ Ἀρμένιος.

Αδοκίδεις.

80. Ἐπὶ τίνος αὐτοκράτορος οἱ "Αραβες τὸ πρῶτον ἐπολιόρκησαν τὴν Κωνσταν-
τινούπολιν; — Πόσον χρόνον διήρκεσεν ἡ πολιορκία καὶ πῶς ἐσώθη ἡ Κωνσταντι-
νούπολις; — Τι γνωρίζεις περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Βουλγάρων, πόθεν ἦλθον οὗτοι,
καὶ ποῦ ἐγκατεστάθησαν πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ; — Εἰς ποίους ὑπέκυψαν οἱ Βούλγα-
ροι, πότε ἀπεικόνιξαν τὸν ζυγόν τοῦτον καὶ τί ἐπέτρεψεν εἰς αὐτοὺς ὡς Κωνσταντίνος
Δ'; — Τι γνωρίζεις περὶ ἐκσαλυτισμοῦ τῶν Βουλγάρων.

81. Ἐπὶ τίνος αὐτοκράτορος οἱ "Αραβες δευτέραν φοράν ἐπολιόρκησαν τὴν Κων-
σταντινούπολιν, πόσον χρόνον διήρκεσεν ἡ πολιορκία αὕτη, καὶ πῶς ἀπέληγε; — Τι
γνωρίζεις περὶ τῆς ἀγχιμίεως τοῦ Λέοντος Γ' εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα; — Τι
γνωρίζεις περὶ τῆς νομοθεσίας τοῦ Λέοντος Γ';

82—83. Ήδης ἐπολιτεύθη ἐσωτερικῶς ὡς Κωνσταντίνος Ε' καὶ πῶς ἐπωνυμάσθη; —
Κατὰ τίνων ἐπόλεμησεν ἐν "Ασίᾳ ὡς Κωνσταντίνος Ε'" καὶ τί συνέδη εἰς τὸ κράτος του
κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην; — Τι γνωρίζεις περὶ τοῦ πολέμου τοῦ Κωνσταντίνου Ε'
κατὰ τὸν Βουλγάρων; — Τις ἦτο ἡ Εἰρήνη ἡ "Αθηναῖα; — Τι γνωρίζεις περὶ τῆς
Ζ' Οἰκουμενικῆς συγόδου; — Ποίουν κακούργον πράξειν ἐπράξεν ἡ Εἰρήνη ἡ "Αθηναῖα
καὶ ποῖα ὑπῆρχαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς πράξεως ταύτης;

84. Τις διεδέχθη τὴν Εἰρήνην τὴν "Αθηναῖαν καὶ κατὰ τίνος πρῶτον ἐπολέμησεν
οὗτος; — Τι γνωρίζεις περὶ τοῦ πολέμου τοῦ Νικηφόρου Α' κατὰ τῶν Βουλγάρων
καὶ ἐν γένει περὶ τοῦ Κρούμου; — Τι γνωρίζεις περὶ τοῦ Μιχαὴλ Α';

§ 85. Λέων Ε' δὲ Ἀρμένιος (813—820).

Μιχαὴλ Β' (820—829).

"Ο Λέων Ε' ὑπῆρξε γενναῖος καὶ καθ' ὅλα λαμπρὸς αὐτοκράτωρ.
Πέντε ἡμέρας μετὰ τὴν στέψιν τοῦ Λέοντος ἐπεφάνη πρὸ τῶν τειχῶν
τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Κρούμος· ἀλλὰ παρατηρήσας τὰ τείχη
καὶ τὴν γενομένην πρὸς ἄμυναν ἐργασίαν ἐπείσθη δι τὸ δυνατὸν
νὰ γίνῃ κύριος αὐτῆς. "Οθεν ἐστραφῆ εἰς λεηλασίαν τῶν πέριξ τῆς
πόλεως, ἐπὶ δικτὸ δὲ μῆνας δὲν ἐπανε νὰ πορθῇ καὶ νὰ λεηλατῇ τὴν
Θράκην.

"Ο Λέων παρασκευασθεὶς καλῶς ἐστράτευσε κατὰ τοῦ Κρούμου
τὸ ἔαρ τοῦ 814· ἐπιπεσὼν δὲπ' ἐν καιρῷ υπτὸς κατὰ τοῦ στρατοπέδου
αὐτοῦ παρὰ τὴν Μεσημβρίαν, πόλιν τῆς Θράκης πλησίον τοῦ Εὐξείνου
Πόντου, ἐνίκησε νίκην περιφανῆ. Οἱ Βούλγαροι ἐπαθον πανωλεθρίαν.
"Ολίγοι ἔξι αὐτῶν ἐσώθησαν μετὰ τοῦ Κρούμου." Εκτοτε οἱ Βούλγαροι
ἐπὶ ἐβδομήκοντα ἔτη ἀπέσχον πάσης ἐπιδρομῆς κατὰ τοῦ Βυζαντιακοῦ
κράτους.

Κατὰ τοὺς μετέπειτα εἰσηγητικούς χρόνους δὲ Λέων ἐπεδόθη εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ἀσωτερικῶν πραγμάτων. Φρονῶν διὰ ἔποεπε τὰ πράγματα τῆς Ἐπικλησίας νὰ μεταρρυθμισθῶσι, κατήργησε καὶ πάλιν τὴν προσκούνησιν τῶν εἰκόνων. Ἀλλ᾽ ἐν τούτοις δὲν κατεδίωξε τοὺς ἀντιδοξοῦντας. Τούραντίον προσηγένεθη πρὸς αὐτοὺς μετὰ πραότητος καὶ ἐπιεικείας. Ἀλλ᾽ ἐνῷ ηὐδοκίμει εἰς ὅλας του τὰς ἐπιχειρήσεις, ἐπεσε θῦμα ἀγοίας συνωμοσίας. Ἐδολοφορήθη τὴν δευτέραν ἡμέραν τῶν Χριστογένων ἐντὸς τοῦ ἀνακτορικοῦ ναοῦ, μεθ' ὁ ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ ὁ οιρατηγὸς Μιχαὴλ Β' ὁ Τραυλός.

Ἐπὶ τοῦ Μιχαὴλ Β' οἱ Σαρακητοί, Ἄραβες πειραταί, δρμηθέντες ἐκ τῆς Ἰσπανίας κατέκιησαν τὴν Κορήτην τῷ 825 καὶ ἰδουσαν ἐν αὐτῇ πειρατικὸν μωαμεθανικὸν κράτος, τὸ δποῖον διήρκεσεν 138 ἔτη, ἔκτισαν δὲ νέαν πρωτεύουσαν, τὴν δποίαν ὠνόμασαν Χάνδακα. Αὕτη εἶνε τὸ σημερινὸν Ἡράκλειον.

§ 86. Θεόφιλος (829—842).

Μιχαὴλ τὸν Τραυλὸν διεδέχθη ὁ υἱός του Θεόφιλος, ἀνὴρ πεπαιδευμένος καὶ ἐραστὴς τῶν τεχνῶν.

Ἡ μητριαὶ τοῦ Θεοφίλου Εὐφροσύνη, θέλουσα νὰ συζεύξῃ αὐτὸν μὲ τὴν ὥραιοτέραν τῶν γεανίδων, προσεκάλεσεν εἰς τὰ ἀνάκτορα τὰς καλλίστας καὶ ἐπιφανεστάτας τῶν ἐν Κωνσταντινούπόλει γεανίδων, ἔδωκε δὲ εἰς τὸν Θεόφιλον μῆλον, ἵνα ἐγχειρίσῃ αὐτὸν εἰς ἐκείνην, τὴν δποίαν ἥθελεν ἐκλέξει ὡς σύντροφον τοῦ βίου του. Ὁ Θεόφιλος ἐστάθη τότε ἐμπροσθεν ὥραιοτάτης γεάνιδος, τῆς Κασιανῆς. Ἀλλὰ πρὸν ἡ δώσω τὸ μῆλον, ἡδέλησε νὰ δοκιμάσῃ τὸ πνεῦμα αὐτῆς. Ὁθεν χαριεντιζόμενος εἶπε πρὸς αὐτὴν «Ἐκ γυναικὸς ἐρρύντα φαῦλα» (ἐννοῶν τὴν Εὔαν). Ἀλλ᾽ ἡ Κασιανὴ μετὰ σεμνοῦ ἐρυθμάτος, συνάμα δὲ καὶ μετὰ παροργίας ἀπήντησεν «Ἀλλὰ καὶ διὰ γυναικὸς πηγάζει τὰ κρείττω (ἐννοοῦσα τὴν Θεοτόκον). Ὁ Θεόφιλος, μὴ εὐχαριστηθεὶς ἐκ τῆς τοι-αύτης ἑτοιμότητος τοῦ πνεύματος καὶ παροργίας, ἔδωκε τὸ μῆλον εἰς τὴν σεμνὴν Θεοδώραν.

Ἡ Κασιανὴ μισήσασα τὴν τύχην τῆς ἀπῆλθε μακρὰν τῆς κοινωνίας καὶ ἐκλείσθη εἰς μοναστήριον, ὅπου διῆλθε τὸν βίον τῆς προσευχομένη καὶ ἐκφράζουσα τὴν πρὸς τὸν θεὸν εὐδάβειαν διὰ ποιημάτων καὶ ὄμνων. Τότε ἐποίησε καὶ τὸ γνωστὸν τροπάριον «Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς

άμαρτίας περιπεποῦσα γυνή», διότι ψάλλεται εἰς τὰς ἐκκλησίας ἡγε-
τινέραν τῆς Μεγάλης Τούτης.

Ο Θεόφιλος ἐπεμελήθη τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐνό-
σμησε τὴν πρωτεύουσαν διὰ λαμπρῶν οἰκοδομημάτων. Ἐν ἀρχῇ τῆς
βασιλείας του συνῆψε φιλικάς σχέσεις μὲ τὸν χαλίφην τῶν Ἀράβων
Μαμούν. Άλλὰ πρὸς τὸν διάδοχον τούτου Μοτασσέμ περιῆλθεν εἰς πό-
λεμον. Καὶ κατ’ ἀρχὰς μὲν ἥδοκίμησεν δ Θεόφιλος ἀλλ’ ἔπειτα ὑπέ-
στη οὐχὶ δλίγας ζημίας. Τέλος συνωμολογήθη εἰρήνη τῷ 841.

Καὶ δ Θεόφιλος ἦτο εἰκονομάχος καὶ κατεδίωξε τοὺς εἰκονολάτρας
καὶ πρὸ πάντων τοὺς μοναχούς, οἵτινες ἡμύνοντο ὑπὲρ τῶν εἰκόνων.
Άλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἡ σύζυγός του, ἡ σεμνὴ Θεοδώρα, ἐπι-
τροπεύουσα τὸν ἀνήλικον νίστρον τῆς Μιχαὴλ τὸν Γ', τὸν ἐπικαλούμενον
Μέδυσσον, συνεκάλεσε τοπικὴν σύνοδον, ἵνας ἐπεκύρωσε τὰς πράξεις τῆς
ἔβδομης οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ ἐπανέφερε τὴν προσκύνησιν τῶν
εἰκόνων (842). Οὕτω δὲ κατελύθη δριστικῶς ἡ ἐκκλησιαστικὴ μεταρ-
ρύθμισις. Τὸ γεγονός τοῦτο ἔօρταζεν δ Ορθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία
τὴν πρώτην Κυριακὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἵνας καλεῖται «Κυ-
ριακὴ τῆς Ορθοδοξίας».

§ 87. Ο πατριάρχης Φώτιος καὶ τὸ σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἐπὶ Μιχαὴλ Γ' τοῦ Μεθύσου, ἐξωσθέντος τοῦ πατριάρχου Ἰγρα-
τίου, ἀνηγορεύθη πατριάρχης δ Φώτιος (857). Ο Φώτιος κατήγετο
ἐξ ἐπιφανεστάτου γένους, ἦτο δὲ ἀνήρ πολυμαθέστατος καὶ πολυγρα-
φώτατος. Ανῆλθεν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἐκ λαϊκοῦ, ἀφοῦ
ἥδοκίμησε πρότερον εἰς τὰ ἀνώτατα πολιτικὰ ἀξιώματα. Ἐπὶ τοῦ
Φωτίου ἥρχισε τὸ σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν, ἵνα δ ἀποχωρισμὸς τῆς
Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς Ορθοδόξου Ἀνατολικῆς.

Η ἀνάρροησις τοῦ Φωτίου εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἐπέφερε
μεγάλας ταραχὰς ἐν Κωνσταντινούπολει. Μεγάλη μερὶς τοῦ κλήρου
καὶ τοῦ λαοῦ ἀπεκήρυττε τὸν Φώτιον καὶ ἀνεγράωτικεν ὡς τόνιμον
πατριάρχην τὸν Ἰγνάτιον. Πρὸς τούτοις οἱ διποδοὶ τοῦ Ἰγνατίου ἐπε-
καλέσθησαν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ πάπα τῆς Ρώμης Νικολάου Α'. Τοῦτο
δ ἔγινεν ἀκριβῶς καθ' ἣν ἐποκήν ἡ παπικὴ ἡ ἔξουσία ἐν τῇ Δύσει εἶχεν
ἀνέλθει εἰς μεγάλην περιπολὴν καὶ δ πάπας ἐπενέβαινε καὶ εἰς ζητή-
ματα πολιτικῆς φύσεως καὶ ἐδίκαζε ἔριδας μεταξὺ ἡγεμόνων ὡς ὑπέρ-
τατος ἀρχων καὶ διαιτητῆς τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου.

Ο Νικόλαος Α' ἐθεώρησε κατάλληλον τὴν περίστασιν νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν δύναμίν του καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ὁθεν ἀπήγησε νὰ παραιτηθῇ ὁ Φώτιος ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ ἀπὸ λαϊκοῦ εἰς πατριάρχην ἀντέβαινεν εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν νόμον. Ἀλλ ἐπειδὴ ὁ Φώτιος δὲν προηγεῖτο, ὁ πάπας συνεκάλεσε τῷ 863 ἐν Ῥώμῃ τοπικὴν σύνοδον, ἥτις ἀφώρισε τὸν Φώτιον. Καὶ ὁ Φώτιος συνεκάλεσε τῷ 867 ἐν Κωνσταντινούπολει τοπικὴν σύνοδον, ἐνώπιον δὲ αὐτῆς κατήγγειλε τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν ὡς ἐπεμβαίνονταν παρανόμως εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ὡς αἰρετικήν, διότι καὶ τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως ἐνόθενε, προσθέσασα ὅτι τὸ Ἀγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἄλλας καινοτομίας είχεν εἰσαγάγει εἰς τὴν θρησκείαν. Ἡ σύνοδος τότε τὸν μὲν πάπαν Νικόλαον Α' ἀφώρισε, τὰς δὲ καινοτομίας τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἀνεθεμάτισεν, καὶ ἀπέκροντο πᾶσαν κυριαρχικὴν ἐπέμβασιν τοῦ ἀρχιερέως τῆς Ῥώμης εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Τοιουτορόπως ἤρχισε τὸ σχήσμα τῶν Ἐκκλησιῶν τῷ 867 καὶ ἔξηκολονθησε μέχρι τοῦ 1053, διότε ἐπὶ πατριάρχου Κηρουνίλαρίου ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἀπεσπάσθη δριστικῶς ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς.

Ἄδειάστεις.

85—86. Τι γνωρίζεις περὶ Λέοντος Ε' καὶ περὶ τοῦ πολέμου αὐτοῦ κατὰ τῶν Βουλγάρων;—Εἰπέ μοι ὅ, τι γνωρίζεις περὶ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τοῦ Λέοντος Ε' καὶ περὶ τῆς δολοφονίας αὐτοῦ;—Τίς διεδέχθη τὸν Λέοντα Ε' καὶ τὶ σπουδαῖον γενόντος συνέβη ἐπ' αὐτοῦ;—Τι γνωρίζεις περὶ Θεοφίλου καὶ περὶ Καστανῆς;—Εἰπέ μοι γένει περὶ τῶν σχέσεων τοῦ Θεοφίλου πρὸς τὸν Ἀραβαῖς;—Πῶς ἐπολιτεύθη ὡς ἄρρες τὸ θρησκευτικὸν ζῆτημα ὁ Θεόφιλος καὶ τὶ ἔκαμεν ἡ σύζυγός του Θεοδώρα επάλληλον αὐτοῦ;—Τι γνωρίζεις περὶ Φωτίου;—Εἰπέ μοι ὅ, τι γνωρίζεις περὶ τοῦ σχίσματος τῶν Ἐκκλησιῶν;—Τίνες καινοτομίας ἐπέφερεν εἰς τὴν θρησκείαν Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία;—Πῶς κατεπολέμησεν ὁ Φώτιος τὰς ἀξιώσεις τῆς παπικῆς Κουσίας;—Πότε ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία ἀπεσπάσθη δριστικῶς ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς;

§ 88. Βασίλειος Α' ὁ Μακεδών (867—886).

Ο Βασίλειος Α', δοτις ἔγινεν ἰδρυτὴς τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας, απέλαβε τὸν θρόνον ἀδόξως δολοφονήσας τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ, ἀνεδείχθη δ' ὅμως ἴκανωτατος αὐτοκράτωρ καὶ ἐδόξασε τὸν θρόνον ἀλαμπρῶν πράξεων. Ἐσωτερικῶς ἐβελτίωσε τὴν διοίκησιν καὶ ἐτατοποίησε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους καὶ διωργάνωσε καὶ τὸν στρατὸν αἱ τὸν γαντικόν. Ἐπειτα διὰ τοῦ περιφήμου γανάρχου Ωρούφρα κατερρόπωσε τοὺς Ἀραβαῖς, οἵ δοποῖοι ἐλεημάτονταν τὰ παράλια τῆς Δαλματίας. Τότε οἱ Δαλμάτοι, προσέπι τὸν Βόσσοι καὶ οἱ Σέρβοι ἀνεγνώσαν τὴν ἐλληνικὴν κυριαρχίαν. Ἐλλῆνες δὲ ιερεῖς ἀποσταλέντες ὑπὸ Βασιλείου διέδωκαν εἰς τοὺς Δαλμάτας, Βοσνίους καὶ Σέρβους τὸν φιστιανισμόν, διότι τὸ σύστημα ἐν γένει τοῦ Βασιλείου ἦτο νὰ ἐκχριμάνιση πάσας τὰς γειτονικὰς φυλάς. Ωσαύτως διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἑλληνικὴ Ἰστορία Ν. Ι. Βεαχνοῦ, τόμος Β'.

Βασιλείου προσῆλθον εἰς τὸν χριστιανισμὸν καὶ οἱ κατοικοῦντες τὰς νοίτους κλιτῆς τοῦ Ταῦγέτου πρόγονοι τῶν οημερινῶν Μανιατῶν, οἵτινες μόνοι ἦσαν εἰδωλολάτραι.

Οἱ Ἀραβεῖς ἐλεημάτοντα τὰ βορειοδυτικὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλὰ τῷ 881 δὲ Ὡσούφας μεταβιβάσας ἐν μᾶς ρυκὶ τὰ πλοῖα τοῦ ἐκ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου εἰς τὸν Κορινθιακὸν ἐπιπλίει αἰφνιδίως κατὰ τοῦ ἀραβικοῦ στόλου καὶ ουντορίβει ὀλοσχερῶς αὐτόν. Τοιούτοιο πορόπως δὲ Βασίλειος ἡλευθέρωσε καθ' ὀλοκληρίαν τὸ Αλγαίον πέλαγος ἀπὸ τῆς φοβερᾶς πειρατείας τῶν Ἀράβων.

Οἱ Βασίλειοι ἔξέδωκεν ἐλληνιστὶ νέαν συλλογὴν νόμων, ἢ δποὶ κατόπιν συμπληρωμάτεσσα ὑπὸ τοῦ νιοῦ τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ἔξεδόθη ἐκ νέου ὑπὸ τὸ ὄνομα Βασιλεὺς Λέοντος. Οἱ Βασίλειοι ἀποθανὼν ἀφῆκαν διάδοχον τὸν νιόν τοῦ Λέοντα,

§ 89. Λέων Σ' δ Σοφός (887—912) — Κωνσταντῖνος Ζ' δ Πορφυρογέννητος (912—959)

Οἱ Λέων Σ' ἀνέτρεψε τὸ ἔργον τῆς πολιτικῆς ἀναβιώσεως τοῦ κράτους, τὸ δποῖον εἶχεν ἐπιχειρήσει δὲ πατήρ του. Οἱ Λέων Σ' ἦτο μὲν κατόχος παιδείας, δι' δὲ καὶ Σοφὸς ἐπωνυμάσθη, ἀλλ' ἐστερεώτερος τῶν ἀρετῶν ἐκείνων, αἱ δποῖαι εἶνε ἀπαραίτητοι εἰς τοὺς βασιλεῖς. Παρηγέλλησε καθ' ὀλοκληρίαν τὰ στρατιωτικά. "Ἐνεκα δὲ τούτου ἐπὶ τῆς βασιλείας του τὸ Βυζαντιακὸν κράτος ἐπαθε δεινάς συμφοράς.

Καὶ πρῶτον ἔξ ἀφοσιώνης δὲ Λέων ἔνεκεν ἐμπορικῶν λόγων περιεπλάκη εἰς πόλεμον πρὸς τὸν Βουλγάρους. Οἱ πόλεμοι οὗτοι, καθ' ὅνταί βουλγαρικὰ ἐπιδρομαὶ ἐπεξετάθησαν εἰς ὅλας τὰς εὐδωπαϊκὰς χώρας τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους, διήρκεσε δι' ὅλης τῆς ζωῆς τοῦ Λέοντος καὶ ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Λεύτερον οἱ Σαρακηνοὶ ἐπανέλαβον τὰς ἐπιδρομὰς κατὰ τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους, δομώμενοι δ' ἐκ τῆς Κοήτης ἐλεημάτοντα δεινῶς τὰς ρήσους τοῦ Αλγαίου πελάγους. Τοίτον οὖτος ἐπῆρθον κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 907. Ἀφοῦ δὲ ἀφῆκεν αὐτοὺς δὲ Λέων τὰ διαπράξαι περὶ τὴν πρωτεύσουσαν τρομερὰς λεηλασίας, ἐπειτα ἀπηλλάγη αὐτῶν πληρώσας μέγα χρηματικὸν ποδὸν καὶ συνομολογήσας πολιτικὴν καὶ ἐμπορικὴν σύμβασιν, ἥτις ἀπέβη ὀφελιμωτάτη εἰς τὸ δωσικὸν κράτος.

Τὸν Λέοντα Σ' διεδέχθη δὲ νίος του Κωνσταντῖνος Ζ' δ Πορφυρογέννητος, δστις ἐλαβεν ὡς ουράρχοντα καὶ τὸν πενθερόν του Ῥωμανὸν τὸν Λακαπηνόν. Οἱ Λακαπηνὸς ἐπηρώθησεν ἐν μέρει τὰς μεγάλας συμφοράς, τὰς δποίας εἶχεν ὑποστῆ τὸ κράτος ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Κωνσταντίνου Ζ' ἐπεσκέψθη τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ 957 ἡ ἀρχόντισσα τῶν Ῥώσων Ὁλγα, χήρα τοῦ Ἰγάρη,

ἔπι τῷ σκοπῷ νὰ ἴδῃ τὴν μεγάλην καὶ πολυμυητὸν μεταξὺ τῶν βαρβάρων «βασιλικὴν πόλιν» καὶ συνάψη φιλικὰς σχέσεις μὲ τοὺς Ἕλληνας αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου. Ὁ Κωνσταντῖνος ὑπερέχθη τὴν ἀρχοντισσαν μετὰ μεγάλων τιμῶν. Ἡ Ὀλγα εἶχε βαπτισθῆ πρότερον ἐν Ῥωσίᾳ. Ἀλλ᾽ ἡ ἐπίσκεψις αὐτῆς εἰς τὴν λαμπρὰν χριστιανικὴν πόλιν ἐθέρημανεν ἀκόμη περισσότερον τὸ χριστιανικὸν αὐτῆς αἰσθῆμα. Καὶ ἐνέμεινε μὲν ὁ νίδιος αὐτῆς Σβιατοσλαύος ἐν τῇ εἰδωλολατρίᾳ· ἀλλ᾽ ὁ ἔγγονός της Βλαδίμηρος εἰσήγαγε τὸν χριστιανισμὸν εἰς τὴν Ῥωσίαν καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ κράτους.

Ο Κωνσταντῖνος Ζ' ἐπροστάτευσε πολὺ τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα καὶ ἀνεξαπόδησε τὰς σπουδάς, διορίσας τοὺς σοφωτάτους τῆς ἐποχῆς ἑκείνης καθηγητὰς καὶ ἐμψυχώνων τοὺς ἀρίστους τῶν μαθητῶν. Καὶ αὐτὸς ὁ Κωνσταντῖνος ἡσχολεῖτο περὶ τὰ γράμματα καὶ συνέγραψε συγγράμματα πολλὰ καὶ ποικίλης ὅλης.

§ 90. Νικηφόρος Β' ὁ Φωκᾶς (964—969)

Ο Νικηφόρος Φωκᾶς ὑπῆρξε κατὰ πρῶτον στρατηγὸς ἐπιφανέστατος καὶ μετὰ ταῦτα αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ἐκ τῶν ἐνδοξοτάτων. Ἐπὶ τοῦ προκατόχου τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμανοῦ τοῦ Β' ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς ἔξεστρατευσε μετὰ πολλῆς πεζικῆς καὶ ναυτικῆς δυνάμεως κατὰ τῶν ἐν Κρήτῃ Ἀράβων. Νικήσας δὲ τὸν ἐμίονην τῆς Κρήτης Ἀβδούλο Αζῆς ἐκνορίευσε τῷ 961 μετὰ δικιάμηνον πολιορκίαν τὸν ὁχυρὸν Χάνδακα, κείμενον δπον σήμερον τὸ Ἡράκλειον, ἐκρήμνισε τὸ τεῖχος τοῦ Χάνδακος καὶ πλησίον αὐτοῦ ἐπὶ λόφου ἔκτισε φρούριον, τὸ δποῖον ὀνόμασε Τέμενος, διὰ νὰ χοησιμεύῃ ὡς σκοπιὰ τῆς ἐν Κρήτῃ ἀνακαινισθείσης ἐλληνικῆς ἐλευθερίας Προσεκάλεσεν εἰς Κρήτην νέους ἀποίκους χριστιανοὺς Ἑλληνας καὶ Ἀρμενίους καὶ ἐφρόντισε νὰ διαδώσῃ τὸν χριστιανισμὸν καὶ εἰς τὸν μωαμεθανοὺς τῆς νήσου. Μετὰ ταῦτα ἐπανῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς Κωνσταντιούπολιν, κομίζων ἀπειρα λάφυρα καὶ πολλοὺς αἰχμαλώτους, ἐν οἷς καὶ αὐτὸν τὸν ἐμίονην τῆς Κρήτης.

Ἐνδὺς κατόπιν ὁ Νικηφόρος ἔξεστρατευσε μετὰ 200 χιλιάδων ἀνδρῶν κατὰ τῶν ἐν Ασίᾳ Ἀράβων (962), ἐκνορίευσεν ὑπὲρ τὰ 60 φρούρια καὶ συνέλεξεν ἀμυθήτους θησαυρούς. Ὁτε δὲ ἐπέστρεφεν εἰς Κωνσταντιούπολιν, ἔμαθε καθ' ὅδὸν διὰ τὸ αὐτοκράτωρ Ῥωμανὸς ἀπέθανεν. Ὁ δαφνοστεφῆς στρατηγὸς κατέθηκεν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον τὸν πλοῦτον, τὸν δποῖον ἐκόμισεν ἐκ τῆς ἐνδόξου ἐκστρατείας του. Ἀνέλαβε τὴν ἐπιχροπείαν τῶν δύο ἀνηλίκων βασιλοπαίδων Βασιλείου καὶ Κωνσταντίου, μετὰ μικρὸν δὲ ἀνηγορεύθη καὶ αὐτὸς αὐτοκράτωρ, ἢ συμπράξει τῆς κήρας τοῦ Ῥωμανοῦ Θεοφανοῦς, τὴν δποίαν ἐλαβε

σύζυγον, χωρὶς ἐκ τούτου νὰ παραβλαφθῶσι τὰ δικαιώματα τῶν δύο βασιλοπαίδων.

‘Ο Νικηφόρος ἐφιλοτιμήθη νὰ διατηρήσῃ καὶ ὡς αὐτοκράτωρ τὸ μέγα δυναμα, τὸ δόπον εἰχεν ἀποκτήσει ὡς στρατηγός.’ Εκστρατεύσας καὶ πάλιν κατὰ τὸν ἐν Ἀσίᾳ Ἀράβων ἐκνούσεος τὴν Ταρσὸν καὶ ὅλην τὴν Κιλικίαν, ἐνῷ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον διὰ τοῦ πατρικίου Νικῆτα Χαλκούτση ἀνέκτησε τὴν Κύπρον ἀπὸ τὸν Ἀράβων. Καὶ ἐν Κιλικίᾳ δὲ Νικηφόρος διέδωκε τὸν χριστιανισμόν. “Οσοι τῶν μωαμεθανῶν ἡσπάσθησαν τὸν χριστιανισμὸν ἔλαβον τὴν ἄδειαν νὰ μείνωσιν εἰς τὰς πόλεις των. Οἱ λοιποὶ ἀπεπέμφθησαν εἰς Συρίαν, τὰ τζαμία των κατεστράφησαν καὶ αἱ πόλεις των κατωκήθησαν ὑπὸ χριστιανῶν. Μετὰ ταῦτα δὲ Νικηφόρος κατέκτησε τὴν Ἀντιόχειαν καὶ μέγα μέρος τῆς βορείου Συρίας.

Καὶ ἐσωτερικῶς δὲ Νικηφόρος ἐπολιτεύθη καλῶς. ‘Υπεστήθησε τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς τέχνας. ’Αλλ’ ὅτε ἥθελησε νὰ περιστείλῃ τὰς διαφόρους καταχρήσεις δι’ αὐστηρῶν μέτρων, ἐξήγειρε καθ’ ἑαυτοῦ τὸ μῆσος τῶν αὐλικῶν καὶ τοῦ αἰλήσουν. Τέλος δὲ Νικηφόρος ἐδολοφονήθη ἐν τῷ κοιτῶνι του ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἰωάννου Τζιμισκῆ τῇ συνεργίᾳ τῆς βδελυνός Θεοφανοῦς.

Αδκήδεις.

88—89 Πᾶς ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον δὲ Βασιλεὺος δὲ Μακεδών καὶ πᾶς διψήνησεν ἐσωτερικῶς τὸ κράτος; — Απὸ τίνων ἀπῆλλαξε τὸ Αἴγαλον πέλαγος δὲ Βασιλεὺος καὶ διὰ τίνος, καὶ τί συνέδη ἐκ τούτου; — Εἰς ποίους διέδωκε τὸν χριστιανισμὸν δὲ Βασιλεὺος καὶ ποῖον ἦτο ἐν γένει τὸ σύστημά του; — Τί είναι τὰ Βασιλικά; — Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ Λέοντος;⁵ — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ πολέμου τοῦ Λέοντος πρὸς τοὺς Βουλγάρους καὶ κατόπιν πρὸς τοὺς Ρώσους; — Τί γνωρίζεις περὶ Κωνσταντίνου Ζ’ καὶ Ρωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ; — Τί γνωρίζεις περὶ τῆς ἀρχοντίσσης τῆς Ρωσίας “Ολγας”; — Τίς εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ρωσίαν τὸν χριστιανισμόν; — Τί ἐπροστάτευσεν ιδιαιτέρως δὲ Κωνσταντίνος καὶ εἰς τὶς ἡσχολεῖτο οὗτος;

90 “Οποῖος τις ὑπῆρξεν δὲ Νικηφόρος Φωκᾶς; — Εἰπέ μοι περὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ κατὰ τὴν Κρήτην; — Κατὰ τίνων ἔπειτα ἐξετράτευσεν δὲ Νικηφόρος Φωκᾶς; — Πότε καὶ πῶς ἔγινεν αὐτοκράτωρ δὲ Νικηφόρος Φωκᾶς καὶ ποιαν ἔλαβε σύζυγον; — Εἰπέ μοι τὰς πολεμικὰς πράξεις τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶς ὡς αὐτοκράτορος; — Πῶς ἐπολιτεύθη ἐσωτερικῶς καὶ ποιον ὑπῆρξε τὸ τέλος αὐτοῦ;

§ 91. Ιωάννης Τζιμισκῆς (969—976).

“Ο Ιωάννης Τζιμισκῆς, ἀν καὶ κατέλαβε τὸν θρόνον διὰ φρικώδους βασιλοκτονίας, ὅμως ἀνεδείχθη ἔξοχος αὐτοκράτωρ, καθ’ ὅλα ἐφάμιλλος τοῦ προκατόχου του.” Οτε δὲ Ιωάννης προσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἵνα στεφθῇ, δὲ πατριάρχης Πολύευκτος ἐπέβαλεν εἰς αὐτὸν ὡς δρον τῆς στέγεως τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῶν ἀνακτόρων τῆς βδελυνός Θεοφανοῦς. “Ο Ιωάννης ἐνέδωκε καὶ ἡ Θεοφανὼς ἐξωφίσθη.

Ἐπὶ Νικηφόρου Β’ οἱ Ρῶσοι ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Σβιατοσλανὸν κατὰ παρακίνησιν τοῦ Νικηφόρου εἰχον εἰσβάλει εἰς τὴν Βουλ-

γαρίαν πρὸς τημωρίαν τῶν θρασέων Βουλγάρων. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ Σβιατοσλαῦος ἀπὸ συμμάχου τοῦ Ἐλλήνος αὐτοκράτορος μετεβλήθη εἰς πολέμιον καὶ παρασυρόμενος ὑπὸ τῆς πλεονεξίας ἥθελε νὰ προσαρτήσῃ τὴν Βουλγαρίαν εἰς τὸ ὁσικὸν κράτος.

Οἱ Ἰωάννης Τζιμισκῆς, εὐθὺς ὡς ἔγινεν αὐτοκράτωρ, ἔθεώρησεν ὡς πρώτιστον ἔργον αὐτοῦ νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Ῥώσους ἐκ τῆς Βουλγαρίας. Ὁδὲν προσεκάλεσε τὸν Σβιατοσλαῦον ν' ἀπέλθῃ ἐξ αὐτῆς, καὶ ἐπειδὴ οὗτος ἦρνήθη, ὁ Τζιμισκῆς ἐπεχείρησε μεγάλην ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Ῥώσων. Τὸ ἕαρ τοῦ 971 εἰσβαλὼν εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἐκνούσιεν ταῖς πρῶτον τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Πρεσπάλιαν. Ἐπειτα προσέβαλε καὶ τὸ δυνάμην Δορύοτολον (τὴν σημερινὴν Σιλιστρίαν), διποὺς ενδίσκετο καὶ ὁ Σβιατοσλαῦος. Μάχη κρατερὰ συνάπτεται. Ὁ Τζιμισκῆς μάχεται ὡς λέων. Οἱ Ῥώσοι κατατροποῦνται καὶ ὁ Σβιατοσλαῦος ἀναγκάζεται νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ ν' ἀπέλθῃ ἐκ τῆς Βουλγαρίας. Ὁ Τζιμισκῆς μετὰ ταῦτα μετέβαλε τὴν Βουλγαρίαν εἰς Ἑλληνικὴν ἐπαρχίαν καὶ διήρεσεν αὐτὴν εἰς ἐπιτὰ τοπαρχίας, διορίσας τοπάρχας ἴθαγενεῖς, οἱ διποὺς ὀνομάζοντο βοεῖς βόδαι.

Μετὰ ταῦτα ὁ Τζιμισκῆς ἐστράτευσε δις ἐταντίον τῷ Ἀράβων τῆς Συρίας καὶ τῆς Μεσοποταμίας. Εἰς τὰς ἐκστρατείας ταύτας ἐνίκησε πολλὰς καὶ λαμπρὰς νίκας, ἐκνούσιεν τοὺς πόλεις καὶ φρούρια, ἐκνούσιεν τοὺς προσέτι μέγα μέρος τῆς νοτίου Συρίας καὶ αὐτὴν τὴν περίφημον πόλιν Βηρυτόν, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς παραθαλασσίας πόλεις τῆς Φοινίκης. Ἄλλος δὲ ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἀπέθανε καθ' ὅδὸν τῷ 976 δηλητηριασθείς, ὡς πιστεύεται, ὑπὸ τοῦ ἀρχιθαλαμηπόλον Βασιλείου, τοῦ δοπίου εἰχεν ἀνακαλύψει φοβερὰς καταχρήσεις.

§ 92. Βασίλειος Β' ὁ Βουλγαροκτόνος (976—1025).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τζιμισκῆς ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησον τοῦ κράτους ὁ Βασίλειος Β', ὁ ἐπικαλούμενος Βουλγαροκτόνος, νιὸς Ῥωμανοῦ τοῦ Β', ἐν ἡλικίᾳ 20 ἐτῶν. Ὁ Βασίλειος ὑπῆρξε διασημότατος αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου. Κατὰ πρῶτον ἐπολέμησε πρὸς τὸν στασιάσαντα στρατάρχην τῆς Ἀνατολῆς Βάρδαν τὸν Σκληρὸν καὶ κατέβαλεν αὐτὸν μετὰ τριετῆ ἄγωνα. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Βούλγαροι ὠφελούμενοι ἐκ τῶν ἐρίδων καὶ στάσεων τῶν Ἐλλήνων τοῦ Βυζαντίου ἐπανεστάτησαν καὶ ἀναγορεύσαντες βασιλέα τὸν τολμηρὸν Σαμονῆλ, νιὸν τοῦ βοεβόδα Σίσμαν, κατέλαβον εὐκόλως τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἀλβανίαν, τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν. Τέλος δὲ εἰσέβαλον καὶ εἰς τὴν κυρίως Ἐλλάδα καὶ προυχώρησαν μέχρι τοῦ Ἰσθμοῦ φοινεύοντες καὶ λεηλατοῦντες.

Οἱ Βασίλειος Β', ἀφοῦ ἀπηλλάγη τὸν Βάρδα τοῦ Σκληροῦ, ἐστρά-

τευσε κατά τῶν Βουλγάρων. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνικήθη, μέγα δὲ μέρος τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου ενδίσκετο ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Βουλγάρων. Ἐν τούτοις δὲ Βασίλειος δὲν ἀπεθαρρύθη, ἀλλὰ παρεσκευάζετο εἰς νέον ἄγωνα κατά τῶν Βουλγάρων.

Ἐν ᾧτε 995 οἱ Βούλγαροι εἰχον εἰσβάλει εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὁ Βασίλειος ἔπειψε κατ' αὐτῶν τὸν περίφημον στρατηγὸν Νικηφόρον Οὐρανόν. Ὁ Σαμουὴλ μαθὼν τὴν κατ' αὐτοῦ ἐκστρατείαν τοῦ Νικηφόρου Οὐρανοῦ ἀνήρχετο ἐκ τῆς Πελοποννήσου πρὸς τὴν Θεσσαλίαν. Ὅτι Νικηφόρος Οὐρανὸς φθάσας εἰς τὴν Φθιώτιδα εὗρε τοὺς Βουλγάρους ἐστρατευμένους ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὅχθης τοῦ Σπερχειοῦ ποταμοῦ, δοστοπόδη δὲ τοῖς διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, ὃτι ἐπῆλθε τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐπὶ τέλους ενδίσκει πόδον τινά. Διαβάνει περὶ τὸ μεσονύκιον τὸν ποταμὸν καὶ ἐπὶ τέλους ενδίσκει πόδον τινά. Διαβάνει περὶ τὸ μεσονύκιον τὸν ποταμὸν καὶ ἐπιπεοῶν αἰφνιδίως καὶ τῶν κοιμωμένων Βουλγάρων κατακόπτει αὐτοὺς (996). Μόλις διέφυγε τὴν σφαγὴν διασιλεὺς Σαμουὴλ μετὰ τοῦ νίου του καὶ δλίγων ἄλλων. Διὰ τῆς νίκης ταύτης ὁ Νικηφόρος Οὐρανὸς ἀπήλλαξε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς βουλγαρικῆς κυριαρχίας. Ἐκτοτε δὲ Βασίλειος ἐξηκολούθησε τακτικὸν πόλεμον κατὰ τῶν Βουλγάρων, θέλων νὰ καταλύσῃ δλοσχερδῆς τὸ βουλγαρικὸν βασίλειον. Ὁ πόλεμος οὗτος διήρκεσε μέχρι τοῦ 1018. Τέλος δὲ Βούλγαροι ἐπετάχθησαν καὶ ἡ Βουλγαρία προσηρτήθη ὡς ἐπαρχία εἰς τὴν Βυζαντιακὸν κράτος.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ βουλγαρικοῦ πολέμου δὲ Βασίλειος ἥλθεν εἰς Ἀθήνας, ἀναβάς δὲ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν εἰσῆλθεν εἰς τὸν Παρθενῶνα δοτις εἰχε μεταβληθῆ εἰς χριστιανικὴν ἐκκλησίαν ἀφιερωμένην εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Ἀθηνῶν, καὶ προσέφερεν εὐχαριστήρια εἰς τὴν Θεοτόκον διὰ τὰς νίκας του, ἐκόσμησε δὲ τὸ ἱερὸν διαλαμπρῶν ἀναθημάτων. Μετὰ ταῦτα ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ δὲ τὴν θριαμβευτικήν του εἰσοδον ἀνευφημούμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὀνομασθη «Βουλγαροκτόνος» ὡς καταλύσας τὴν δύναμιν καὶ τὸ κράτος τῶν Βουλγάρων.

Ο Βασίλειος διεξῆγαγε διὰ τῶν στρατηγῶν του καὶ ἐτερον ἐπιτυχεῖ πόλεμον πρὸς τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸν τον Ὀθωνα B', αὐτοκράτορα τῶν Γερμανῶν, δοτις ἔζητε νὰ λάβῃ τὴν κάτω Ἰταλίαν ὡς προῖκα τῆς συζύγου του Θεοφανοῦς. Δώσας δὲ δὲ Βασίλειος καὶ τὴν ἄλλην ἀδελφήν του Ἀρναν ὡς σύζυγον εἰς τὸν ἡγεμόνα τῶν Ρώσων Βλαδίμηρον, δοτις εἰχε προσέλθει εἰς τὸν χριστιανισμόν, ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὴν Χερσῶνα, τὴν δύοίαν οὗτος εἰχε κυριεύσει.

Ἐπὶ Βασιλείου τοῦ B' τὸ Βυζαντιακὸν κράτος εἰχε τὴν μεγίστην

έκτασιν καὶ ενδίσκετο ἐν τῇ ὑψίστῃ ἀκμῇ. Μετ' αὐτὸν δὲ ἥρχισεν τὰ παρακαμάζη. Ὁ Βασίλειος ἀπέθανεν τῷ 1025.

•Αδειήσεις•

91 Ὁποιός τις ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης Τζιμισκῆς; — Τί γνωρίζεις περὶ Τζιμισκῆς καὶ πατριάρχου Πολυεύκουτος; — Κατὰ τίνων πρῶτον ἔξεστράτευσεν ὁ Τζιμισκῆς καὶ τί γνωρίζεις περὶ τοῦ πολέμου τούτου; — Τί γνωρίζεις περὶ τοῦ πολέμου τοῦ Τζιμισκῆς κατά τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἀράβων; — Πόθε ἀπέθανεν ὁ Τζιμισκῆς;

92 Τις ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου Τζιμισκῆς; — Κατὰ τίνος ἀπολέμησε κατὰ πρῶτον ὁ Βασίλειος Β'; — Τί ἔκχριστον ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Βούλγαροι; — Κατὰ τίνων ἐστράφη Βασίλειος, ἡμ' ἀπηλλάχη ἀπὸ τοῦ Βάρδου τοῦ Σκληροῦ; — Ποὺ καὶ πῶς καὶ ὑπὸ τίνος ἐνικήθησαν οἱ Βούλγαροι καὶ ποῖον ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἥττης ταῦτης; — Μέχρι τίνος ἔτους διήρκεσεν ἡ κατὰ τῶν Βούλγαρων πόλεμος τοῦ Βασιλείου Β' καὶ ποίην ἔκβασιν ἔλαβεν οὗτος; — Πόθε ὧνομάσθη ὁ Βασίλειος Β' κατέδιψε; — Κατὰ τίνος ἐπειτα ἀπολέμησεν ὁ Βασίλειος; — Εἰς ποῖον ἔδωκε τὴν δευτέραν ἀδελφήν του ὁ Βασίλειος καὶ τὸ ἔλαβε περ' ἐκείνου; — Εἰς ποίαν θέσιν εὑρίσκετο τὸ Βούλγαρικὸν κράτος ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Βούλγαροκτόνου;

§ 93. Ἐμφάνισις τῶν μωαμεθανῶν Σελδζουκιδῶν Τούρκων
ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐν Συρίᾳ καὶ ἐν τοῖς ἄγιοις τόποις.

— Ἀγῶνες κατ' αὐτῶν τοῦ Ἐλληνος αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ Διογένους,

Οἱ Σελδζουκίδαι Τοῦρκοι, δινομασθέντες οὕτως ἐκ τοῦ γενάρχου αὐτῶν Σελδζούκη, μετενάστευσαν εἰς τὰς ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ Ὁξον περσικὰς χώρας κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰώνα. Ἀποδεχθέντες δὲ τὸν ισλαμισμὸν κατέλισαν δλίγον κατ' δλίγον τὰ ἐν ταῖς περσικαῖς χώραις διάφορα μωαμεθανικὰ κράτη καὶ ἰδρυσαν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῶν μέγα τουρκικὸν κράτος, τοῦ δροίου δὲ ἡγεμώνων ἐκαλεῖτο σουλτᾶνος.

“Οτε ἐβασίλευσεν ἐν Κωνσταντινούπολει ὁ Κωνοταντίνος Θ', δὲ πικαλούμενος Μονομάχος, ἔγιναν αἱ ποδῶνται πολεμικαὶ συγκρούσεις ἐν Ἀρμενίᾳ μεταξὺ Ἐλλήνων καὶ Σελδζουκιδῶν Τούρκων, καθ' ἃς οἱ Ἐλληνες ἀπώλεσαν μέγα μέρος τῶν ἐν Ἀρμενίᾳ κτήσεών των. Ἐπὶ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Γ' Δούκα οἱ Σελδζουκίδαι Τοῦρκοι ὑπὸ τὸν μέγαν αὐτῶν σουλτᾶνον Ἀλπ-Ἀρσλάν ἥρχισαν τὰ κάμρωσιν ἐπιδρομὰς καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

“Ο αὐτοκράτωρ Ρωμανὸς Διογένης, διστις διεδέχθη τὸν Κωνσταντίνον Γ' Δούκαν, ἐπεκείδησε τρεῖς ἐκοιρατείας κατ' αὐτῶν. Καὶ κατὰ μὲν τὰς δύο πρώτας ἀπώθησε τοὺς Τούρκους πέραν τῶν ὁρίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀλλὰ κατὰ τὴν τρίτην ἐνικήθη καὶ ἡρωικῶς μαχόμενος ἐτραυματίσθη καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος. Ὁ μεγαλόψυχος σουλτᾶνος Ἀλπ-Ἀρσλάν, θαυμάσας τὴν γενναιότητα τοῦ Ρωμανοῦ, οὐ μόνον τὴν ἐλευθερίαν ἀπέδωκεν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τῷ ὑπεσχέθη τὴν κατάπαυσιν τῶν κατὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπιδρομῶν του. Ἀλλ' οὐε δὲ ὁ Ρωμανὸς ἐπανήρχετο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ τὸν συ-

έλαβον παρασπόνδιως καὶ τὸν ἐπύφλωσαν. Τότε δὲ δυμώς οἱ Σελδζουκίδαι Τούρκοι εἰσέβαλον καὶ πάλιν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἐκνοίενται τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς ἑλληνικῆς ταύτης χερσονήσουν. Ταῦτο γρόνως δὲ κατέλαβον καὶ τὴν Μεσοποταμίαν καὶ πάσαν τὴν Συρίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην. Ὁ δὲ νίδις τοῦ Ἀλπ-Ἀρσλάν Μαλέκ-Σάχ ἔξετενε τὰς κατακτήσεις του μέχρι τῆς Βυθινίας καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Αἴγαλον. Ὁ Μαλέκ-Σάχ τὰς ἀπομεμακρυσμένας τοῦ κράτους του χώρας κατέστησεν ὑποτελῆ κράτη, ἅπουα ἐκυβερνῶντο αληργονομικῶς ὑπὸ τῶν συγγενῶν του. Τότε καὶ αἱ χώραι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, αἱ δποῖαι ἐκνοιεύμησαν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἀπειέλεσαν ἴδιον κράτος, τὸ δποῖον ἐκαλεῖτο κράτος τῆς Νικαίας ἐκ τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ.

§ 94. Ὁ οἶκος τῶν Κομνηνῶν αὐτοκρατόρων.

Οἱ Κομνηνοὶ ἦσαν μεγάλη καὶ ἐπιφανῆς στρατιωτικὴ οἰκογένεια ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Αὗτη παρέσχε τρεῖς μεγάλους αὐτοκράτορας, οἱ δποῖοι ἐπὶ δλόκληρον αἰδὼν ἡγανίσθησαν γενναιόταταν ἢ ἀποτρέψωσι τὸν ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἐπικρεμαμένους κινδύνους καὶ ἔδωκαν εἰς τὸ κράτος τὴν τελευταίαν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν αἰγῆν.

α') Ἀλέξιος Α' (1081—1118).—Καθ' ὃν χρόνον ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἀλέξιος Α', ὁ ἰδούτης τῆς δυναστείας τῶν Κομνηνῶν, τὸ Βυζαντιακὸν κράτος ενδρίσκετο εἰς ἀθλιωτάτην κατάστασιν. Ἔσωτεροις μὲν ἦτο παραλελυμένον ἐγένετο τῶν συνεχῶν στάσεων, ἔξωτεροις δὲ περιεστοιχίζετο ὑπὸ παντοίων ἐχθρῶν. Ἄλλ' ἐν τούτοις ὁ Ἀλέξιος κατώρθωσεν δχι μόρον νὰ διατηρήσῃ αὐτὸν οῶν καὶ ἀβλαβές, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸ ἐπεκτείνῃ, ἀνακτήσας πολλὰς χώρας, αἱ δποῖαι είχον ἀρπαγῆ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Καὶ πρῶτον ὁ Ἀλέξιος ἀπέκρουσε τικηφόρως τὸν Νοομαρδὸν (ἔθνος γερμανικόν), οἱ δποῖοι ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Ροβέρτον Γνωσκάρδον δρμώμενοι ἐκ τῆς κάτω Ἰταλίας, τὴν δποίαν είχον κυριεύσει, ἐπεκείρησαν τῷ 1081 φοβερὰν ἐπιδομὴν εἰς τὰς χώρας τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Λεύτερον ἐπολέμησε κατὰ τῶν Σελδζουκιδῶν Τούρκων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἀνέτησε πόλεις τινάς, ὡς τὴν Νικομήδειαν καὶ τὴν Σινώπην. Τοίτον ἐπολιτεύθη δεξιώτατα, δτ' ἔγινεν ἡ πρώτη σταυροφορία, περὶ ἣς θὰ εἴπωμεν κατωτέρω.

β') Ἰωάννης Β' (1118—1143).—Ὁ νίδις τοῦ Ἀλέξιου Ἰωάννης Β', δστις ἐγένετο τῆς ἀγαθότητός του ὀνομάσθη Καλοϊωάννης, καὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τοῦ κράτους ἐφάνη βασιλεὺς καὶ κυβερνήτης ἀριστος καὶ εἰς τὸν πολέμους ἀνδρεῖος μακητῆς καὶ στρατηγός, ἀποκρούσας τὰς ἀλληλοδιαδόχους εἰς τὸ κράτος του ἐπιδρομὰς τῶν διαφόρων ἐχθρῶν.

γ') Μανούηλ Α' (1142—1180).—Ο Μανούηλ Α', νίδις

ποῦ Καλοῖωνάννου, ὑπῆρξεν δὲ ὁ ὁμαλεώτερος καὶ ἡρωϊκῶτερος δὲν τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου. 'Ο Μαρουνὴλ ἐπολέμησεν ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν Σελδζουκιδῶν Τούρκων ἐν Ἀσίᾳ. 'Υπερεκίνησε διὰ τῆς τόλμης του καὶ τῆς συνέσεως τὰς πολλὰς δυσκερείας, τὰς δύοις παρεσκεύασεν εἰς αὐτὸν ἡ δευτέρα σταυροφορία. 'Αλλ' ἐνῷ δὲ Μαρουνὴλ ἀπησχολεῖτο μὲ τοὺς σταυροφόρους, οἱ Νορμανδοὶ ὑπὸ τὸν 'Ρογῆρον Β', ἀνεψιὸν τοῦ 'Ροβέρτου Γυστάφοδον, ἐπῆλθον κατὰ τῆς Κερκύρας καὶ ἐκνοίενσαν αὐτήν ἔπειτα δὲ εἰσέπλευσαν εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ ἀποβιβασθέντες εἰς Κρήταν ἐστράτευσαν κατὰ τῶν Θηβῶν καὶ ἔπειτα κατὰ τῆς Κορίνθου. 'Αμφοτέρας τὰς πόλεις ταύτας, αἱ δύοις ἡσαν δυομασταὶ διὰ τὰ πλούτη των καὶ τὰ μεταξούργειά των, ἐλεγάτησαν δεινῶς. 'Επὶ τῇ ἀγγελίᾳ τῶν συμφορῶν τούτων τῆς Ἑλλάδος δὲ Μαρουνὴλ ἐπῆλθε κατὰ τῶν Νορμανδῶν καὶ ἥραγκασεν αὐτοὺς νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰ ἔδια. "Ἐπειτα δὲ ἐστράτευσε κατὰ τοῦ δουκὸς τῆς Ἀντιοχείας 'Ρενάλδου καὶ τὸν ἥραγκασε νὰ ὑποταχθῇ εἰς πάσις τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ πολλοῦ ἔξεντελισμοῦ. 'Ωσανίως ἥραγκασε τὸν σονιτᾶν τοῦ Ἰκονίου νὰ ὅμολογήσῃ εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὑποταγήν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιχαήλ τὸ Βυζαντιακὸν κράτος ἥρχισε νὰ βαίνη ὁ γαγδαίως πρὸς τὴν παρακμήν.

Αδκίδεις.

93. Πέθεν τὸ σηνομα Σελδζουκίδαι Τούρκοι; — Τί γνωρίζεις περὶ τῆς μετανάστεύσεως τῶν Σελδζουκιδῶν Τούρκων εἰς τὰς περιακὰς χώρας; — Τί γνωρίζεις περὶ τῶν πρώτων συγκρούσεων μεταξὺ 'Ελλήνων καὶ Σελδζουκιδῶν Τούρκων; — Εἰπέ μοι περὶ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σελδζουκιδῶν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ περὶ τῶν ἀγώνων τοῦ 'Ρωμανοῦ Διογένους κατ' αὐτῶν; — Τί γνωρίζεις περὶ τῆς τυφλώσεως τοῦ 'Ρωμανοῦ Διογένους καὶ περὶ τῶν ἐπακολουθημάτων αὐτῆς;

94. Εἰπέ μοι δὲ, τι γνωρίζεις περὶ τῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν; — Εἰπέ μοι περὶ 'Αλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ Καλοῖωνάννου; — Εἰπέ μοι περὶ τοῦ Μαρουνὴλ Α'; — Εἰπέ μοι ιδιαιτέρως περὶ τῆς δευτέρας ἐπιδρομῆς τῶν Νορμανδῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος;

§ 95. Ἡ μεγάλη μετανάστευσις τῶν λαῶν ἐκτείνομένη καὶ εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἐπελθοῦσα ἐν Εὐρώπῃ μεταβολή.

'Ο ἡγεμὼν τῶν Βησιγότθων 'Αλάριχος ἐν ἔτει 400 εἰσέβαλεν εἰς τὴν ἄνω Ιταλίαν καὶ ἐπὶ δύο ἔτη διήρπαζε καὶ ἐλεημάτει τὰς χώρας αὐτῆς. 'Ο γενναῖος ἐπίτροπος τοῦ αὐτοκράτορος 'Ονορίου Στελίχων, καλέσας τοὺς ἐν Γαλατίᾳ, Ἰσπανίᾳ καὶ Βοσπορίᾳ δρωμαῖκοὺς λεγεώνας, κατώρθωσε ν' ἀποκρούσῃ τὸν 'Αλάριχον καὶ ἀπαλλάξῃ τὴν Ιταλίαν ἀπὸ τῆς φοβερᾶς αὐτοῦ ἐπιδρομῆς. 'Αλλὰ τὸ γεγονός τοῦτο τῆς εἰσβολῆς τοῦ 'Αλαρίχου εἰς τὴν Ιταλίαν ἐπήνεγκε μεγάλας μεταβολάς ἐν τῇ Δύσει.

'Απὸ αἰώνων ἥδη δεάφοροι γεωμανικοὶ λαοὶ ἐπεχείρουν ἐπιδρομὰς εἰς τὰς δυτικὰς χώρας τοῦ ὁμαϊκοῦ κράτους, ἀλλὰ δὲν ἐγκαθίσταντο

ἐν αὐταῖς. Ἀλλ' ὅτε ὁ Σιελίχων ἐκάλεσε τὸν πέραν τῶν Ἀλπεων, ἐν Γαλατίᾳ, Ἰσπανίᾳ καὶ Βρετανίᾳ, ὁ ωμαικὸς λεγεῶντας πρὸς ἀπόχρους τοῦ Ἀλαρίχου, δλον τὸ δυτικὸν τμῆμα τοῦ ὁμοιοῦ κοάτους ἔμεινεν ἀνυπεράσπιστον εἰς τὴν διάκοσιν τῶν βαρβάρων. Οἱ Οὔννοι εἰσβάλοντες εἰς τὴν ἀνατολικὴν Εὐρώπην ἡγάγκασαν πολλοὺς σλαυτούς λαοὺς νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὰς γερμανικὰς χώρας καὶ ὠθήσωσιν δυτικότερον καὶ νοτιώτερον πολλοὺς γερμανικοὺς λαούς. Ἀλλὰ μόλις ὁ Ἀλάριχος ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἰταλίας, σμῆνος ἀνάμικτον γερμανικῶν λαῶν, Βανδήλων, Σουηβῶν, Ἀλαρῶν, Βουργουνδίων, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ῥαδεγαίσου εἰσέβαλεν εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν καὶ προυκόρωντες μέχρι τῆς Φλωρεντίας (405). Ἀλλ' ὁ γενναῖος Σιελίχων καὶ πάλιν ἐφάνη σωτῆρ τῆς Ἰταλίας. Κατανικήσας τὰ βαρβαρικὰ ἐκεῖνα στίφη εἰς τὰ στενά τῶν ἐν Τυρρηνίᾳ Φαισούλων ἡγάγκασεν αὐτὰ νὰ τραπῶσι πρὸς τὴν Γαλατίαν. Καὶ οἱ μὲν Βουργουνδοὶ μετὰ μακρὰς λεγλασίας ἀποκατεστάθησαν ἐν τῇ νοτιοανατολικῇ Γαλατίᾳ μεταξὺ τοῦ Ῥοδανοῦ ποταμοῦ καὶ τοῦ ὅρους Ἰόρα, οἱ δὲ Σουηβοί, οἱ Ἀλαροί καὶ οἱ Βανδῆλοι εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ καταλαβόντες αὐτὴν διένειμαν εἰς ἀλλήλους. Ταῦτοχρόνως οἱ Ἀλαροί κατέλαβον τὸ πλεῖστον τῆς ομερινῆς Ἐλβετίας καὶ τὴν Ἀλσατίαν, καὶ οἱ Φράγκοι ἐγκατεστάθησαν ὁριστικῶς ἐν τῇ βορειοανατολικῇ Γαλατίᾳ. Οἱ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀλβίος κατοικοῦντες Ἀγγλοσάξονες διαπεριιωθέντες εἰς τὴν Βρετανίαν κατέλαβον αὐτὴν καὶ ἰδρυσαν ἐν αὐτῇ ἀγγλοσάξονικὸν κοάτος. Καὶ οἱ Βανδῆλοι δὲ βραδύτερον διαπεραιωθέντες εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν ἰδρυσαν ἐν αὐτῇ ἴδιον βασίλειον ἐκεῖ ὅπου ἦτο ἀλλοτε ἡ Καρχηδών.

Οὕτως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ πέμπτου αἰῶνος μ. Χ. τὸ δυτικὸν ὁμοιοῦντος περιωρίσθη εἰς μόνην σχεδὸν τὴν Ἰταλίαν. Ἀλλ' ἐν ἔτει 476 ὁ Ὁδόακρος, ἀρχηγὸς γερμανικῶν μισθοφορικῶν στρατευμάτων, καθήρεσε τὸν τελευταῖον Ῥωμαϊον αὐτοκράτορα Ῥωμύλον Αὐγούστουλον καὶ ἀνεκρηγόρυθη αὐτὸς ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τον βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας. Οὕτω καὶ ἐν Ἰταλίᾳ ἰδρύθη γερμανικὸν κοάτος. Οἱ Ὁδόακρος περιωρίσθη νὰ κυβερνᾷ τὴν Ἰταλίαν ὡς στρατιωτὸς κυρίως διοικητής, ἀνεγνώσιε δὲ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς. Μετὰ δεκατρία ἔτη ὁ ἡγεμὼν τῶν Ὁδοάκρουν καὶ ἰδρυσεν ἐν Ἰταλίᾳ δυτικογεντικὸν κοάτος.

§ 96. Τὸ μέγα φραγμικὸν κοάτος καὶ τὰ ἐκ τῆς διαλύσεως τούτον παραχθέντα κοάτη τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γερμανίας.

Οἱ Φράγκοι ἦσαν ἔθνος γερμανικῆς καταγωγῆς, συνέκειντο δ' ἐκ πολλῶν φύλων, καὶ ἐκαστὸν αὐτῶν εἶχεν ἴδιον βασιλέα. Περὶ δὲ τὰς ἀρ-

χάς τοῦ πέμπτου αιώνος ἐγκατεστάθησαν, ὡς προείπομεν, δριστικῶς ἐν τῇ βορειοανατολικῇ Γαλατίᾳ. Τὸ ἐπισημότερον τῶν φραγκικῶν φύλων ἦτο τὸ τῶν Σαλίων. Ἡ πρώτη δυναστεία τῶν Σαλίων Φράγκων ἦτο ἡ τῶν Μεροβιγγίων, ἐπιφανέστατος δὲ τῶν βασιλέων τῆς δυναστείας ταύτης ἦτο ὁ Χλωδοβῖκος (481—511), ὁ ἀληθὴς ἰδρυτὴς τοῦ φραγκικοῦ κράτους. Ὁ Χλωδοβῖκος εἰκοσαετής ὥν τὴν ἡλικίαν κατέβαλε τῷ 486 τὸν Συνάγουν, Ρωμαῖον διοικητὴν τῆς μεταξὺ Σηκουανάρα καὶ Λείγηδος χώρας, καὶ ὑπέταξε τὴν χώραν ταύτην, οὗτοι δὲ ἐξηφάνισε καὶ τὸ τελευταῖον λείφανον τῆς ὁμαϊκῆς κυριαρχίας, τῆς ἰδρυθείσης ἐν Γαλατίᾳ ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος.

Οἱ Χλωδοβῖκοι δολοφονήσας τοὺς ἄλλους Φράγκους βασιλεῖς ἦρωσεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του ἀπαντὰ τὰ φραγκικὰ φύλα καὶ οὕτως ἔδρυσε τὸ μέγα φραγκικὸν κράτος. Ἐν ᾧτε δὲ 496 ἐβαπτίσθη ἐν Ῥήμοις μετὰ τρισκυλίων εὐγενῶν Φράγκων. Τὸ γεγονός δὲ τοῦτο ἐπήνεγκε μετ' δλίγον τὴν προσέλευσιν δλοκλήδου τοῦ φραγκικοῦ ἔθνους εἰς τὸν χριστιανισμόν.

Οἱ τελευταῖοι βασιλεῖς τῆς δυναστείας τῶν Μεροβιγγίων δυομάζοντο ρωθῷοι καὶ τοιοῦτοι ἢσαν πράγματι. Ἀποκεχανωμένοι ἐκ τῆς μαλθακότητος καὶ τῆς διαφθορᾶς ἔζων εἰς τὸ βάθος τῶν ἀνακτόρων πανιελῶς μεμονωμένοι καὶ ἀδόρατοι, ἄφινον δὲ πᾶσαν τὴν ἔξουσίαν εἰς τὸν καλούμενον αὐλάρχας (οἵονεὶ πρωθυπουρογόνος). Διασημότατος δὲ τῶν αὐλαρχῶν ὑπῆρξεν ὁ Κάρολος Μαρτέλλος. Οὗτος ὑπῆρξεν ἔξοχος πολεμιστής· τὸ σπουδαιότερον δὲ κατόρθωμα αὐτοῦ ἦτο ἡ μεγάλη νίκη του κατὰ τῶν Ἀράβων. Οἱ Ἀράβες είχον κατακτήσει τὴν βόρειον Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἰσπανίαν· ἐκ δὲ τῆς Ἰσπανίας διαβάντες τὰ Πυρηναῖα κατέκλυσαν τὴν μεσημβρινὴν Γαλατίαν καὶ ἡπείλησαν τὴν ὑπαρξίαν τοῦ φραγκικοῦ κράτους. Ἄλλος δὲ Κάρολος Μαρτέλλος προσβαλὼν αὐτοὺς παρὰ τὴν Πικιανίαν τῷ 732 κατειρρόπωσε καὶ οὕτως ἀπῆλλαξε τὸ κράτος σπουδαιοτάτου κινδύνου.

Τὴν δυναστείαν τῶν Μεροβιγγίων κατέκλυσεν ὁ Πιπίνος ὁ Μικρός, ἦτοι μικρόσωμος (752—768), δότις ἐπὶ ἐννέα ἔτη ἦτο αὐλάρχης. Ὁ Πιπίνος, ἐκθρονίσας τὸν τελευταῖον ρωθῷον Μεροβίγγιον Ἰλδέριχον Γ' καὶ ἐγκλείσας εἰς μοραστήριον, ἀνεκηρύχθη αὐτὸς βασιλεὺς τῶν Φράγκων. Ἀπ' αὐτοῦ δὲ ἀρχεται ἡ δευτέρα δυναστεία τῶν Φράγκων, ἡ δοπία ἐκ τοῦ δύναματος τοῦ ἐνδοξοτέρου αὐτῆς ἀντιπροσώπου Καρόλου τοῦ Μεγάλου δυομάζεται δυναστεία τῶν Καρολιδῶν.

Οὐδίς καὶ διάδοχος τοῦ Πιπίνου Κάρολος ὁ Μέγας (768—814) ὑπῆρξε μέγας δορικήτωρ καὶ μέγας νομοθέτης. Ἐπὶ τεσσαράκοντα καὶ πλέον ἔτη δὲν ἀφῆκε τὸν ὑππον καὶ τὸ ξύφος. Διεξήγαγε μακροὺς καὶ αίματηροὺς πολέμους ἐναρτίον τῶν Δογγοβάρδων ἐν τῇ ἄνω Ἰταλίᾳ, τῶν Ἀράβων ἐν Ἰσπανίᾳ, τῶν Σαξόνων ἐν ταῖς πέραν τοῦ Ῥήμου

χώραις, τῶν Ἀβάρων ἐν τῇ σημερινῇ Αὐστρίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ, καὶ ἄλλων λαῶν, τοὺς δύοις πάντας κατέβαλε. Πρῶτος δὲ αὐτὸς ἐν ἀρχῇ τοῦ ἑπάτου αἰῶνος ἀποκατέστησε τὴν δυτικὴν ὁμοιαικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ἔδωκε νέαν ὕθμισιν εἰς τὰ πράγματα τῆς Δύσεως. Μεταβὰς δὲ ἐν ἔτει 800 εἰς Ῥώμην κατὰ πρόσκλησιν τοῦ πάλα ἐστέφθη ὑπ' αὐτοῦ «αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων».

Τὸ κράτος τοῦ Μεγάλου Καρόλου ἔλαβε τόσην ἔκτασιν, δόσην εἰκὲ καὶ τὸ ἀρχαῖον δυτικὸν ὁμοιαικὸν κράτος. Περιελάμβανε δὲ τοῦτο τὴν Γαλατίαν, τὴν βορειοανατολικὴν Ἰσπανίαν, τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Ἰταλίας, πᾶσαν τὴν Γερμανίαν μέχρι τοῦ Ὁδέον ποταμοῦ καὶ τῆς Βοημίας. Ἀλλὰ τὸ μέγα τοῦτο κράτος βραδύτερον διελύθη. Οἱ ἔγγονοι τοῦ Μεγάλου Καρόλου Λοθάριος, Λουδοβίκος καὶ Κάρολος δι Φαλακρός, νίοι Λουδοβίκου τοῦ Ενσεβοῦς, περιῆλθον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς εἰς πόλεμον πρὸς ἀλλήλους καὶ διὰ τῆς ἐν Βουρδούνῳ (Verdun) συνθήκης τοῦ 843 διένειμαν ὡς ἔξῆς τὸ κράτος· δι Λουδοβίκους ἔλαβε τὰς πέραν τοῦ Ῥήγου χώρας, τὰς καθαρῶς γερμανικάς Κάρολος δι Φαλακρός ἔλαβε τὴν δυτικὴν Γαλατίαν (τὰ δύο τρίτα τῆς σημερινῆς Γαλλίας) καὶ δι Λοθάριος ἐντεῦθεν μὲν τῶν "Αλπεων ἔλαβε τὴν Ἰταλίαν, πέραν δὲ τῶν "Αλπεων τὴν Βουργουνδίαν καὶ τὴν Λοθαριγγίαν. Οὕτως ἡ Ἰταλία, ἡ Γαλατία καὶ ἡ Γερμανία, αἵτινες εἶχον ἐνωθῆ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον Καρόλου τοῦ Μεγάλου, ἐχωρίσθησαν καὶ ἀπετέλεσαν τὰ διμόρυμα βασίλεια τῆς Ἰταλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γερμανίας. Ἀλλὰ τούτων μόνον τὸ τῆς Γαλλίας καὶ τὸ τῆς Γερμανίας διετηρήθησαν, τὸ δὲ τῆς Ἰταλίας ὑποδιηρέθη κατὰ μικρὸν μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ οἴκου τῶν Καρολιδῶν (875) εἰς πληθὺν μικρῶν καὶ ἀνεξαρτήτων ἡγεμονιῶν.

§ 97. Διάδοσις καὶ ἐμπέδωσις τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν τῇ Δύσει.

"Ως καὶ ἐν τοῖς ἔμποροσθεν εἴπομεν, ὁ χριστιανισμὸς διεδόθη καὶ εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, ἥτοι τὴν Ἰταλίαν, τὴν Ἰσπανίαν, τὴν νότιον Γερμανίαν καὶ τὰς Βρετανικὰς νήσους. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσε τὰ μέγιστα ἡ ἐν Ῥώμῃ Ἐκκλησία, ἣντις ἦτο ἡ ἐπιφανεστάτη τῶν ἐν τῇ Δύσει ἴδρυθεισῶν Ἐκκλησιῶν.

"Αφοῦ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ πέμπτου αἰῶνος ἡ Δύσις κατελήφθη κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ βαρβάρων λαῶν, τῶν ὅποιων τινὲς μὲν ἥσαν αἰρετικοὶ χριστιανοὶ ἥτοι Ἀρειανοί, ὡς οἱ Γότθοι, οἱ Βουργούνδιοι, οἱ Λογγοβάρδοι, οἱ δὲ ἄλλοι εἰδωλολάτραι, ὡς οἱ Φράγκοι καὶ οἱ Ἀγγλοσάξονες, ἡ Ῥωμαιικὴ Ἐκκλησία κατέβαλε μεγάλους ἀγῶνας δπως καὶ τοὺς Ἀρειανοὺς χριστιανοὺς προσαγάγη εἰς τὴν καθολικὴν δρυδόδοξον

Ἐκκλησίαν καὶ παρὰ τοῖς εἰδωλολάτραις διαδώσῃ τὸν χριστιανισμόν.
Καὶ τὸ κατώρθωσε.

Πάντες οἱ ἐκ τῆς Ρώμης εἰς τὰ διάφορα μὴ χριστιανικὰ ἔθνη πεμπόμενοι ήσαν απόστολοι, διδάσκοντες τὴν χριστιανικὴν πίστιν εἰς τὰ ἔθνη ταῦτα, ἐδίδασκον συγχρόνως καὶ τὴν ὑπακοὴν καὶ τὸν σεβασμὸν εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ρώμης, ὡς ὑπέροχαν δοχειγὸν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, ὡς ἔδραν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, διότι καὶ ἀντοὺς δ Ἀπόστολος Πέτρος ἴδρυσε τὴν ἐν Ρώμῃ Ἐκκλησίαν καὶ ὑπῆρξεν διότιος ἐπίσκοπος αὐτῆς. Οὕτως οἱ διάφοροι λαοὶ τῆς Δύσεως καὶ διαθολικὸς κλῆρος ἦσαν σφόδρα ἀφωνιαμένοι εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὑπήκοουν εἰς τὸν ἐπίσκοπον αὐτῆς.

§ 98. Σταυροφοροῖσαι.

Σταυροφοροῖσαι ὀνομάζονται αἱ ἐκστρατεῖαι, τὰς ὅποιας ἐπεχείρησεν ἡ δυτικὴ Εὐρώπη πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀγίων τόπων ἀπὸ τῶν μωαμεθανῶν κατακτητῶν. Τοιαῦται σταυροφοροῖσαι ἔγιναν δκιῶ ἐν διαστήματι δύο περίπου αἰώνων.

Ἄφ' ἧς ἐποχῆς ἡ μήτηρ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου πορευθεῖσα εἰς τὴν Παλαιστίνην ἀνεῦρε τὸν τάφον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, δὲ Κωνσταντῖνος ἀνήγειρεν ἐπ' αὐτοῦ ταῦτα τῆς Ἀναστάσεως, είχεν ἐπικρατήσει συνήθεια παρὰ τοῖς χριστιανοῖς ἐξ ἀπωτάτων χωρῶν τὸν ἀποδημῶσι κάροιν ψυχικῆς σωτηρίας εἰς τοὺς ἀγίους ἐκείνους τόπους, δπον ἐνεφανίσθη, ἐδίδαξε καὶ ἐσταυρώθη ὁ Λυτρωτὴς τοῦ κόσμου. Άλι ἀποδημίᾳ αὗται ἐξηκολούθουν ἀκαλύτως καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ιερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν Αράβων κατὰ τὸν ἔβδομον αἰώνα. Ἄλλ' ἀφ' ὅτου ἡ Συρία καὶ ἡ Παλαιστίνη ἐκνοιεύθησαν ὑπὸ τῶν Σελδζούκων Τούρκων, περὶ τὰ τέλη τοῦ ἑνδεκάτου αἰώνος, οἱ χριστιανοὶ ὑφίσταντο τὰ πάνδεινα ὑπὸ τῶν βαρβάρων κατακτητῶν, ληστεύμενοι, κακοποιούμενοι καὶ ἀγαγκαζόμενοι νὰ πληρώσωσι κεφαλικὸν φόρουν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1093 προσκυνητής τις, δ ἐρημίτης Πέτρος ἐξ Ἀμβρανοῦ τῆς Γαλλίας, ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Ιερουσαλὴμ παρονοιάσθη εἰς τὸν τότε πάπαν Οὐρβανὸν Β' καὶ διήγηθη τὰ δεινοπαθήματα, τὰ δποῖαν υφίσταντο οἱ χριστιανοὶ ὑπὸ τῶν μονοσούλμάνων κατακτητῶν.

Καὶ ἐντολὴν τοῦ πάπα ὁ Πέτρος περιῆλθε τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν, ἵνα προπαρασκευάσῃ τὰ πνεύματα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀγίων τόπων ἀπὸ τῶν ἀπίστων. Ἡ ἀφελῆς διήγησις τοῦ ἐρημίτου Πέτρου περὶ τῶν δεινοπαθημάτων τῶν χριστιανῶν εἰς τοὺς ἀγίους τόπους διήγειρε πανταχοῦ ζωηρὰν συγκίνησιν. Ὁτε δὲ κατόπιν δ πάπας Οὐρβανὸς Β' συνεκάλεσε σύνοδον ἐν Κλεομοντίῳ τῆς Γαλλίας, συνέργενσαν εἰς αὐτὴν ἐπίσκοποι, μεγιστᾶνες καὶ ἀπειρον πλῆθος λαοῦ πά-

σης τάξεως. Ὁ πάπας διὰ λόγου ἐνθουσιαστικοῦ ἐκάλεσεν ἔκαστον ν^τ ἀπαρνηθῆ ἑαυτὸν καὶ τὰ ἄρῃ τὸν σταυρὸν πρὸς ἀπέλευθέρωσιν τῆς ἁγίας χώρας. Πάντες ἐνὶ στόματι ἀνεβόησαν «·Ο θεὸς τὸ θέλει», χιλιάδες δὲ ἐγονάτισαν καὶ ὀρκίσθησαν ν^τ ἀπέλθωσιν εἰς τὸν ιερὸν πόλεμον, προσερραγαφαν δὲ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος ἐρυθρὸν σταυρὸν ἐξ ὅθινης. Ἐντεῦθεν ἐκλήθησαν «σταυροφόροι».

§ 99. Πρώτη σταυροφορία (1096—1100).

Τὸ ἥαρ τοῦ 1096 στίφη ἀσύντακτα καὶ ἀτάσθαλα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐρημίτου Πέτρου καὶ τοῦ πιωχοῦ Γάλλου ἵπποτου Βαλθέρου ἐκίνησαν διευθυνόμενα πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλὰ καθ' ὅδὸν διέπραξαν τοσαντας ἀσεβεῖς καὶ μιαρὰς πράξεις, ὡστὲ ἐπιπεσόντες οἱ Οὐγγροί, διὰ τῆς χώρας τῶν δποίων δήροχοντο, ἐφόνευσαν χιλιάδας τῶν σταυροφόρων, τοὺς δὲ λοιποὺς διεσκόρπισαν.

Κατὰ τὸ αὐτὸν ἔτος ἐξεπίνησαν ἐν τῇς Ἔδρᾳ πηγῆς τὰ κύρια σταυροφορικὰ στρατεύματα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν διαφόρων ἡγεμόνων, διὰ διαφόρων δὲ ὅδῶν διηνθύνθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς τόπον συνεργώσεως. Ὁ τότε αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Α' Κομνηνὸς παρέσχεν εἰς τοὺς σταυροφόρους πλοῖα, ἵνα διαπεραιωθῶσι διὰ τοῦ Βοοπόδου εἰς Ασταν, ἀφοῦ προηγουμένως οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν ὑπεσχέθησαν ἐνόρκως ν^τ ἀναγνωρίσωσι τὸν Ἑλληνα αὐτοκράτορα ὑπέρτιτον κυρίᾳρχον τῶν χωρῶν, δοσας ἥδειον κυριεύσει.

Οἱ σταυροφόροι ἀνερχόμενοι εἰς πλείονας τῶν τριακοσίων χιλιάδων διέβησαν τὸν Βόσπορον καὶ ἐποιόρκησαν τὴν Νίκαιαν, πρωτεύουσαν τοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ σελδζούκικοῦ κράτους. Ὁ σουλτάνος Καλλίτζ-Ἀρσλάν στενοχωρηθεὶς παρέδωκε ταύτην οὐχὶ εἰς τοὺς σταυροφόρους ἀλλὰ εἰς τὸν Ἀλέξιον, διστις παρηκολούθει μετὰ στρατοῦ τοὺς σταυροφόρους. Τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν σταυροφόρων δυσαρεστηθέντας ἐξηνυμένιος διὰ δώρων δ Ἀλέξιος. Μετὰ ταῦτα οἱ σταυροφόροι διασχίσαντες τὴν Μικρὰν Ἀσίαν εἰσῆλασαν εἰς τὴν βόρειον Συρίαν καὶ ἐποιόρκησαν τὴν Ἀντιόχειαν, ἐκνούσιενσαν δὲ αὐτὴν μτὰ ἐννεάμηνον πολιορκίαν.

Κατόπιν οἱ σταυροφόροι ἐβάδησαν κατὰ τῆς Ἰερουσαλήμ. Ενθὺς ὡς εἶδον αὐτὴν μακρόθεν, ἐγονάτισαν, ἔχυσαν δάκρυα χαρᾶς καὶ ἔψαλτον ὑμνούς πρὸς τὸν θεόν. Ἐπειτα δὲ προσέβαλον τὴν Ἰερουσαλήμ καὶ ἐκνούσιενσαν αὐτὴν μετὰ πολιορκίαν 39 ἡμερῶν. Τρομερὰ ὑπῆρξεν ἡ τύχη τῶν ἡττηθέντων. Χιλιάδες μωαμεθανῶν ἐσφάγησαν εἰς τὰ τζαμία. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐκάθησαν εἰς τὰς συναγωγάς. Οἱ σταυροφόροι δὲν ἐφείσθησαν οὐδεμιᾶς ἡλικίας καὶ οὐδενὸς φύλου. Άι ὅδοι ἐπληρώθησαν νεκρῶν. Ἀφοῦ δὲ ἐκορέσθησαν ἐκδικούμενοι, ἐπῆλθε πάλιν εἰς αὐτοὺς ἐπειτα ἡ χριστιανικὴ ταπεινότης καὶ μετάροια! Μὲ τὴν κεφαλὴν

ἀποκεκαλυμμένη καὶ γυμνοὺς τοὺς πόδας ἐπορεύοντο εἰς τὸν ναὸν τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ ἔψαλλον δοξολογίας εἰς τὸν θεόν, αὐτοί, οἵτινες πρότερον ἐμαίνοντο ώς λυσσῶντα μηδία.

Μετὰ ταῦτα οἱ σταυροφόροι λησμονήσαντες τὰς ὑποσχέσεις, τὰς δοπίας ἔδωκαν πρὸς τὸν Ἀλέξιον, ἀπεφάσισαν νὰ ἴδρυσωσιν ἔδιον βασιλείου ἐν τῇ Ἀνατολῇ μὲ πρωτεύονταν τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὁθεν προσέφερον τὸ στέμμα εἰς τὸν Γοδοφρέδον, τὸν ἐπιφανέστερον καὶ εὐλαβέστερον ἐκ τῶν ἀρχηγῶν των. Ἀλλ' οὗτος ἡρημήθη νὰ φορέσῃ τὸ βασιλικὸν στέμμα εἰς τὸν τόπον, δπον ἄλλοιτε δὲ Σωτὴρ τοῦ κόσμου περιέβλημθη στέφαιον ἐξ ἀκανθῶν ἡρκέσθη δὲ μόνον νὰ λέγηται «προστάτης τοῦ Παναγίου Τάφου». Ἀλλ' δὲ διαδεχθεὶς αὐτὸν ἀδελφός του Βαλδουΐνος ἔλαβε τὴν βασιλικὴν προσωνυμίαν.

Οἱ χριστιανοὶ τῆς Δύσεως καὶ ἄλλας ἐπιὰ σταυροφορίας ἐπεχείρησαν. Ἀλλ' ὁ σκοπός, διὰ τὸν δοπῖον ἔγιναν αὕται, δὲν ἐπραγματοποιήθη. Οἱ ἄγιοι τόποι καὶ πάλιν περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν μωαμεθανῶν, ἀφοῦ ἐποτίσθησαν μὲ τὸ αἷμα τοσούτων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων.

§ 100. Ἀλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων (1204)

Ἐν ἔτει 1195 ἀργορεύθη αὐτοκράτορῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲ Ἀλέξιος Γ', ἐκθρονισθέντος καὶ τιφλωθέντος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰσαακίου Ἀγγέλου. Ὁλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα (1202) Γάλλοι καὶ Ἰταλοὶ καὶ Γερμανοὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Βονιφατίου, μαρκίων τοῦ Μομφερράτου, καὶ τοῦ Βαλδουΐνου, κόμητος τῆς Φλάνδρας, ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν τετάρτην σταυροφορίαν. Ὁ δόγμης τῆς Ἐνετίας Ἐρρώνος Δάνδολος, γέρων ὑπερενενηκοτούτης, ἀνέλαβεν ἐπὶ πληρωμῆς νὰ διαπεραιώσῃ τοὺς σταυροφόρους δι' ἐνετικῶν πλοίων εἰς τὴν Ἀσίαν. Τότε παρουσιάσθη ἐνώπιον τῶν σταυροφόρων δὲ Ἀλέξιος, νέδης τοῦ ἐκθρονισθέντος Ἰσαακίου, καὶ παρεκάλεσεν αὐτοὺς νὰ πλεύσωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ βοηθήσωσι τὸν πατέρα του πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ θρόνου. Ἀντὶ δὲ τούτου αὐτὸς ἀνελάμβανε νὰ βοηθήσῃ τοὺς σταυροφόρους καὶ διὰ χρημάτων καὶ δι' ἀνδρῶν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐπικλησίαν εἰς τὴν Δυτικήν.

Οἱ σταυροφόροι πεισθέντες εἰς τὰς μεγάλας ὑποσχέσεις τοῦ Ἀλέξιου ἔπλευσαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ προσωριμόσθησαν τῷ 1203 εἰς τὴν Χαλκηδόνα, ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀφοῦ δὲ μάτην προσεκάλεσαν τὸν σφετερούτην Ἀλέξιον Γ' ν' ἀποδώσῃ τὸν θρόνον εἰς τὸν νόμιμον αὐτοκράτορα Ἰσαακίου, διαρρήξαντες τὴν ἀλυσίαν, ἥτις ἔφρασσε τὴν εἰσόδον τοῦ Καρατίου κόλπου, ἔγιναν κύριοι τοῦ

λιμένος τοῦ Γαλατᾶ. Ἐπειτα δὲ προσέβαλον τὴν Κωνσταντινούπολιν
Καὶ ἀπέτυχε μὲν ἡ ἔφοδος· ἀλλ᾽ ὁ δειλὸς Ἀλέξιος Γ' χωρὶς κανὸν νὰ
δοκιμάσῃ τὰς δυνάμεις του, ἐδραπέτευσε διὰ νυκτὸς ἐγκαταλιπὼν εἰς
τὴν τύχην τὴν πόλιν καὶ τὴν οἰκογένειάν του.

Τότε ἀπεφυλακίσθη ὁ τιφλὸς Ἰσαάκιος καὶ ἐγκατεστάθη ἐπὶ τοῦ
θρόνου μετὰ τοῦ νίοῦ του Ἀλέξιον Δ'. Ἄλλ' ὅτε οἱ Φράγκοι ἢ Λα-
τῖνοι, ὡς ὀνομάζοντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων οἱ χριστιανοὶ τῆς Δύσεως,
ἀπήγιησαν τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Ἀλέξιον καὶ μάλιστα
τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἀνατολικῆς Ἔκκλησίας εἰς τὴν Αυτοκήν, ἐπὶ τοσοῦ-
τον ἐξωργίσθη ὁ λαός, ὃστε στασιάσας καθῆρεσ τὸν Ἰσαάκιον καὶ τὸν
νίον του Ἀλέξιον Δ', ἀνεβίβασε δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐπίσημόν τυνα πο-
λίτην, τὸν Νικόλαον Καναβόν. Ἄλλὰ τότε φαῦλός τις καὶ πανοῦργος
συγγενῆς τοῦ Ἰσαάκιον, δὲ Ἀλέξιος Ε', δὲ ἐπικαλούμενος Μούρτζουφλος,
ῆρπασε τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν καὶ ἐφόνευσε τὸν Καναβόν καὶ τὸν
Ἀλέξιον Δ'. Μετ' ὅλην δὲ ἀπέθανε καὶ δὲ Ἰσαάκιος ἐκ τῆς λύπης καὶ
τοῦ φόβου.

Μετὰ τὰ συμβάντα ταῦτα οἱ Φράγκοι ἀπεφάσισαν νὰ καταπίσωσι
τὴν Κωνσταντινούπολιν. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἔφοδος ἀπέτυχεν. Ἄλλὰ με-
τὰ τρεῖς ἡμέρας ἐπανελήφθη ἡ ἔφοδος. Ὁ Μούρτζουφλος δειλιάσας ἐ-
δραπέτευσεν. Ὁ λαὸς κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἀνηγόρευσεν αὐτο-
κόρατορα τὸν Θεόδωρον Λάσκαριν ἀλλὰ καὶ οὗτος οὐδὲν κατώρθωσεν.
Οἱ σταυροφόροι ἔγιναν κύριοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ διέπραξαν
ἐν αὐτῇ ἀνηκούστους ὠμότητας· ἔσφαξαν, ἤχμαλώτισαν, ἥτίμασαν, ἐβε-
βήλωσαν ἵερά, ἐνέπαιξαν τὴν θρησκείαν, καὶ μυρία ἄλλα ἀρνοσιουργή-
ματα διέπραξαν.

Μετὰ ταῦτα οἱ Φράγκοι διένειμαν τὰς χώρας τοῦ Βυζαντιακοῦ
κράτους ὡς ἔξῆς, ἔχοντες σκοπὸν νὰ καταλάβωσιν αὐτὰς κατόπιν εἴτε εἰ-
σιγνικῶς εἴτε διὰ τῶν ὅπλων. Ὁ Βαλδουΐνος ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ
Κωνσταντινουπόλεως, ἔλαβε δὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὰς ἐν Μι-
κρᾷ Ἀσίᾳ χώρας ὡς βασιλικὴν κτῆσιν. Ὁ Βονιφάτιος ἔλαβε τὸ βασι-
λεῖον τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ δρόπιον ἰδροῦθη τότε χάριν αὐτοῦ καὶ περιε-
λάμβανε τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ τὴν
Κρήτην. Οἱ δὲ Ἐρετοὶ ἔλαβον τὴν μερίδα τοῦ λέοντος, τοῦτον τὰ πα-
ραλία τῆς Ἰλλυρίας, τῆς Ἡπείρου, τῆς Αιτωλίας καὶ Ἀκαρναίας, τὰς
νήσους τοῦ Ἰονίου πελάγους, τὰς Κυκλαδας καὶ τὴν Πελοπόννησον. Μετ'
οὐ πολὺ δὲ ἡγόρασεν παρὰ τοῦ Βονιφατίου καὶ τὴν Κρήτην ἐπὶ εὐτελεῖ
κρηματικῷ ποσῷ. Ἐνετός δὲ ὑπῆρξε καὶ δὲ πρῶτος ἐκλεχθεὶς Λατῖνος
παιδιάρχης Κωνσταντινουπόλεως, δὲ Θωμᾶς Μοροζίνης.

ΤΕΛΟΣ

四百六十七

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ὅτοι Α. Πάνων. Συνταχθέν εἴτι τῇ μεγάλῳ λέξουν τῆς «Ελληνικῆς Γλώσσης» Liddel-Scott καλέσεον τῶν υπαρχόντων επιτονίων «Ελληνικῶν» Συνιστάται πότε τοῦ «Υπουργείου τῆς Παιδείας καὶ εἰσηγήσεων Ιδίως εἰς τοὺς μαθητας». Επδοχες νεωτέραν (1913) ἐν π. 2,786. «Δεσμον διο τοῖοι. . . . Δ.

ΟΜΗΡΙΚΟΝ ὅποιον ήταν Ηλείων. Εξδ. νεωτέρα είναι άσκοπου κάρτου μετα παραστήματος το Μ. Κεραυνόντων. Προέρχεται πάσης τας παραδόσεων. Οι μηδέποτε σύγχρονοι γένεται ήταν οι Λαοί που ζούσαν στην Αθηναϊκή περιοχή.

ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΓΑΩΣΣΗΣ

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ὑπὸ **Γ. Ζητιῶν.** Περὶσσον ὅλα τὰ
Ζεῖραν λέγεται τῆς τε ἀγράνας καὶ τῆς νεοτέρας Ελληνικῆς Γλωσσῆς
οὐς· μετὰ μαρτυρίου σημειοῦ οὐτοῦ μέρους. (Υπὸ τὰ πεστίστοις οἰκιαῖς
νέα εὔθους· βεβαίως).

ΑΙΓΑΙΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ ὑπὸ **Γ. Ζητιῶν.** Περὶσσον ὅλα
ὅμιτα τῆς Ἀττικῆς Πειραιωπής διδάξειν. Σχῆμα
οεῖ. 704. Πανόδετον Δρ. 8.50.— Αδετον. .... Δρ. 7.
ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ὑπὸ **Ν. Φίλωνος.** Περὶκέν πασι τὸς λέξεων από την
τῆς ξυπορεων ἀλληλογραφίας καὶ τῶν συναλλαγῶν, Ελλήνων
Ιταλικοῦ καὶ Αγγλοῦ. Πανόδετον.... Δρ. 5.
ΚΡΥΠΤΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ὑπὸ **Α. Ραγκαβή.** Περὶέχειν ἐν πολλοῖς
λόγῳ ὥδηγας καὶ ἐπειγόντες περὶ λόγιον. Πανόδετον Δρ. 3.50.— Αδετον. .... Δρ. 2.50.

ΠΑΛΛΟ-ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ὑπὸ Στιλίνα καὶ Λεβανόνεως. Τοῦτο τέληρε; καὶ απαραιτητὸν Λεξικὸν εἰς πάντα ἐπιθυμούντα ταῦτα φραγμούντα την Γαλλικὴν Γλώσσαν, η νέη γραφή μιᾶς τῆς μεταρρύθμιστης οὐδεῶν καὶ ἀνταστούσης αὐτῆς. Τοῦτο 2,916 εἰς μεγάλη σημαία τροπήν πετὰ συνετελήσαστος νεαρού λαϊκούντος ὑπὲρ τας 15,000 νέας λέξεως. Αδετ. Δεκατέμενον . . .

στον). Τημερα εκστος τόνι, δεδει. Δρ. 13.—**Αδετος** Δρ. 10.—**ΓΑΛΛΟ - ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ** { **της ταξένης**: ώπο **Δ. Ημεραζήν**. Τι-
ΕΛΛΗΝΟ - ΓΑΛΛΙΚΟΝ } μόνο λέγεται της τοσεύς αληθής προ-
ποντική και ανθρώπη προερχοντα. Όμως τας λέγεται της Γλωσσής των
πομπέων δια νεατῶν εὐναυπηγούσων στονεγείν εγινε κάρον άστρημα
πομπής. **Κουκούς** διεύθυναν **πινούς** οι ζωγραφικοί.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

ΔΙΑ ΤΑ ΓΥΜΝΑΣΙΑ

- 1) **Ιστορία Ελληνική** ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐν Ἰψῷ μάχης, "Εκδ. 8η.
- 2) **Ιστορία Ρωμαϊκή** ἀπὸ κτίσεως Ρώμης μέχρι του Μεγάλου Κωνσταντίνου, μετὰ γεωγραφικοῦ χάρτου τῆς ἀρχαίας Ιταλίας, ἔκδ. 10η.
- 3) **Ιστορία Βυζαντική** ἀπὸ του Μ. Κωνσταντίνου μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Οθωμανῶν μετὰ τῶν κυριωτέρων κεφαλαίων τῆς δλῆς μεσαιωνικῆς ιστορίας, ἔκδ. 8η.
- 4) **Ιστορία τῆς Νέας Εύρωπης** καὶ του Ελληνικοῦ "Εθνους ἀπὸ του 1453 μέχρι του 1915, διὰ τὴν Δ' τάξιν, ἔκδ. 9η.

ΔΙΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

- 1) **Ιστορία τῶν Αρχαίων Ελλήνων** μέχρι τῆς ἐν Μαγνησίᾳ μάχης ἐγκεκριμένη τετάρτην φοράν, μετὰ σχεδίων τῶν κυριωτέρων μαχῶν, διὰ τὴν Α' τάξιν, ἔκδ. 14η.
- 2) **Ιστορία του Ελληνικοῦ Εθνους** ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων μέχρι του 1914 καὶ τινα ἐκ τῆς ιστορίας τῆς Νέας Εύρωπης, διὰ τὴν Γ' τάξιν ἔκδ. 13η.

Πωλεῖται ἐν τῷ βιβλιοπωλείῳ του κ. Ιωάν. Ν. Σιδέρη καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς κεντρικοῖς βιβλιοπωλείοις Αθηνῶν.

1924/1925 1926/1927 1928

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

